



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Η Ευρώπη επενδύει στις αγροτικές περιοχές



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΥΠΟ – ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ 2.4

Αναπροσαρμογή Ανάλυσης SWOT, με συμμόρφωση στις
υποδείξεις της εκ των προτέρων αξιολόγησης (EXANTE)

9^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ (ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 9) ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΙΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΑΣΦΑΛΗ ΘΡΕΠΤΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΑ ΤΡΟΦΙΜΑ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΚΑΛΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ



ΕΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΚΟΝΔΥΛΙΩΝ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΚΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
Ιερά Οδός 75, Βοτανικός
118 55 Αθήνα
Τηλ: 210 5294848
Fax: 210 5294767
e-mail: elke@aua.gr



ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ Ε.Π.Ε.
Αριστοτέλους 11-15,
7^{ος} όροφος, 10432 Αθήνα
Τηλ: 210 5201460
Fax: 210 5230064
e-mail: lkn@lkn.gr

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 9^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

9. ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 9: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΙΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΑΣΦΑΛΗ ΘΡΕΠΤΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΑ ΤΡΟΦΙΜΑ, ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΚΑΛΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ.....5

9.1.	ΟΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ.....	6
9.2.	Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ.....	13
9.2.1.	Προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ	13
9.2.2.	Βιολογική παραγωγή.....	16
9.2.3.	Η καλή διαβίωση των ζώων	18
9.2.4.	Αντι-μικροβιακή Αντοχή	18
9.3.	Η ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ ΣΤΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΓΙΑ ΑΣΦΑΛΗ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΝΑ ΤΡΟΦΙΜΑ	21
9.3.1.	Αξιοποίηση Συστημάτων Γεωγραφικής Ένδειξης.....	21
9.3.1.1.	Η Παραγωγή ΠΟΠ/ΠΓΕ	21
9.3.1.2.	Έλεγχος Παραγωγής ΠΟΠ/ΠΓΕ	36
9.3.2.	Έλεγχος Ποιότητας Τροφίμων	38
9.3.2.1.	Έλεγχος υπολειμμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων.....	38
9.3.2.2.	Άλλοι ποιοτικοί έλεγχοι στα τρόφιμα – Βελτιωτικά και Πρόσθετα	41
9.3.3.	Χρήση φυτοπροστατευτικών.....	42
9.3.3.1.	Αγορά φυτοπροστατευτικών	42
9.3.3.2.	Η Ορθολογική Χρήση των Γεωργικών Φαρμάκων	44
9.3.3.3.	Δείκτες Κινδύνου Φυτοπροστατευτικών Προϊόντων	49
9.3.4.	Χρήση αντιβιοτικών ουσιών.....	53
9.3.5.	Η Καλή Διαβίωση και Προστασία των Παραγωγικών Ζώων.....	58
9.3.6.	Βιολογική Παραγωγή.....	62
9.3.6.1.	Παραγωγή βιολογικών προϊόντων	62
9.3.6.2.	Έλεγχοι στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων	69
9.3.6.3.	Εκτατική γεωργία.....	70
9.3.7.	Σπατάλη Τροφίμων.....	71
9.3.7.1.	Σπατάλη τροφίμων - Ορισμοί.....	71
9.3.7.2.	Ποσοτικά δεδομένα για την σπατάλη τροφίμων σε παγκόσμιο επίπεδο	76
9.3.7.3.	Ποσοτικά δεδομένα για την σπατάλη τροφίμων στην Ευρωπαϊκή Ένωση	77
9.3.7.4.	Ποσοτικά δεδομένα για την σπατάλη τροφίμων στην Ελλάδα.....	80
9.3.7.5.	Στρατηγικές, πολιτικές και δράσεις για την αντιμετώπιση της σπατάλης τροφίμων στην Ευρωπαϊκή Ένωση	85
9.3.7.6.	Στρατηγικές, πολιτικές και δράσεις για την αντιμετώπιση της σπατάλης τροφίμων σε εθνικό επίπεδο	92
9.3.7.7.	Σύνοψη – συμπεράσματα	102
9.3.8.	Υγιεινή Διατροφή	103
9.3.8.1.	Ποσοτικά δεδομένα για την υγιεινή διατροφή	105
9.3.8.2.	Στρατηγικές, πολιτικές και δράσεις για την υγιεινή διατροφή	117

9.3.9.	Η Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» (F2F) / Νέες προκλήσεις.....	130
9.4.	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ	136
9.5.	ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 9 – ΣΥΝΟΨΗ.....	144

SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΕΣ9 «ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΙΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΑΣΦΑΛΗ ΘΡΕΠΤΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΑ ΤΡΟΦΙΜΑ, ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΚΑΛΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ»	149
---	------------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.1: ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΥ ΔΗΛΩΣΑΝ ΟΤΙ ΕΧΟΥΝ ΑΚΟΥΣΕΙ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ	9
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.2: ΠΙΣΤΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ.	12
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.3: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ.....	17
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.4: ΠΟΣΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΕΙΝΑΙ Η ΚΑΛΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΈΛΛΗΝΕΣ.....	18
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.5: ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΚΑΛΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΑ;	18
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.6: ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ ΕΛΑΙΟΛΑΔΩΝ Π.Ο.Π./Π.Γ.Ε ΠΟΥ ΔΙΑΚΙΝΗΘΗΚΑΝ ΤΑ ΕΤΗ 2016-2018.	22
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.7: ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ Π.Ο.Π./Π.Γ.Ε (ΕΚΤΟΣ ΕΛΑΙΟΛΑΔΩΝ) ΠΟΥ ΔΙΑΚΙΝΗΘΗΚΑΝ ΤΑ ΕΤΗ 2016-2018.....	24
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.8: ΚΑΤΑΧΩΡΗΜΕΝΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΙΝΟΙ ΠΟΠ/ΠΓΕ, 2020.	25
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.9: ΚΑΤΑΧΩΡΗΜΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΗ ΠΟΤΑ, 2020.....	28
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.10: ΚΥΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΈΝΔΕΙΞΗΣ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ (ΕΞΑΙΡΟΥΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΙΔΙΟΤΥΠΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΩΜΑΤΙΣΜΕΝΩΝ ΟΙΝΩΝ) ..	30
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.11: ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΓΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.	32
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.12: ΑΝΑΛΥΤΙΚΕΣ ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2016 ΚΑΙ 2018 ΣΕ KG.....	42
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.13: ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΣΥΣΤΑΣΗ ΝΕΟΥ ΕΣΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΣΑ.....	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.14: ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΑΣΑ ΠΛΗΝ ΒΕΑΣ (ΕΤΗ 2019, 2025, 2030).....	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.15: ΔΕΙΚΤΗΣ ΜΑΖΑΣ ΣΩΜΑΤΟΣ (ΔΜΣ) ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ, ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΧΩΡΑ ΓΕΝΝΗΣΗΣ (2014).....	107
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.16: ΔΕΙΚΤΗΣ ΜΑΖΑΣ ΣΩΜΑΤΟΣ (ΔΜΣ) ΑΝΑ ΦΥΛΟ, ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΒΑΘΜΟ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ (2014)	109
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.17: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΦΡΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ ΑΝΑ ΦΥΛΟ, ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΧΩΡΑ ΓΕΝΝΗΣΗΣ (2014)	112

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.1: Η ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ (ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΓΙΑ ΑΓΟΡΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ.....	7
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.2: Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΙΟΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.	8

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.3: ΘΕΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΠΟΥ ΟΙ ΈΛΛΗΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΣ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΟΤΙ ΕΧΟΥΝ ΑΚΟΥΣΕΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΜΕΣΟ ΟΡΟ. ...9	9
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.4: ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ..... 10	10
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.5: ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ. 11	11
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.6: ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΟΛΙΤΩΝ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΕΙ ΤΑ ΣΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ (ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ, ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΤΙΠ). 15	15
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.7: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΟΡΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΤΑ ΟΠΟΙΑ ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΘΑ ΗΘΕΛΑΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ. 19	19
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.8: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΜΕΣΟΥ ΟΡΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝ ΤΑ ΑΡΡΩΣΤΑ ΖΩΑ ΕΚΤΡΟΦΗΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΑΝΤΙΒΙΟΤΙΚΑ. 20	20
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.9: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΠΟΠ/ΠΓΕ ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΩΝ ΕΚΤΟΣ ΦΕΤΑΣ 22	22
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.10: ΜΕΡΙΔΙΟ ΟΓΚΟΥ ΟΙΝΟΥ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΓΙΑ ΠΟΠ (PDO), ΠΓΕ (PGI) ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ (NON GI) ΑΠΟ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ. 29	29
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.11: ΈΛΕΓΧΟΙ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ 2014-2017. 41	41
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.12: ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΩΝ ΣΚΕΥΑΣΜΑΤΩΝ ΑΝΑ ΜΕΓΑΛΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΚΕΥΑΣΜΑΤΩΝ, 2014-2018. 44	44
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.13: ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΘΕΪΑΣ ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΗΣ ΑΠΟ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ, 2015-2017 45	45
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.14: Ο ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ 1 ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ..... 50	50
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.15: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΓΚΡΟΥΠ ΤΟΥ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ 1..... 51	51
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.16: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ 1..... 52	52
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.17: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ 2. 53	53
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.18: ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΑΝΤΙΒΙΟΤΙΚΩΝ ΣΕ MG/PCU ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ-25, 2015-2017. 57	57
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.19: ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΑΝΤΙΒΙΟΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 2017..... 58	58
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.20: ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 2012-2017. 62	62
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.21: ΠΟΣΟΣΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΒΟΟΕΙΔΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ, 2012-2017. 63	63
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.22: ΠΟΣΟΣΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΒΑΤΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ, 2012-2017. 63	63
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.23: ΠΟΣΟΣΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΙΓΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 2012-2017. 64	64
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.24: ΠΟΣΟΣΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΟΙΡΙΝΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ, 2012-2017. 64	64
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.25: ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΣΕ ΕΚΤΑΡΙΑ, ΤΟ 2019. 65	65
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.26: ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΤΡΟΦΗΣ, 2017-2019. 66	66
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.27: ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΔΑΠΑΝΗ ΓΙΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ 68	68
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.28: Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΑΝ Η ΕΝΤΑΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΠΟΝΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ..... 70	70
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.29: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΧΓΕ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΝΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 2007- 2016.. 71	71
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.30: ΣΠΑΤΑΛΗ ΤΡΟΦΙΜΩΝ (ΕΚ. ΤΟΝΟΙ) ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ 78	78
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.31: ΣΠΑΤΑΛΗ ΤΡΟΦΙΜΩΝ (% ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ), 1996-2013..... 83	83
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.32: ΣΠΑΤΑΛΗ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΑΝΑ ΑΤΟΜΟ 84	84
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.33: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΦΡΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ ΑΝΑ ΦΥΛΟ, ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΒΑΘΜΟ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ (2014)..... 112	112

9. ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 9: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΙΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΑΣΦΑΛΗ ΘΡΕΠΤΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΑ ΤΡΟΦΙΜΑ, ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΚΑΛΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Μεθοδολογική Προσέγγιση

Η ανάλυση SWOT περιλαμβάνει την ανάλυση των δεδομένων που σχετίζονται με τα τρόφιμα και την υγεία στην Ελλάδα υπό το πρίσμα των απαιτήσεων της κοινωνίας όσον αφορά σε ασφαλή και υγιεινά τρόφιμα και της ανταπόκρισης της γεωργίας στις απαιτήσεις αυτές. Οι επιμέρους τομείς που αναλύονται είναι τα προϊόντα γεωγραφικής ένδειξης (ΠΟΠ/ΠΓΕ), η βιολογική παραγωγή, η χρήση φυτοπροστατευτικών, ο έλεγχος της ποιότητας των τροφίμων, η χρήση αντιβιοτικών ουσιών, η καλή διαβίωση και προστασία των ζώων, η σπατάλη των τροφίμων και η υγιεινή διατροφή. Επιπλέον, εξετάζονται το θεσμικό πλαίσιο και οι εφαρμοζόμενες πολιτικές και δράσεις στους παραπάνω τομείς καθώς και τυχόν παρεμβάσεις που έχουν υλοποιηθεί στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Αγροτικής Ανάπτυξης. Τα παραπάνω συνθέτουν το εσωτερικό περιβάλλον, με βάση το οποίο προσδιορίζονται τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες. Οι αλλαγές που σημειώνονται στις προτεραιότητες των πολιτικών της Ε.Ε., οι διμερείς και διεθνείς εμπορικές συμφωνίες της Ε.Ε., οι αλλαγές στις προτιμήσεις των καταναλωτών, οι αλλαγές στα διατροφικά πρότυπα, οι εξελίξεις της τεχνολογίας, η ενημέρωση των καταναλωτών συνθέτουν το εξωτερικό περιβάλλον, με βάση το οποίο προσδιορίζονται οι ευκαιρίες και οι απειλές.

Δείκτες Κοινού Πλαισίου

Δείκτες Κοινού Πλαισίου <i>Context Indicator (PMEF)</i>	Δείκτες Επιπτώσεων <i>Impact Indicator</i>
C.47 Antimicrobials sales in food producing animals	I.26 Limiting antibiotic use in agriculture: Sales/use in food producing animals
C.48 Risk and impacts of pesticides	I.27 Sustainable use of pesticides: Reduce risks and impacts of pesticides
C.34 Value of production under EU quality schemes (compared to total value of agricultural and food production) <i>It consists of 3 specific indicators:</i>	I.28 Responding to consumer demand for quality food: Value of production under EU quality schemes (incl. organics)

1. total value of production under EU quality schemes and share of the total agricultural and food production value	
2. value of production by EU quality schemes – PDO, PGI and TSG (Council Regulation (EC) No 510/2006) and share of total agricultural and food production value EL: 1.195,26 million EUR (2017) EL: 1.020,88 million EUR (2010)	
3. value of certified organic production and share of total agricultural and food production value	

9.1. ΟΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ

Για την καταγραφή των απαιτήσεων των καταναλωτών για τα τρόφιμα έγινε μία επισκόπηση των ερευνών γνώμης σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Η πιο πρόσφατη έρευνα για τις αντιλήψεις και στάσεις των πολιτών της ΕΕ ως προς την ασφάλεια των τροφίμων πραγματοποιήθηκε από το δίκτυο Kantar στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ μεταξύ της 9ης και της 26ης Απριλίου 2019 (Ευρωβαρόμετρο). Περίπου 27.655 ερωτηθέντες από διαφορετικές κοινωνικές και δημογραφικές ομάδες συμμετείχαν στην έρευνα με συνεντεύξεις πρόσωπο-με-πρόσωπο στη μητρική τους γλώσσα, στο σπίτι τους. Η έρευνα έγινε για λογαριασμό του EFSA – European Food Security Agency. Τα δεδομένα της έρευνας αυτής συνοδεύονται από δειγματοληπτικά βάρη (sampling weights) για την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος σε επίπεδο κράτους μέλους και για τα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά. Συνοδευτικά, και όταν αυτό είναι χρήσιμο για τη εξαγωγή πρόσθετων συμπερασμάτων για συγκεκριμένες πτυχές των απαιτήσεων των καταναλωτών, χρησιμοποιούνται και άλλες έρευνες καταναλωτών από το Ευρωβαρόμετρο.

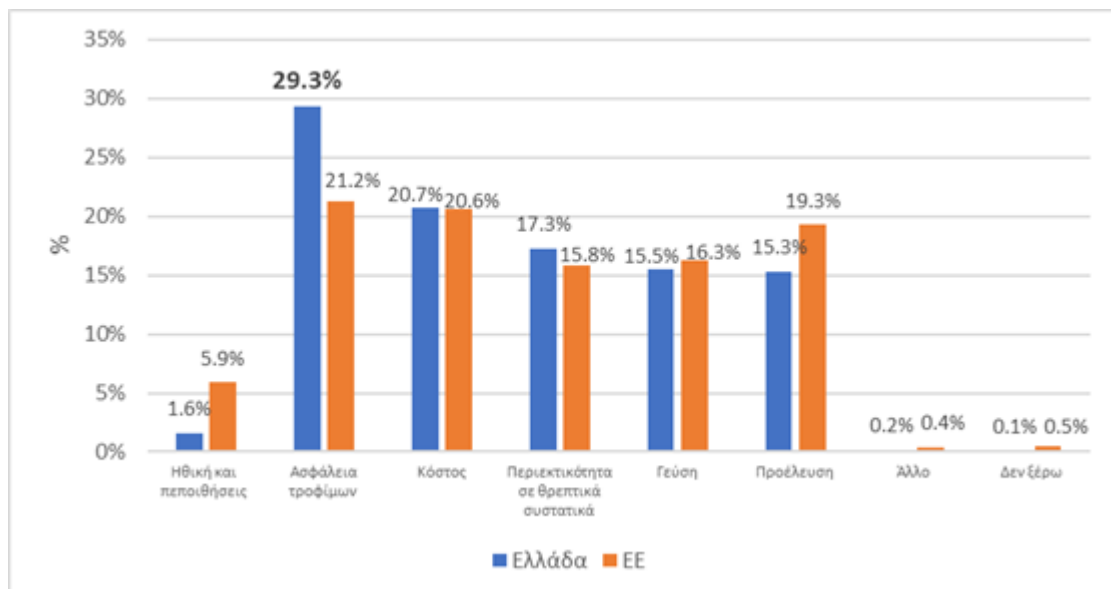
Στόχοι της έρευνας του EFSA ήταν:

- Να διερευνηθεί το γενικό ενδιαφέρον των Ευρωπαίων για την ασφάλεια των τροφίμων, συμπεριλαμβανομένων των παραγόντων που επηρεάζουν τις αποφάσεις που σχετίζονται με τα τρόφιμα, τις κύριες πηγές πληροφόρησης σχετικά με τους κινδύνους που συνδέονται με τη διατροφή, τις αλλαγές συμπεριφοράς και τις απόψεις σχετικά με την πολυπλοκότητα της επικοινωνίας των κινδύνων που συνδέονται με τη διατροφή
- Να διερευνηθεί το επίπεδο γνώσης και οι αντιλήψεις όσον αφορά τα θέματα ασφάλειας των τροφίμων, η εμπιστοσύνη σε διαφορετικές πηγές πληροφόρησης και ο βαθμός κατανόησης (από πλευράς τους) του συστήματος ασφάλειας των τροφίμων στην ΕΕ

Στην Ελλάδα, η έρευνα αυτή συμπεριελάμβανε 1.049 συνεντεύξεις, μέγεθος πολύ ικανοποιητικό για τέτοιου είδους έρευνες.

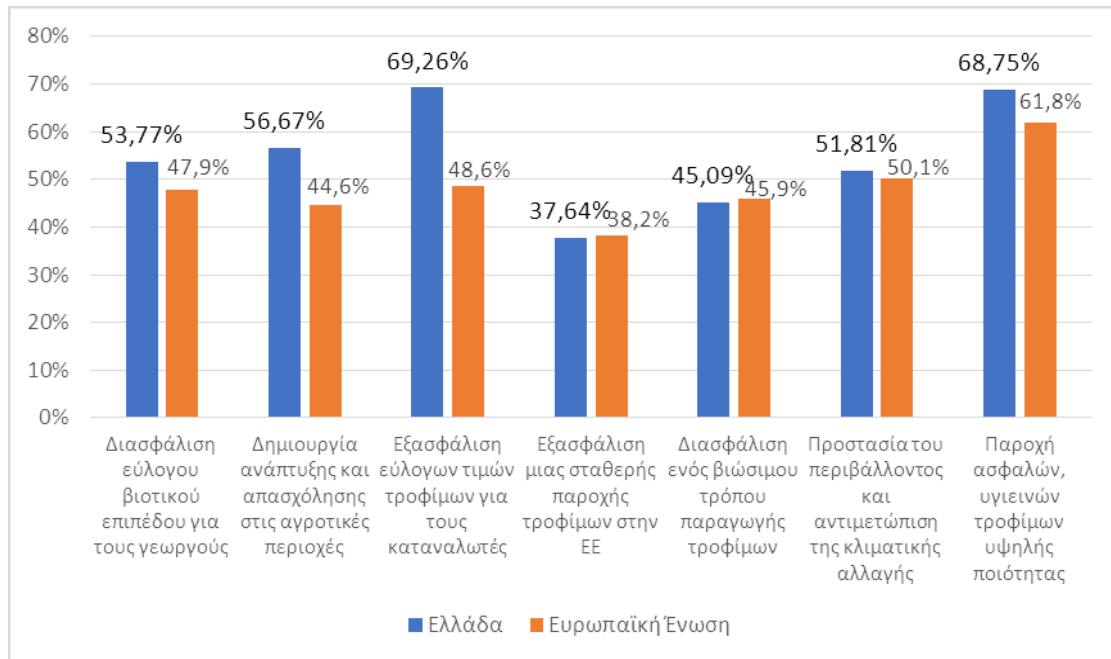
Στην ερώτηση “Όταν αγοράζετε τρόφιμα, ποιοι από τους κατωτέρω παράγοντες είναι οι πιο σημαντικοί για εσάς; (πρώτος και δεύτερος)” για να καταγραφεί η πρώτη και η δεύτερη επιλογή των ερωτώμενων, 29,3% των ερωτώμενων επιλέγει την ασφάλεια τροφίμων ως πρώτο παράγοντα έναντι 21,2% του Ευρωπαϊκού μέσου όρου (Διάγραμμα 9.1). Έχει σημασία να δει κανείς από το Διάγραμμα 9.1 ότι οι Έλληνες καταναλωτές δεν διαφέρουν σημαντικά από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο σε παράγοντες που αφορούν το κόστος, την περιεκτικότητα σε θρεπτικές ουσίες και την γεύση. Διαφοροποιούνται όμως σημαντικά ως προς τους παράγοντες «προέλευση» και «ηθική και πεποιθήσεις» με σημαντικά μικρότερα ποσοστά. Και οι δύο αυτοί παράγοντες είναι σημαντικοί και θα αναλυθούν παρακάτω. Επίσης, 34,6% των ερωτώμενων αναφέρει την ασφάλεια των τροφίμων ως δεύτερο πιο σημαντικό παράγοντα. Συνεπώς, αθροιστικά, οι ερωτώμενοι που θεωρούν την ασφάλεια τροφίμων ως έναν από τους δύο πιο σημαντικούς παράγοντες στην αγορά τροφίμων είναι σχεδόν 64% (29,3+34,6) δηλαδή δύο στους τρεις καταναλωτές. Το αντίστοιχο ποσοστό για την ΕΕ διαμορφώνεται στο 51.4%.

Αυτό το ποσοστό συμφωνεί και με τα αντίστοιχα ποσοστά που δίνεται στο διάγραμμα 2 από ένα διαφορετικό δείγμα έρευνας που πραγματοποιήθηκε δύο χρόνια πριν την έρευνα του EFSA. Στην έρευνα αυτή οι Ευρωπαίοι καταναλωτές ρωτήθηκαν για το εάν θα επέλεγαν κάποιους στόχους αγροτικής πολιτικής ανάμεσα σε μια σειρά στόχων που τους παρουσιάστηκαν. Οι ερωτώμενοι μπορούσαν να επιλέξουν όσους ήθελαν, χωρίς περιορισμό. Οι Έλληνες πολίτες με διαφορά από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, επέλεξαν ότι πρωταρχικοί στόχοι της αγροτικής πολιτικής πρέπει να είναι, κατά σειρά, «η εξασφάλιση εύλογων τιμών για τους καταναλωτές», «η ασφάλεια και υγιεινή των τροφίμων» και «η δημιουργία ανάπτυξης και απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές». Συνεπώς, ένα πρώτο γενικό συμπέρασμα είναι ότι η ασφάλεια των τροφίμων είναι πρωταρχικό μέλημα, σκέψη και επιθυμία του Έλληνα καταναλωτή.



Διάγραμμα 9.1: Η πρώτη προτεραιότητα (πιο σημαντικός παράγοντας) κατά την διαδικασία απόφασης για αγορά τροφίμων

Πηγή: Έρευνα EFSA Ευρωβαρόμετρου EB 91.3.



Διάγραμμα 9.2: Η αντίληψη για το ποιοι πρέπει να είναι οι κύριοι στόχοι της αγροτικής πολιτικής

Πηγή: *Special Eurobarometer 473, "Europeans, Agriculture and the CAP", Wave EB 88.4, February 2018.*

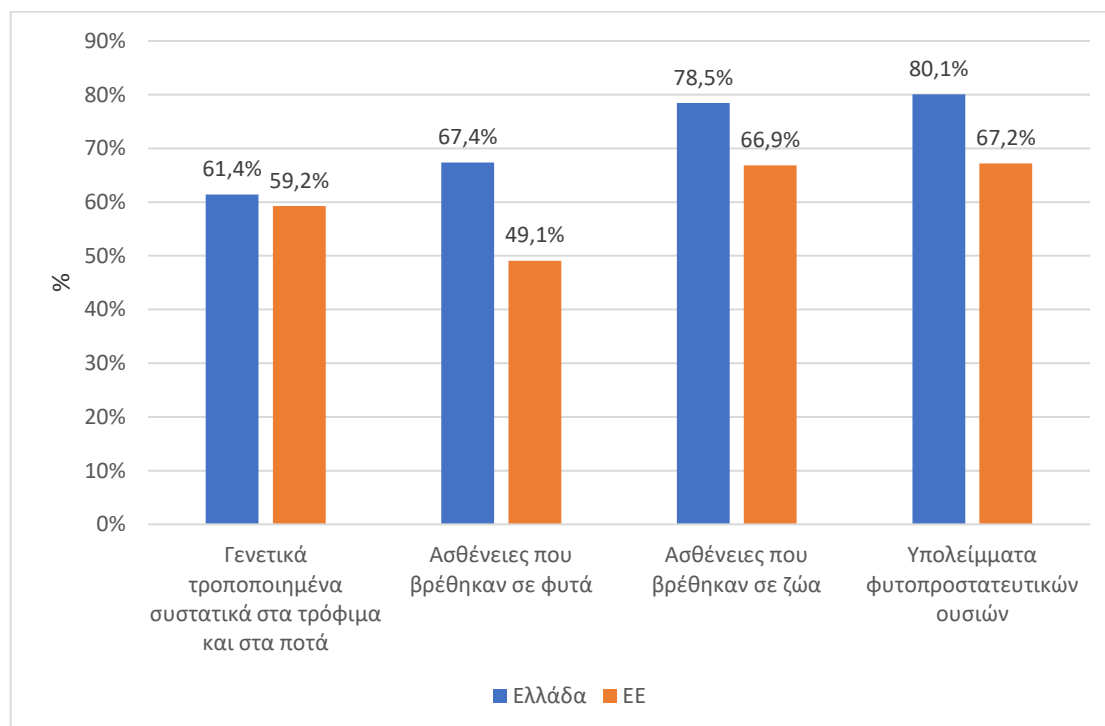
Ο παρακάτω Πίνακας 9.1 εμβαθύνει περαιτέρω αποτυπώνοντας τις απαντήσεις των ερωτώμενων στο εάν έχουν ακούσει (όχι απαραίτητα και να γνωρίζουν) διάφορους όρους ασφάλειας και υγιεινής τροφίμων που τους παρουσιάστηκαν στην διάρκεια της συνέντευξης. Είναι εμφανές ότι, σε σχέση με τους ευρωπαίους πολίτες, οι Έλληνες καταναλωτές έχουν «ακούσει» περισσότερους όρους και έννοιες που σχετίζονται με υπολείμματα φυτοπροστατευτικών ουσιών και με ασθένειες σε φυτά και ζώα. Στους Έλληνες καταναλωτές υπάρχει πολύ μικρότερη αντίληψη όρων όπως «νανοσωματίδια», «μικροπλαστικά», και άλλοι πιο σύγχρονοι κίνδυνοι.

Το Διάγραμμα 9.3 σχηματοποιεί το ποσοστό των Ελλήνων και συνολικά των Ευρωπαίων πολιτών που έχουν ακούσει τα αντίστοιχα θέματα που σχετίζονται με την ασφάλεια των τροφίμων για τα οποία το ποσοστό των Ελλήνων ερωτώμενων που τα έχουν «ακούσει» είναι σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό των Ευρωπαίων. Δηλαδή τα θέματα εκείνα για τα οποία οι Έλληνες καταναλωτές είναι πιο ενήμεροι και συνεπώς, μπορεί κανείς να υποθέσει, ότι ελέγχουν τα τρόφιμα που αγοράζουν. Είναι προφανές ότι οι Έλληνες καταναλωτές προβληματίζονται με τα υπολείμματα των φυτοπροστατευτικών ουσιών στα τρόφιμα, με τις ασθένειες που μπορεί να βρεθούν και ενδεχομένως να μεταδοθούν από τα φυτά και τα ζώα καθώς και με την ύπαρξη γενετικά τροποποιημένων συστατικών στα τρόφιμα και στα ποτά.

Πίνακας 9.1: Ποσοστό ερωτώμενων στην ΕΕ και την Ελλάδα που δήλωσαν ότι έχουν ακούσει όρους και θέματα που σχετίζονται με την υγιεινή και την ασφάλεια στα τρόφιμα

	ΕΕ (%)	Ελλάδα (%)
Υπολείμματα φυτοπροστατευτικών ουσιών	67.2	80.1
Ασθένειες που βρέθηκαν σε ζώα	66.9	78.5
Πρόσθετα (χρώματα, συντηρητικά και βελτιωτικά γεύσης)	72.2	67.9
Ασθένειες που βρέθηκαν σε φυτά	49.1	67.4
Υγιεινή τροφίμων	68.0	66.5
Υπολείμματα αντιβιοτικών, ορμονών και στερεοειδών στο κρέας	67.0	64.6
Αλλεργική αντίδραση σε τρόφιμα και ποτά	65.3	63.0
Γενετικά τροποποιημένα συστατικά στα τρόφιμα και στα ποτά	59.2	61.4
Περιβαλλοντικοί ρύποι σε ψάρια, κρέας ή γαλακτοκομικά προϊόντα	64.1	59.6
Δηλητηρίαση από βακτήρια	63.5	53.9
Ίχνη υλικών που έρχονται σε επαφή με τα τρόφιμα	50.8	42.6
Μικροπλαστικά σε τρόφιμα	47.0	29.5
Δηλητηριώδη καλούπια σε καλλιέργειες τροφίμων και ζωοτροφών	43.1	22.3
Τροποποίηση γονιδιώματος	23.9	19.7
Νάνο σωματίδια στα τρόφιμα	26.9	15.9

Πηγή: Έρευνα EFSA Ευρωβαρόμετρου EB 91.3.

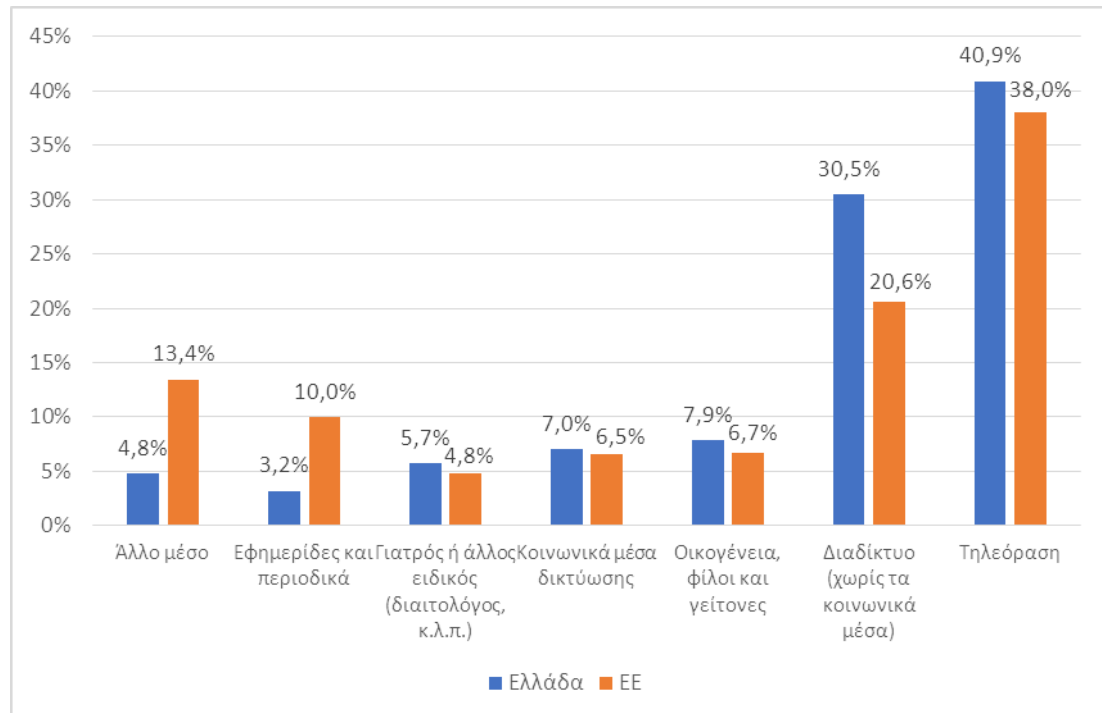


Διάγραμμα 9.3: Θέματα ασφάλειας τροφίμων που οι Έλληνες πολίτες δηλώνουν ότι έχουν ακούσει και το ποσοστό τους είναι μεγαλύτερο από τον αντίστοιχο Ευρωπαϊκό μέσο όρο

Πηγή: Έρευνα EFSA Ευρωβαρόμετρου EB 91.3.

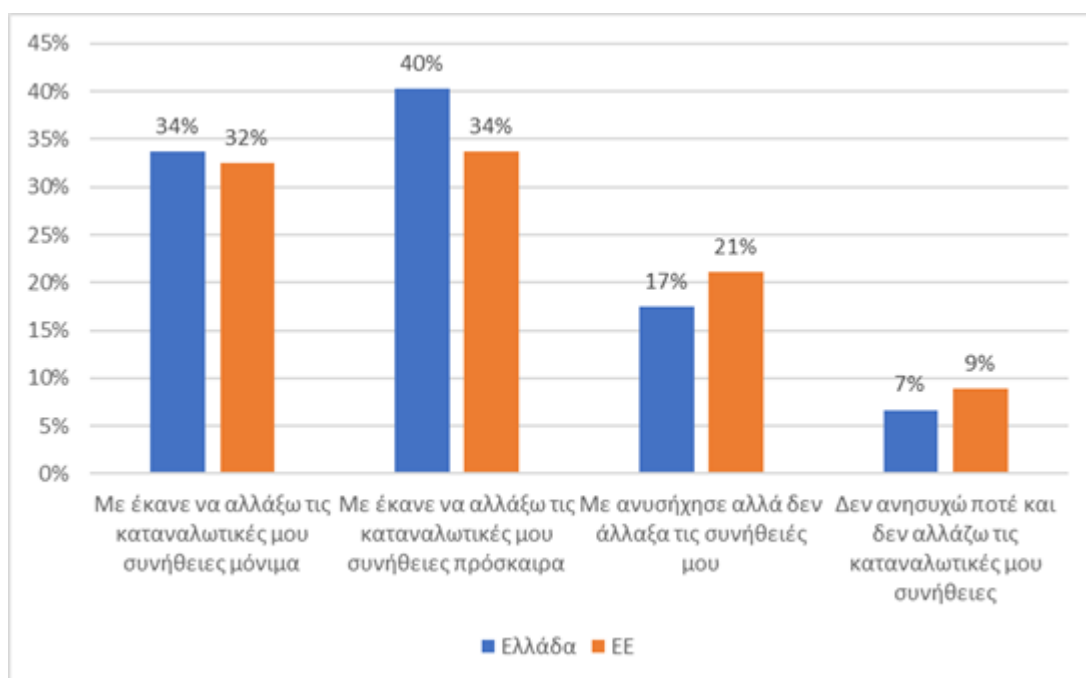
Οι κυριότερες πηγές πληροφόρησης για την ασφάλεια των τροφίμων φαίνονται στο Διάγραμμα 9.4. Οι Έλληνες πολίτες ενημερώνονται σε συντριπτικό βαθμό από την τηλεόραση, το διαδίκτυο (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τα κοινωνικά μέσα), οικογένεια και φίλους και από τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης. Αυτές οι τέσσερις πηγές ενημέρωσης καλύπτουν σχεδόν το 87% των πολιτών. Οι πληροφορίες που λαμβάνουν οι καταναλωτές για την ασφάλεια των τροφίμων επιδρά στις καταναλωτικές τους συνήθειες. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 9.5, το 34% των Ελλήνων καταναλωτών αλλάζουν μόνιμα τις συνήθειες τους μετά από πληροφόρηση. Επιπλέον, 40% αλλάζει τις συνήθειες του πρόσκαιρα και μετά επανέρχεται στις αρχικές του συνήθειες.

Ο Πίνακας 9.2 δείχνει το βαθμό πίστης σε διάφορους θεσμούς που εμπλέκονται στην ασφάλεια των τροφίμων σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Οι Έλληνες πολίτες έχουν εμπιστοσύνη στους επιστήμονες και στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς περισσότερο από τους αντίστοιχους Ευρωπαϊκούς μέσους όρους των απαντήσεων. Έχουν το ίδιο σχεδόν επίπεδο εμπιστοσύνης στους εθνικούς θεσμούς όπως και ο μέσος ευρωπαίος πολίτης. Έχουν μικρότερο βαθμό εμπιστοσύνης στη βιομηχανία τροφίμων και στους αγρότες. Έχουν μεγαλύτερο βαθμό εμπιστοσύνης στις οργανώσεις των καταναλωτών. Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι οι Έλληνες πολίτες διατηρούν την εμπιστοσύνη τους σε θεσμούς οι οποίοι μπορεί να έχουν ελεγκτικό χαρακτήρα (ευρωπαϊκοί και εθνικοί θεσμοί), διατηρούν την εμπιστοσύνη τους στην αμεροληψία και ακεραιότητα της επιστήμης αλλά και των οργανώσεων καταναλωτών. Ο βαθμός εμπιστοσύνης είναι μικρότερος για τις «επαγγελματικές» οργανώσεις τόσο της βιομηχανίας όσο και των αγροτών.



Διάγραμμα 9.4: Πηγές πληροφόρησης για την ασφάλεια των τροφίμων

Πηγή: Έρευνα EFSA Ευρωβαρόμετρου EB 91.3.



Διάγραμμα 9.5: Επίπτωση των πληροφοριών για την ασφάλεια των τροφίμων στις καταναλωτικές συνήθειες

Πηγή: Έρευνα EFSA Ευρωβαρόμετρου EB 91.3.

Πίνακας 9.2: Πίστη σε διάφορους θεσμούς που σχετίζονται με την ασφάλεια των τροφίμων

	Επιστήμονες		Ευρωπαϊκοί Θεσμοί		Εθνικοί θεσμοί		Βιομηχανία Τροφίμων		Αγρότες		Οργανώσεις Καταναλωτών	
	ΕΕ	Ελλάδα	ΕΕ	Ελλάδα	ΕΕ	Ελλάδα	ΕΕ	Ελλάδα	ΕΕ	Ελλάδα	ΕΕ	Ελλάδα
Τους εμπιστεύομαι απόλυτα	29,9	42,3	10,5	12,2	12,1	10,9	6,3	3,5	16,9	13,3	18,7	15,2
Τείνω να τους εμπιστεύομαι	52,8	49,9	49,8	50,3	50,7	52,5	35,6	24,5	53,1	47,6	56,8	65,4
Τείνω να μην τους εμπιστεύομαι	10,6	5,9	23,4	27,3	24,2	26,7	36,7	48,1	20,8	31,1	14,7	13,0
Δεν τους εμπιστεύομαι καθόλου	3,6	1,9	8,5	6,4	8,5	8,5	17,6	23,1	5,7	7,2	4,6	3,7
Δεν Ξέρω	3,1	0,0	7,8	3,8	4,4	1,4	3,8	,8	3,6	,8	5,1	2,8
Δείγμα	27.655	1.049										

Πηγή: Έρευνα EFSA Ευρωβαρόμετρου EB 91.3.

9.2. Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

9.2.1. Προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ

Η ΕΕ αποδίδει πολύ μεγάλη σημασία στην αναγνωρισιμότητα της σήμανσης των προϊόντων ποιότητας στα τρόφιμα και συνεπώς στην αναγνώριση από τους καταναλωτές των αντίστοιχων ετικετών. Η σήμανση είναι σημαντική και για τους παραγωγούς και για τους καταναλωτές. Τους καταναλωτές τους προφυλάσσει από προϊόντα που δεν είναι ποιοτικά αλλά μιμήσεις ποιοτικών προϊόντων. Με αυτή την έννοια τα σήματα είναι σημαντικά για τα προϊόντα μεγάλης κυκλοφορίας επειδή αυτά κινδυνεύουν περισσότερο από μιμήσεις. Τα προϊόντα μικρότερης κυκλοφορίας μπορούν να αξιοποιήσουν την ετικέτα για να αντιληφθεί ο καταναλωτής ότι πρόκειται για αυθεντικό προϊόν χωρίς να το γνωρίζει εκ των προτέρων ή να το έχει δοκιμάσει. Η σήμανση ποιότητας είναι επίσης σημαντική παράμετρος στο διεθνές εμπόριο (εκτός ΕΕ) των προϊόντων αυτών. Η εξέταση της αναγνώρισης των προϊόντων ποιότητας από τους καταναλωτές βασίζεται σε κυλιόμενες έρευνες του Ευρωβαρόμετρου όπου οι συμμετέχοντες βλέπουν κάρτες με τα εγκεκριμένα από την ΕΕ σήματα για τα γεωργικά προϊόντα ποιότητας. Η μέθοδος αυτή εξέτασης της αναγνωρισιμότητας ενός εμπορικού ή άλλου σήματος ονομάζεται *aided recall* διότι ο καταναλωτής υποβοηθείται από την εικόνα του σήματος που του επιδεικνύεται με κάρτα.

Η βιβλιογραφία για την συμπεριφορά και τις στάσεις του καταναλωτή απέναντι στα προϊόντα ποιότητας είναι πολύ μεγάλη τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και από την ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα. Η έρευνα εκτείνεται από την απλή αναγνώριση των σημάτων ποιότητας, την επιθυμία του καταναλωτή να πληρώσει μια υπεραξία για να τα αγοράσει, την ιδιαιτερότητα των εξωτερικών και εσωτερικών (οργανοληπτικών) χαρακτηριστικών τους, και πολλά άλλα¹.

Στο Διάγραμμα 9.6 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα αναγνωρισιμότητας για τα 4 κύρια σήματα των προϊόντων ποιότητας της ΕΕ και με βάση αυτά προκύπτουν οι εξής διαπιστώσεις:

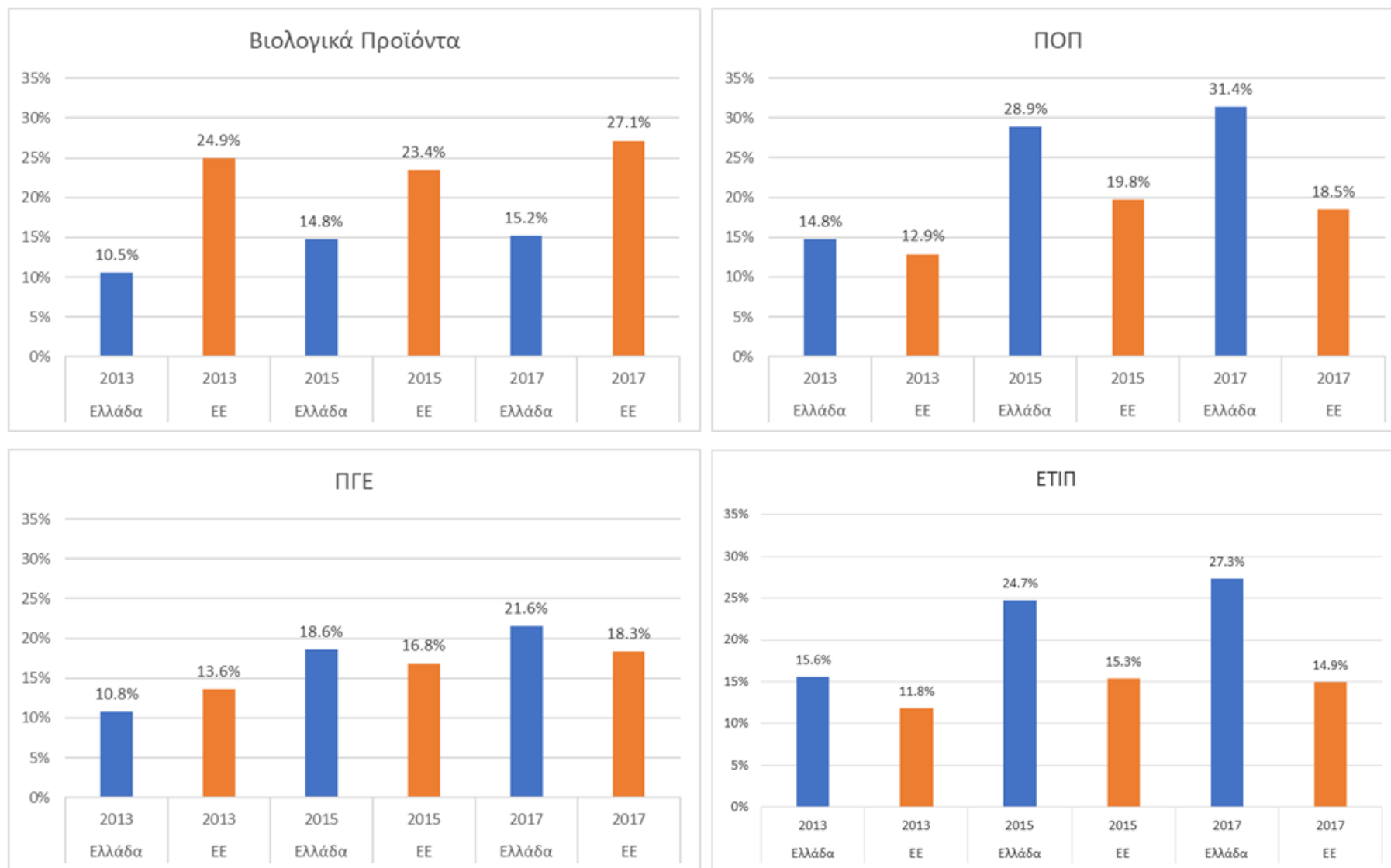
1. Το ποσοστό των Ελλήνων πολιτών που μπορούν να αναγνωρίσουν το σήμα της βιολογικής γεωργίας είναι συντριπτικά χαμηλότερο από το αντίστοιχο μέσο ευρωπαϊκό (σχεδόν το μισό) αλλά έχει συνεχή ανοδική πορεία, από 10,5% το 2013 σε 15,2% το 2017, δηλαδή μια αύξηση σχεδόν 45%. Αυτό σημαίνει, πρακτικά, ότι οποιαδήποτε αύξηση της παραγωγής βιολογικών προϊόντων με στόχο την εσωτερική αγορά, θα πρέπει να συνοδεύεται με προσπάθειες αύξησης της αναγνωρισιμότητας του βιολογικού σήματος από τον Έλληνα καταναλωτή.
2. Το ποσοστό των Ελλήνων πολιτών που μπορούν να αναγνωρίσουν το σήμα ΠΟΠ είναι συντριπτικά υψηλότερο από το αντίστοιχο μέσο ευρωπαϊκό με συνεχή ανοδική πορεία, από 14,8% το 2013 σε 31,4% το 2017, δηλαδή μια αύξηση σχεδόν 122%. Το ποσοστό αναγνωρισιμότητας των ΠΟΠ είναι το τρίτο μεγαλύτερο στην Ευρώπη μετά το αντίστοιχο στη Γαλλία (44.7%) και την Ιταλία (31.9%). Το γεγονός αυτό είναι πολύ θετικό για τα προϊόντα ΠΟΠ που στοχεύουν την Ελληνική αγορά ή τις αγορές της

¹ Ο σκοπός του παρόντος δεν είναι η ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας. Για πρόσθετες πληροφορίες Goudis and Skuras, 2020

Γαλλίας και Ιταλίας. Όμως, ο μέσος Ευρωπαίος καταναλωτής δεν αναγνωρίζει το σήμα και αυτό θα είναι πρόβλημα για τα Ελληνικά προϊόντα ΠΟΠ που στοχεύουν αγορές όπως της Γερμανίας (12%) ή της Ολλανδίας (6%).

3. Το ποσοστό των Ελλήνων πολιτών που μπορούν να αναγνωρίσουν το σήμα ΠΓΕ είναι επίσης υψηλότερο από το αντίστοιχο μέσο ευρωπαϊκό αλλά όχι στο βαθμό που αναγνωρίζονται τα ΠΟΠ. Τα ΠΓΕ έχουν επίσης ανοδική πορεία αναγνώρισης, από 10,8% το 2013 σε 21,6% το 2017, δηλαδή μια αύξηση 100%. Το ποσοστό αναγνωρισιμότητας των ΠΓΕ στην Ελλάδα είναι από τα υψηλότερα στην Ευρώπη αλλά έπονται από αυτά της Γαλλίας (38,3%), Ιταλίας (33%), Τσεχίας (29,6%), Σλοβενίας (25,8%) και Κροατίας (23,5%).
4. Τα ποσοστά αυτά είναι πολύ ενθαρρυντικά για τα Ελληνικά προϊόντα ΠΓΕ που στοχεύουν αυτές τις αγορές. Όμως, ο μέσος Ευρωπαίος καταναλωτής, όπως και με τα ΠΟΠ δεν αναγνωρίζει το σήμα των ΠΓΕ και αυτό θα είναι πρόβλημα για τα Ελληνικά προϊόντα ΠΓΕ που στοχεύουν αγορές όπως της Γερμανίας (12%) ή της Ολλανδίας (6%).
5. Το ποσοστό των Ελλήνων πολιτών που μπορούν να αναγνωρίσουν το σήμα ΕΤΙΠ είναι επίσης υψηλότερο από το αντίστοιχο μέσο ευρωπαϊκό και σταθερά υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για τα ΠΓΕ αλλά όχι στο βαθμό που αναγνωρίζονται τα ΠΟΠ. Τα ΕΤΙΠ έχουν επίσης ανοδική πορεία αναγνώρισης, από 15,6% το 2013 σε 27,3% το 2017, δηλαδή μια αύξηση 75%. Το ποσοστό αναγνωρισιμότητας των ΕΤΙΠ στην Ελλάδα είναι από τα υψηλότερα στην Ευρώπη αλλά έπονται από της Τσεχίας (30,4%) και Λιθουανίας (29,2%). Όπως και για τα ΠΟΠ και ΠΓΕ, έτσι και για τα ΕΤΙΠ, ο μέσος Ευρωπαίος καταναλωτής, δεν αναγνωρίζει το σήμα των ΠΓΕ και αυτό θα είναι πρόβλημα για τα Ελληνικά προϊόντα ΕΤΙΠ που στοχεύουν αγορές όπως της Γερμανίας (8%) ή της Ολλανδίας (6%).
6. Το σήμα Δίκαιου Εμπορίου "Fair Trade", έχει πολύ μικρή αναγνωρισιμότητα στην Ελλάδα (5-6%), και αντίστοιχα πολύ υψηλή στην Ευρώπη (37%). Γενικά έχει παρατηρηθεί στην Ευρώπη μία στροφή προς σήματα εμπορίου τροφίμων που εξασφαλίζουν δίκαιο εμπόριο (Fair Trade), βιώσιμη ανάπτυξη και προστασία των φυσικών πόρων (RainForest Alliance), διαβίωση των ζώων (Animal Welfare Approved), αποτύπωμα άνθρακα (Working with the Carbon Trust), και άλλα.

Τα ΠΟΠ και ΠΓΕ πολλές φορές συγχέονται από τους καταναλωτές με τα προϊόντα τοπικών αγορών και έρευνες δείχνουν ότι τα προτιμούν καταναλωτές που έχουν περιβαλλοντικές ευαισθησίες και κυρίως ενδιαφέρονται για τα λεγόμενα τροφο-μίλια (food miles) που δείχνει πόσο έχει επιβαρυνθεί το περιβάλλον από τη μεταφορά μιας ποσότητας τροφίμου. Αυτή η άποψη, αν και λανθασμένη, τείνει να εδραιωθεί και τα Ελληνικά ΠΟΠ και ΠΓΕ που εξάγονται σε τέτοιες αγορές μπορεί να θεωρηθούν επιβαρυνμένα σε τροφο-μίλια.



Διάγραμμα 9.6: Ποσοστό πολιτών που μπορεί να αναγνωρίσει τα σήματα των προϊόντων ποιότητας (Βιολογικά, ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΤΙΠ)

Πηγή: Έρευνες Ευρωβαρόμετρου 2013-2018, (ΕΒ 80.2, ΕΒ 84.2 και ΕΒ 88.4)

Πρόσφατες μελέτες δείχνουν ότι, σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, οι καταναλωτές που αναγνωρίζουν τα σήματα ΠΟΠ/ΠΓΕ είναι επίσης καταναλωτές που είναι ευαίσθητοι σε θέματα επίπτωσης που προκαλούν τα τρόφιμα στην κλιματική αλλαγή λόγω μεταφοράς τους από μακρινές αποστάσεις ([Goudis and Skuras 2020](#)). Οι καταναλωτές αυτοί προσπαθούν να επιλέξουν τρόφιμα είτε που παράγονται τοπικά είτε που παράγονται εντός εποχής. Αυτό, πρακτικά, σημαίνει ότι οι καταναλωτές που είναι ευαίσθητοι σε θέματα κλιματικής αλλαγής αναζητούν τοπικά προϊόντα και σε αυτό το πλαίσιο γνωρίζουν τα σήματα γεωγραφικής ένδειξης και για να αγοράσουν τοπικά αλλά και για να αποφύγουν να αγοράσουν από άλλη περιοχή που υποκρύπτει μεταφορά του προϊόντος.

Η στρατηγική Farm to Fork θεωρεί ότι «Για να επιταχυνθεί και να διευκολυνθεί η μετάβαση και να διασφαλιστεί ότι όλα τα τρόφιμα που διατίθενται στην αγορά της ΕΕ καθίστανται όλο και πιο βιώσιμα, η Επιτροπή θα υποβάλει νομοθετική πρόταση για ένα πλαίσιο για ένα βιώσιμο σύστημα τροφίμων πριν από το τέλος του 2023». Στο ίδιο μέρος η στρατηγική αναφέρει ότι: «Το πλαίσιο θα εξετάσει επίσης τις ευθύνες όλων των παραγόντων στο σύστημα τροφίμων. Σε συνδυασμό με την πιστοποίηση και την σήμανση της απόδοσης της βιωσιμότητας των προϊόντων διατροφής και με στοχοθετημένα κίνητρα, το πλαίσιο θα επιτρέψει στους φορείς να επωφεληθούν από βιώσιμες πρακτικές και να αυξήσουν σταδιακά τα πρότυπα βιωσιμότητας, ώστε να γίνουν ο κανόνας για όλα τα τρόφιμα που διατίθενται στην αγορά της ΕΕ». Η ίδια, περίπου, σκέψη αναπτύσσεται και στην έκθεση [Towards a Sustainable Food System](#) της Ομάδας των Επικεφαλής Επιστημονικών Συμβούλων της Επιτροπής. Η Ελλάδα θα πρέπει να είναι ένα ενεργό μέλος αυτών των συζητήσεων που θα οδηγήσουν το 2023 σε μία νέα πρόταση-πλαίσιο για βιώσιμο σύστημα τροφίμων συμπεριλαμβανομένης της πιστοποίησής του και της σήμανσής του.

9.2.2. Βιολογική παραγωγή

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 9.3 η αντίληψη.- γνώση των Ελλήνων πολιτών για τα βιολογικά προϊόντα χαρακτηρίζεται από :

- Το επίπεδο αναγνώρισης της σήμανσης βιολογικών προϊόντων είναι απολύτως απογοητευτικό με μόνο 15% των πολιτών να αναγνωρίζουν το Ευρωπαϊκό σήμα, σχεδόν το μισό του Ευρωπαϊκού μέσου όρου (Διάγραμμα 9.6)
- Συμφωνούν απολύτως σε μεγαλύτερο βαθμό από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο ότι τα βιολογικά προϊόντα είναι, σε σχέση με τα συμβατικά προϊόντα, ασφαλέστερα, καλύτερης ποιότητας, έχουν καλύτερη γεύση ενώ οι βιολογικοί γεωργοί ασκούν καλύτερες περιβαλλοντικές πρακτικές (πίνακας 9.3)
- Το 96,6% συμφωνούν, ή τείνουν να συμφωνούν ότι τα βιολογικά προϊόντα είναι ακριβά (πίνακας 9.3)

Πίνακας 9.3: Αντιλήψεις των καταναλωτών σχετικά με τις ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά των βιολογικών προϊόντων των τροφίμων

	Ασφαλέστερα		Καλύτερη ποιότητα		Πιο ακριβά		Καλύτερη γεύση		Καλύτερες περιβαλλοντικές πρακτικές		Υψηλότερο επίπεδο καλής διαβίωσης των ζώων	
	ΕΕ (%)	Ελλάδα (%)	ΕΕ (%)	Ελλάδα (%)	ΕΕ (%)	Ελλάδα (%)	ΕΕ (%)	Ελλάδα (%)	ΕΕ (%)	Ελλάδα (%)	ΕΕ (%)	Ελλάδα (%)
Συμφωνώ απολύτως	24,9	34,6	26,2	37,5	56,8	68,2	22,7	29,8	27,6	30,3	27,7	27,5
Τείνω να συμφωνώ	46,6	46,3	46,6	45,3	34,1	28,4	39,9	40,4	49,9	50,1	47,7	47,6
Τείνω να διαφωνώ	16,6	13,1	16,3	12,3	4,5	2,0	21,6	21,1	10,5	11,0	10,7	10,5
Διαφωνώ απολύτως	4,0	2,5	3,7	2,1	0,9	0,1	5,6	4,2	2,3	1,3	2,4	1,2
Δεν Ξέρω	7,9	3,6	7,2	2,8	3,7	1,3	10,3	4,6	9,7	7,3	11,5	13,2
Δείγμα	28.031	1.010										

Πηγή: Special Eurobarometer 473, "Europeans, Agriculture and the CAP", Wave EB 88.4, February 2018.

9.2.3. Η καλή διαβίωση των ζώων

Το 2015, οι Ευρωπαίοι πολίτες συμμετείχαν σε μία έρευνα του Ευρωβαρόμετρου που, ανάμεσα σε άλλα, διερευνούσε τις στάσεις και αντιλήψεις τους για την καλή διαβίωση των ζώων. Σχεδόν 41% των Ελλήνων συμμετεχόντων θεωρεί την καλή διαβίωση των ζώων ως ένα γενικό όρο για «τον τρόπο που μεταχειριζόμαστε τα ζώα». Επίσης, 63% των ερωτηθέντων θεωρεί την καλή διαβίωση των ζώων πολύ σημαντική και συνολικά, σχεδόν 95% τη θεωρούν τουλάχιστον σημαντική (Πίνακας 9.4). Ένα μεγάλο ποσοστό Ελλήνων θεωρεί ότι η καλή διαβίωση των ζώων στην Ελλάδα προστατεύεται αποτελεσματικά (Πίνακας 9.5).

Πίνακας 9.4: Πόσο σημαντική είναι η καλή διαβίωση των ζώων για τους Έλληνες

	Αριθμός συμμετεχόντων	Ποσοστό (%)
Πολύ σημαντική	632	62.9
Σημαντική	321	31.9
Όχι πολύ σημαντική	33	3.3
Καθόλου σημαντική	10	1.0
Σύνολο	996	99.1

Πηγή: Έρευνα Ευρωβαρόμετρου EB 84.4. 2015.

Πίνακας 9.5: Προστατεύουμε στην Ελλάδα την καλή διαβίωση των ζώων αποτελεσματικά;

	Αριθμός συμμετεχόντων	Ποσοστό (%)
Ναι, σίγουρα	573	57.0
Ναι, πιθανά	337	33.5
Πιθανά όχι	56	5.6
Σίγουρα όχι	10	1.0
Σύνολο	976	97.1

Πηγή: Έρευνα Ευρωβαρόμετρου EB 84.4. 2015.

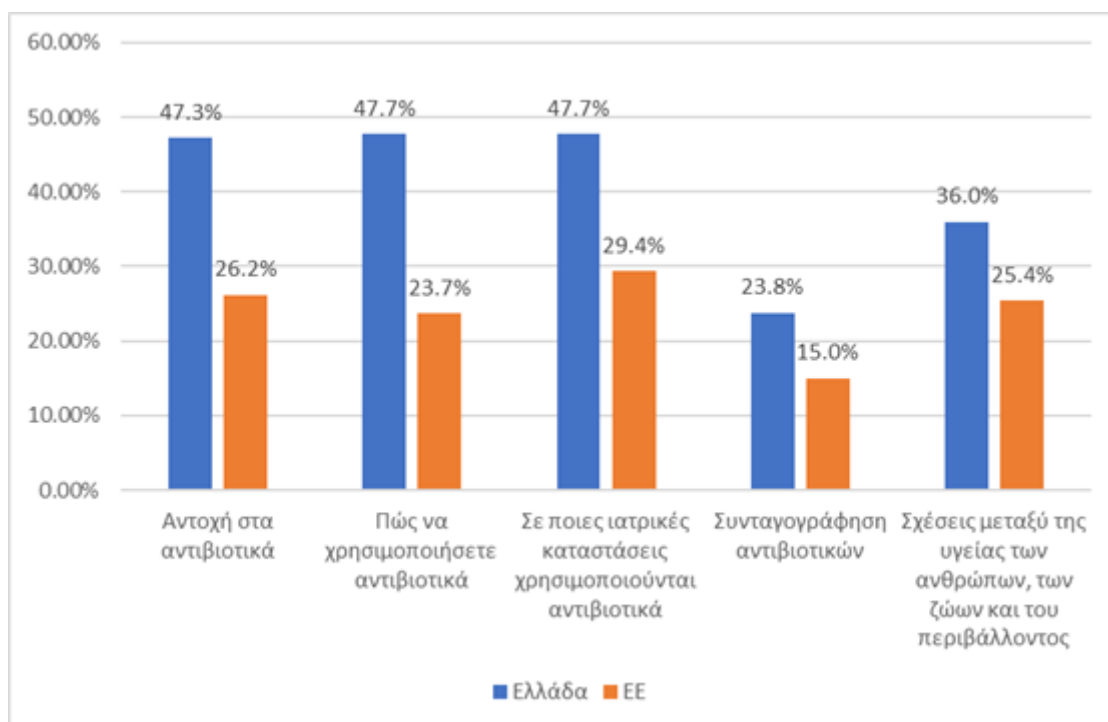
Σε άλλη ερώτηση, σχεδόν οι μισοί Έλληνες καταναλωτές απάντησαν ότι δεν επιθυμούν να πληρώσουν περισσότερο για ζωικά προϊόντα που εγγυώνται την καλή διαβίωση των ζώων παραγωγής, ενώ μόνο 13,2% των ερωτηθέντων ισχυρίζεται ότι ψάχνει για σήμανση εγγυημένης καλής διαβίωσης των ζώων σε τυποποιημένα προϊόντα. Βέβαια η στρατηγική Farm-to-Fork αναφέρει ότι «Η Επιτροπή θα εξετάσει επίσης επιλογές για την σήμανση της καλής διαβίωσης των ζώων για καλύτερη μετάδοση της αξίας μέσω της τροφικής αλυσίδας».

9.2.4. Αντι-μικροβιακή Αντοχή

Τον Μάιο του 2015, η 68η συνέλευση του ΠΟΥ ενέκρινε το [παγκόσμιο σχέδιο δράσης](#) για την αντι-μικροβιακή αντοχή. Η Παγκόσμια Συνέλευση Υγείας κάλεσε όλα τα κράτη μέλη να δημιουργήσουν έως τα μέσα του 2017 εθνικά σχέδια δράσης κατά της Αντι-Μικροβιακής Αντοχής τα οποία ευθυγραμμίζονται με τους στόχους του παγκόσμιου σχεδίου δράσης. Τα συμπεράσματα του Συμβουλίου που εγκρίθηκαν τον Ιούνιο του 2016 υπό την Ολλανδική Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης επανέλαβαν τη σημασία τα κράτη μέλη να θέσουν σε

εφαρμογή εθνικά σχέδια δράσης κατά της Αντι-Μικροβιακής Αντοχής. Τον Ιούνιο του 2017, η Επιτροπή ενέκρινε το σχέδιο δράσης της ΕΕ «[One Health Action Plan](#)» κατά της Αντι-Μικροβιακής Αντοχής, όπως ζήτησαν τα κράτη μέλη στα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2016. Η προσέγγιση ονομάστηκε «Ενιαία Υγεία» (One Health), διότι περιλαμβάνει την ανθρώπινη υγεία, την υγεία των ζώων και το περιβάλλον. Οι βασικοί στόχοι αυτού του νέου σχεδίου βασίζονται σε τρεις βασικούς πυλώνες. Πρώτον, να καταστήσει την ΕΕ μια περιοχή καλών πρακτικών. Δεύτερον, να ενισχύσει την έρευνα και την ανάπτυξη και την καινοτομία. Τρίτον, να διαμορφώσει την παγκόσμια ατζέντα. Το [Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Αντιμετώπιση της Μικροβιακής Αντοχής στην Ελλάδα](#) στο Πλαίσιο της Ενιαίας Υγείας 2019-2023 εγκρίθηκε τον Νοέμβριο του 2019.

Έρευνα του Ευρωβαρόμετρου του 2018 για την αντιμικροβιακή αντοχή έθεσε ερωτήσεις για την αντιμικροβιακή αντοχή σε σχέση με τα ζώα παραγωγής. Μία από τις ενδιαφέρουσες ερωτήσεις ήταν η παρακάτω: «Μικροβιακή αντοχή είναι η ικανότητα μικροοργανισμών να αντιστέκονται σε αντιμικροβιακές θεραπείες, ειδικότερα σε αντιβιοτικά. Για ποια θέματα, εάν υπάρχουν, θα θέλατε να λάβετε περισσότερες πληροφορίες;». Το Διάγραμμα 9.7 συγκρίνει τις απαντήσεις Ευρωπαίων και Ελλήνων πολιτών.



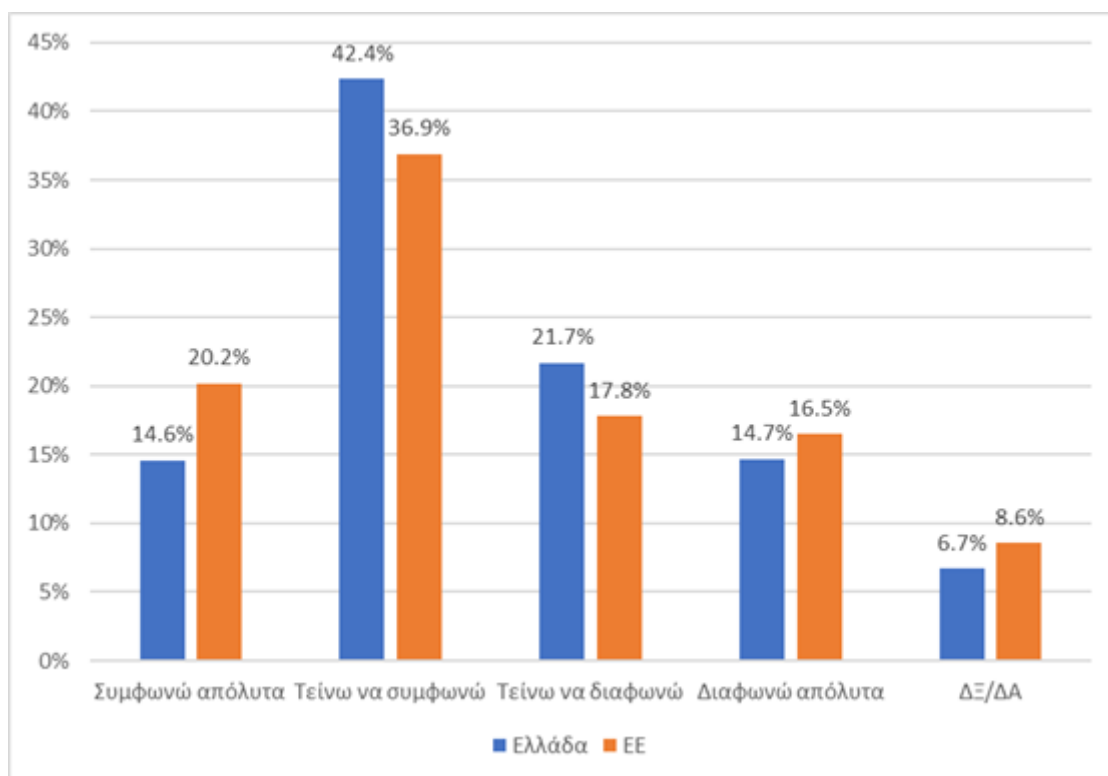
Διάγραμμα 9.7: Συγκριτικά ποσοστά μεταξύ Ελληνικών και Ευρωπαϊκών μέσων όρων για τα θέματα στα οποία οι πολίτες θα ήθελαν περισσότερη ενημέρωση

Πηγή: Έρευνα Ευρωβαρόμετρου 2018, (ΕΒ 90.1)

Είναι εμφανές ότι οι Έλληνες πολίτες αισθάνονται ότι χρειάζονται πληροφόρηση σε όλα τα θέματα που σχετίζονται με την αντι-μικροβιακή αντοχή σε ποσοστά συντριπτικά μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά μέσα. Συγκεκριμένα, για το θέμα των σχέσεων μεταξύ υγείας των ανθρώπων, των ζώων και του περιβάλλοντος 36% των Ελλήνων ερωτηθέντων θα ήθελε να έχει περισσότερη πληροφόρηση σε σχέση με 25.4% του ευρωπαϊκού μέσου. Συνεπώς, η ενημέρωση

των πολιτών σε αυτά τα θέματα είναι μια δραστηριότητα που μπορεί να προωθηθεί από προγράμματα του ΥΠΑΑΤ.

Στην ερώτηση, «Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε ότι στα άρρωστα εκτρεφόμενα ζώα αγροκτήματος πρέπει να χορηγείται θεραπεία με αντιβιοτικά, εάν αυτή είναι η πιο κατάλληλη θεραπεία;» οι Έλληνες πολίτες δεν διαφέρουν από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο διότι τα ποσοστά «συμφωνώ απόλυτα» και «τείνω να συμφωνώ», είναι, αθροιστικά, και στις δύο περιπτώσεις σχεδόν 57% (Διάγραμμα 9.8). Απλώς, οι Έλληνες πολίτες δείχνουν να είναι λιγότερο σίγουροι και συγκεντρώνονται περισσότερο στις απαντήσεις «τείνω να..» αντί του «απόλυτα».



Διάγραμμα 9.8: Συγκριτικά ποσοστά μεταξύ Ελλήνων και ευρωπαϊκού μέσου όρου σχετικά με το αν τα άρρωστα ζώα εκτροφής πρέπει να αντιμετωπίζονται με αντιβιοτικά.

Πηγή: Έρευνα Ευρωβαρόμετρου 2018, (ΕΒ 90.1).

Τέλος, στην ερώτηση «Γνωρίζετε ότι η χρήση αντιβιοτικών για διέγερση της ανάπτυξης στα εκτρεφόμενα ζώα αγροκτήματος απαγορεύεται εντός της ΕΕ;», οι Έλληνες απάντησαν ότι δεν γνωρίζουν σε ποσοστό σχεδόν 71% ενώ ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μέσος είναι σχεδόν 59%. Συνεπώς, υπάρχει και άλλο ένα πεδίο για ενημέρωση των Ελλήνων πολιτών για ενημέρωση και διάχυση πληροφορίας.

9.3. Η ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ ΣΤΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΓΙΑ ΑΣΦΑΛΗ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΝΑ ΤΡΟΦΙΜΑ

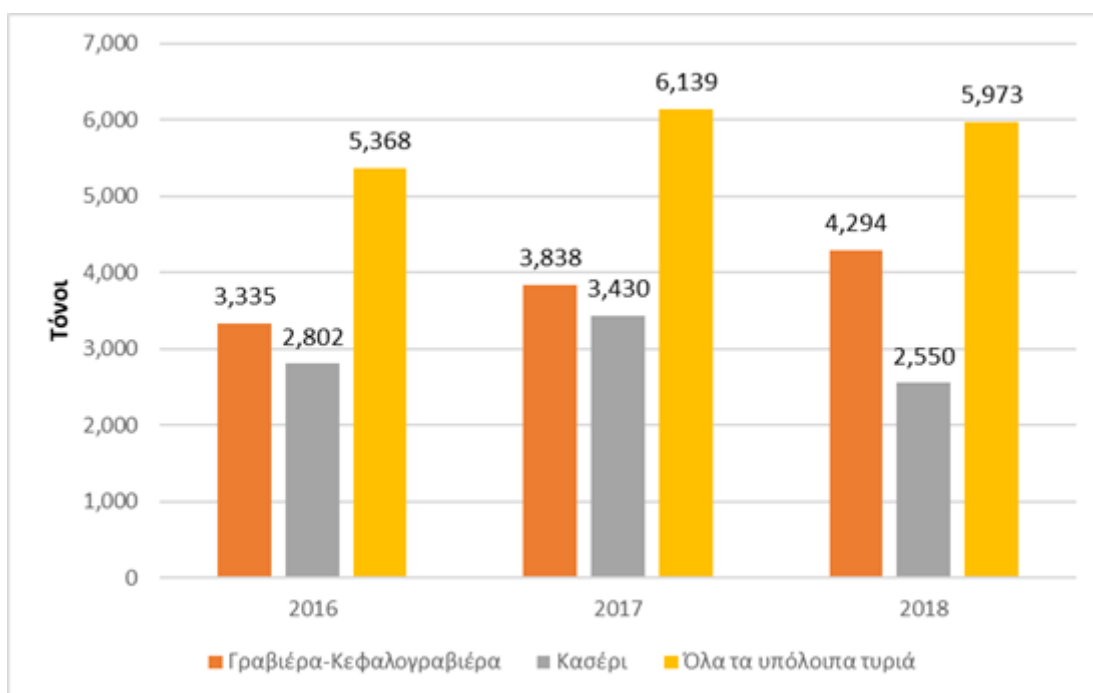
9.3.1. Αξιοποίηση Συστημάτων Γεωγραφικής Ένδειξης

9.3.1.1. Η Παραγωγή ΠΟΠ/ΠΓΕ

Η Ελλάδα μέχρι και σήμερα (Ιούνιος 2020) έχει καταχωρίσει 111 προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης (Geographic Indications) εκ των οποίων 78 Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και 33 Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ)². Από αυτά τα προϊόντα 45 ανήκουν στη κατηγορία Φρούτα και Λαχανικά, 30 στη κατηγορία Έλαια και Λίπη, 21 στην κατηγορία Τυριά ενώ όλες οι άλλες κατηγορίες έχουν από – έως 2 προϊόντα. Από τα προϊόντα ζωικής παραγωγής, η φέτα είναι το σημαντικότερο προϊόν με παραγωγή γύρω στους 120.000 τόνους ετησίως ανάλογα φυσικά με τις διακυμάνσεις της παραγωγής γάλακτος. Για παράδειγμα, το 2018, η παραγωγή φέτας ήταν 123.200 τόνοι και οι συνολικές εξαγωγές ήταν 62.437 τόνοι, δηλαδή σχεδόν 51% της παραγωγής. Από αυτές τις εξαγωγές, σχεδόν 90% κατευθύνθηκε σε κράτη μέλη της ΕΕ και κυρίως την Γερμανία (18.262 τόνους), το Ηνωμένο Βασίλειο (10.325 τόνους) και την Ιταλία (7.737 τόνους). Άλλες χώρες με έντονη Ελληνική παρουσία όπως η Γαλλία, το Βέλγιο, και η Σουηδία επίσης είχαν σημαντικές εισαγωγές. Από τις χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης οι σημαντικότεροι εισαγωγείς φέτας είναι η Αυστραλία και οι ΗΠΑ. Από όλα τα υπόλοιπα προϊόντα ζωικής προέλευσης σημαντική παραγωγή έχουν οι γραβιέρες και κεφαλογραβιέρες με μέσο όρο γύρω στους 4.000 τόνους, και το κασέρι με περίπου 3.000 τόνους (Διάγραμμα 9.9). Από αυτά τα τυριά, με εξαίρεση την κεφαλογραβιέρα που έχει σημαντικές εξαγωγές εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε Αυστραλία και ΗΠΑ, όλα τα υπόλοιπα τυριά μπορούν να αυξήσουν τις εξαγωγές τους. Κυρίως οι γραβιέρες, και τα τυριά μικρής και εξειδικευμένης παραγωγής.

Στα υπόλοιπα ΠΟΠ/ΠΓΕ ζωικής παραγωγής, το αρνάκι και κατσικάκι Ελασσόνας παρουσιάζουν κάποιες ποσότητες αλλά με εξαιρετικά υψηλές διακυμάνσεις. Για παράδειγμα, η δήλωση σφαγείου κατσικιού Ελασσόνας ήταν 13.608 κιλά το 2016 και μόνο 669 κιλά το 2018. Οι αντίστοιχες ποσότητες για το αρνάκι Ελασσόνας ήταν 23.690 το 2016 και 3.001 το 2018. Το αυγοτάραχο Μεσολογγίου είχε επίσης πολύ μικρές ποσότητες και μεγάλες ετήσιες διακυμάνσεις.

² Οκτώβριος 2020.



Διάγραμμα 9.9: Παραγωγή και διακίνηση ΠΟΠ/ΠΓΕ τυροκομικών εκτός φέτας

Πηγή: Αδημοσίευτα δεδομένα από την Γενική Διεύθυνση Διασφάλισης Ποιότητας Αγροτικών Προϊόντων, Διεύθυνση Πιστοποίησης και Προδιαγραφών, Τμήμα Πιστοποίησης του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ (Αριθμ. Πρωτοκ. 19863, 18/05/20).

Τα σημαντικότερα προϊόντα φυτικής προέλευσης είναι τα έλαια και τα φρούτα. Ο Πίνακας 9.6 δείχνει τη συνολική διακίνηση ελαιολάδων ΠΟΠ/ΠΓΕ, από τα στοιχεία του Πίνακα προκύπτει :

- Τρία ελαιόλαδα από την Κρήτη (Σητεία Λασιθίου, Χανίων ΠΓΕ, Κολυμβάρι Χανίων ΠΟΠ) και το ελαιόλαδο Καλαμάτας καλύπτουν αθροιστικά περισσότερο από το 85% της συνολικής διακίνησης.
- Ανάλογα με τη χρονιά, πάνω από τα μισά ελαιόλαδα έχουν παραγωγή μικρότερη από 50 τόνους.
- Το ένα τρίτο των ελαιολάδων δεν έχει καθόλου παραγωγή ή δηλώνει λιγότερο από 1 τόνο.

Πίνακας 9.6: Ποσότητες Ελαιολάδων Π.Ο.Π./Π.Γ.Ε που διακινήθηκαν τα έτη 2016-2018

Α/Α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ	Συνολική διακίνηση σε Ελλάδα και εξωτερικό σε Kg		
		2016	2017	2018
1	ΑΓΟΥΡΕΛΑΙΟ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΠΟΠ	377	267	126
2	ΑΠΟΚΟΡΩΝΑΣ ΧΑΝΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	21.173	21.467	26.526
3	ΑΡΧΑΝΕΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	22.152	103.699	58.408
4	ΒΟΡΕΙΟΣ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	323.472	511.495	490.114
5	ΒΙΑΝΝΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	14.082	4.106	15.613

Α/Α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ	Συνολική διακίνηση σε Ελλάδα και εξωτερικό σε Kg		
		2016	2017	2018
6	ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ ΠΑΡΘΕΝΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ ΘΡΑΨΑΝΟ ΠΟΠ	0	0	-
7	ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ ΠΑΡΘΕΝΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ ΣΕΛΙΝΟ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	0	0	-
8	ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ ΠΑΡΘΕΝΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ ΤΡΟΙΖΗΝΙΑ ΠΟΠ	9.333	0	-
9	ΖΑΚΥΝΘΟΣ ΠΓΕ	38.765	30.002	33.754
10	ΘΑΣΟΣ ΠΓΕ	202.136	47.022	17.656
11	ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΟΠ	2.359.355	2.393.438	2.930.627
12	ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑ ΠΓΕ	0	0	19
13	ΚΟΛΥΜΒΑΡΙ ΧΑΝΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	1.156.424	1.358.691	1.438.300
14	ΚΡΑΝΙΔΙ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΠΟΠ	16.646	19.509	10.94
15	ΚΡΟΚΕΕΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ ΠΟΠ	34.827	5.187	292
16	ΛΑΚΩΝΙΑ ΠΓΕ	579.207	459.035	616.575
17	ΛΕΣΒΟΣ Η ΜΥΤΙΛΗΝΗ ΠΓΕ	288.252	32.087	375.103
18	ΛΥΓΟΥΡΙΟ ΑΣΚΛΗΠΕΙΟΥ ΠΟΠ	18.942	10.531	14.313
19	ΜΕΣΣΑΡΑ ΠΟΠ	173.301	387.239	400.328
20	ΟΛΥΜΠΙΑ ΠΓΕ	66.235	41.726	121.741
21	ΠΕΖΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	58.608	74.909	62.344
22	ΠΕΤΡΙΝΑ ΛΑΚΩΝΙΑΣ ΠΟΠ	0	-	-
23	ΠΡΕΒΕΖΑ ΠΓΕ	0	103	550
24	ΡΟΔΟΣ ΠΓΕ	0	0	814
25	ΣΑΜΟΣ ΠΓΕ	448	704	1.035
26	ΣΗΤΕΙΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	4.877.781	3.480.413	4.552.569
27	ΦΟΙΝΙΚΙ ΛΑΚΩΝΙΑΣ ΠΟΠ	225	251	271
28	ΧΑΝΙΑ ΚΡΗΤΗΣ ΠΓΕ	3.020.141	3.126.258	3.292.013
	ΣΥΝΟΛΟ	13.281.882	12.108.139	14.459.681

Πηγή: Αδημοσίευτα δεδομένα από την Γενική Διεύθυνση Διασφάλισης Ποιότητας Αγροτικών Προϊόντων, Διεύθυνση Πιστοποίησης και Προδιαγραφών, Τμήμα Πιστοποίησης του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ (Αριθμ. Πρωτοκ. 19863, 18/05/20).

Για τα ελαιόλαδα ΠΟΠ/ΠΓΕ πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι, ενδεικτικά, για το έτος 2018, το 41,5% της παραγωγής διακινήθηκε με την ετικέτα του ελαιοτριβείου ή του τυποποιητηρίου που τα παρήγε³, ενώ 45% διακινήθηκε με ετικέτα άλλης επιχείρησης που εδρεύει στο εξωτερικό και σχεδόν 13,5% με ετικέτα άλλης επιχείρησης που εδρεύει στην Ελλάδα.

Η παραγωγή και διακίνηση των άλλων προϊόντων φυτικής προέλευσης φαίνεται στον Πίνακα 9.7, απ' όπου προκύπτει ότι:

³ Αδημοσίευτα δεδομένα από την Γενική Διεύθυνση Διασφάλισης Ποιότητας Αγροτικών Προϊόντων, Διεύθυνση Πιστοποίησης και Προδιαγραφών, Τμήμα Πιστοποίησης του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ (Αριθ. Πρωτ. 19863, 18/05/20).

- Είναι πολύ λίγα τα προϊόντα μαζικής κατανάλωσης (πατάτες, μήλα, ακτινίδια, ελιές) με ικανοποιητική παραγωγή για σοβαρή διείσδυση στην αγορά και με ποσότητες που μπορεί να γίνουν αποδεκτές από μεγάλα δίκτυα διακίνησης και σουπερμάρκετ.
- Πολλά προϊόντα δεν έχουν καθόλου παραγωγή.
- Συγκεκριμένα προϊόντα που αναφέρονται σε εξαιρετικά εξειδικευμένες αγορές (αυγοτάραχο, κρόκος, μαστίχα, σταφίδα) διεκδικούν θέση στην αγορά ανεξάρτητα της πιστοποίησης.
- Τα προϊόντα «Φασόλια γίγαντες ελέφαντες Κάτω Νευροκοπίου», «Φασόλια κοινά μεσόσπερμα Κάτω Νευροκοπίου», «Μανταρίνι Χίου» και «Θρούμπα Χίου» δεν έχουν διακινηθεί καθόλου από το 2006.
- Για τα προϊόντα «Κονσερβολιά Αταλάντης», «Σταφίδα Ηλείας», «Ακτινίδιο Σπερχειού» και «Κεράσια Τραγανά Ροδοχωρίου» δεν υπήρχαν επιχειρήσεις τυποποίησης και διακίνησης για τα έτη 2018 και 2019.

Πίνακας 9.7: Ποσότητες Προϊόντων Π.Ο.Π./Π.Γ.Ε (εκτός ελαιόλαδων) που διακινήθηκαν τα έτη 2016-2018

Α/Α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ	Συνολική διακίνηση σε Ελλάδα και εξωτερικό σε Kg		
		2016	2017	2018
1	ΑΚΤΙΝΙΔΙΟ ΠΙΕΡΙΑΣ ΠΓΕ	6.105.488	4.990.313	5.638.749
2	ΑΚΤΙΝΙΔΙΟ ΣΠΕΡΧΕΙΟΥ ΠΟΠ	-	-	-
3	ΕΛΙΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΠΟΠ	276.977	136.588	180.773
4	ΘΡΟΥΜΠΑ ΑΜΠΑΔΙΑ ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	-	-	-
5	ΘΡΟΥΜΠΑ ΘΑΣΟΥ ΠΟΠ	385.893	471.668	460.295
6	ΚΕΛΥΦΩΤΟ ΦΥΣΤΙΚΙ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ ΠΟΠ	108.804	303.201	153.130
7	ΚΕΛΥΦΩΤΟ ΦΥΣΤΙΚΙ ΜΕΓΑΡΩΝ ΠΟΠ		7.000	235
8	ΚΕΡΑΣΙΑ ΤΡΑΓΑΝΑ ΡΟΔΟΧΩΡΙΟΥ ΠΟΠ	-	-	-
9	ΚΟΝΣΕΡΒΟΛΙΑ ΑΜΦΙΣΣΗΣ ΠΟΠ	-	0	36
10	ΚΟΝΣΕΡΒΟΛΙΑ ΑΡΤΑΣ ΠΓΕ	-	249	1.201
11	ΚΟΝΣΕΡΒΟΛΙΑ ΑΤΑΛΑΝΤΗΣ ΠΟΠ	-	-	-
12	ΚΟΝΣΕΡΒΟΛΙΑ ΠΗΛΙΟΥ ΒΟΛΟΥ ΠΟΠ	-	-	-
13	ΚΟΝΣΕΡΒΟΛΙΑ ΡΟΒΙΩΝ ΠΟΠ	1.503	1.680	2.093
14	ΚΟΝΣΕΡΒΟΛΙΑ ΣΤΥΛΙΔΑΣ ΠΟΠ	139.256	150.125	168.188
15	ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗ ΣΤΑΦΙΔΑ ΒΟΣΤΙΤΣΑ ΠΟΠ	5.716.799	5.912.713	4.499.249
16	ΚΟΥΜ ΚΟΥΑΤ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΠΓΕ	20.606	19.133	19.548
17	ΚΡΟΚΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ ΠΟΠ	636	693	690
18	ΚΡΗΤΙΚΟ ΠΑΞΙΜΑΔΙ ΠΓΕ	1.404.537	1.624.384	1.419.654
19	ΜΑΣΤΙΧΑ ΧΙΟΥ ΠΟΠ	127.427	124.079	115.357
20	ΜΑΣΤΙΧΕΛΑΙΟ ΧΙΟΥ ΠΟΠ	243	278	316
21	ΜΕΛΕΚΟΥΝΙ ΠΓΕ			27.282
22	ΜΕΛΙ ΕΛΑΤΗΣ ΜΑΙΝΑΛΟΥ ΒΑΝΙΛΙΑ	-	15	-
23	ΜΗΛΑ ΖΑΓΟΡΑΣ ΠΗΛΙΟΥ ΠΟΠ	13.617.395	14.082.514	14.639.916

Α/Α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ	Συνολική διακίνηση σε Ελλάδα και εξωτερικό σε Kg		
		2016	2017	2018
24	ΜΗΛΑ ΝΤΕΛΙΣΙΟΥΣ ΠΙΛΑΦΑ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ ΠΟΠ	328.685	331.158	589.463
25	ΜΗΛΟ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΠΓΕ	10.595.270	5.550.813	8.368.106
26	ΞΕΡΑ ΣΥΚΑ ΚΥΜΗΣ ΠΟΠ	39.148	42.512	12.673
27	ΞΗΡΑ ΣΥΚΑ ΤΑΞΙΑΡΧΗ ΠΟΠ	5.000	17.690	-
28	ΠΑΤΑΤΑ ΚΑΤΩ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ Ν. ΔΡΑΜΑΣ ΠΓΕ	27.355.439	31.503.209	37.827.739
29	ΠΑΤΑΤΑ ΝΑΞΟΥ ΠΓΕ	3.353.021	3.652.172	4.097.307
30	ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑ ΜΑΛΕΜΕ ΧΑΝΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	815.055	508.516	1.112.055
31	ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΕΛΙΕΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΠΟΠ	6.384.776	6.857.147	9.825.913
32	ΡΟΔΑΚΙΝΑ ΝΑΟΥΣΑΣ ΠΟΠ	8.788.823	1.444.052	860.975
33	ΣΤΑΦΙΔΑ ΖΑΚΥΝΘΟΥ ΠΟΠ	39.875	31.375	12.725
34	ΣΤΑΦΙΔΑ ΣΟΥΛΤΑΝΙΝΑ ΚΡΗΤΗΣ ΠΓΕ	-	209.122	284.428
35	ΣΥΚΑ ΒΡΑΥΡΩΝΑΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ ΠΓΕ	101.494	159.905	199.782
36	ΤΟΜΑΤΑΚΙ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ ΠΟΠ	35.622	-	-
37	ΤΣΑΚΩΝΙΚΗ ΜΕΛΙΤΖΑΝΑ ΛΕΩΝΙΔΙΟΥ ΠΟΠ	-	85.828	7.240
38	ΤΣΙΚΛΑ ΧΙΟΥ ΠΟΠ	22.596	2.695	29.013
39	ΦΑΒΑ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ ΠΟΠ	36.698	13.154	15.254
40	ΦΑΒΑ ΦΕΝΕΟΥ ΠΓΕ		0	7.896
41	ΦΑΣΟΛΙΑ (ΓΙΓΑΝΤΕΣ ΕΛΕΦΑΝΤΕΣ) ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΠΓΕ	139.475	86.674	103.381
42	ΦΑΣΟΛΙΑ (ΓΙΓΑΝΤΕΣ ΕΛΕΦΑΝΤΕΣ) ΠΡΕΣΠΩΝ ΦΛΩΡΙΝΑΣ ΠΓΕ	761.733	607.835	409.924
43	ΦΑΣΟΛΙΑ (ΠΛΑΚΕ ΜΕΓΑΛΟΣΠΕΡΜΑ) ΠΡΕΣΠΩΝ ΦΛΩΡΙΝΑΣ ΠΓΕ	163.001	117.818	108.207
44	ΦΑΣΟΛΙΑ ΒΑΝΙΛΙΕΣ ΦΕΝΕΟΥ ΠΓΕ	14.951	14.754	13.100
45	ΦΙΡΙΚΙ ΠΗΛΙΟΥ ΠΟΠ	186.463	232.283	193.026
46	ΦΥΣΤΙΚΙ ΑΙΓΙΝΑΣ ΠΟΠ	25.443	7.748	18.659

Πηγή: Αδημοσίευτα δεδομένα από την Γενική Διεύθυνση Διασφάλισης Ποιότητας Αγροτικών Προϊόντων, Διεύθυνση Πιστοποίησης και Προδιαγραφών, Τμήμα Πιστοποίησης του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ (Αριθμ. Πρωτοκ. 19863, 18/05/20)

Η Ελλάδα έχει επίσης καταχωρίσει 147 οίνους εκ των οποίων οι 33 είναι ΠΟΠ (Πίνακας 9.8), καθώς και 15 οινοπνευματώδη όλα ΠΓΕ εκ των οποίων 6 είναι αποστάγματα (ούζα), 5 προϊόντα από στέμφυλα και 4 λικέρ (Πίνακας 9.9).

Πίνακας 9.8: Καταχωρημένοι Ελληνικοί Οίνοι ΠΟΠ/ΠΓΕ, 2020

Ονομασία Οίνου	Είδος Γεωγραφικής Ένδειξης
1 Ραψάνη	PDO-GR-A0116
2 Μαυροδάφνη Πατρών	PDO-GR-A1048
3 Μαυροδάφνη Κεφαλληνίας	PDO-GR-A1055
4 Σαντορίνη	PDO-GR-A1065
5 Μοσχάτο Πατρών	PDO-GR-A1087
6 Πλαγιές Μελίων	PDO-GR-A1096
7 Πάτρα	PDO-GR-A1239
8 Ρομπόλα Κεφαλληνίας	PDO-GR-A1240

	Ονομασία Οίνου	Είδος Γεωγραφικής Ένδειξης
9	Γουμένισσα	PDO-GR-A1251
10	Μεσενικόλα	PDO-GR-A1253
11	Μοσχάτος Ρίου Πάτρας	PDO-GR-A1316
12	Αρχάνες	PDO-GR-A1340
13	Δαφνές	PDO-GR-A1390
14	Αμύνταιο	PDO-GR-A1395
15	Πεζά	PDO-GR-A1401
16	Μοσχάτος Λήμνου	PDO-GR-A1432
17	Αγχίαλος	PDO-GR-A1484
18	Ζίτσα	PDO-GR-A1532
19	Μονεμβασία- Malvasia	PDO-GR-A1533
20	Μαντινεία	PDO-GR-A1554
21	Σάμος	PDO-GR-A1564
22	Μοσχάτος Κεφαλληνίας	PDO-GR-A1566
23	Μοσχάτος Ρόδου	PDO-GR-A1567
24	Πάρος	PDO-GR-A1570
25	Νεμέα	PDO-GR-A1573
26	Malvasia Πάρος	PDO-GR-A1607
27	Malvasia Σητείας	PDO-GR-A1608
28	Νάουσα	PDO-GR-A1610
29	Ρόδος	PDO-GR-A1612
30	Σητεία	PDO-GR-A1613
31	Λήμνος	PDO-GR-A1614
32	Χάνδακας - Candia	PDO-GR-A1615
33	Malvasia Χάνδακας-Candia	PDO-GR-A1617
34	Τριφυλία	PGI-GR-A0063
35	Χίος	PGI-GR-A0118
36	Θάσος	PGI-GR-A0121
37	Τύρναβος	PGI-GR-A0122
38	Τεγέα	PGI-GR-A0123
39	Λέσβος	PGI-GR-A0125
40	Θεσσαλονίκη	PGI-GR-A0126
41	Ληλάντιο Πεδίο	PGI-GR-A0131
42	Καβάλα	PGI-GR-A0137
43	Ηλεία	PGI-GR-A0140
44	Κέρκυρα	PGI-GR-A0141
45	Κραννώνα	PGI-GR-A0142
46	Ίλιον	PGI-GR-A0204
47	Παλλήνη	PGI-GR-A0265
48	Πλαγιές Βερτίσκου	PGI-GR-A0266
49	Αγορά	PGI-GR-A0267
50	Κλημέντι	PGI-GR-A0268
51	Πισάτις	PGI-GR-A0269
52	Λετρίνοι	PGI-GR-A0421
53	Κίσσαμος	PGI-GR-A0422
54	Ίσμαρος	PGI-GR-A0423
55	Κρανιά	PGI-GR-A0424
56	Πέλλα	PGI-GR-A0425
57	Λασίθι	PGI-GR-A0830
58	Σπάτα	PGI-GR-A0831
59	Χαλίκουνα	PGI-GR-A0832

	Ονομασία Οίνου	Είδος Γεωγραφικής Ένδειξης
60	Ικαρία	PGI-GR-A0836
61	Γεράνεια	PGI-GR-A0840
62	Πλαγιές Αμπέλου	PGI-GR-A0841
63	Αργολίδα	PGI-GR-A0850
64	Επανομή	PGI-GR-A0858
65	Ανάβυσσος	PGI-GR-A0859
66	Μαγνησία	PGI-GR-A0860
67	Άβδηρα	PGI-GR-A0861
68	Πλαγιές Πεντελικού	PGI-GR-A0863
69	Παγγαίο	PGI-GR-A0865
70	Λευκάδα	PGI-GR-A0866
71	Ελασσόνα	PGI-GR-A0868
72	Πιερία	PGI-GR-A0869
73	Άγιο Όρος	PGI-GR-A0873
74	Μέτσοβο	PGI-GR-A0942
75	Μαρκόπουλο	PGI-GR-A0943
76	Ζάκυνθος	PGI-GR-A0945
77	Κως	PGI-GR-A0981
78	Σιθωνία	PGI-GR-A0989
79	Μαντζαβινάτα	PGI-GR-A0998
80	Ρετσίνα Θηβών (Βοιωτίας)	PGI-GR-A1004
81	Μεσσηνία	PGI-GR-A1009
82	Καστοριά	PGI-GR-A1013
83	Μεταξάτων	PGI-GR-A1019
84	Ρετσίνα Καρύστου	PGI-GR-A1020
85	Παρνασσός	PGI-GR-A1026
86	Πυλία	PGI-GR-A1033
87	Θαψανά	PGI-GR-A1039
88	Έβρος	PGI-GR-A1045
89	Βερντέα Ζακύνθου	PGI-GR-A1050
90	Γρεβενά	PGI-GR-A1051
91	Ρετσίνα Γιάλτρων	PGI-GR-A1052
92	Δράμα	PGI-GR-A1057
93	Ιωάννινα	PGI-GR-A1058
94	Χανιά	PGI-GR-A1059
95	Ρέθυμνο	PGI-GR-A1060
96	Φλώρινα	PGI-GR-A1080
97	Πλαγιές Πάικου	PGI-GR-A1088
98	Σέρρες	PGI-GR-A1090
99	Ρετσίνα Μεσογείων (Αττικής)	PGI-GR-A1091
100	Θήβα	PGI-GR-A1195
101	Ρετσίνα Μαρκόπουλου (Αττικής)	PGI-GR-A1226
102	Σιάτιστα	PGI-GR-A1326
103	Πλαγιές Πάρνηθας	PGI-GR-A1327
104	Αρκαδία	PGI-GR-A1331
105	Κάρυστος	PGI-GR-A1334
106	Κυκλάδες	PGI-GR-A1343
107	Κοζάνη	PGI-GR-A1386
108	Χαλκιδική	PGI-GR-A1403
109	Ρετσίνα Χαλκίδας (Ευβοίας)	PGI-GR-A1420
110	Ρετσίνα Αττικής	PGI-GR-A1428

Ονομασία Οίνου	Είδος Γεωγραφικής Ένδειξης
111 Ρετσίνα Εύβοιας	PGI-GR-A1476
112 Κοιλάδα Αταλάντης	PGI-GR-A1521
113 Ημαθία	PGI-GR-A1524
114 Ριτσώνα	PGI-GR-A1527
115 Λακωνία	PGI-GR-A1528
116 Βελβεντό	PGI-GR-A1529
117 Μετέωρα	PGI-GR-A1530
118 Μαρτίνο	PGI-GR-A1531
119 Πλαγιές Κνημίδας	PGI-GR-A1553
120 Εύβοια	PGI-GR-A1559
121 Οπούντια Λοκρίδας	PGI-GR-A1562
122 Πλαγιές Αιγιαλείας	PGI-GR-A1563
123 Ηράκλειο	PGI-GR-A1565
124 Αχαΐα	PGI-GR-A1568
125 Αττική	PGI-GR-A1569
126 Φθιώτιδα	PGI-GR-A1571
127 Ρετσίνα Βοιωτίας	PGI-GR-A1572
128 Νέα Μεσημβρία	PGI-GR-A1574
129 Πλαγιές Αίνου	PGI-GR-A1578
130 Δωδεκάνησος	PGI-GR-A1580
131 Καρδίτσα	PGI-GR-A1592
132 Κόρινθος	PGI-GR-A1593
133 Ρετσίνα Σπάτων	PGI-GR-A1594
134 Ρετσίνα Κορωπίου / Ρετσίνα Κρωπίας	PGI-GR-A1595
135 Ρετσίνα Μεγάρων	PGI-GR-A1596
136 Ρετσίνα Παιανίας / Ρετσίνα Λιοπεσίου	PGI-GR-A1597
137 Ρετσίνα Πικερμίου	PGI-GR-A1599
138 Ρετσίνα Παλλήνης	PGI-GR-A1600
139 Θεσσαλία	PGI-GR-A1601
140 Αιγαίο Πέλαγος	PGI-GR-A1602
141 Πλαγιές Κιθαιρών	PGI-GR-A1603
142 Ήπειρος	PGI-GR-A1604
143 Κρήτη	PGI-GR-A1605
144 Πελοπόννησος	PGI-GR-A1606
145 Στερεά Ελλάδα	PGI-GR-A1609
146 Θράκη	PGI-GR-A1611
147 Μακεδονία	PGI-GR-A1616

Πηγή: [eAmbrosia – the EU geographical indications register](#)

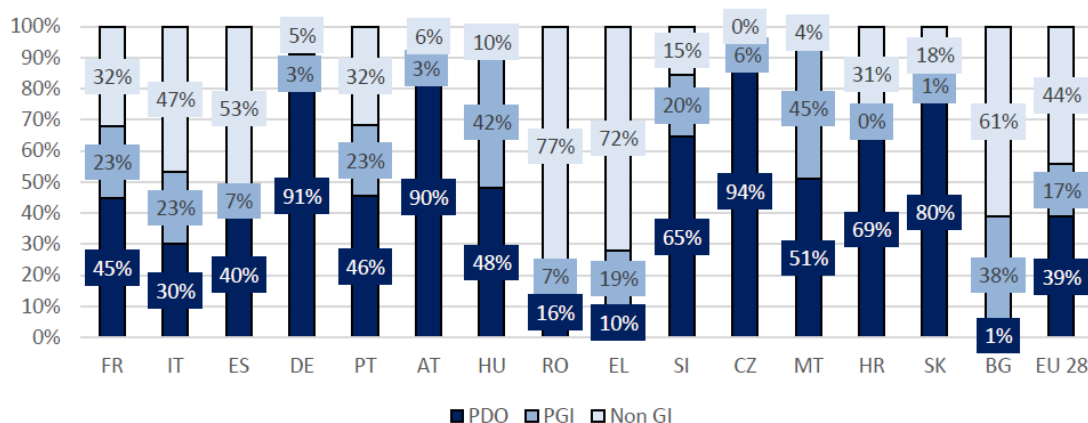
Πίνακας 9.9: Καταχωρημένα Ελληνικά οиноπνευματώδη ποτά, 2020

Ονομασία Οινοπνευματώδους	Κατηγορία	Είδος Γεωγραφικής Ένδειξης
Ουζο / Ούζο	29. Distilled anis	PGI-CY+GR-01828
Ούζο Μυτιλήνης / Ouzo of Mitilene	29. Distilled anis	PGI-GR-01838
Ούζο Πλωμαρίου / Ouzo of Plomari	29. Distilled anis	PGI-GR-01839
Ούζο Καλαμάτας / Ouzo of Kalamata	29. Distilled anis	PGI-GR-01840
Ούζο Θράκης / Ouzo of Thrace	29. Distilled anis	PGI-GR-01841
Ούζο Μακεδονίας / Ouzo of Macedonia	29. Distilled anis	PGI-GR-01842
Τεντούρα / Tentoura	32. Liqueur	PGI-GR-01845
Κουμκουάτ Κέρκυρας / Koum Kouat of Corfu	32. Liqueur	PGI-GR-01940
Κίτρο Νάξου / Kitro of Naxos	32. Liqueur	PGI-GR-01941

Ονομασία Οινοπνευματώδους	Κατηγορία	Είδος Γεωγραφικής Ένδειξης
Μαστίχα Χίου / Masticha of Chios	32. Liqueur	PGI-GR-01850
Τσικουδιά Κρήτης / Tsikoudia of Crete	6. Grape marc spirit or grape marc	PGI-GR-02054
Τσίπουρο Θεσσαλίας / Tsiouro of Thessaly	6. Grape marc spirit or grape marc	PGI-GR-02022
Τσίπουρο Τυρνάβου / Tsiouro of Tyrnaios	6. Grape marc spirit or grape marc	PGI-GR-02019
Τσίπουρο Μακεδονίας / Tsiouro of Macedonia	6. Grape marc spirit or grape marc	PGI-GR-02038
Τσικουδιά / Tsikoudia / Τσίπουρο / Tsiouro	6. Grape marc spirit or grape marc	PGI-GR-02079

Πηγή: eAmbrosia – the EU geographical indications register

Παρά τον μεγάλο αριθμό καταχωρημένων ΠΟΠ και ΠΓΕ κρασιών, η Ελλάδα μαζί με την Ρουμανία παραμένει χώρα στην οποία η μεγαλύτερη παραγωγή κρασιού δεν έχει ποιοτική σήμανση (Διάγραμμα 9.10). Στην Ελλάδα 72% του όγκου παραγωγής δεν έχει σήμανση ενώ ο αντίστοιχος Ευρωπαϊκός μέσος είναι 44%, στην Βουλγαρία είναι 61% και σε ανταγωνιστικές στην Ευρωπαϊκή αγορά οίνου χώρες όπως η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ιταλία είναι αντίστοιχα 32%, 47% και 53%.



Διάγραμμα 9.10: Μερίδιο όγκου οίνου που χρησιμοποιείται για ΠΟΠ (PDO), ΠΓΕ (PGI) και συμβατικό (Non GI) από τα κράτη μέλη

Πηγή: Διάγραμμα 18 της μελέτης [AND International – ECORYS \(2020\)](#): Study on economic value of EU quality schemes, geographical indications (GIs) and traditional specialties guaranteed (TSGs). Τα συγκεκριμένα στοιχεία προέρχονται από έρευνα πεδίου (AND-I survey) και μελέτες ισορροπίας προσφοράς οίνου της for DG AGRI.

Οι οίνοι με σήμανση προέλευσης αποτελούν στην Ελλάδα το 17% της αξίας πωλήσεων όλων των προϊόντων με σήμανση ενώ στην Ιταλία το 55%, στην Ισπανία το 72% και στην Πορτογαλία το 91% (Πίνακας 9.10). Συνεπώς, η Ελλάδα έχει χάσει έδαφος ως προς τον οίνο ο οποίος είναι προϊόν υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Πίνακας 9.10: Κύρια οικονομικά χαρακτηριστικά των προϊόντων Γεωγραφικής Ένδειξης για κάθε κράτος μέλος (εξαιρουμένων των προϊόντων ιδιαιτερότητας και των αρωματισμένων οίνων)

MS	Sales value 2017 (EUR million)	% sales value agro-food products	% sales value wine	% sales values spirits	% food and drinks sectors ¹	% sales whole export (intra + extra EU)
FR	26 819	15%	72%	13%	14.9%	43%
IT	15 758	44%	55%	1%	11.8%	47%
DE	8 672	61%	37%	2%	5.1%	13%
UK	7 698	38%	0%	62%	6.5%	70%
ES	6 166	26%	72%	2%	6.4%	32%
PT	1 847	9%	91%	0%	11.8%	41%
NL	1 577	99%	1%	0%	2.1%	48%
EL	1 195	77%	17%	5%	8.4%	42%
IE	991	1%	0%	99%	4.2%	96%
CZ	937	83%	17%	0%	7.1%	26%
AT	935	21%	71%	8%	4.1%	23%
PL	433	25%	0%	75%	0.8%	38%
HU	397	20%	76%	5%	3.4%	24%
SE	226	22%	0%	78%	1.2%	76%
SI	218	12%	88%	0%	10.4%	6%
RO	218	0%	99%	1%	1.8%	5%
DK	133	100%	0%	0%	0.5%	72%
HR	124	5%	86%	9%	2.3%	10%
SK	94	15%	85%	1%	2.2%	1%
BG	83	12%	80%	8%	1.5%	35%
BE	57	49%	10%	41%	0.1%	16%
LU	49	20%	80%	0%	6.4%	31%
FI	29	99%	0%	1%	0.3%	19%
CY	22	2%	79%	19%	1.5%	7%
LT	20	32%	0%	68%	0.5%	5%
MT	13	0%	100%	0%	na	0%
EE	s	s	s	s	s	s
LV	s	s	s	s	s	s
EU	74 715	33%	53%	14%	7.0%	42%

Πηγή: Πίνακας 46 της μελέτης AND International – ECORYS (2020): Study on economic value of EU quality schemes, geographical indications (GIs) and traditional specialties guaranteed (TSGs). Σημείωση 1: based on 2016 data for national food and drinks sectors.

Στον Πίνακα 9.11 συνοψίζονται τα κυριότερα συμπεράσματα για την πορεία των οίνων με γεωγραφική σήμανση στην Ελλάδα όπως αυτά προκύπτουν από την μελέτη των AND-ECORYS του 2020.

- Η συνολική αξία των ελληνικών πωλήσεων Γεωγραφικής Ένδειξης (ΓΕ) για το 2017 ήταν 1,17 δισεκατομμύρια ευρώ. Ο αριθμός των καταχωρημένων προστατευόμενων προϊόντων κατά τη διάρκεια που έλαβε υπόψη η μελέτη AND-ECORYS ήταν 267 (σε σύγκριση με 252 το 2010).
- Η κύρια κατηγορία ΓΕ στην Ελλάδα ήταν τα αγροτικά προϊόντα και τα τρόφιμα ΠΟΠ. Αυτό αποτελούσε το 77% του συνόλου. Τα κρασιά (ΠΟΠ και ΠΓΕ) αντιπροσώπευαν το 18% του συνόλου, τα αλκοολούχα ποτά 3% και τα ΠΓΕ τρόφιμα 2%. Στην κύρια κατηγορία (γεωργικά προϊόντα και προϊόντα διατροφής), τα τυριά αντιπροσώπευαν το 90% της συνολικής αξίας των πωλήσεων. Συγκεκριμένα, οι πωλήσεις φέτας παρουσίασε αξιοσημείωτη ανάπτυξη.
- Ο συνολικός ρυθμός αύξησης της ελληνικής αξίας πωλήσεων ΓΕ μεταξύ 2010 και 2017 ήταν 18% (AAGR: 2,4%).
- Τα προϊόντα διατροφής ΠΟΠ (τυριά και, μεταξύ αυτών, η Φέτα) προκάλεσαν το 90% της αξίας ανάπτυξης (160 εκατομμύρια ευρώ, 176 εκατομμύρια ευρώ).
- Η αξία των ελληνικών κρασιών ΓΕ αυξήθηκε μόνο κατά 3%. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα αντίθετων τάσεων: μείωση του κρασιού ΠΟΠ (-12%) και αύξηση των οίνων ΠΓΕ (+13%).
- Τα στοιχεία σχετικά με τα αλκοολούχα ποτά αναθεωρήθηκαν για την περίοδο 2005-2010. Μεταξύ 2010 και 2017, η αξία πωλήσεων αλκοολούχων ποτών μειώθηκε κατά 3%.
- Οι μεταβολές στην αξία εξαγωγής ήταν πολύ θετικές. Μεταξύ των ετών 2010-2017, οι πωλήσεις στην ΕΕ αυξήθηκαν κατά 70% και οι πωλήσεις σε χώρες εκτός ΕΕ αυξήθηκαν κατά 93%. Ο ρυθμός ανάπτυξης όλων των προορισμών έφτασε το 74%.
- Αυτό το θετικό αποτέλεσμα οφειλόταν κυρίως στα γεωργικά προϊόντα και στα τρόφιμα, ειδικά στα τυριά. αλλά οι εξαγωγές οίνου αυξήθηκαν επίσης (κατά 10% στην ΕΕ και κατά 180% σε χώρες εκτός ΕΕ).
- Οι εξαγωγές αλκοολούχων ποτών αυξήθηκαν κατά 54% μεταξύ των δύο ετών. οι πωλήσεις σε χώρες εκτός ΕΕ αυξήθηκαν ταχύτερα (+85%) από τις πωλήσεις σε χώρες της ΕΕ (+45%).
- Έτσι, οι εξαγωγές έπαιξαν κεντρικό ρόλο στην εξέλιξη των ελληνικών προϊόντων Γεωγραφικής Ένδειξης (ΓΕ) Το μερίδιο των συνολικών εξαγωγών στις συνολικές πωλήσεις αυξήθηκε από 28% το 2010 σε 42% το 2017.
- Ταυτόχρονα, οι πωλήσεις στην ελληνική εθνική αγορά μειώθηκαν κατά 5%.
- Το ελληνικό μερίδιο αγοράς της συνολικής αγοράς ΓΕ της ΕΕ αντιπροσώπευε το 1,5% το 2017, έναντι 1,9% το 2010. Αυτή η σχετική μείωση οφείλεται στην ταχύτερη ανάπτυξη των άλλων κρατών μελών.
- Όσον αφορά την κύρια κατηγορία προϊόντων (γεωργία και προϊόντα διατροφής ΠΟΠ), το μερίδιο της ελληνικής αγοράς παρέμεινε σταθερό (αυξήθηκε κατά 0,1 μονάδες).

Πίνακας 9.11: Κύρια χαρακτηριστικά και επιδόσεις των προϊόντων ΓΕ στην Ελλάδα

	Sales value (kEUR)			
	2010	2017	Evol. 2010/2017	No products 2017
AGRI-PDO	743 168	903 033	22%	75
AGRI-PGI	10 041	20 543	105%	29
AGRI-TOTAL	753 209	923 576	23%	104
WINE-PDO	79 711	70 015	-12%	33
WINE-PGI	121 289	137 178	13%	114
WINE TOTAL	201 001	207 192	3%	147
SPIRIT DRINKS GI	66 679	64 493	-3%	16
TOTAL	1 020 888	1 195 261	17%	267

	Intra EU trade (kEUR)			Exports to non-EU countries (kEUR)		
	2010	2017	Evol. 2010/2017	2010	2017	Evol. 2010/2017
AGRI-PDO	186 094	336 497	81%	39 848	69 035	73%
AGRI-PGI	507	2 045	304%	117	687	490%
AGRI-TOTAL	186 601	338 542	81%	39 964	69 722	74%
WINE-PDO	15 199	13 260	-13%	4 105	8 342	103%
WINE-PGI	12 061	16 608	38%	4 770	16 546	247%
WINE TOTAL	27 261	29 868	10%	8 875	24 888	180%
SPIRIT DRINKS GI	18 856	27 247	45%	6 004	11 134	85%
TOTAL	232 718	395 657	70%	54 843	105 744	93%

	% total EU value			% exports in the sales value		
	2010	2017	Evol. 2010/2017	2010	2017	Evol. 2010/2017
AGRI-PDO	8.5%	8.8%	3%	30%	45%	48%
AGRI-PGI	0.1%	0.1%	10%	6%	13%	114%
AGRI-TOTAL	4.5%	3.7%	-18%	30%	44%	47%
WINE-PDO	0.3%	0.2%	-33%	24%	31%	27%
WINE-PGI	2.9%	2.2%	-24%	14%	24%	74%
WINE TOTAL	0.7%	0.5%	-23%	18%	26%	47%
SPIRIT DRINKS GI	0.8%	0.6%	-23%	37%	60%	60%
TOTAL	1.9%	1.5%	-17%	28%	42%	49%

Πηγή: Πίνακας 55 της μελέτης AND International – ECORYS (2020): Study on economic value of EU quality schemes, geographical indications (GIs) and traditional specialties guaranteed (TSGs).

Συμπερασματικά, η παραγωγή ΠΟΠ/ΠΓΕ στην Ελλάδα πρέπει να επανεξετασθεί στην αρχή της βιωσιμότητας, να ξεκαθαρισθεί το μητρώο των προϊόντων και να παραμείνουν τα προϊόντα εκείνα που:

- Έχουν τη δυνατότητα να παράγονται σε επαρκείς ποσότητες (σε όρους αγορών)
- Η παραγωγή τους συνδέεται με επιχειρήσεις τυποποίησης και διακίνησης.
- Έχουν ένα βιώσιμο επιχειρησιακό σχέδιο.

Η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων γεωγραφικής ένδειξης δεν βασίζεται τόσο στο κόστος παραγωγής τους όσο στην ιδιαιτερότητά τους που τους προσδίδει «μονοπωλιακή» συμπεριφορά. Συνεπώς, η υποστήριξη της ανταγωνιστικής τους θέσης δεν στοχεύει (χωρίς βέβαια να το παραμελεί) στη μείωση του κόστους αλλά στην ενίσχυση των στοιχείων που το διακρίνουν ως ποιοτικό προϊόν (εισροές, περιβάλλον, δεξιότητες, κ.λπ.) και στην προστασία του από αντιγραφές και κακόπιστες παραγωγές.

Σε σχέση με τα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ η Ελλάδα πρέπει να ετοιμάσει ένα συνολικό στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης το οποίο να αναφέρεται στον ίδιο τον κλάδο των προϊόντων Γεωγραφικής Ένδειξης και στις δυνατότητές του αλλά και τη σχέση του με άλλες ετικέτες που στο μέλλον θα είναι πλήρως ανταγωνιστικές. Θα πρέπει να ξεκαθαριστεί η σχέση των προϊόντων αυτών με τις τοπικές αγορές, τις ετικέτες βιωσιμότητας και ενδεχομένως στο μέλλον τις ετικέτες κλιματικής αλλαγής και κλιματικού αποτυπώματος, τις νέες ετικέτες «ορεινών» ή και «νησιωτικών» προϊόντων και άλλες πιστοποιήσεις περιβαλλοντικά ευαίσθητης παραγωγής, δίκαιου εμπορίου, κ.λπ.

Η ΕΕ και η προστασία των Γεωγραφικών Ενδείξεων στο διεθνές περιβάλλον

Η ΕΕ υποστηρίζει την καλύτερη προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων διεθνώς λόγω του αυξανόμενου αριθμού παραβιάσεων σε ολόκληρο τον κόσμο. Η ΕΕ δραστηριοποιείται σε πολυμερείς και διμερείς διαπραγματεύσεις για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων της ΕΕ. Η προστασία των Γεωγραφικών Ενδείξεων με την μορφή των πνευματικών δικαιωμάτων έχει μακρά ιστορία. Πολύ πριν την δημιουργία της ΕΕ, η Σύμβαση των Παρισίων (1883) ήταν η πρώτη πολυμερής συμφωνία, η οποία περιλάμβανε «Ενδείξεις προέλευσης ή ονομασίες προέλευσης» ως αντικείμενα προστασίας. Το Άρθρο 1(2) της Σύμβασης των Παρισίων ορίζει:

*«Η προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας έχει ως αντικείμενο ευρεσιτεχνίες, χρησιμότητα μοντέλα, βιομηχανικά σχέδια, εμπορικά σήματα, σήματα υπηρεσιών, εμπορικές ονομασίες, ενδείξεις πηγής ή **ονομασίες προέλευσης** και καταστολή του άδικου ανταγωνισμού».*

Η Σύμβαση των Παρισίων προσδιορίζει τις γεωγραφικές ενδείξεις ως ξεχωριστή πνευματική ιδιοκτησία, αλλά δεν ορίζει σαφώς αυτήν την έννοια.

Ο στόχος της Συμφωνίας της Λισαβόνας (1958) για την προστασία των ονομασιών προέλευσης ήταν να προβλεφθεί η προστασία των ονομασιών προέλευσης, δηλαδή,

"Το γεωγραφικό όνομα μιας χώρας, περιοχής ή τοποθεσίας, η οποία χρησιμεύει για να προσδιορίσει ένα προϊόν που προέρχεται από αυτό, την ποιότητα και χαρακτηριστικά των οποίων οφείλονται αποκλειστικά ή ουσιαστικά στο γεωγραφικό περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων φυσικών και ανθρώπινων παραγόντων ".

Η Συμφωνία της Λισαβόνας (1958) έδωσε έναν κατάλληλο ορισμό της ονομασίας προέλευσης και της εκτεταμένης προστασίας ως «Οποιοδήποτε σφετερισμό ή απομίμηση, ακόμη και αν είναι η πραγματική προέλευση του προϊόντος υποδεικνύεται (στην ετικέτα) ή εάν η ονομασία χρησιμοποιείται σε μεταφρασμένη μορφή ή συνοδεύεται από όρους όπως «είδος», «τύπος», «φτιάχτε», «απομίμηση» ή τα παρόμοια ». Σύμφωνα με τους όρους της Συμφωνίας της Λισαβόνας υπήρχαν δύο βασικές απαιτήσεις για την προστασία μιας ονομασίας προέλευσης:

- η ονομασία προέλευσης πρέπει να προστατεύεται στη χώρα προέλευσής της και
- η ονομασία προέλευσης πρέπει να καταχωρηθεί στο Διεθνές Μητρώο του Διεθνούς Οργανισμού Προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO - World Intellectual Property Organization)

Σύμφωνα με τη Συμφωνία, οι χώρες είναι ελεύθερες να υιοθετήσουν το δικό τους σύστημα για τον προσδιορισμό των ονομασιών, είτε με δικαστική είτε διοικητική απόφαση, ή και τα δύο. Μόλις καταχωρηθεί, μια γεωγραφική ένδειξη προστατεύεται σε άλλα κράτη μέλη.

Ο ΠΟΕ μέσω της συμφωνίας TRIPs (World Trade Organisation Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) αφιερώνει ένα μεγάλο τμήμα στις Γεωγραφικές Ενδείξεις και εξετάζει τις πτυχές των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου. Η TRIPs είναι η πρώτη πολυμερής συνθήκη που ασχολείται με γεωγραφικές ενδείξεις ως τέτοιες. Το άρθρο 22 της συμφωνίας TRIPs παρέχει έναν ορισμό των γεωγραφικών ενδείξεων. Αυτοί είναι:

«... ενδείξεις που προσδιορίζουν ότι ένα αγαθό προέρχεται από την επικράτεια ενός μέλους, ή από μια περιοχή ή τοποθεσία στην εν λόγω επικράτεια, όπου μια δεδομένη ποιότητα, φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό του αγαθού οφείλεται ουσιαστικά στη γεωγραφική του προέλευση».

Αυτός ο ορισμός επεκτείνει την έννοια της ονομασίας προέλευσης που περιέχεται στο άρθρο 2 της συμφωνίας της Λισαβόνας για να προστατεύσει τα εμπορεύματα που απλώς αντλούν φήμη από τον τόπο καταγωγής τους χωρίς να διαθέτουν δεδομένη ποιότητα ή άλλα χαρακτηριστικά που οφείλονται σε αυτόν τον τόπο. Για να προστατευθεί μια γεωγραφική ένδειξη πρέπει να είναι «ένδειξη», αλλά όχι απαραίτητα το όνομα μιας γεωγραφικής θέσης. Η συμφωνία TRIPs περιέχει τρεις διακρίσεις στο επίπεδο προστασίας:

- για γεωγραφικές ενδείξεις που σχετίζονται με όλα τα προϊόντα,
- για κρασιά και οινοπνευματώδη ποτά, και
- μόνο για κρασιά.

Ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας για όλες τις γεωγραφικές ενδείξεις, ανεξάρτητα από τη φύση του αγαθού στο οποίο εφαρμόζεται, καθορίζεται από το άρθρο 22 της συμφωνίας TRIPs. Το πεδίο προστασίας περιορίζεται στην απαγόρευση της χρήσης γεωγραφικών ενδείξεων από παραγωγούς που δεν βρίσκονται στην περιοχή που ορίζεται από τη συγκεκριμένη γεωγραφική ένδειξη. Η πρόσθετη προστασία τόσο για τα κρασιά όσο και για τα οινοπνευματώδη ποτά περιλαμβάνει τρία στοιχεία:

- Την παροχή των νομικών μέσων για τα ενδιαφερόμενα μέρη για την αποτροπή της χρήσης μιας γεωγραφικής ένδειξης που προσδιορίζει τους οίνους και τα οινοπνευματώδη ποτά, που δεν προέρχονται από τον τόπο που υποδεικνύεται από τη γεωγραφική ένδειξη.
- Τη δυνατότητα απόρριψης ή ακύρωσης της καταχώρισης εμπορικού σήματος για κρασιά ή οινοπνευματώδη ποτά που περιέχει ή αποτελείται από γεωγραφική ένδειξη που προσδιορίζει κρασιά ή οινοπνευματώδη ποτά κατόπιν αιτήματος ενδιαφερόμενου μέρους.
- Την πρόσκληση για μελλοντικές διαπραγματεύσεις με στόχο την αύξηση της προστασίας για μεμονωμένες γεωγραφικές ενδείξεις για κρασιά και οινοπνευματώδη ποτά.

Μια «επιπλέον-πρόσθετη» προστασία από τη Συμφωνία TRIPs για τους οίνους υπογραμμίζει μόνο την ανάγκη παροχής προστασίας για κάθε γεωγραφική ένδειξη για τους οίνους σε περίπτωση ομώνυμων ενδείξεων και τη δημιουργία ενός πολυμερούς συστήματος κοινοποίησης και καταχώρησης των γεωγραφικών ενδείξεων για τους οίνους που είναι επιλέξιμοι για προστασία στις δικαιοδοσίες των μελών του ΠΟΕ που συμμετέχουν στο σύστημα.

Η συμφωνία της Λισαβόνας για την προστασία των ονομασιών προέλευσης και για την διεθνή καταχώρισή τους, αποτελείται από 28 μέλη, συμπεριλαμβανομένων επτά χωρών της ΕΕ, και συνεχίζει να αποτελεί έναν τρόπο διασφάλισης της προστασίας για τις ονομασίες προέλευσης διεθνώς, μέσα από μία μοναδική καταχώριση. Ο Νόμος της Γενεύης (The Geneva Act) του 2015 εκσυγχρονίζει τη Συμφωνία της Λισαβόνας του 1958, επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της σε όλα τα προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης και επιτρέπει σε διεθνείς οργανισμούς, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, να συμμετάσχουν κάτω από την εποπτεία του Διεθνούς Οργανισμού Προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO - World Intellectual Property Organization). Η ένταξη της ΕΕ στο νόμο της Γενεύης κατέστησε τα προϊόντα γεωγραφικής ένδειξης της ΕΕ επιλέξιμα για προστασία από τα άλλα συνυπογράφοντα μέρη του νόμου της Γενεύης. Πριν από αυτήν την κατάθεση, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέφρασαν την υποστήριξή τους προς την ένταξη της ΕΕ μέσω θετικής ψηφοφορίας στο Κοινοβούλιο στις 17 Σεπτεμβρίου 2019 και την έγκριση του νομικού πακέτου από το Συμβούλιο στις 7 Οκτωβρίου 2019. Η νομική δέσμη περιλαμβάνει τη νομική βάση για την ένταξη στην ΕΕ, καθώς και τους κανόνες για τον τρόπο λειτουργίας της ΕΕ ως μέλος του Νόμου της Γενεύης.

Πολυμερείς και Περιφερειακές Συμφωνίες με ή χωρίς την ΕΕ

Οι Γεωγραφικές Ενδείξεις είναι πλέον μέρος των πολυμερών και διμερών συνθηκών εμπορίου και ανάπτυξης ή των συνθηκών προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. Ενδεικτική είναι η Κινεζο-Ευρωπαϊκή Συμφωνία ειδικά για Γεωγραφικές Ενδείξεις. Στις 9 Ιουλίου 2020, το Συμβούλιο της ΕΕ εξέδωσε την απόφασή του σχετικά με την υπογραφή της αυτόνομης συμφωνίας Γεωγραφικών Ενδείξεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Κατά την έναρξη ισχύος της συμφωνίας, 100 Γεωγραφικές Ενδείξεις από κάθε συμβαλλόμενο μέρος που αναφέρονται στα παραρτήματα της σύμβασης θα προστατεύονται στη δικαιοδοσία του αντισυμβαλλομένου. Ειδικά για την Ελλάδα περιλαμβάνονται το κρασί Σάμος/Samos, το ελαιόλαδο Σητεία Λασιθίου Κρήτης/Sitia Lasithiou Kritis, η Ελιά Καλαμάτας/Elia Kalamatas, η Μαστίχα Χίου/Masticha Chiou και η Φέτα/Feta. Ειδικά για την Φέτα προβλέπεται περίοδος μετάβασης οκτώ ετών από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της συμφωνίας και η προστασία της γεωγραφικής ένδειξης "Φέτα" δεν εμποδίζει τη χρήση του όρου "Φέτα" στο έδαφος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας για τυριά, υπό την προϋπόθεση ότι:

- μπορεί να αποδειχθεί ότι το υπό εξέταση προϊόν έχει διατεθεί στην αγορά της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας πριν από τις 3 Ιουνίου 2017, και
- το υπό εξέταση προϊόν δεν παραπλανά τον κινέζικο καταναλωτή και η πραγματική γεωγραφική προέλευσή του πρέπει να προβάλλεται με σαφήνεια, με ευανάγνωστο και ορατό τρόπο

Το θέμα με την φέτα δεν είναι ιδιαίτερο. Παρόμοιες προϋποθέσεις υπάρχουν στην συμφωνία και για τυριά της Ιταλίας όπως η Mozzarella di Bufala Campana το Parmigiano Reggiano και το Pecorino Romano καθώς και κρασιά από άλλες χώρες.

Άλλες συμφωνίες είναι ευρύτερα εμπορικές αλλά περιλαμβάνουν ένα εξειδικευμένο μέρος (ή άρθρα) για την προστασία των Γεωγραφικών Ενδείξεων. Για παράδειγμα η Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου (Free Trade Agreement – FTA) με το Βιετνάμ που υπεγράφη από το Βιετνάμ στις 8 Ιουνίου 2020 και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Φεβρουάριο του 2020 προβλέπει την προστασία 169 Γεωγραφικών Ενδείξεων της ΕΕ και 39 Βιετναμέζικων. Για την Ελλάδα προστατεύονται 11 προϊόντα που περιλαμβάνουν την φέτα, το κασέρι, το ελαιόλαδο και τις ελιές Καλαμάτας, την Μαστίχα Χίου, την Ρετσίνα την Νεμέα και αλλά προϊόντα όπως το Ούζο που η Ελλάδα προστατεύει από κοινού με την Κύπρο.

Ορισμένες πολυμερείς ή περιφερειακές συμφωνίες εκτός ΕΕ σχετίζονται με την προστασία των Γεωγραφικών Ενδείξεων αλλά έχουν μεγάλη σημασία για την ΕΕ διότι τα συμβαλλόμενα μέρη τους είναι επίσης συμβαλλόμενα σε άλλες συμφωνίες στις οποίες συμμετέχει η ΕΕ. Το καλύτερο παράδειγμα είναι η συμφωνία ΟΑΠΙ (The African Intellectual Property Organisation (OAPI) Agreement). Η συμφωνία του Αφρικανικού Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΟΑΠΙ) υπεγράφη στο Μπανγκουί (Bangui) στις 2 Μαρτίου 1977, αντικαθιστώντας την πρώτη συμφωνία που υπεγράφη στο Λίμπρεβιλ στις 13 Σεπτεμβρίου 1962, η οποία ίδρυσε τον Αφρικανικό Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Η συμφωνία ΟΑΠΙ ή συμφωνία Bangui, αναθεωρήθηκε το 1999 και τέθηκε σε ισχύ τον Φεβρουάριο του 2002. Η συμφωνία αυτή είναι σημαντική για την ΕΕ διότι όλα τα κράτη μέλη του ΟΑΠΙ είναι συμβαλλόμενα μέρη τόσο στη Σύμβαση των Παρισίων όσο και στη Συμφωνία TRIPs ενώ η Μπουρκίνα Φάσο, το Κονγκό, η Γκαμπόν και το Τόγκο είναι επίσης μέρη της συμφωνίας της Λισαβόνας.

Φυσικά, οι πολυμερείς συζητήσεις για συμφωνίες δεν έχουν πάντα ευτυχή κατάληξη. Φυσικά αυτό συμπαράσχει και τις ενδεχόμενες συμφωνίες πνευματικής ιδιοκτησίας και συνεπώς των προϊόντων Γεωγραφικής Ένδειξης. Η διατλαντική εταιρική σχέση εμπορίου και επενδύσεων (T-TIPs) ήταν μια προτεινόμενη εμπορική συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών, με στόχο την προώθηση του εμπορίου και την πολυμερή οικονομική ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Karel de Gucht, Ευρωπαϊκό Επίτροπο για το Εμπόριο μεταξύ 2010 και 2014, η T-TIPs ήταν η μεγαλύτερη διμερής εμπορική πρωτοβουλία που διαπραγματεύτηκε ποτέ, όχι μόνο επειδή εμπλέκει τις δύο μεγαλύτερες οικονομίες στον κόσμο, αλλά και "λόγω της δυνητικής παγκόσμιας εμβέλειάς της στη δημιουργία ενός παράδειγμα για μελλοντικούς εταίρους και συμφωνίες". Οι διαπραγματεύσεις διακόπηκαν από τον πρόεδρο Ντόναλντ Τραμπ, ο οποίος στη συνέχεια ξεκίνησε εμπορική σύγκρουση με την ΕΕ. Ο πρόεδρος Τραμπ και η ΕΕ δήλωσαν ανακωχή τον Ιούλιο του 2018, επαναλαμβάνοντας συνομιλίες που εμφανίστηκαν παρόμοιες με την T-TIPs. Στις 15 Απριλίου 2019, οι διαπραγματεύσεις κηρύχθηκαν "παρωχημένες και μη πλέον σχετικές" από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

9.3.1.2. Έλεγχος Παραγωγής ΠΟΠ/ΠΓΕ

Οι επιχειρήσεις που παράγουν, επεξεργάζονται ή μεταποιούν προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ, τυποποιούν/συσκευάζουν γεωργικά προϊόντα ή/και τρόφιμα ΠΟΠ/ΠΓΕ με σκοπό την εμπορία, καθώς και επιχειρήσεις που θέλουν να χρησιμοποιούν τις καταχωρισμένες ονομασίες ΠΟΠ/ΠΓΕ, το κοινοτικό σύμβολο και το σήμα του AGROCERT, έχουν υποχρέωση να υποβάλουν αίτηση πιστοποίησης⁴. Οι πιστοποιημένες επιχειρήσεις καταχωρούνται στο μητρώο εγκεκριμένων

⁴ Πληροφορίες από την ιστοσελίδα του ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ στη διεύθυνση:

επιχειρήσεων και δικαιούχων χρήσης ενδείξεων ΠΟΠ/ΠΓΕ. Η συσκευασία των προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ που διατίθενται σε λιανική πώληση, θα πρέπει επιπλέον άλλων υποχρεωτικών ενδείξεων, να φέρει και όσα προβλέπονται στην εθνική και κοινοτική νομοθεσία για τα προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ. Ο ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, διενεργεί ελέγχους τόσο στην έδρα κάθε επιχείρησης όσο και σε σημεία χονδρικής και λιανικής πώλησης. Οι έλεγχοι μπορεί να είναι τακτικοί ή/και αιφνιδιαστικοί.

Η Γενική Διεύθυνση Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων (DG-SANTE) αξιολόγησε το Σύστημα Ελέγχων που Σχετίζονται με την Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (ΠΟΠ), την Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη (ΠΓΕ) και τα Εγγυημένα Παραδοσιακά Ιδιότυπα Προϊόντα (ΕΠΙΠ) για Γεωργικά Προϊόντα και Τρόφιμα και η [έκθεση](#) της είναι προσβάσιμη στην ιστοσελίδα της DG-SANTE. Επίσης αξιολόγησε το Σύστημα Ελέγχου Σχετικά με Την Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (ΠΟΠ) και την Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη (ΠΓΕ) για τα Προϊόντα του Αμπελοοινικού Τομέα που επίσης η [έκθεση](#) είναι προσβάσιμη από το κοινό στην ιστοσελίδα της DG-SANTE. Η έκθεση για τα ΠΟΠ/ΠΓΕ γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα σημειώνει ότι «Συνολικά, υπάρχει σύστημα επίσημων ελέγχων για γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα ΠΟΠ/ΠΓΕ/ΕΠΙΠ. Οι αρχές που συμμετέχουν στους ελέγχους ορίζονται με σαφήνεια, ενώ παράλληλα υπάρχει σχετική νομοθεσία. Στους επιθεωρητές παρέχονται γραπτές κατευθυντήριες γραμμές, ενώ οι επιθεωρήσεις που αποτέλεσαν αντικείμενο παρατήρησης ήταν επαρκείς και τεκμηριωμένες». Σημειώνει επίσης ότι «οι έλεγχοι της αγοράς εστιάζουν κυρίως σε εθνικά προϊόντα». Μία από τις παρατηρήσεις αφορούσε τη σήμανση των προϊόντων όταν αυτά πωλούνται χύδην (χύμα). Η έκθεση επισημαίνει ότι, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία δεν είναι υποχρεωτικό τα ενωσιακά σύμβολα να εμφανίζονται στις αυτοκόλλητες ετικέτες που εκτυπώνονται από τη συσκευή ζύγισης για χύδην/μη συσκευασμένα προϊόντα ούτε στη σήμανση σε επίπεδο λιανικής πώλησης. Αυτό δεν συνάδει με τις απαιτήσεις της ΕΕ.

Για τα προϊόντα του αμπελοοινικού τομέα, τα σχόλια της έκθεσης ήταν μάλλον αρνητικά. Η έκθεση σημειώνει ότι «Γενικότερα, εφαρμόζεται ένα σύστημα επίσημων ελέγχων στον τομέα των προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ του αμπελοοινικού τομέα, με σαφώς καθορισμένες αρμόδιες αρχές και σχετική ισχύουσα νομοθεσία. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα του συστήματος ελέγχου είναι ανεπαρκής. Οι έλεγχοι σε όλο το σύστημα πάσχουν από έλλειψη συντονισμού, η οποία υπονομεύει την αξιοπιστία των συστημάτων ποιότητας σχετικά με τα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ του αμπελοοινικού τομέα στην Ελλάδα. Επιπλέον, οι κατευθυντήριες γραμμές και οι κατάλογοι σημείων ελέγχου που παρέχει η κεντρική αρμόδια αρχή δεν χρησιμοποιούνται από τους επιθεωρητές και οι εργαστηριακές εκθέσεις δεν ήταν πάντοτε πλήρεις. Δεν πραγματοποιούνται έλεγχοι στην αγορά». Μία από τις συστάσεις της έκθεσης καλούσε τη χώρα «Να εξασφαλίσει τον αποτελεσματικό και ουσιαστικό συντονισμό μεταξύ όλων των αρμοδίων αρχών, όπως απαιτείται από το άρθρο 4 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. [882/2004](#)». Η Κεντρική Αρμόδια Αρχή (ΚΑΑ) με σχετικό έγγραφο (υπ. αριθμ. 1749/42334/12.04.2017) προς όλα τα Περιφερειακά Κέντρα Προστασίας Φυτών και Ποιοτικού Ελέγχου (ΠΚΠΦΠΕ) και τις ΔΑΟΚ, υπενθύμισε την υποχρέωση εφαρμογής των απαιτήσεων των ανωτέρω διατάξεων. Επιπλέον σημείωσε ότι όσον αφορά τους ελέγχους θα πρέπει να διενεργούνται:

- σε επιχειρήσεις που έχουν τύχει έγκρισης για εγγραφή στο Μητρώο Εγκεκριμένων Επιχειρήσεων για παραγωγή οίνων ΠΟΠ, ΠΓΕ και ποικιλιακών οίνων, βάση σχεδίου επιθεώρησης,
- σε επιχειρήσεις που δεν έχουν τύχει έγκρισης για εγγραφή στο Μητρώο Εγγεγραμμένων Επιχειρήσεων για παραγωγή οίνων ΠΟΠ, ΠΓΕ και Ποικιλιακών ελέγχοντας ιδίως την ορθή χρήση της επισήμανσης, παρουσίασης και διαφήμισης των αμπελοοινικών προϊόντων τους καθώς και
- στην αγορά, στα σημεία χονδρικής και λιανικής πώλησης των εν λόγω προϊόντων.

Συνολικά, ο έλεγχος για τα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ στα αγροτικά προϊόντα και τα τρόφιμα είναι λειτουργικός και αποτελεσματικός διασφαλίζοντας έτσι το συμφέρον των παραγωγών και των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό. Για τον αμπελοοινικό τομέα μπορούν να γίνουν αρκετές βελτιώσεις και στο συντονισμό του συστήματος ελέγχου αλλά και στους ίδιους τους ελέγχους. Τέλος, οι έλεγχοι πρέπει, για το συμφέρον του καταναλωτή, να επεκταθούν και στα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ εισαγωγής.

9.3.2. Έλεγχος Ποιότητας Τροφίμων

9.3.2.1. Έλεγχος υπολειμμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων

Το κανονιστικό πλαίσιο ελέγχου της ποιότητας των τροφίμων σχετικά με τα υπολείμματα φυτοπροστατευτικών ουσιών βασίζεται στον [Κανονισμό 396/2005](#) «για τα ανώτατα όρια καταλοίπων φυτοφαρμάκων μέσα ή πάνω στα τρόφιμα και τις ζωοτροφές φυτικής και ζωικής προέλευσης και για την τροποποίηση της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου» με όλες τις τροποποιήσεις του μέχρι και σήμερα. Αρμόδια Αρχή για το συντονισμό της εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 396/2005 είναι το ΥΠΑΑΤ σύμφωνα με το [νόμο Ν. 4036/2012](#) όπως ισχύει, το οποίο είναι επίσης υπεύθυνο για τον προγραμματισμό και τον συντονισμό των επίσημων ελέγχων για τρόφιμα φυτικής προέλευσης όπως αυτός περιγράφεται στον [Κανονισμό 2017/625](#) και αναφέρεται στο άρθρο 23 του [Ν.4691/2020](#). Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ) είναι αρμόδιο για τη διοργάνωση ελέγχων στους τομείς της υγείας των ζώων, της καλής μεταχείρισης των ζώων, των ζωοτροφών, των εισαγωγών, των ζωικών υποπροϊόντων, των αλιευτικών προϊόντων και των ζώντων δίθυρων μαλακίων, της πρωτογενούς παραγωγής και της ασφάλειας των τροφίμων μέχρι το πρώτο στάδιο μεταποίησης. Είναι κυρίως αρμόδιο για τον συντονισμό της πολιτικής (μεταξύ άλλων για την έκδοση εγκυκλίων, καταλόγων σημείων ελέγχου και κατευθυντήριων γραμμών), ενώ η διενέργεια των ελέγχων είναι αποκεντρωμένη σε υπηρεσίες σε περιφερειακό επίπεδο (13 διοικητικές περιφέρειες και περιφερειακές ενότητες). Ο Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων (ΕΦΕΤ) είναι αρμόδιος για τους ελέγχους των μεταποιημένων τροφίμων ύστερα από το πρώτο στάδιο μεταποίησης, για την υγιεινή των τροφίμων και τα υλικά που έρχονται σε επαφή με τα τρόφιμα και, από το 2017, είναι επίσης αρμόδιος για τα κέντρα συλλογής γάλακτος και τη συσκευασία των αυγών και του μελιού. Έλεγχοι επίσης διενεργούνται από το Υπουργείο Υγείας για το εμφιαλωμένο νερό και από τον Εθνικό Οργανισμό Φαρμάκων (ΕΟΦ) για τα τρόφιμα για ειδικούς διατροφικούς σκοπούς.

Η αρμόδια αρχή για τον προγραμματισμό και τον συντονισμό της παρακολούθησης των μεταποιημένων τροφίμων είναι ο ΕΦΕΤ. Οι αρμόδιες αρχές που είναι υπεύθυνες για τη

δειγματοληψία είναι τα περιφερειακά κέντρα φυτοπροστασίας, ποιότητας και φυτοϋγειονομικού ελέγχου του ΥΠΑΑΤ και οι Διευθύνσεις Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής των περιφερειών. Τα προγράμματα ελέγχου για τα υπολείμματα φυτοφαρμάκων εντάσσονται στο πλαίσιο του πολυετούς προγράμματος ελέγχου (EU-MACCP) σύμφωνα με τους όρους των άρθρων 26-35 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 396/2005⁵. Οι έλεγχοι οργανώνονται και διενεργούνται με βάση τον [Κανονισμό 882/2004](#) «για τη διενέργεια επισήμων ελέγχων της συμμόρφωσης προς τη νομοθεσία περί ζωοτροφών και τροφίμων και προς τους κανόνες για την υγεία και την καλή διαβίωση των ζώων» όπως αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 2017/625.

Η Γενική Διεύθυνση Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων (DG-SANTE) αξιολόγησε το σύστημα που έχει θεσπισθεί για την εφαρμογή του άρθρου 4 παράγραφος 6 του Κανονισμού (ΕΚ) ΑΡΙΘ. [882/2004](#) (Εθνικό Σύστημα Ελέγχου) με έλεγχο που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα από τις 5 έως 12 Μαρτίου 2018 στο πλαίσιο του δημοσιευθέντος προγράμματος της Γενικής Διεύθυνσης Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων για το 2018. Τα αποτελέσματα του ελέγχου δημοσιοποιήθηκαν και είναι προσβάσιμα από το κοινό στην [έκθεση της επιτροπής ελέγχου](#). Η έκθεση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Τμήμα Διασφάλισης Ποιότητας Παρεχόμενων Υπηρεσιών του ΕΦΕΤ (ΔΠΠΥ) έχει καθιερώσει ρυθμίσεις ελέγχου οι οποίες πληρούν σε μεγάλο βαθμό τις απαιτήσεις του άρθρου 4 παράγραφος 6 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 882/2004 και, σε γενικές γραμμές, λαμβάνουν υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές της απόφασης 2006/677/ΕΚ της Επιτροπής. Επίσης επισημαίνει ότι ο ΕΦΕΤ έχει υιοθετήσει και χρησιμοποιεί τα πρότυπα ISO για τη διαχείριση της ποιότητας (ISO9001) και για την εκτίμηση της συμμόρφωσης (ISO17020) προς τις απαιτήσεις των επιθεωρήσεων.

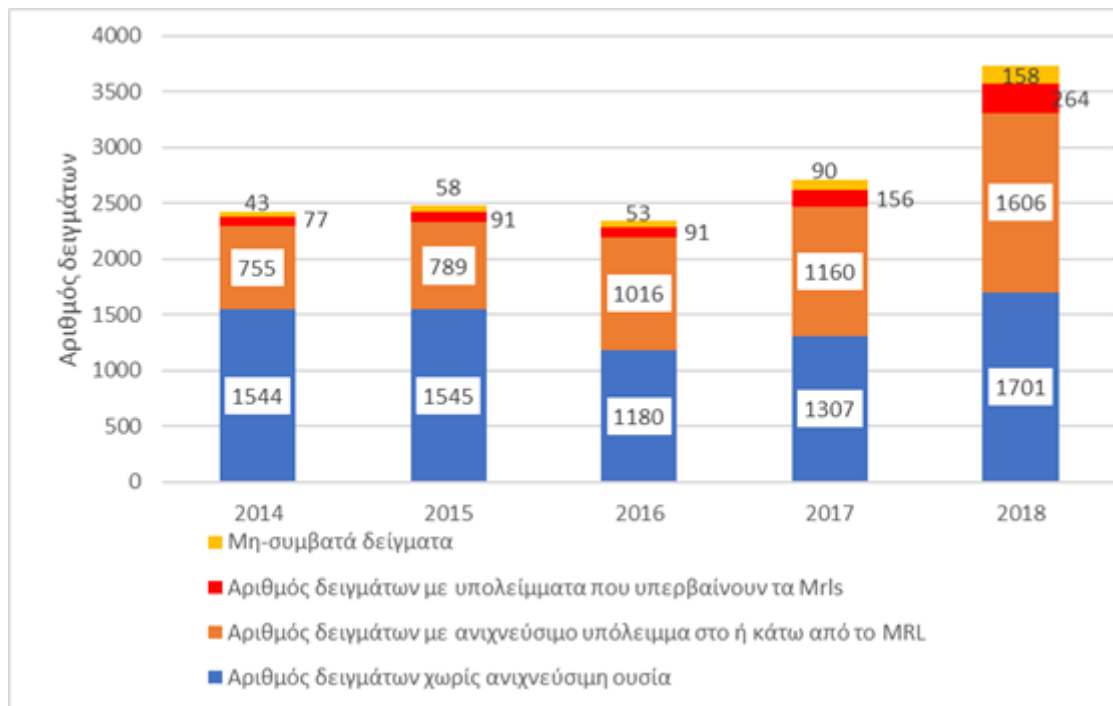
Στο Διάγραμμα 9.11 εμφανίζεται ο αριθμός δειγμάτων που έχουν ελέγξει οι υπηρεσίες του ΥΠΑΑΤ την περίοδο 2014-2017. Το 2018 αναλύθηκαν 3.571 δείγματα εκ των οποίων τα 2.937 δείγματα ήταν εγχώρια (82%), 139 δείγματα προέρχονταν από την ΕΕ (4%), 462 προέρχονταν από τρίτες χώρες (13%) και για 33 δείγματα η προέλευση ήταν άγνωστη (1%), δηλαδή οι κάτοχοί τους δεν μπορούσαν να αποδείξουν με επίσημα στοιχεία αγοράς την προέλευσή τους. Παρόλα αυτά, από την στιγμή που βρέθηκαν να διακινούνται οι αρμόδιες αρχές τα ελέγχουν. Το 47,63% των δειγμάτων ήταν απαλλαγμένο από ποσοτικοποιήσιμα υπολείμματα, το 44,92% των δειγμάτων περιείχε ποσοτικοποιήσιμα υπολείμματα στο Mrl ή μικρότερο, το 7,39% των δειγμάτων περιείχαν υπολείμματα που υπερβαίνουν τα Mrl και το 4,42% των δειγμάτων ήταν μη συμμορφούμενα (περιείχαν υπολείμματα που ξεπερνούσαν τα Mrls της ΕΕ λαμβάνοντας υπόψη τη μέτρηση αβεβαιότητας). Η έκθεση συμπεραίνει ότι:

- το ποσοστό των δειγμάτων που περιέχουν ποσοτικοποιήσιμα υπολείμματα στο Mrl παραμένει σταθερό για τρίτη συνεχόμενη χρονιά.
- Το ποσοστό των δειγμάτων που υπερβαίνουν τα Mrls και το ποσοστό των μη συμμορφούμενων δειγμάτων είναι υψηλότερο σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

⁵ Όπως επισημάνθηκε από στέλεχος της ΔΠΦΠ, τα άρθρα 26 και 27, το άρθρο 28 παράγραφοι 1 και 2 και το άρθρο 30 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 396/2005 απαλείφονται σύμφωνα με το άρθρο 155 του Κανονισμού (ΕΚ) 2017/625. Το άρθρο 26, το άρθρο 27 παράγραφος 1 και το άρθρο 30 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 396/2005 εξακολουθούν να ισχύουν έως τις 14 Δεκεμβρίου 2022 ή προγενέστερη ημερομηνία που πρόκειται να καθοριστεί με κατ' εξουσιοδότηση πράξη η οποία εκδίδεται σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 3 του Κανονισμού Ε(Κ) 2017/625.

Αυτή η τάση αναμενόταν ως αποτέλεσμα της υψηλότερης επιλεκτικής / στοχευμένης δειγματοληψίας, λαμβάνοντας υπόψη ότι το ποσοστό των επιλεκτικών δειγμάτων αυξήθηκε από 4,5% σε 26,8%.

- Εάν εξαιρεθούν από τους υπολογισμούς τα αποτελέσματα αυτών των επιλεκτικών δειγμάτων, το ποσοστό των μη συμμορφούμενων δειγμάτων ήταν 3,3% που είναι παρόμοιο σε σύγκριση με το 2017.
- Το ποσοστό των δειγμάτων που ξεπέρασαν αριθμητικά το Mrl ήταν 6,3% για τα Ελληνικά δείγματα, 13,6% για δείγματα από χώρες της ΕΕ και 13% για δείγματα από τρίτες χώρες, ενώ το ποσοστό των μη συμμορφούμενων δειγμάτων ήταν 3,6% για τα εγχώρια, 10% για την ΕΕ και 9,7% για τρίτες χώρες.
- Μεταξύ των εγχώριων δειγμάτων που αναλύθηκαν, οι ντομάτες και οι πατάτες ήταν τα πιο συχνά μη συμμορφούμενα προϊόντα. Από τρίτες χώρες τα πιο συχνά μη συμμορφούμενα προϊόντα ήταν πιπεριές, ρόδια και ρύζι (π.χ. τρικυλαζόλη, θειαμεθοξάμη). Όσον αφορά την τρικυλαζόλη και τη θειαμεθοξάμη, σημειώνεται ότι ο Mrl τέθηκε σε LOQ που εξήγησε τη μη συμμόρφωση.
- Το Chlorpyrifos ήταν το πιο συχνό εντομοκτόνο που εντοπίστηκε σε μη συμμορφούμενα δείγματα (όπως το 2017) με το chlorfenapyr να ακολουθεί. Το Chlorfenapyr είναι μη εγκεκριμένη δραστική ουσία. Ωστόσο, εγκρίθηκε ως βιοκτόνο (εντομοκτόνο) και χρησιμοποιήθηκε παράνομα στις ντομάτες για τον έλεγχο του Tuta absoluta. Παρά τις παράνομες χρήσεις και τις μη συμμορφώσεις, μετά από εκτίμηση επικινδυνότητας που διενεργήθηκε από το ΥΠΑΑΤ (Δ/ση Προστασίας Φυτικής Παραγωγής) δεν διαπιστώθηκε κίνδυνος για τους καταναλωτές.
- 193 δείγματα ήταν βιολογικά από τα οποία 4 δείγματα ζωικής προέλευσης, 19 δείγματα ήταν δημητριακά, 4 δείγματα ήταν παιδικές τροφές, 152 δείγματα ήταν φρούτα, λαχανικά και ξηροί καρποί και 14 δείγματα ήταν άλλα προϊόντα. Το 79,8% των οργανικών δειγμάτων δεν περιείχε ανιχνεύσιμα υπολείμματα, το 18,1% των οργανικών δειγμάτων περιείχε υπολείμματα κάτω από το Mrl και το 2,1% των βιολογικών δειγμάτων ανιχνεύθηκαν με υπολείμματα πάνω από το Mrl.



Διάγραμμα 9.11: Έλεγχοι υπολειμμάτων προϊόντων φυτοπροστασίας 2014-2017

Πηγή: Ετήσια περιληπτική έκθεση, ΥΠΑΑΤ, 2018.

Στο portal του RASFF η Ελλάδα έχει δώσει από το 2015 μέχρι σήμερα (15/07/2020) 9 ειδοποιήσεις εκ των οποίων οι 7 είναι σοβαρές (serious). Κατά την ίδια χρονική περίοδο έδωσε 570 ειδοποιήσεις για τρόφιμα με προέλευση άλλες χώρες ενώ για τρόφιμα από την Ελλάδα εκδόθηκαν 52 ειδοποιήσεις από άλλες χώρες. Η πλειονότητα των ειδοποιήσεων αφορά σταφύλια με φύλλα sodium metabisulphite και σε ελάχιστες περιπτώσεις αφορά τα υπολείμματα φυτοπροστατευτικών προϊόντων. Συγκεκριμένα, στο σύστημα RASFF έχουν καταγραφεί σε ελληνικής προέλευσης προϊόντα από το 2015 μέχρι τις 15/7/2020 6 συνολικά κοινοποιήσεις.

Τα ανωτέρω δείχνουν υψηλά επίπεδα συμμόρφωσης των παραγωγών στην τήρηση των υποχρεώσεων για τη χρήση φυτοπροστατευτικών ουσιών. Στελέχη της ΔΠΦΠ θεωρούν ότι το ποσοστό των μη συμμορφώσεων με τα MRLs είναι αποτέλεσμα μη ορθής χρήσης ενός φυτοπροστατευτικού προϊόντος. Η μη ορθή χρήση δεν συνεπάγεται κίνδυνο για τους καταναλωτές γιατί τα MRLs δεν είναι όρια ασφάλειας. Για το λόγο αυτό σε κάθε περίπτωση μη συμμόρφωσης διενεργείται εκτίμηση επικινδυνότητας του καταναλωτή από την οποία διαπιστώνεται υψηλό επίπεδο ασφάλειας του καταναλωτή τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη.

9.3.2.2. Άλλοι ποιοτικοί έλεγχοι στα τρόφιμα – Βελτιωτικά και Πρόσθετα⁶

Ο ΕΦΕΤ, ο οποίος εποπτεύεται από το ΥΠΑΑΤ, είναι η αρμόδια αρχή για τον επίσημο έλεγχο των τροφίμων σε όλα τα στάδια της αλυσίδας μετά την πρωτογενή παραγωγή έως τον τελικό

⁶ Όλες οι πληροφορίες προέρχονται από την έκθεση της DG-SANTE με αριθμό 2019-6661 με θέμα «την αξιολόγηση του ισχύοντος συστήματος επίσημων ελέγχων που διέπει τα βελτιωτικά»

καταναλωτή. Η Γενική Διεύθυνση Κτηνιατρικής του ΥΠΑΑΤ είναι ο αρμόδιος κεντρικός φορέας ελέγχου για την ασφάλεια των τροφίμων ζωικής προέλευσης κατά την πρωτογενή παραγωγή και η Γενική Διεύθυνση Τροφίμων, η οποία υπάγεται επίσης στο ΥΠΑΑΤ, είναι υπεύθυνη για την ασφάλεια των τροφίμων όσον αφορά τα τρόφιμα φυτικής προέλευσης στην πρωτογενή παραγωγή. Έλεγχοι για Βελτιωτικά Τροφίμων (ΒΤ) διενεργούνται είτε σε συνδυασμό με ελέγχους για άλλες απαιτήσεις της νομοθεσίας για τα τρόφιμα είτε στο πλαίσιο στοχευμένων ελέγχων για τα Βελτιωτικά Τροφίμων.

Η έκθεση αναφέρει ότι «Στην Ελλάδα δεν υπάρχει παραγωγή προσθέτων τροφίμων αυτών καθαυτών παρά μόνο μία μονάδα παραγωγής αρωματικών υλών για τρόφιμα. Στον τομέα των εισαγωγών, συμπεριλαμβανομένου του ενδοκοινοτικού εμπορίου, λειτουργούν 55 επιχειρήσεις, εκ των οποίων 30 εισάγουν πρόσθετα σε καθαρή μορφή και 25 εισάγουν ημικατεργασμένα ενδιάμεσα προϊόντα εισαγωγής, ήτοι μείγματα άλλων πρώτων υλών με ΒΤ. Υπάρχουν 30 εταιρείες που παράγουν ημιέτοιμα/ενδιάμεσα προϊόντα για επαγγελματική χρήση σε διάφορους κλάδους, στα οποία τα ΒΤ έχουν αναμειχθεί με άλλα συστατικά/τρόφιμα. Υπάρχουν 40 εταιρείες που έχουν δραστηριότητα τη μεταπώληση και διανομή είτε στη χονδρική είτε στη λιανική αγορά ΒΤ».

Πληροφορίες για το σύστημα επιτήρησης ελέγχου που διέπει τη διαδικασία πληροφόρησης και την ποιότητα και υποχρεωτική πληροφόρηση για τα τρόφιμα προς τους καταναλωτές μπορεί κανείς να βρει στην [έκθεση](#) της DG-SANTE του 2017 για δε τις πληροφορίες που αφορούν τη διατροφή και την υγεία στα τρόφιμα, στην αντίστοιχη [έκθεση](#) της DG-SANTE.

9.3.3. Χρήση φυτοπροστατευτικών

9.3.3.1. Αγορά φυτοπροστατευτικών

Ο Πίνακας 9.12 δείχνει τις πωλήσεις προϊόντων φυτοπροστασίας ανά αναλυτική κατηγορία προϊόντος, ενώ το Διάγραμμα 9.12 δείχνει μια εκτενέστερη χρονική σειρά για τις μεγάλες ομάδες προϊόντων φυτοπροστασίας. Για την περίοδο 2014-2018 όπου υπάρχει μια ομαλή σειρά δεδομένων, τα συμπεράσματα είναι:

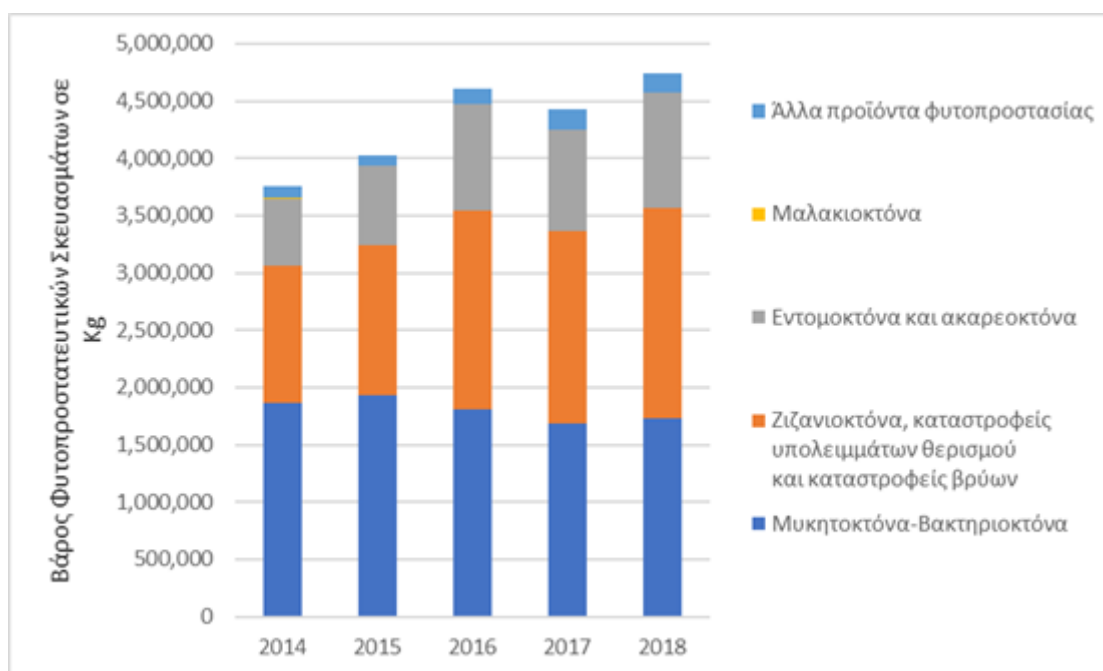
- Έχει μειωθεί στην Ελλάδα η χρήση για τα μηκυτοκτόνα και ακαρεοκτόνα (-7,4%).
- Έχει αυξηθεί η χρήση ζιζανιοκτόνων κατά +40,1%, εντομοκτόνων κατά +71,3%, μαλακιοκτόνων κατά 50,0% και των άλλων προϊόντων φυτοπροστασίας κατά +56,9%.
- η χρήση ρυθμιστών αύξησης των φυτών (φυτοορμονών) έχει αυξηθεί κατά +20,85 μεταξύ 2016 και 2018 (Πίνακας 9.12).

Πίνακας 9.12: Αναλυτικές πωλήσεις προϊόντων φυτοπροστασίας στην Ελλάδα 2016 και 2018 σε Kg

PESTICIDE	2016	2018
Fungicides and bactericides	1.803.566	1.728.709
Inorganic fungicides	873.880	827.661
Fungicides based on carbamates and dithiocarbamates	530.196	483.457
Fungicides based on benzimidazoles	:	:

Fungicides based on imidazoles and triazoles	53.999	46.865
Fungicides based on morpholines	:	:
Bactericides	0	0
Other fungicides and bactericides	315.162	343.652
Herbicides. haulm destructors and moss killers	1.744.039	1.833.052
Herbicides based on phenoxy-phytohormones	87.952	83.932
Herbicides based on triazines and triazinones	32.153	29.391
Herbicides based on amides and anilides	110.894	118.802
Herbicides based on carbamates and bis-carbamates	820	480
Herbicides based on dinitroaniline derivatives	213.200	221.663
Herbicides based on derivatives of urea, of uracil or of sulfonlurea	263.466	271.374
Other herbicides	1.035.554	1.107.410
Insecticides and acaricides	921.033	1.008.807
Insecticides based on pyrethroids	28.165	26.521
Insecticides based on chlorinated hydrocarbons	0	:
Insecticides based on carbamates and oxime-carbamate	7.047	12.145
Insecticides based on organophosphates	345.380	324.970
Acaricides	869	:
Other insecticides	539.571	644.323
Molluscicides	1.888	1.743
Molluscicides	1.888	1.743
Plant growth regulators	98.615	119.185
Physiological plant growth regulators	98.615	119.185
Anti-sprouting products	0	:
Other plant growth regulators	0	:
Other plant protection products	137.511	168.974
Mineral oils	0	:
Vegetal oils	0	:
Soil sterilants (incl. nematicides)	:	:
Rodenticides	:	:
All other plant protection products	:	:

Πηγή: Eurostat, μεταβλητή *aei_fm_salpest09*



Διάγραμμα 9.12: Πωλήσεις φυτοπροστατευτικών σκευασμάτων ανά μεγάλες κατηγορίες σκευασμάτων, 2014-2018

Πηγή: Eurostat, μεταβλητή *aei_fm_salpest09*.

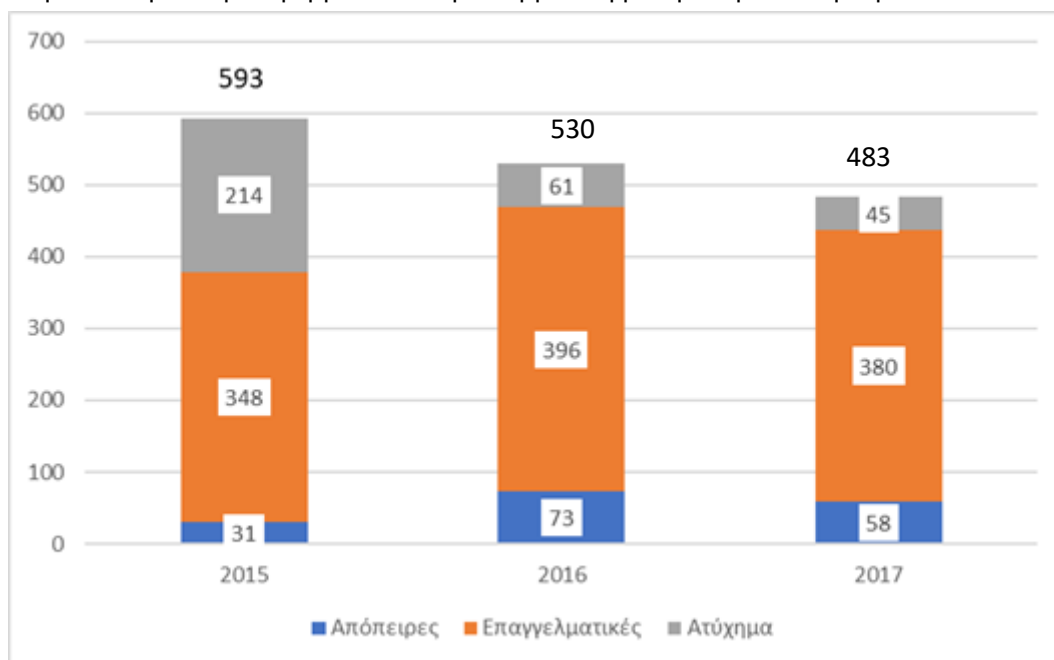
9.3.3.2. Η Ορθολογική Χρήση των Γεωργικών Φαρμάκων

Το [Εθνικό Σχέδιο Δράσης \(ΕΣΔ\) για την Ορθολογική Χρήση των Γεωργικών Φαρμάκων](#)⁷ εναρμονίζει την εθνική νομοθεσία με την Οδηγία 2009/128/ΕΚ και το άρθρο 18 του [ν. 4036/2012](#) και γενικότερα την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος. Το ΕΣΔ αναπτύσσεται σε ένδεκα κεφάλαια τα πρώτα δέκα εκ των οποίων προσδιορίζουν την πολιτική και τις δράσεις για τα σημαντικότερα θέματα της ορθολογικής χρήσης των γεωργικών φαρμάκων.

1. Κατάρτιση στην Ορθολογική Χρήση Γεωργικών Φαρμάκων
2. Σύστημα Χορήγησης Πιστοποιητικού Γνώσεων Ορθολογικής Χρήσης Γεωργικών Φαρμάκων
3. Ενημέρωση του Κοινού για τα Γεωργικά Φάρμακα
4. Επιθεώρηση του Χρησιμοποιούμενου Εξοπλισμού Εφαρμογής Γεωργικών Φαρμάκων
5. Ειδικά Μέτρα για την Προστασία του Υδάτινου Περιβάλλοντος και του Ποσίμου Νερού
6. Ειδικά Μέτρα για τη Μείωση της Χρήσης Γεωργικών Φαρμάκων ή των Κινδύνων τους σε Ειδικές Περιοχές
7. Ειδικά Μέτρα για το Χειρισμό και την Αποθήκευση των Γεωργικών Φαρμάκων και τη Διαχείριση των Συσκευασιών τους και του Εναπομείναντος Γεωργικού Φαρμάκου
8. Ολοκληρωμένη Φυτοπροστασία
9. Καθορισμός Στόχων και Δεικτών του Εθνικού Σχεδίου Δράσης
10. Ομάδα Εργασίας Εθνικού Σχεδίου Δράσης
11. Καταργούμενες Διατάξεις – Έναρξη Ισχύος

⁷ Κ.Υ.Α. 9269-246316 (ΦΕΚ Β' 4032) 21 Σεπτεμβρίου 2020.

Με βάση το ΕΣΔ, όλοι οι επαγγελματίες χρήστες γεωργικών φαρμάκων υποχρεούνται να κατέχουν πιστοποιητικό γνώσεων ορθολογικής χρήσης γεωργικών φαρμάκων εκτός και εάν κατέχουν δίπλωμα γεωπονίας ΑΕΙ ή συναφές πτυχίο ΤΕΙ. Στο τρέχον ΕΣΔ δεν υπάρχουν ποσοτικοί στόχοι τους οποίους στοχεύουν οι διαδικασίες ενημέρωσης του κοινού όπως ήταν παλαιότερα η μείωση των περιστατικών οξείας δηλητηρίασης από ατύχημα. Στο διάγραμμα 9.13 φαίνεται ότι τα περιστατικά έχουν μια σαφή τάση μείωσης από το 2015. Η έκθεση αναφέρει ότι κατά το 2016 καταγράφηκαν 18 περιστατικά με οργανοχλωριωμένα γεωργικά φάρμακα, παρά την απόσυρσή τους από την αγορά. Επίσης, η έκθεση διαπιστώνει ότι ο μεγάλος αριθμός επαγγελματικής έκθεσης υποκρύπτει τα πλημμελή μέτρα ασφάλειας και την ελλιπή εκπαίδευση των αγροτών. Επίσης, η έκθεση αναφέρει ότι η οξεία δηλητηρίαση από φυτοφάρμακα στη γεωργική βιομηχανία εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό πρόβλημα, εύρημα που ενισχύει την ανάγκη να ενισχυθούν οι προσπάθειες για την καλύτερη προστασία και εκπαίδευση των αγροτών στην έκθεση από φυτοφάρμακα και την εναρμόνιση με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία.



Διάγραμμα 9.13: Περιστατικά οξείας δηλητηρίασης από γεωργικά φάρμακα, 2015-2017

Πηγή: [Ενημέρωση του κοινού, των κατόχων εγκρίσεων και των πωλητών γεωργικών φαρμάκων σχετικά με περιστατικά οξείας δηλητηρίασης από γεωργικά φάρμακα.](#)

Η έκθεση για τα «[Αποτελέσματα συλλογής στοιχείων σχετικά με την ορθολογική χρήση γεωργικών φαρμάκων](#)» του 2018 περιέχει πολλά ενδιαφέροντα ευρήματα. Για παράδειγμα, η διαχείριση των κενών συσκευασίας των γεωργικών φαρμάκων αποτελεί ακόμα ένα σημαντικό πρόβλημα με την πρακτική του καψίματος ή της ταφής που είναι παράνομη να εξασκείται ακόμη από σχεδόν 20% των επαγγελματιών χρηστών γεωργικών φαρμάκων. Επίσης, 21% σχεδόν των επαγγελματιών αδειάζουν το μη-χρησιμοποιημένο γεωργικό φάρμακο στην άκρη του χωραφιού. Σχεδόν 30% των επαγγελματιών χρηστών φυτοφαρμάκων θεωρεί ότι οι έλεγχοι στα γεωργικά φάρμακα δεν είναι επαρκείς. Ως πρώτη προτεραιότητα βελτίωσης του συστήματος, σχεδόν 55% θεωρούν ότι πρέπει να είναι τα προγράμματα κατάρτισης των αγροτών και η καλύτερη παροχή συμβουλών φυτοπροστασίας ενώ 34% επιλέγει ότι πρέπει να είναι τα φθηνότερα γεωργικά φάρμακα.

Το ΕΣΔ του 2020 προβλέπει την επιθεώρηση του χρησιμοποιούμενου εξοπλισμού εφαρμογής. Οι επιθεωρήσεις του χρησιμοποιούμενου εξοπλισμού γίνονται από φορείς του Δημοσίου ή/και από φορείς του ιδιωτικού τομέα και ονομάζονται Σταθμοί Επιθεώρησης Εξοπλισμού Εφαρμογής Γεωργικών Φαρμάκων. Το Τμήμα Γεωργικής Μηχανικής του Ινστιτούτου Εδαφοϋδατικών Πόρων (πρώην Ι.ΓΕ.Μ.Κ.) του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού «ΔΗΜΗΤΡΑ» (ΕΛ.Γ.Ο. ΔΗΜΗΤΡΑ), ορίστηκε ως Εργαστήριο Αναφοράς Επιθεωρήσεων. Επίσης το ΕΣΔ καθορίζει τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται για την Προστασία του Υδάτινου Περιβάλλοντος και του Ποσίου Νερού καθώς και τα ειδικά μέτρα Μείωση της Χρήσης Γεωργικών Φαρμάκων ή των Κινδύνων τους σε Ειδικές Περιοχές. Για το Χειρισμό και την Αποθήκευση των Γεωργικών Φαρμάκων και τη Διαχείριση των Συσκευασιών τους και του Εναπομείναντος Γεωργικού Φαρμάκου το ΕΣΔ προβλέπει, ανάμεσα σε άλλες ενέργειες, και την οργάνωση διακριτής συλλογής έναντι των λοιπών αποβλήτων συσκευασίας, σε κάδους συλλογής, οι οποίοι να βρίσκονται κατά το μέτρο του δυνατού πλησιέστερα στα σημεία χρήσης των γεωργικών φαρμάκων. Επίσης προβλέπει το άδειασμα του περιεχομένου τους και την συλλογή και μεταφορά τους σε κατάλληλα αδειοδοτημένες επιχειρήσεις για την επεξεργασία τους με σκοπό ανάκτηση υλικών ή ενέργειας. Τέλος το ΕΣΔ προβλέπει ενέργειες ενημέρωσης των επαγγελματιών χρηστών φυτοπροστατευτικών ουσιών για θέματα Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας και προτείνει την χωρική επέκταση του Συστήματος Γεωργικών Προειδοποιήσεων.

Το ΕΣΔ καθορίζει «Γενικούς Εθνικούς Δείκτες - ΓΕΔ» για την παρακολούθηση των γενικών παραγόντων που συνεισφέρουν στην ασφάλεια στη γεωργική παραγωγή. Αυτοί είναι:

- ΓΕΔ1: Μείωση του Εναρμονισμένου Δείκτη Κινδύνου 2. Ο εναρμονισμένος δείκτης κινδύνου ο οποίος βασίζεται στον αριθμό των αδειών που χορηγούνται δυνάμει του άρθρου 53 του υπ' αρ. 1107/2009 Κανονισμού (ΕΚ). Στόχος: Η μείωση του Εναρμονισμένου Δείκτη Κινδύνου 2, 5% ανά έτος.
- ΓΕΔ2: Αύξηση της χρήσης φυτοπροστατευτικών προϊόντων που χαρακτηρίζονται ως χαμηλού κινδύνου (Άρθρο 47 του καν. 1107/2009). Στόχος: Αύξηση χρήσης 5% ανά έτος.
- ΓΕΔ3: Χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων που περιέχουν μακροοργανισμούς στη χώρα. Στόχος: Αύξηση 2% κατ' έτος.
- ΓΕΔ4: Μείωση του ποσοστού των υπερβάσεων των ανώτατων επιτρεπτών ορίων υπολειμμάτων στο εθνικό και κοινοτικό πρόγραμμα ελέγχου υπολειμμάτων. Στόχος: Μείωση του ποσοστού υπερβάσεων κατά 2% ετησίως. .

Το ΕΣΔ του 2020 προσπάθησε να διευθετήσει θέματα που είχαν εντοπισθεί από σχετικές εκθέσεις της ΕΕ. Η Γενική Διεύθυνση Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων αξιολόγησε την εφαρμογή των μέτρων για την επίτευξη ορθολογικής χρήσης των γεωργικών φαρμάκων με έλεγχο που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα από τις 26 Μαρτίου έως τις 4 Απριλίου 2019 στο πλαίσιο του δημοσιευθέντος προγράμματος της Γενικής Διεύθυνσης Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων για το 2019. Τα αποτελέσματα του ελέγχου δημοσιοποιήθηκαν και είναι προσβάσιμα από το κοινό στην [έκθεση](#) της επιτροπής ελέγχου. Ο έλεγχος αξιολόγησε την εφαρμογή σχετικών μέτρων για την επίτευξη ορθολογικής χρήσης των γεωργικών φαρμάκων, και ειδικότερα επικεντρώθηκε στην εκπλήρωση των απαιτήσεων που καθορίζονται στην οδηγία 2009/128/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

Η Έκθεση προβαίνει στις ακόλουθες συστάσεις:

1. Να μεριμνήσουν για την επανεξέταση του ΕΣΔ ανά πενταετία και την παρακολούθηση της προόδου που σημειώνεται όσον αφορά την επίτευξη των στόχων του ΕΣΔ, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφοι 1 και 2 της οδηγίας 2009/128/ΕΚ. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι το πρώτο ΕΣΔ θεσπίστηκε με την κοινή υπουργική απόφαση αριθ. 8197/90920 της 22ας Ιουλίου 2013, τροποποιήθηκε με την απόφαση αριθ. 6669/79087 της 15ης Ιουλίου 2015 και έπρεπε να επανεξεταστεί έως το τέλος του 2018. Το ΕΣΔ δεν επανεξετάστηκε εντός της προθεσμίας που καθορίζεται στο άρθρο 4 παράγραφος 2 της οδηγίας για την ορθολογική χρήση και η διαδικασία επανεξέτασης βρισκόταν ακόμη σε εξέλιξη κατά τον χρόνο διεξαγωγής του ελέγχου. Συνεπώς, το αναθεωρημένο ΕΣΔ του 2020 θεραπεύει τη σύσταση της επιτροπής. Η έκθεση θεωρεί ότι ο περιορισμένος συντονισμός και η ανεπαρκής συνεργασία μεταξύ των αρχών που είναι αρμόδιες για την εφαρμογή της οδηγίας για την ορθολογική χρήση έχουν οδηγήσει σε ανεπάρκειες στην εκτέλεση των διατάξεων του ΕΣΔ. Η έκθεση σημειώνει επίσης ότι αρμόδια για την εφαρμογή των διαφόρων στοιχείων της οδηγίας για την ορθολογική χρήση είναι τέσσερα διαφορετικά υπουργεία (ΥΠΑΑΤ - Διεύθυνση Προστασίας Φυτικής Παραγωγής - ΔΠΦΠ που είναι η Συντονιστική Εθνική Αρχή, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, το Υπουργείο Υγείας και το Υπουργείο Εσωτερικών σε περιφερειακό επίπεδο). Κατά τη διάρκεια της έκθεσης δεν υπήρχαν στοιχεία που να αποδεικνύουν τη διεξαγωγή συνεδριάσεων συντονισμού μεταξύ των αρχών που συμμετέχουν στην εφαρμογή του ΕΣΔ.
2. Να διασφαλίσουν ότι χρησιμοποιείται μόνον εξοπλισμός εφαρμογής γεωργικών φαρμάκων που έχει υποβληθεί επιτυχώς στην απαιτούμενη επιθεώρηση, σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφοι 1 και 2 της οδηγίας 2009/128/ΕΚ. Η έκθεση σημειώνει ότι παρότι το σύστημα επιθεώρησης τέθηκε σε λειτουργία στις αρχές του 2015 (Απρίλιος 2015), λόγω του μικρού αριθμού Εξοπλισμού Εφαρμογής Γεωργικών Φαρμάκων (ΕΕΓΦ) που επιθεωρήθηκε τα πρώτα δύο έτη, λήφθηκαν διάφορα μέτρα για τη στήριξη της εφαρμογής του συστήματος. Το πιστοποιητικό επιθεώρησης ισχύει για τρία έτη και η επιθεώρηση του εξοπλισμού είναι επίσης υποχρεωτική για κάθε νέο εξοπλισμό. Εδώ πρέπει να γνωρίζει κανείς ότι ο έλεγχος των μηχανημάτων διασυνδέθηκε με την Ενιαία Ενίσχυση και αυτό θα αυξήσει πάρα πολύ τον αριθμό των ελέγχων.
3. Να μεριμνήσουν για τη διενέργεια εκτιμήσεων κινδύνου, σε περιπτώσεις χορήγησης παρεκκλίσεων, με σκοπό τον καθορισμό διαφορετικών χρονοδιαγραμμάτων και διαστημάτων επιθεώρησης του ΕΕΓΦ σύμφωνα με το άρθρο 8, και να μεριμνήσουν για την παράθεση στο ΕΣΔ του ΕΕΓΦ για τον οποίο ισχύει παρέκκλιση, όπως απαιτείται βάσει του άρθρου 8 παράγραφος 3 στοιχείο α) της οδηγίας 2009/128/ΕΚ..
4. Να δημιουργήσουν μηχανισμό για την επαλήθευση δράσεων και μέτρων βάσει του άρθρου 11 της οδηγίας 2009/128/ΕΚ προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία του υδάτινου περιβάλλοντος από τις επιπτώσεις της χρήσης γεωργικών φαρμάκων. Η έκθεση σημειώνει ότι έχει πραγματοποιηθεί γενική παρακολούθηση των υδάτων, στην οποία περιλαμβάνονται και τα γεωργικά φάρμακα. Όμως, η απουσία στοχευμένης παρακολούθησης, και το γεγονός ότι δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι τα ειδικά μέτρα που προβλέπονται στο ΕΣΔ για την προστασία του υδάτινου περιβάλλοντος έχουν αποφέρει αποτελέσματα όσον αφορά τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της χρήσης ΦΠΠ πλησίον υδατικών συστημάτων. Στο αναθεωρημένο ΕΣΔ (άρθρο 19)

προβλέπεται η ένταξη στα διενεργούμενα προγράμματα ελέγχων των υπογείων και επιφανειακών υδατικών πόρων της χώρας καθώς και των ελέγχων του ποσίου νερού της παρακολούθησης συγκεκριμένων δραστικών ουσιών φυτοπροστατευτικών προϊόντων.

5. Να εξασφαλίσουν ότι η ανάκτηση και η διάθεση των καταλοίπων γεωργικών φαρμάκων και των συσκευασιών τους από επαγγελματίες χρήστες και διανομείς δεν θέτουν σε κίνδυνο την υγεία του ανθρώπου ή το περιβάλλον, όπως απαιτείται από το άρθρο 13 παράγραφος 1 στοιχείο ε) της οδηγίας 2009/128/ΕΚ. Η έκθεση σημειώνει ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει σύστημα συλλογής κενών δοχείων φυτοπροστατευτικών προϊόντων. Έτσι, η χώρα δεν έχει πάρει μέτρα για τη μείωση του δυνητικού κινδύνου που ενδέχεται να συνεπάγεται η απόρριψη των δοχείων αυτών για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον. Επισημαίνει επίσης ότι οι χρήστες φυτοπροστατευτικών προϊόντων έχουν στη διάθεσή τους σύστημα για την απόρριψη δοχείων που δεν έχουν ανοιχτεί.
6. Να διασφαλίσουν ότι οι γενικές αρχές της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας, όπως αναφέρονται στο άρθρο 14 και στο παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας 2009/128/ΕΚ, εφαρμόζονται από όλους τους επαγγελματίες χρήστες φυτοπροστατευτικών προϊόντων, σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 4 της οδηγίας 2009/128/ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 55 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1107/2009. Η έκθεση σημειώνει ότι η αρμόδια αρχή έχει σημειώσει πρόοδο όσον αφορά τη διευκόλυνση και την ενθάρρυνση της εφαρμογής των αρχών της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας αλλά υπογραμμίζει ότι η έλλειψη επαλήθευσης των αρχών της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας κατά τη διάρκεια των επίσημων ελέγχων συνεπάγεται αδυναμία διασφάλισης της πραγματικής εφαρμογής των αρχών αυτών στην πράξη.

Η Διεύθυνση Προστασίας της Φυτικής Παραγωγής⁸, θεωρεί ότι πρέπει να εξετασθούν οι κατωτέρω δράσεις:

- Προώθηση της χρήσης των εργαλείων διαχείρισης του κινδύνου, ενόψει και της υιοθέτησης σε κοινοτικό επίπεδο της σχετικής λίστας. Η χρηματοδότηση τέτοιων δράσεων θα δημιουργήσει ευνοϊκότερες συνθήκες χορήγησης αδειών διάθεσης στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων για τα οποία κρίνεται αναγκαία η χρήση ειδικών εργαλείων διαχείρισης κινδύνου (drift reduction nozzles, κ.α.) με παράλληλη αποδοχή τους σε πρακτικό επίπεδο από τους χρήστες των φυτοπροστατευτικών προϊόντων.
- Προώθηση ειδικών προγραμμάτων στήριξης των ήσσονος σημασίας χρήσεων (ΧΗΣ) φυτοπροστατευτικών προϊόντων και ειδικότερα, χρηματοδότηση πειραμάτων υπολειμμάτων στα πλαίσια διερεύνησης της δυνατότητας παρέκτασης από μεγάλες καλλιέργειες όσον αφορά στα υπολείμματα. Στη συγκεκριμένη δράση υπάρχει πρόταση συνεργασίας με τις αρμόδιες αρχές της Ισπανίας.
- Προώθηση προγραμμάτων εναλλακτικής δακοκτονίας μέσω μαζικής παγίδευσης.
- Προώθηση προγραμμάτων επισκόπησης στα πλαίσια της τύχης και συμπεριφοράς (ύδατα) και οικοτοξικολογίας (πουλιά και επικονιαστές)
- Προμήθεια ειδικού μηχανολογικού εξοπλισμού ελέγχου υπολειμμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων. Προώθηση προγραμμάτων επισκόπησης στα πλαίσια της τύχης και συμπεριφοράς (ύδατα) και οικοτοξικολογίας (πουλιά και επικονιαστές) με

⁸ Επικοινωνία στο πλαίσιο της Διαβούλευσης (Αριθ. Πρωτ: 7215/197656, 20-07-2020).

σκοπό τη διεύρυνση του αναλυτικού πεδίου των επίσημων εργαστηρίων της χώρας και τη διαρκή αναβάθμιση της αποτελεσματικότητας των ελέγχων σύμφωνα με τις απαιτήσεις τις κοινοτικής νομοθεσίας.

- Δημιουργία ψηφιακού συστήματος φυτοϋγείας για την καταγραφή των επίσημων ελέγχων και την ηλεκτρονική έκδοση των πιστοποιητικών φυτοϋγείας
- Δημιουργία ψηφιακής εφαρμογής που θα απλοποιήσει την διαδικασία υποβολής και τελικής έγκρισης των φυτοϋγειονομικών διαβατηρίων
- Ανάπτυξη της εφαρμογής συνταγογράφησης και καταγραφής προκειμένου να αξιοποιηθούν τα στοιχεία από την Σ.Ε.Α.
- Εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων για την αύξηση της χρήσης σκευασμάτων φυτοπροστασίας που περιέχουν μακρο-οργανισμούς.
- Βελτίωση και επέκταση του Συστήματος Γεωργικών Προειδοποιήσεων μέσω του εκσυγχρονισμού και της επέκτασης του Δικτύου Αυτόματων Μετεωρολογικών Σταθμών, τη δημιουργία κεντρικής πληροφοριακής βάσης δεδομένων, την προμήθεια λογισμικών πρόγνωσης εχθρών και ασθενειών, την επένδυση σε υλικοτεχνικό εξοπλισμό και σε εκπαίδευση του προσωπικού για την βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενων υπηρεσιών και τη βέλτιστη διάχυση της πληροφορίας στους ενδιαφερομένους αποδέκτες.

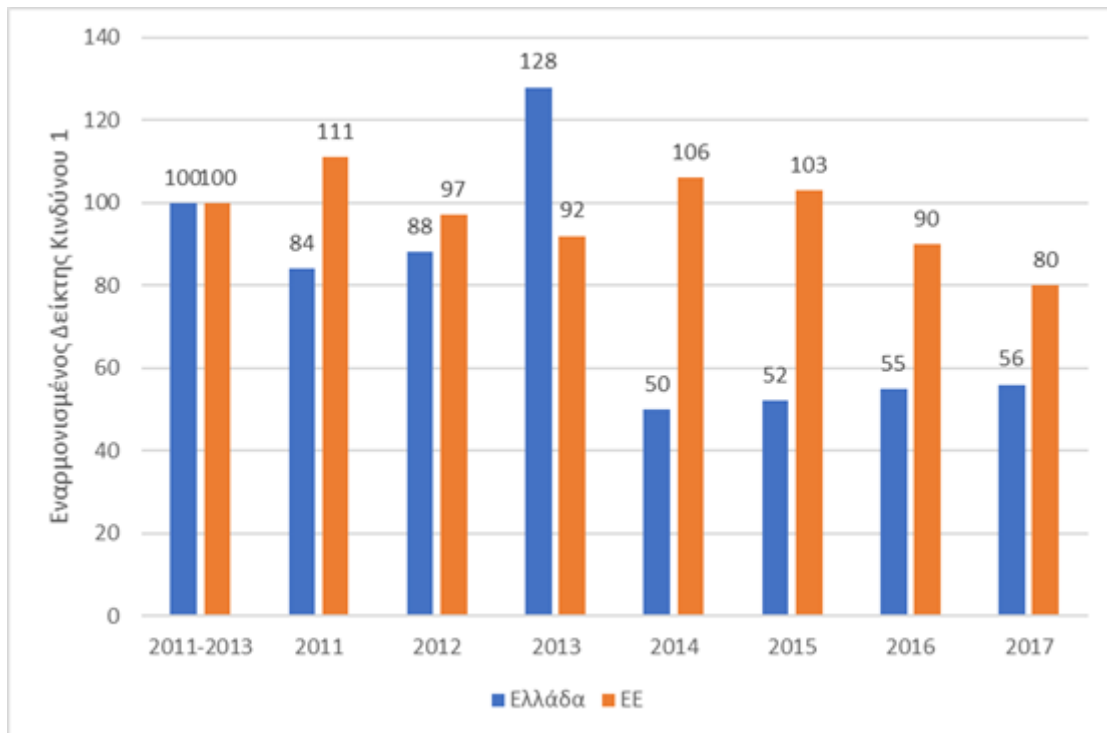
9.3.3.3. Δείκτες Κινδύνου Φυτοπροστατευτικών Προϊόντων

Στις 15 Μαΐου 2019, εγκρίθηκε η [οδηγία \(ΕΕ\) 2019/782](#) της Επιτροπής για «την τροποποίηση της οδηγίας 2009/128/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την καθιέρωση εναρμονισμένων δεικτών κινδύνου» και για την εκτίμηση των τάσεων κινδύνου από τη χρήση φυτοφαρμάκων. Αυτή η οδηγία θεσπίζει εναρμονισμένους δείκτες κινδύνου όπως αναφέρεται στο άρθρο 15 παράγραφος 1 της [οδηγίας \(ΕΕ\) 2009/128](#). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπολόγισε εναρμονισμένους δείκτες κινδύνου σε κοινοτικό επίπεδο ενώ τα κράτη μέλη υποχρεούνται:

- Να υπολογίσουν τους εναρμονισμένους δείκτες κινδύνου βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 στοιχείο α) της οδηγίας 2009/128 / ΕΚ.
- Να προσδιορίσουν τις τάσεις στη χρήση ορισμένων δραστικών ουσιών σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 2 στοιχείο β) της οδηγίας 2009/128 / ΕΚ.
- Να προσδιορίσουν στοιχεία προτεραιότητας, όπως δραστικές ουσίες, καλλιέργειες, περιοχές ή πρακτικές που απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή ή καλές πρακτικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως παραδείγματα για την επίτευξη των στόχων της οδηγίας σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της οδηγίας 2009 / 128 / ΕΚ.
- Να κοινοποιήσουν τα αποτελέσματα αυτών των αξιολογήσεων στην Επιτροπή και σε άλλα κράτη μέλη και να διαθέσει αυτές τις πληροφορίες στο κοινό σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2009/128 / ΕΚ.

Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Κινδύνου 1 υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας τις ποσότητες δραστικών ουσιών που διατίθενται στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων με συντελεστή στάθμισης. Για πρακτικούς σκοπούς, οι δραστικές ουσίες ομαδοποιούνται σε τέσσερις κατηγορίες, σύμφωνα με τον [κανονισμό \(ΕΚ\) αριθ. 1107/2009](#). Οι διορθωτικοί συντελεστές που

εφαρμόζονται σε κάθε κατηγορία αποσκοπούν στο να αντικατοπτρίζουν την πολιτική σχετικά με τη χρήση φυτοφαρμάκων και να υποστηρίζουν τον στόχο της οδηγίας για την αειφόρο χρήση για τη μείωση του κινδύνου και του αντίκτυπου της χρήσης φυτοφαρμάκων και την προώθηση εναλλακτικών προσεγγίσεων ή τεχνικών. Το σημείο αναφοράς είναι ο μέσος όρος των τριών ετών 2011-2013 και χρησιμοποιείται ως σημείο εκκίνησης με το οποίο συγκρίνονται οι επόμενες τιμές. Στην ΕΕ συνολικά, ο Εναρμονισμένος Δείκτης Κινδύνου 1 δείχνει μείωση κατά 20% του κινδύνου για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον από φυτοφάρμακα στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την περίοδο από το 2011 έως το 2017. Στην Ελλάδα, ο δείκτης αυτός παρουσιάζει αυξομειώσεις όμως έχει μια σαφέστατη τάση μείωσης σχεδόν 45% (Διάγραμμα 9.14).



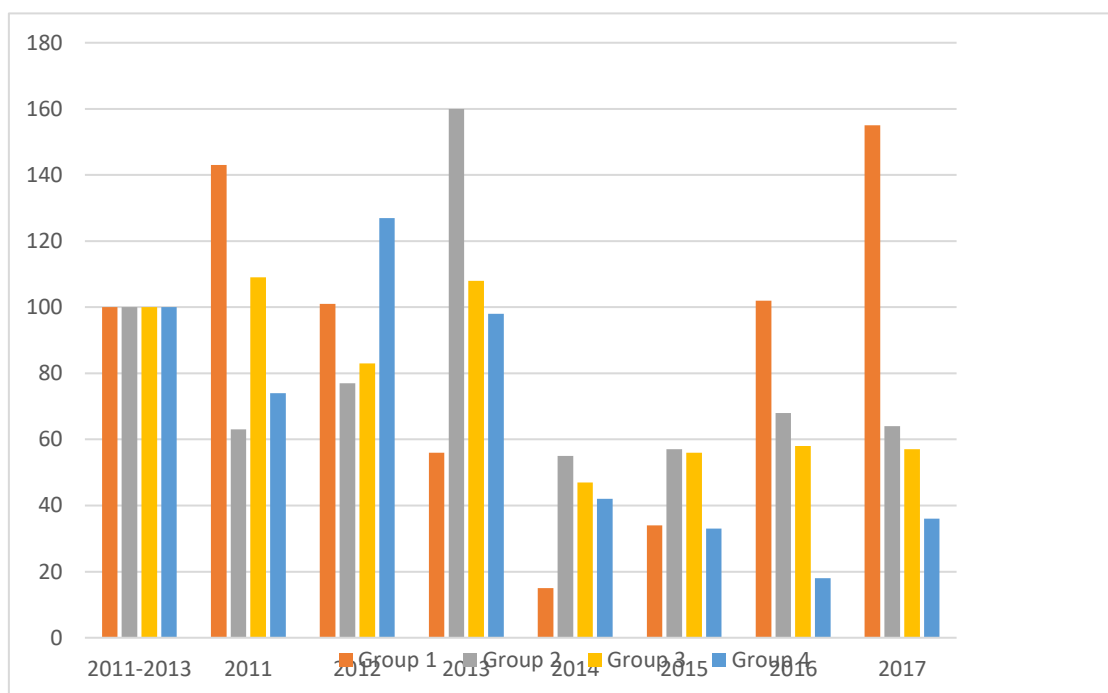
Διάγραμμα 9.14: Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Κινδύνου 1 για την Ελλάδα και την ΕΕ.

Πηγή: ΕΕ, [ιστοσελίδα ΕΕ](#). Ελλάδα, [ιστοσελίδα ΥΠΑΑΤ](#).

Από την κατηγοριοποίηση των δραστικών ουσιών σε 4 ομάδες φαίνεται ότι ανοδική τάση έχουν μόνο οι «Δραστικές ουσίες χαμηλού κινδύνου οι οποίες έχουν εγκριθεί ή θεωρείται ότι έχουν εγκριθεί δυνάμει του άρθρου 22 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1107/2009, και οι οποίες παρατίθενται στο μέρος Δ του παραρτήματος του εκτελεστικού κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 540/2011» (Διάγραμμα 9.15). Το γκρουπ 4 που είναι «Δραστικές ουσίες οι οποίες δεν έχουν εγκριθεί σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1107/2009 και, ως εκ τούτου, δεν παρατίθενται στο παράρτημα του εκτελεστικού κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 540/2011» έχει σημειώσει σημαντική μείωση από το 2012 και μετά αλλά παρουσιάζει μία ανησυχητική άνοδο το 2017 (Διάγραμμα 9.15).

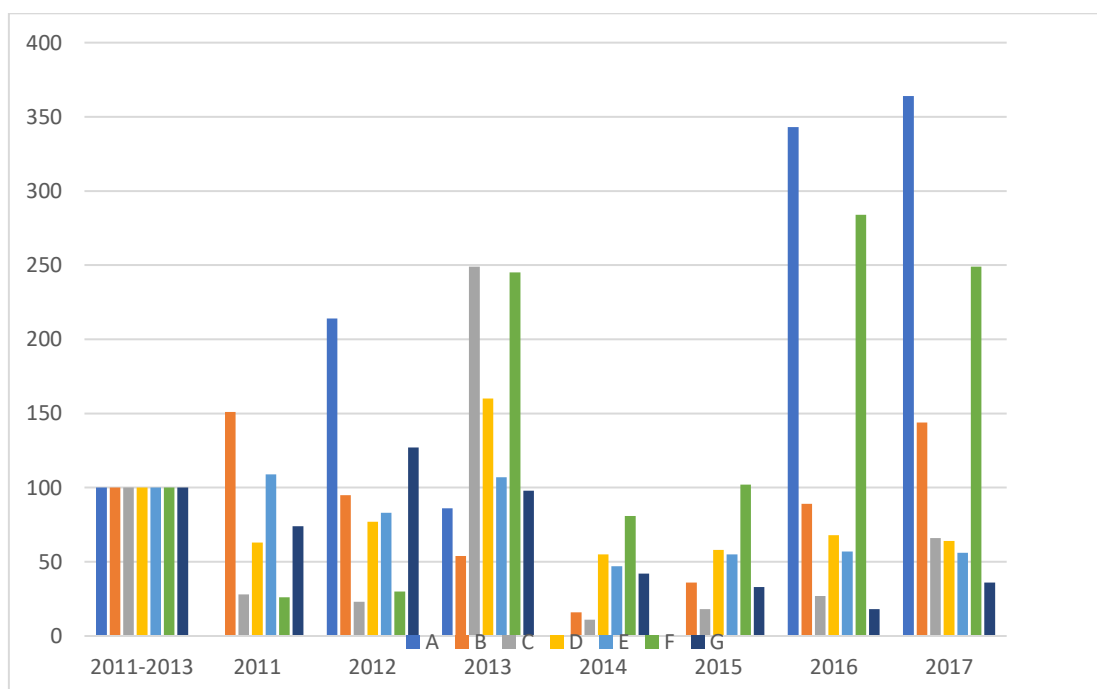
Από τις επτά κατηγορίες ουσιών σημαντική αύξηση έχει η κατηγορία Α «μικροοργανισμοί» που χρησιμοποιείται στην βιολογική γεωργία (Διάγραμμα 9.16). Επίσης η κατηγορία Β «χημικές δραστικές ουσίες» αλλά και η κατηγορία F που περιλαμβάνει ουσίες «Που ταξινομούνται ως: Καρκινογόνες κατηγορίας 1Α ή 1Β και/ή Τοξικές για την αναπαραγωγή κατηγορίας 1Α ή 1Β και/ή

Ενδοκρινικοί διαταράκτες, όταν η έκθεση των ανθρώπων είναι αμελητέα». Φυσικά ο συντελεστής βαρύτητας αυτών των ουσιών είναι υψηλός συγκεκριμένα 16 σε σχέση με την ομάδα Α που ο συντελεστής της είναι 1. Πρέπει επίσης να τονισθεί ότι, και με δεδομένη τη μεγάλη διακύμανση των φυτοπροστατευτικών ουσιών λόγω καιρικών και άλλων φαινομένων, η χρονική σειρά επτά μόνο ετών είναι πολύ μικρή για να εξαχθούν σοβαρά συμπεράσματα.



Διάγραμμα 9.15: Εξέλιξη των τεσσάρων γκρουπ του Εναρμονισμένου Δείκτη Κινδύνου 1

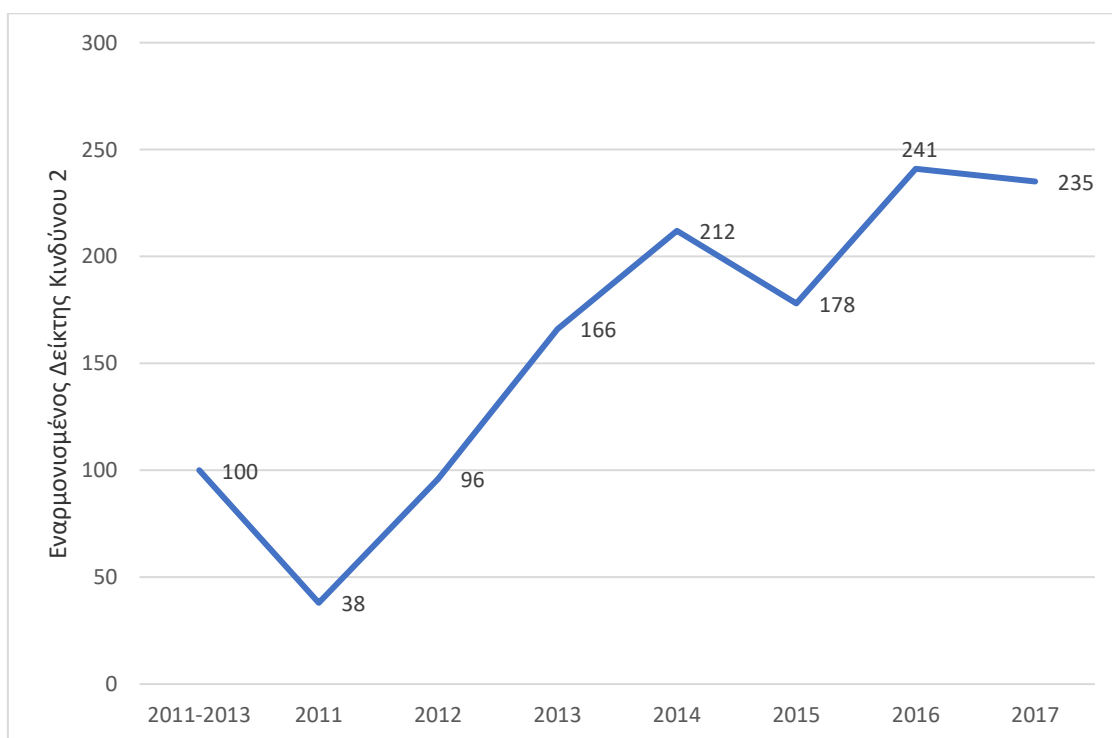
Πηγή: [Ιστοσελίδα ΥΠΑΑΤ](#).



Διάγραμμα 9.16: Εξέλιξη των επτά κατηγοριών του Εναρμονισμένου Δείκτη Κινδύνου 1

Πηγή: [Ιστοσελίδα ΥΠΑΑΤ](#).

Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Κινδύνου 2 υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας τον αριθμό των αδειών έκτακτης ανάγκης που χορηγούνται από τα κράτη μέλη βάσει του άρθρου 53 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1107/2009 με ένα συντελεστή στάθμισης. Όπως με τον Εναρμονισμένο Δείκτη Κινδύνου 1, οι δραστικές ουσίες ομαδοποιούνται σε τέσσερις κατηγορίες και οι σταθμίσεις εφαρμόζονται σε κάθε κατηγορία. Ένα σημείο αναφοράς του μέσου όρου τριών ετών 2011-2013 χρησιμοποιείται ως σημείο εκκίνησης με το οποίο συγκρίνονται οι επόμενες τιμές. Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Κινδύνου 2 για την Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει αύξηση 50% την περίοδο από το 2011 έως το 2017. Για την Ελλάδα ο δείκτης έχει σταθερή και συνεχή αύξηση η οποία προβληματίζει (Διάγραμμα 9.17).



Διάγραμμα 9.17: Η εξέλιξη του Εναρμονισμένου Δείκτη Κινδύνου 2

Πηγή: [Ιστοσελίδα ΥΠΑΑΤ](#).

9.3.4. Χρήση αντιβιοτικών ουσιών

9.3.4.1. Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης

Το [Εθνικό Σχέδιο Δράσης \(ΕΣΔ\) για την Αντιμετώπιση της Μικροβιακής Αντοχής στην Ελλάδα](#) στο Πλαίσιο της Ενιαίας Υγείας 2019-2023 εγκρίθηκε τον Νοέμβριο του 2019. Το ΕΣΔ αναπτύσσεται σε 6 στόχους:

1. Επιτήρηση
2. Πρόληψη και Έλεγχος Λοιμώξεων
3. Συνετή Χρήση Αντιμικροβιακών Ουσιών
4. Ενημέρωση, Ευαισθητοποίηση, Εκπαίδευση
5. Έρευνα και Ανάπτυξη
6. Συνεργασίες

Στο στόχο της «Επιτήρησης» η Ελλάδα, σύμφωνα με την [Εκτελεστική Απόφαση της Επιτροπής 652/2013](#) παρακολουθεί και καταγράφεται τη μικροβιακή αντοχή των συμβιωτικών *E.coli* και των ζωνοσογόνων *Salmonella* spp. και *Campylobacter jejuni* μικροοργανισμών που απομονώνονται από προκαθορισμένα είδη παραγωγικών ζώων (παχυνόμενοι χοίροι και ορνίθια κρεοπαραγωγής) καθώς και από το φρέσκο κρέας αυτών των ειδών. Στο ΕΣΔ αναφέρεται ότι με βάση τα αποτελέσματα του συνολικού προγράμματος επιτήρησης για τα έτη 2014-2017 υποδεικνύονται υψηλά ποσοστά αντοχής στελεχών *Salmonella* spp., *E.coli* και *C.jejuni* που έχουν απομονωθεί από πτηνά, στην σιπροφλοξασίνη (φθοριοκινολόνη) και το ναλιδιξικό οξύ (κινολόνη). Παράλληλα

διαπιστώνεται ότι τα αντιβιοτικά που έχουν τις μεγαλύτερες καταναλώσεις στη χώρα μας (π.χ. αμπικιλίνη) είναι και αυτά στα οποία παρατηρείται υψηλή αντοχή, κυρίως στα στελέχη E.coli που απομονώθηκαν από χοίρους και πτηνά. Συγχρόνως, το ΕΣΔ αναφέρει ότι, με βάση την ετήσια κοινή αναφορά της EFSA και του ECDC (European Centre for Disease Prevention and Control) για το 2016, η Ελλάδα ήταν μια από τις 7 χώρες που ανέφεραν υψηλά ποσοστά αντοχής στο *Campylobacter jejuni* στα ορνίθια κρεοπαραγωγής, οι άλλες έξι ήταν οι Κύπρος, Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία, Πολωνία και Λουξεμβούργο.

Ο [Κανονισμός 2019/6](#) για τα κτηνιατρικά φάρμακα, που τίθεται σε εφαρμογή τον Ιανουάριο 2022 και αντικαθιστά την [Οδηγία 2001/82/ΕΚ](#), προβλέπει την τροποποίηση του συστήματος συλλογής των δεδομένων των πωλήσεων και των καταναλώσεων των αντιμικροβιακών στα παραγωγικά ζώα και στα ζώα συντροφιάς που διαθέτουν τα κράτη μέλη. Στο στόχο της «Επιτήρησης» το ΕΣΔ προβλέπει την βελτίωση του συστήματος συλλογής δεδομένων με βάση το νέο Κανονισμό, την αξιολόγηση της κατανάλωσης των αντιμικροβιακών ουσιών σε συγκεκριμένα είδη ζώων (παραγωγικά και ζώα συντροφιάς), ανά παραγωγικό τύπο (κατηγορία), τον συσχετισμό των δεδομένων της κατανάλωσης των αντιμικροβιακών και της μικροβιακής αντοχής, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα εντοπισμού πιθανής υπερβολικής ή/και ακατάλληλης χρήσης των αντιμικροβιακών και τη δημοσιοποίηση των δεδομένων με τη συμμετοχή στο πρόγραμμα του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων (EMA) για την Ευρωπαϊκή επιτήρηση των πωλήσεων/καταναλώσεων των κτηνιατρικών αντιμικροβιακών ουσιών (ESVAC).

Στο στόχο της «Πρόληψης και Ελέγχου των Λοιμώξεων» η Ελλάδα έχει επιτύχει στον τομέα της Σαλμονέλας στην πτηνοτροφία, μέσω εφαρμογής των Εθνικών Προγραμμάτων Ελέγχου Σαλμονελλώσεων, να έχει μειωθεί η έκθεση των καταναλωτών μέσω της κατανάλωσης τροφίμων σημαντικά. Για την Βρουκέλλα στα βοοειδή και τα αιγοπρόβατα, μέσω εφαρμογής των Εθνικών Προγραμμάτων Ελέγχου έχει επιτευχθεί έλεγχος της βρουκέλλωσης των βοοειδών και του μελιταίου πυρετού των αιγοπροβάτων. Έλεγχος της DG-SANTE τον Οκτώβριο του 2015 για την βρουκέλλωση στα αιγοπρόβατα και η αντίστοιχη [έκθεση](#) επισημαίνουν ότι: «Τα μέτρα του προγράμματος όπως ο εμβολιασμός και η δειγματοληψία δεν εφαρμόζονται στον προγραμματισμένο βαθμό. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των περιφερειών. Η υποεφαρμογή εμβολιασμού επηρεάζει σημαντικά την αποτελεσματικότητά του στη μείωση του επιπολασμού της νόσου». Η Ελλάδα εφαρμόζει πρόγραμμα ελέγχου της νόσου μέσω μαζικών εμβολιασμών σε όλη την ηπειρωτική Ελλάδα, καθώς και στα νησιά Εύβοια, Θάσο και Λέσβο και πρόγραμμα εκρίζωσης της νόσου μέσω υποχρεωτικής σφαγής των θετικών ζώων στα υπόλοιπα νησιά. Στα βοοειδή εφαρμόζεται κυρίως πρόγραμμα εκρίζωσης της νόσου με αιμοληψίες, γαλακτοληψίες και σφαγή των θετικών ζώων, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις εφαρμόζεται πρόγραμμα εμβολιασμού.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι σε έλεγχο της DG-SANTE για την σαλμονέλα στην Ελλάδα τον Σεπτέμβριο του 2019, η [έκθεση](#) αναφέρει ότι, «Καταρχήν, η Ελλάδα πέτυχε θετικές επιδόσεις με την εφαρμογή των εθνικών προγραμμάτων ελέγχου της σαλμονέλας, καθώς μόνο τα σμήνη αναπαραγωγής υπερβαίνουν τον στόχο επιπολασμού της ΕΕ, καθώς και ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά κοινοποίησης κρουσμάτων σαλμονέλας στον άνθρωπο μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Τα εθνικά προγράμματα ελέγχου της σαλμονέλας στην Ελλάδα συνάδουν με τις απαιτήσεις της ΕΕ. Η εφαρμογή τους υποστηρίζεται από ένα δίκτυο καθορισμένων ιδιωτικών και δημόσιων

εργαστηρίων που διαθέτουν τα απαιτούμενα πρότυπα διαπίστευσης και εκτελούν τα καθήκοντά τους με επιτυχή και έγκαιρο τρόπο. Τα επίσημα πρωτόκολλα δειγματοληψίας και τα πρωτόκολλα δειγματοληψίας των υπευθύνων των επιχειρήσεων τροφίμων φαίνεται ότι είναι κατάλληλα».

Για το στόχο της «Πρόληψης και Ελέγχου των λοιμώξεων», το ΕΣΔ προβλέπει την προαγωγή προγραμμάτων εμβολιασμού, την αναγνώριση συγκεκριμένων λοιμωδών νοσημάτων που επιφέρουν τα υψηλότερα επίπεδα κατανάλωσης αντιβιοτικών για την θεραπεία τους και για τα οποία υπάρχει εμβολιακό σχήμα, την βελτίωση των μεθόδων εκτροφής των ζώων συμπεριλαμβανομένης της ενθάρρυνσης για τη βελτίωση των συνθηκών εκτροφής των ζώων, υγιεινής, διατροφής, ευζωίας και βιοασφάλειας. Σημαντική είναι επίσης η δράση που προβλέπει την προώθηση υποστηρικτικών μέτρων για τη βελτίωση της Υγείας των Ζώων με έμφαση στην προώθηση της ανάπτυξης εναλλακτικών προϊόντων και μέτρων για την ενίσχυση της άμυνας του οργανισμού των ζώων, μεταφύλαξης και προφύλαξης, χωρίς φάρμακα και εφαρμογή στοχευμένων υγειονομικών προγραμμάτων, στη διάδοση της χρήσης εναλλακτικών προϊόντων που ενισχύουν τη φυσική άμυνα του οργανισμού όπως, προβιοτικά, πρεβιοτικά, συμβιωτικά συμπληρώματα διατροφής, φυτικά συμπληρώματα διατροφής (φυτικά εκχυλίσματα και βότανα) και στον προσανατολισμό για την αναπαραγωγή υγιών, δυνατών και ανθεκτικών στις ασθένειες ζώων με στοχευμένα προγράμματα γενετικής βελτίωσης.

Για τον στόχο της «συνετής χρήσης αντιμικροβιακών ουσιών» το ΕΣΔ υπενθυμίζει ότι «Τα αντιβιοτικά χορηγούνται στα ζώα μόνο με κτηνιατρική συνταγή, σε συγκεκριμένη δοσολογία και για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο για θεραπευτικούς σκοπούς και συστήνεται η χρήση τους να βασίζεται στα αποτελέσματα των εργαστηριακών δοκιμών, όταν αυτό είναι εφικτό (μικροβιολογικές καλλιέργειες και δοκιμή ευαισθησίας στα αντιβιοτικά), καθώς και στην κλινική εμπειρία. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, επιτρέπεται η χρήση τους για προφύλαξη και μεταφύλαξη». Τα αντιβιοτικά που έχουν αναγνωριστεί ως κρίσιμης σημασίας για την ανθρώπινη υγεία δηλαδή οι κινολόνες, φλουοροκινολόνες, κεφαλοσπορίνες γ' και δ' γενιάς καθώς και η κολιστίνη, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται στα ζώα μόνο και εφόσον δικαιολογείται απόλυτα η χρήση τους. Αυτό είναι σημαντικό διότι έχουν εντοπισθεί νέα υπερανθεκτικά βακτήρια τα οποία διαθέτουν ένα γονίδιο που τα καθιστά ανθεκτικά στην κολιστίνη, ακόμα και στα τελευταίας γενιάς αντιβιοτικά. Βακτήρια *E.coli* τα οποία είχαν απομονωθεί από χοίρους, κρέας πουλερικών και ανθρώπους στην Κίνα, διαπιστώθηκε ότι διαθέτουν το νέο γονίδιο MCR-1 που τα καθιστά ανθεκτικά στην αντιμικροβιακή ουσία κολιστίνη (οικογένεια πολυμυξίνες) αλλά και στις ευρέως φάσματος αντιμικροβιακές ουσίες β-λακτάμες (ESBL). Στην Ελλάδα, η αντοχή των στελεχών *Klebsiella* που απομονώνονται από νοσηλευόμενους ασθενείς στην κολιστίνη βρίσκεται ήδη σε υψηλά επίπεδα.

Για τον στόχο της «συνετής χρήσης αντιμικροβιακών ουσιών» το ΕΣΔ προβλέπει την εκπόνηση κατευθυντήριων οδηγιών για την ορθολογική χρήση των αντιβιοτικών, τον καθορισμό των αντιμικροβιακών ουσιών που θα απαγορεύεται η χρήση τους στα ζώα (προστατευόμενα αντιβιοτικά), με την έκδοση ειδικών νομικών διατάξεων, τον περιορισμό της συνταγογράφησης, διάθεσης και χρήσης των κρίσιμης σημασίας αντιβιοτικών στα ζώα, με την έκδοση ειδικών νομικών διατάξεων που θα προβλέπουν ειδικά μέτρα περιορισμού, με μέριμνα ώστε να μην εκτεθούν σε κίνδυνο η υγεία και ευζωία των ζώων και τέλος, την προαγωγή της χρήσης γρήγορων δοκιμών (rapid tests) για τον έλεγχο των λοιμώξεων.

Για τους υπόλοιπους τρεις στόχους, δηλαδή «Ενημέρωση, Ευαισθητοποίηση, Εκπαίδευση», «Έρευνα και Ανάπτυξη» και «Συνεργασίες», δεν τίθενται κάποιοι ποσοστικοί δείκτες ούτε αναπτύσσονται κάποιες καινοτόμες δράσεις πέρα από τις τυπικές.

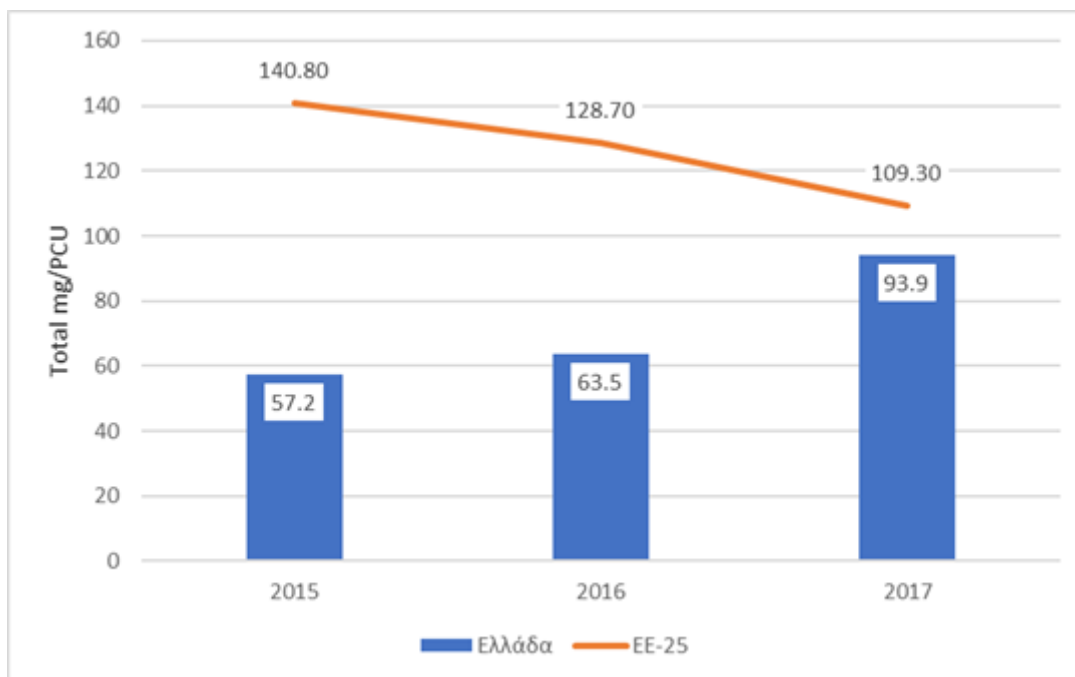
Το ΕΣΔ υιοθετεί τους κάτωθι δείκτες αξιολόγησης της προόδου εφαρμογής των δράσεων:

1. Ποσοστό μείωσης των πωλήσεων/καταναλώσεων αντιβιοτικών (ESVAC). Στόχος είναι η μείωση των πωλήσεων/ καταναλώσεων όλων των αντιβιοτικών κατά 5% μέχρι το 2023.
2. Ποσοστό μείωσης των πωλήσεων/καταναλώσεων των κρίσιμης σημασίας αντιβιοτικών. Στόχος είναι η μείωση των πωλήσεων/καταναλώσεων των κρίσιμης σημασίας αντιβιοτικών κατά 10% μέχρι το 2023.
3. Ποσοστό συμμετοχής των μονάδων εκτροφής παραγωγικών ζώων και των κτηνιατρείων/κλινικών στο πρόγραμμα επιτήρησης EU-JAMRAI μέχρι το τέλος του 2020.
4. Ποσοστό κτηνιάτρων και αντίστοιχων επαγγελματιών υγείας που έχουν ολοκληρώσει τα αντίστοιχα εκπαιδευτικά προγράμματα (ετησίως μέχρι το τέλος του 2023).

9.3.4.2. Η Αγορά αντιμικροβιακών ουσιών στην Ελλάδα

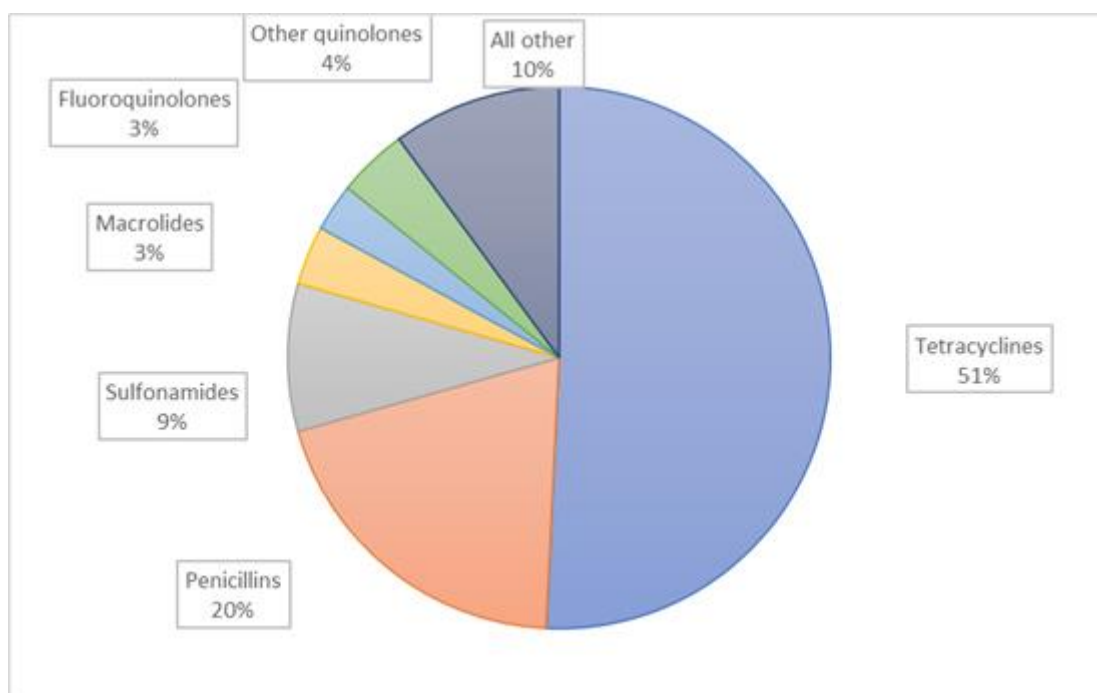
Η Ελλάδα έχει μικρότερη χρήση αντιβιοτικών στα ζώα από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο (Διάγραμμα 9.18), όμως το ανησυχητικό είναι ότι η χρήση αυξάνεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς, αφού φαίνεται σχεδόν να διπλασιάζεται τα τρία τελευταία χρόνια που η χώρα αναφέρει δεδομένα στην βάση της European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption (ESVAC). Οι ποσότητες των κτηνιατρικών αντιμικροβιακών ενεργών ουσιών (παραγόντων) που πωλούνται συνδέονται με τα δημογραφικά στοιχεία των ζώων σε κάθε χώρα. Προκειμένου να ομαλοποιηθούν τα δεδομένα πωλήσεων για τον πληθυσμό των ζώων που μπορούν να υποβληθούν σε θεραπεία με αντι-μικροβιακές ουσίες, μια μονάδα διόρθωσης πληθυσμού (Population Corrected Unit - PCU) χρησιμοποιείται από την ESVAC που λαμβάνει υπόψη το μέγεθος του ζωικού κεφαλαίου κάθε χώρας. Αυτό επιτρέπει τη σύγκριση τόσο ανάμεσα σε χώρες όσο και ανάμεσα σε διαφορετικές χρονιές στην ίδια χώρα αφού το ζωικό κεφάλαιο μεταβάλλεται. Οι μονάδες μέτρησης είναι mg/PCU. Για την Ελλάδα, το 2017 ο διορθωμένος πληθυσμός ήταν 1.245.000 τόνοι (768 αιγοπρόβατα, 129 πουλερικά, 126 ψάρια, 112 χοίροι, 96 βοδινά, 11 άλογα και 2 κουνέλια). Η συνολική κατανάλωση αντιμικροβιακών ανήλθε σε 116,8 τόνους δηλαδή σε 93,8 mg/PCU.

Στο Διάγραμμα 9.18 φαίνεται ότι η αύξηση στην κατανάλωση κτηνιατρικών αντιμικροβιακών ανά διορθωμένη μονάδα πληθυσμού (PCU – Population Corrected Unit) ζώων ήταν 11% για το 2015-2016, 47,9% για το 2016-2017 και 64,2% συνολικά για την περίοδο 2015-2017. Σε όρους απλής ποσότητας τόνων αντιμικροβιακών ουσιών όλων των μορφών, η Ελλάδα είχε συνολική κατανάλωση 73,08 τόνους το 2015 και αυξήθηκε σε 116,76 τόνους το 2017, αύξηση 59,8%. Συνεπώς η αύξηση των αντι-μικροβιακών ουσιών σηματοδοτεί πιο εντατικό χειρισμό των ζώων παραγωγής και όχι μεταβολές ζωικού κεφαλαίου. Αυτό είναι ένα σοβαρό θέμα διότι σχετίζεται με την αντιμικροβιακή αντίσταση (Antimicrobial resistance - AMR) που θεωρείται σοβαρή απειλή για την δημόσια υγεία σε επίπεδο Ε.Ε.



Διάγραμμα 9.18: Κατανάλωση αντιβιοτικών σε mg/PCU στην Ελλάδα και την ΕΕ-25, 2015-2017
Πηγή: *European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption (ESVAC)*. Στην σειρά ΕΕ-25, δεν περιλαμβάνονται η Ρουμανία, η Κροατία και η Ελλάδα.

Τα αντιβιοτικά που βασίζονται στις τετρακυκλίνες, τις πενικιλίνες και τα σουλφοναμίδια αποτελούν το σχεδόν 80% των συνολικά καταναλισκόμενων αντιβιοτικών. Μεταξύ 2015 και 2017 υπήρξε αύξηση των τετρακυκλινών σχεδόν κατά 10% από 41,7% του συνόλου των αντιβιοτικών σε περίπου 50.8%. Στο Διάγραμμα 9.19 φαίνεται η εκατοστιαία σύνθεση των αντιβιοτικών στην Ελλάδα για το 2017, τελευταίο διαθέσιμο έτος δεδομένων στον ESVAC. Στην Ελλάδα το 2017, οι 3^{ης} και 4^{ης} γενιάς κεφαλοσπορίνες είναι μόνο 0.1 mg/PCU ποσότητα πολύ μικρότερη από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Σχεδόν το 51% των φαρμάκων χορηγείται με στοματικά διαλύματα, το 29% σε προμίγμα, 10% σε στοματική σκόνη και άλλο ένα σχεδόν 10% σε ενέσιμη μορφή.



Διάγραμμα 9.19: Εκατοστιαία σύνθεση του συνόλου των αντιβιοτικών στην Ελλάδα, 2017

Πηγή: *European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption (ESVAC)*

9.3.5. Η Καλή Διαβίωση και Προστασία των Παραγωγικών Ζώων⁹

Τα δύο σημαντικότερα θέματα και προτεραιότητες για την Ελλάδα στο θέμα της διαβίωσης και προστασίας των παραγωγικών ζώων είναι οι μετακινήσεις των ζώων, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες σε υψηλές θερμοκρασίες και η μη συμμόρφωση των σφαγείων της χώρας ως προς της εφαρμογή των διατάξεων της νομοθεσίας για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωση όπως επίσης και η διαχείριση των νεκρών ζώων. Η Ελλάδα δεν έχει εξαγωγές ζώων κατά τους θερινούς μήνες, όμως έχουν παρατηρηθεί εισαγωγές ζώων σε περιόδους υψηλών θερμοκρασιών. Τυχόν σχετικές παραβάσεις μεταφορέων κοινοποιούνται όπως προβλέπεται από το άρθρο 24 του [Κανονισμού 1/2005/ΕΚ](#) του Συμβουλίου.

Στο ζήτημα της μεταφοράς των ζώων εκκρεμούν δύο συστάσεις από [έλεγχο της Διεύθυνσης Επιθεωρήσεων Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής](#) για τον τομέα της προστασίας των ζώων κατά τη μεταφορά. Ο έλεγχος της Επιτροπής θεώρησε ότι πρέπει να διασφαλιστεί ότι οι έλεγχοι εξόδου των αποστολών διαμετακόμισης που εξέρχονται από την ΕΕ διενεργούνται στους Συνοριακούς Σταθμούς Κτηνιατρικού Ελέγχου (ΣΣΚΕ) και από υπαλλήλους των ΣΣΚΕ σύμφωνα με το άρθρο 3 της [Οδηγίας 2000/208/ΕΚ](#) της Επιτροπής και ότι στο Κοινό Έγγραφο Εισόδου (ΚΕΕ) επιβεβαιώνεται η έξοδος σύμφωνα με το άρθρο 11 (2) (ε) της [Οδηγίας 97/78/ΕΚ](#) του Συμβουλίου. Το ΥΠΑΑΤ, ορθώς ζήτησε τη διαγραφή αυτής της σύστασης της

⁹ Η παρουσίαση βασίζεται και σε κείμενο που κατέθεσε η Γενική Δ/Νση Κτηνιατρικής, Δ/Νση Προστασίας Των Ζώων, Φαρμάκων & Κτηνιατρικών Εφαρμογών του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων στο πλαίσιο της διαβούλευσης (Αρ. πρωτ. 1381/162330 της 19.06.2020).

Επιτροπής διότι ακόμη και στις περιπτώσεις όπου η επιβεβαίωση της εξόδου γίνεται από τελωνειακό υπάλληλο (και όχι κτηνίατρο του ΣΣΚΕ), αυτός επιβεβαιώνει την έξοδο ζητώντας το έγγραφο MRN από τις τελωνειακές αρχές. Σε κάθε περίπτωση, οι δύο ελληνικοί ΣΣΚΕ, δηλαδή οι Εύζωνοι και ο Πέπλος που συμμετέχουν στη διαδικασία διαμετακόμισης διατηρούν τόσο ένα έντυπο όσο και ένα ηλεκτρονικό αντίγραφο όλων των αποστολών υπό διαμετακόμιση, όπου η έξοδος επιβεβαιώνεται για κάθε αποστολή. Το πρόβλημα είναι ότι όταν η διαμετακόμιση πραγματοποιείται από το τελωνείο, η πράξη αυτή δεν μπορεί να καταχωρηθεί στο Common Veterinary Entry Document του συστήματος TRACES ενέργεια που επιτρέπεται μόνο σε κτηνιάτρους.

Επίσης, η Επιτροπή συστήνει την υποχρέωση αδειοδότησης σημείων ελέγχου πλησίον των λιμένων Ηγουμενίτσας και Πάτρας. Η Ελλάδα ανταποκρίθηκε στη σύσταση αυτή και το πρώτο σημείο ελέγχου έχει ήδη αδειοδοτηθεί στην Ηγουμενίτσα σε εγκαταστάσεις της Περιφέρειας Ηπείρου, οι οποίες έχουν διαμορφωθεί κατάλληλα για το σκοπό αυτό. Τέλος, η Επιτροπή συστήνει την υποχρέωση εντατικοποίησης των επισήμων ελέγχων φορτίων ζώντων ζώων κατά την άφιξη σε εκτροφές αλλά και επιτόπιους ελέγχους σε εκτροφές ωοπαραγωγών ορνίθων.

Δυστυχώς η Ελλάδα έχει υποστεί καταδικαστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αρ. C 247/09/ – παράβαση 2004/2093 για μη συμμορφώσεις ως προς την επάρκεια κτηνιατρικού προσωπικού και [C416/07 – παράβαση 2003/2243](#) για μη συμμορφώσεις ως προς τη νομοθεσία για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά. Η σημαντικότερη αδυναμία της χώρας σ' αυτό τον τομέα είναι η δραματική έλλειψη κτηνιατρικού προσωπικού για τη διενέργεια των επισήμων ελέγχων, με αποτέλεσμα να παρατηρείται συστηματική ανεπάρκεια αμερόληπτων κτηνιατρικών επιθεωρήσεων στον τομέα της ευζωίας των παραγωγικών ζώων. Επίσης, οι συνθήκες παραγωγής των τροφίμων ζωικής προέλευσης υπολείπονται των προτύπων και των όρων που διέπουν την ευζωία των ζώων στις εκτροφές τους, τη μεταφορά τους και την σφαγή τους λόγω της μικρής δυναμικότητας των περισσότερων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων (οικογενειακού τύπου), της ελλιπούς παιδείας των παραγωγών σε τέτοια ζητήματα, των ιδιαιτεροτήτων που υφίστανται στις ορεινές, νησιωτικές και γενικότερα απομακρυσμένες περιοχές της χώρας και της έλλειψης βασικών υποδομών σε ορισμένους τομείς της κτηνοτροφίας (βοσκότοποι, θερινή διαβίωση κλπ). Η αντίστοιχη υπηρεσία του ΥΠΑΑΤ υπογραμμίζει, στο θέμα του μεγέθους των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων ότι από τις 32.226 κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις βοοειδών μόνο 1.664 έχουν πάνω από 100 ζώα (7,1%) και μόνο 48 πάνω από 500 ζώα (0,15%), ενώ από τις 79.034 κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις αιγοπροβάτων μόνο 37.031 έχουν πάνω από 150 ζώα (46,8%) και 6.014 πάνω από 500 (7,61%). Για την τήρηση των κανόνων ευζωίας θα απαιτηθεί νέος εξοπλισμός και υποδομές που θα δημιουργήσει επιπλέον δυσκολίες στην παραγωγή τροφίμων ζωικής προέλευσης με αύξηση του κόστους παραγωγής.

Παραμένουν υπό συζήτηση κάποια θέματα ευζωίας στην εγροτική εκμετάλλευση και κυρίως τα θέματα που σχετίζονται με την τακτική κοπή της ουράς των χοιριδίων (routine tail docking of piglets) και την διαμονή των ορνίθων αυγοπαραγωγής. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία προβλέπει ότι δεν επιτρέπεται να πραγματοποιείται τακτικά (με την έννοια της ρουτίνας) η κοπή της ουράς χοίρων ([Οδηγία 2008/120](#) της 18ης Δεκεμβρίου 2008, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων για την προστασία των χοίρων ΕΕ L 47 της 18.2.2009). Παρ' όλα αυτά, η κοπή ουρών εξακολουθεί να ασκείται κανονικά σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, ενώ τέσσερις χώρες σταμάτησαν εντελώς τη

συνήθη κοπή της ουράς. Η κοπή ουρών εφαρμόζεται επίσης σε πολλές χώρες εκτός Ευρώπης. Η κοπή της ουράς των χοιριδίων απασχόλησε σοβαρά την Επιτροπή αλλά και το [Κοινοβούλιο](#) μετά από σημαντικές ενέργειες καταναλωτών και οργανώσεων προστασίας των δικαιωμάτων των ζώων. Η Ελλάδα ήταν, μαζί με το Βέλγιο την Κύπρο και τη Γαλλία, αποδέκτης επιστολής παράβασης για την καλή διαβίωση των ζώων, όχι για την κοπή των ουρών αλλά για την κοινή διαβίωση των χοιρομητέρων. Το πρόβλημα της κοπής των ουρών των χοιριδίων και ως υγειονομικό-κτηνιατρικό θέμα αλλά και ως θέμα ευζωίας έχει απασχολήσει το ΥΠΑΑΤ που για το λόγο αυτό έχει παράξει ειδικό [ενημερωτικό υλικό](#) και έχει υιοθετήσει ενέργειες ενημέρωσης των κτηνοτρόφων και των κτηνιάτρων. Στο εγχειρίδιο του ΥΠΑΑΤ υποστηρίζεται ότι το κόστος αντιμετώπισης της κοπής των ουρών με άλλα μέσα ποικίλλει ανάλογα με τα επιλεχθέντα υλικά και τις τοπικές τιμές. Σε μια χώρα της ΕΕ που εκτρέφει χοίρους χωρίς κόψιμο της ουράς, υπολογίστηκε το 2016 ότι το κόστος της χρήσης άχυρου ήταν ίσο προς το 0,25 % των δαπανών στις μονάδες πάχυνσης και από 2,8 % έως 4 % των συνολικών δαπανών στις μονάδες αναπαραγωγής.

Για τις ωτόκες όρνιθες, η [οδηγία 1999/74](#) του Συμβουλίου (Ιούλιος 1999) έκανε διάκριση μεταξύ 3 τύπων συστημάτων εκτροφής για όρνιθες ωτοπαραγωγής. Από αυτά, τα μη εμπλουτισμένα συστήματα κλουβιών έχουν απαγορευτεί από την 1η Ιανουαρίου 2012. Τα συστήματα που παραμένουν σε χρήση είναι:

- εμπλουτισμένα κλουβιά όπου οι ωτόκες όρνιθες έχουν τουλάχιστον 750 cm² εμβαδού κλουβιού ανά κότα
- εναλλακτικά συστήματα όπου η πυκνότητα εκτροφής δεν υπερβαίνει τις 9 όρνιθες ωτοκίας ανά m² χρησιμοποιήσιμη περιοχή, με τουλάχιστον μία φωλιά για κάθε 7 όρνιθες και επαρκείς βέργες στήριξης (κουρνιάστρες)

Όποιο σύστημα και αν χρησιμοποιηθεί, όλες οι όρνιθες πρέπει να έχουν φωλιά, σκαρφαλωμένο χώρο, σκουπίδια για να επιτρέπουν το ράμφισμα και το ξύσιμο και την απεριόριστη πρόσβαση σε μια ταίστρα (κοιλότητα τροφοδοσίας). Η οδηγία ορίζει επίσης ότι όλες οι μονάδες παραγωγής αυγών πρέπει να είναι εγγεγραμμένες στις αρμόδιες αρχές των χωρών της ΕΕ και να διαθέτουν διακριτικό αριθμό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον εντοπισμό των αυγών στο αγρόκτημα προέλευσής τους. Οι οδηγίες αυτές είναι σαφείς και περιλαμβάνονται σε [εγχειρίδια](#) διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του ΥΠΑΑΤ.

Η ειδική [έκθεση](#) του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου το 2018 για την καλή διαβίωση των ζώων παραγωγής περιέχει σημαντικές επισημάνσεις και για την Επιτροπή αλλά και για τα κράτη μέλη. Η έκθεση υπογραμμίζει ότι η μεγαλύτερη άμεση πηγή χρηματοδότησης της ΕΕ για δραστηριότητες που συνδέονται με την καλή διαβίωση των ζώων είναι το μέτρο αγροτικής ανάπτυξης «ενισχύσεις για την καλή διαβίωση των ζώων» (μέτρο 14). Την περίοδο 2014-2020, 18 κράτη μέλη διέθεσαν 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ για το εν λόγω μέτρο (1,5 % των συνολικών προβλεπόμενων δαπανών για όλα τα μέτρα. Στην έκθεση παρουσιάζεται επίσης γράφημα (γράφημα 4 σελ. 16) όπου η Ελλάδα έχει από τους χαμηλότερους προϋπολογισμούς και καθόλου υλοποίηση. Η Επιτροπή κίνησε από το 2012, χρονιά που απαγορεύτηκαν οι παλαιού τύπου κλωβοί, μια μακρά σειρά διαδικασιών επί παραβάσει κατά του Βελγίου, της Βουλγαρίας, της Ελλάδας, Ισπανίας, Γαλλίας, Ιταλίας, Κύπρου, Λετονίας, Ουγγαρίας, Ολλανδίας, Πολωνίας, Πορτογαλίας και Ρουμανίας, κυρίως όσον αφορά την απαγόρευση των παραδοσιακών κλωβών για τις ωτόκους όρνιθες. Από το 2012, η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία «EU pilot» 18 φορές

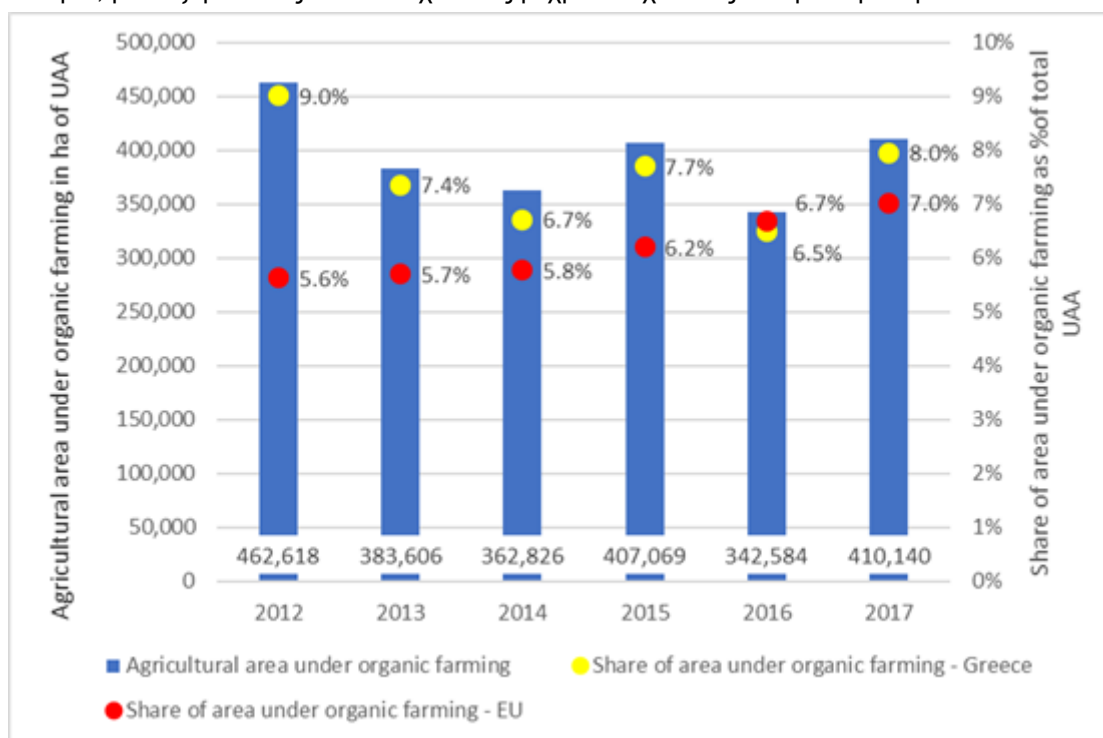
σχετικά με την οδηγία για τις ωτόκοις όρνιθες και τους χοίρους και πέντε φορές σχετικά με άλλα ζητήματα (ως επί το πλείστον σχετικά με την προστασία των ζώων κατ'απην μεταφορά). Το EU Pilot είναι ένας μηχανισμός άτυπου διαλόγου μεταξύ της Επιτροπής και του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους σε θέματα που σχετίζονται με ενδεχόμενη μη συμμόρφωση με το ενωσιακό δίκαιο και χρησιμοποιείται πριν από μια επίσημη διαδικασία παράβασης. Στις 26 Ιανουαρίου 2012, η Επιτροπή απέστειλε προειδοποιητική επιστολή ζητώντας από την Ελλάδα και άλλα 12 κράτη μέλη της ΕΕ να αναλάβουν δράση για την αντιμετώπιση των ελλείψεων στην εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας σχετικά με την καλή διαβίωση των ζώων, και συγκεκριμένα για την εφαρμογή της απαγόρευσης των "μη εμπλουτισμένων" κλουβιών για όρνιθες ωτοκίας που εφαρμόστηκαν από την 1η Ιανουαρίου 2012. Ακολούθησε αιτιολογημένη γνώμη στις 21 Ιουνίου 2012. Από τα 13 κράτη μέλη που έλαβαν επιστολές ζητώντας τους να εφαρμόσουν σωστά την παρούσα οδηγία, μόνο η Ιταλία και η Ελλάδα παρέμειναν μη συμμορφούμενες και τελικώς παραπέμφθηκαν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο καταδίκασε την χώρα για μη συμμόρφωσή της με την ενωσιακή οδηγία που αφορά την αντικατάσταση των κλωβών. Μάλιστα στην ανακοίνωση τόνιζε ότι «από τα στοιχεία που είχαν καταγραφεί από τις ελληνικές αρχές προέκυπτε ότι 2.990.857 όρνιθες, κατανεμημένες σε 232 εκμεταλλεύσεις, εξακολουθούσαν να εκτρέφονται σε "μη διευθετημένους κλωβούς". Αυτό είχε θεωρηθεί εσφαλμένη πληροφορία και οι Ελληνικές αρχές, με έγγραφο που έστειλε η Γενική Διεύθυνση Κτηνιατρικής στις 25/7/2014 προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Υγείας και Προστασίας του Καταναλωτή, σε σχέση με την συμμόρφωση για τις εκτροφές ωτοκών ορνίθων (που αφορά τους κλωβούς) γνωστοποίησε ότι η συμμόρφωση ανέρχεται σε ποσοστό 99,7% επί των εκτροφών και ποσοστό 99,41% επί του αριθμού των ορνίθων και υπήρχε μόνο μια εκτροφή μη συμμορφούμενη στην οποία είχε ήδη επιβληθεί πρόστιμο.

Τέλος, θα πρέπει να τονισθεί ότι η Ελλάδα έχει κάνει σημαντικά βήματα στην εκπαίδευση και την κατάρτιση σε θέματα καλής διαβίωσης και προστασίας των ζώων. Η Γενική Διεύθυνση Κτηνιατρικής, Διεύθυνση Προστασίας των Ζώων, Φαρμάκων και Κτηνιατρικών Εφαρμογών έχει προβεί σε κατάρτισεις χοιροτρόφων για το θέμα της αποφυγής δηγμάτων της ουράς και τη στρατηγική πρόληψης της μερικής κοπής της ουράς σε τακτική βάση. Η ίδια υπηρεσία διενεργεί σεμινάρια εκπαίδευσης προσωπικού μεταφορέων και κέντρων συγκέντρωσης με σκοπό τη χορήγηση πιστοποιητικού ικανότητας μεταφοράς ζώων και σκοπεύει να διοργανώσει σεμινάρια κατάρτισης πτηνοτρόφων, κάτι που αποτελεί Ενωσιακή απαίτηση αλλά δεν έχει καταστεί δυνατό να οργανωθεί ακόμη. Μια άλλη σημαντική δραστηριότητα στόχευσε την προστασία των ιχθύων στις εκτροφές και συντόνισε εθελοντική υποομάδα εργασίας της Πλατφόρμας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία των ζώων με αυτό το αντικείμενο. Αποτέλεσμα ήταν η αποδοχή γενικών κατευθυντηρίων γραμμών για την ποιότητα του νερού και το χειρισμό των ιχθύων από το εν λόγω όργανο. Ο συγκεκριμένος τομέας αναμένεται να προσελκύσει το ενδιαφέρον ως προς την ευζωία κατά τα επόμενα έτη.

9.3.6. Βιολογική Παραγωγή

9.3.6.1. Παραγωγή βιολογικών προϊόντων

Η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα εφαρμόζεται στο 8% της Χρησιμοποιούμενης Γεωργικής Γης έναντι 7% στην Ε.Ε. (Διάγραμμα 9.20). Η έκταση υπό βιολογική γεωργία καλύπτει 410.140 εκτάρια, με αυξομειώσεις από 360 χιλιάδες μέχρι 460 χιλιάδες εκτάρια την περίοδο 2012-2017.

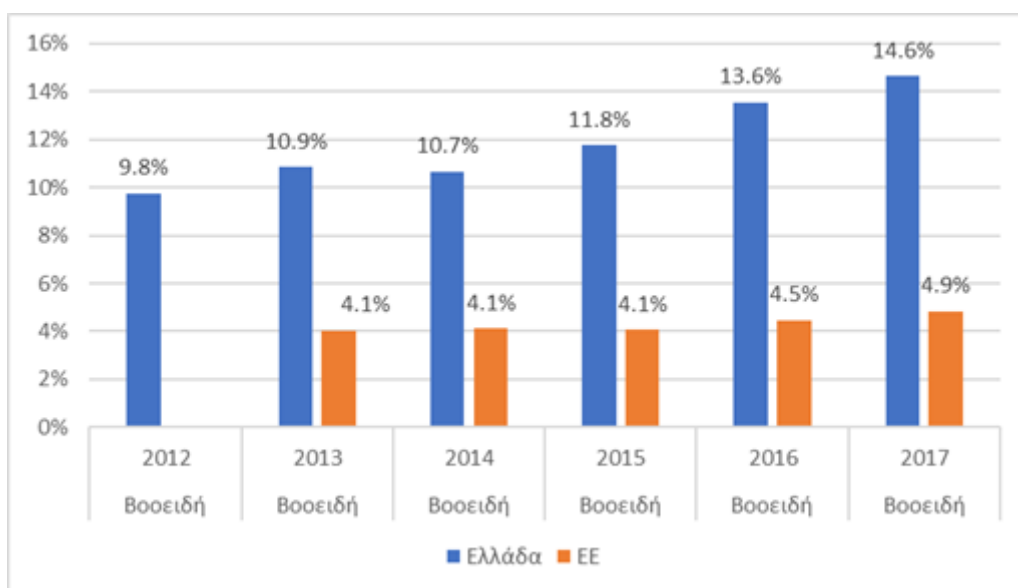


Διάγραμμα 9.20: Εκτάσεις πιστοποιημένων και υπό πιστοποίηση βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα, 2012-2017

Πηγή: Ευρωπαϊκή Ένωση, διαθέσιμη στο:

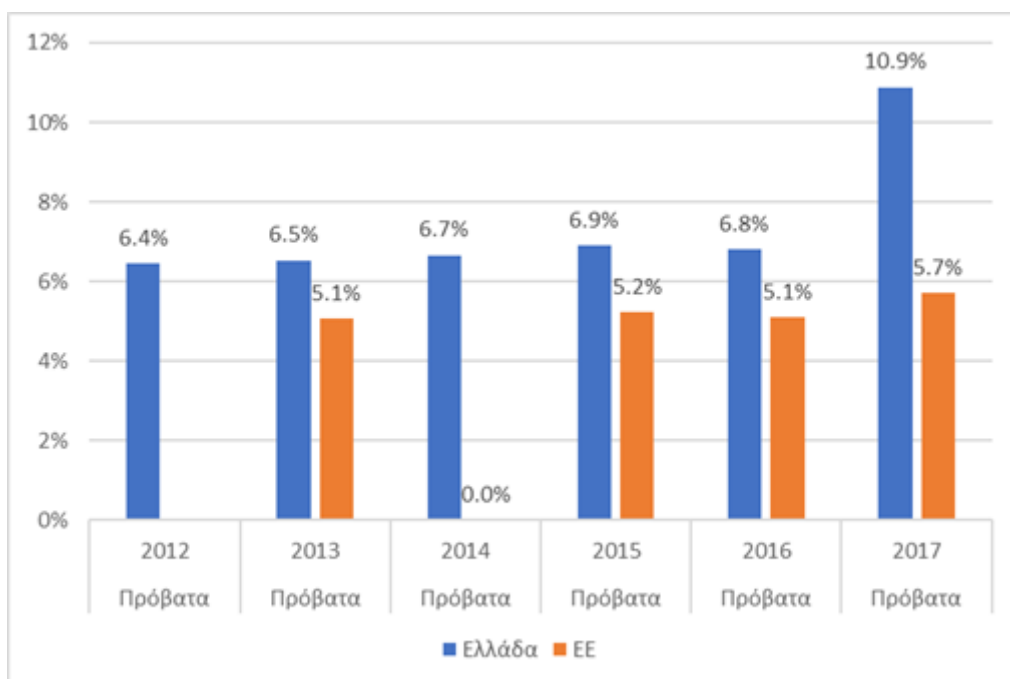
<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/OrganicProduction.html>

Η βιολογική κτηνοτροφία είναι σαφώς πιο αναπτυγμένη στην Ελλάδα από ότι στην ΕΕ. Τα Διαγράμματα, 9.21, 9.22 και 9.23 δείχνουν τα ποσοστά του αντίστοιχου ζωικού κεφαλαίου που εκτρέφονται βιολογικά για βοοειδή, πρόβατα, αίγες και χοιρινά.



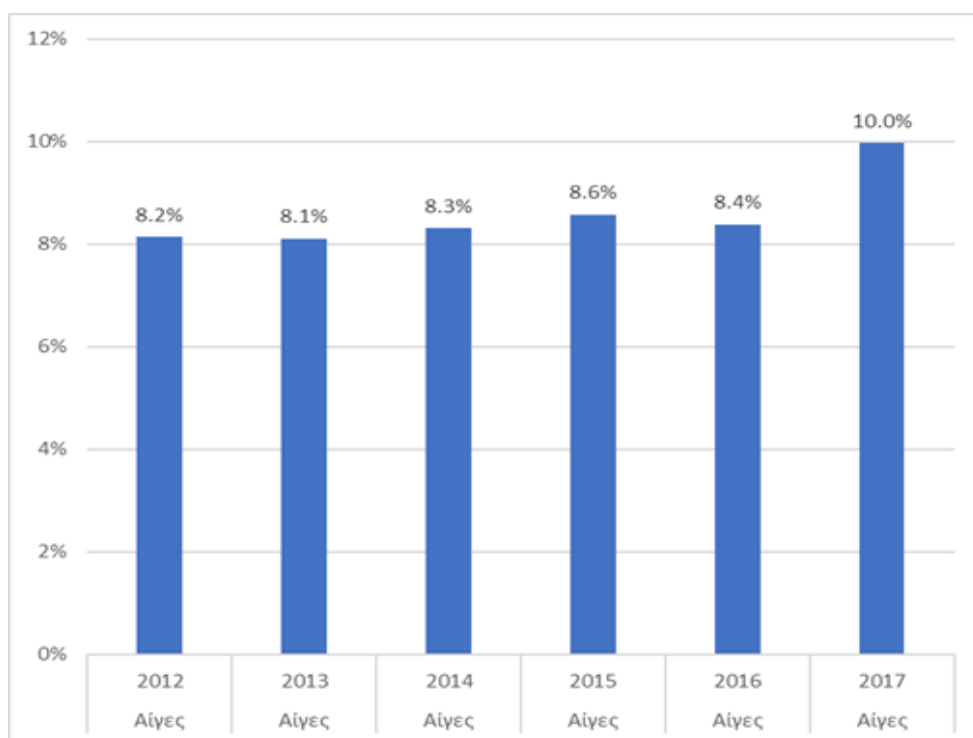
Διάγραμμα 9.21: Ποσοστά βιολογικών βοοειδών στο σύνολο για την Ελλάδα και την ΕΕ, 2012-2017

Πηγή: Όπως Διάγραμμα 9.20



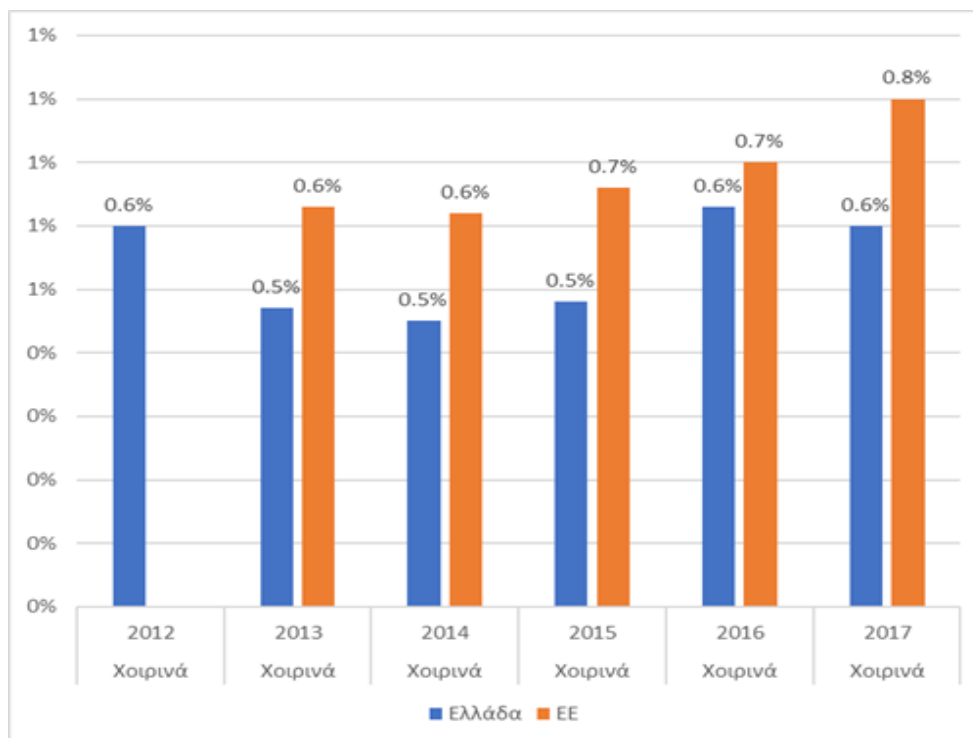
Διάγραμμα 9.22: Ποσοστά βιολογικών προβάτων στο σύνολο για την Ελλάδα και την ΕΕ, 2012-2017

Πηγή: Όπως Διάγραμμα 9.20.



Διάγραμμα 9.23: Ποσοστά βιολογικών αιγών στο σύνολο για την Ελλάδα, 2012-2017

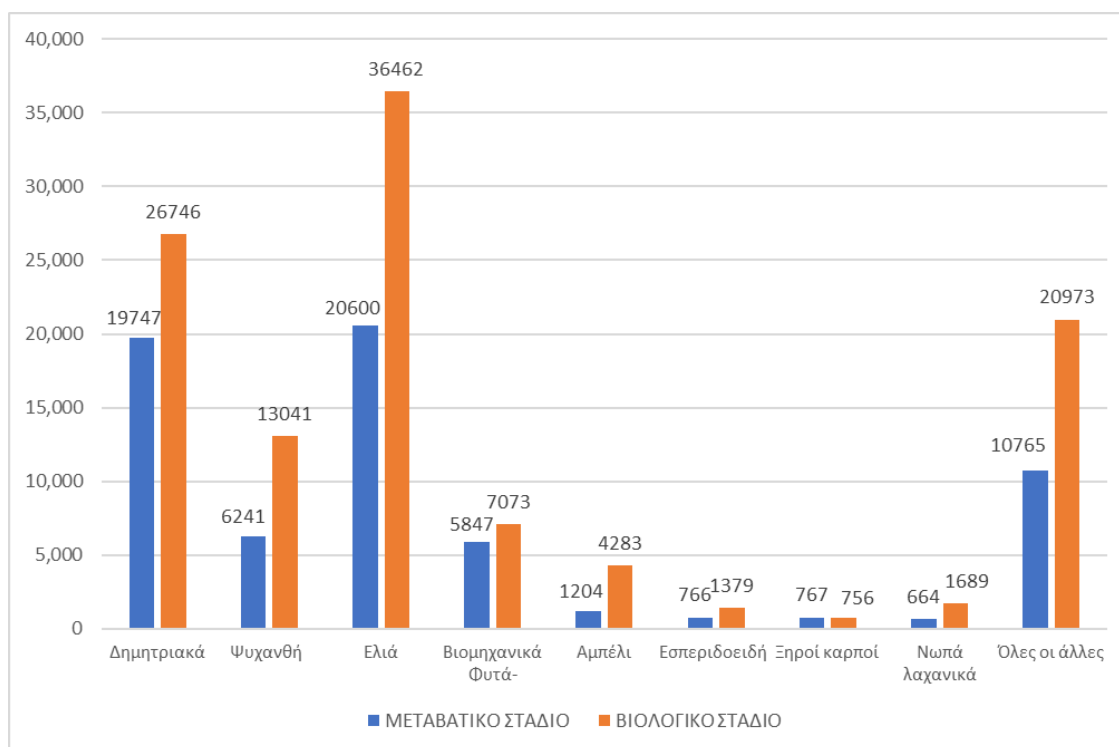
Πηγή: Όπως Διάγραμμα 9.20.



Διάγραμμα 9.24: Ποσοστά βιολογικών χοιρινών στο σύνολο για την Ελλάδα και την ΕΕ, 2012-2017

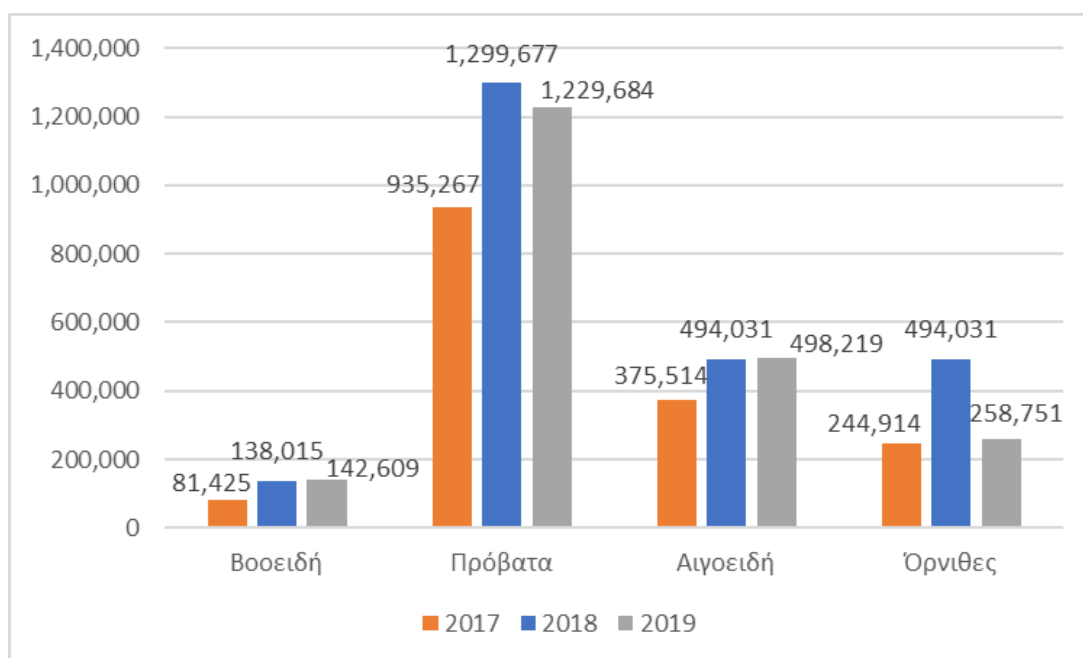
Πηγή: Όπως Διάγραμμα 9.20

Τα παρακάτω Διαγράμματα 9.25 και 9.26 δείχνουν τις εκτάσεις βιολογικής παραγωγής και τα ζώα βιολογικής εκτροφής για το 2019. Οι εκτάσεις βιολογικής παραγωγής έχουν αυξηθεί από 410,14 το 2017 σε 528,75 χιλιάδες εκτάρια το 2019. Η αύξηση αυτή επετεύχθη κυρίως από την αύξηση στην έκταση των βοσκοτόπων σε βιολογική γεωργία. Οι βοσκότοποι ήταν το 2017 σχεδόν 260 χιλιάδες εκτάρια και το 2019 αυξήθηκαν σε 349,7 χιλιάδες εκτάρια, δηλαδή αύξηση 30%. Από τις καλλιεργούμενες εκτάσεις οι ελαιώνες έχουν την απολύτως μεγαλύτερη κάλυψη με σχεδόν 57 χιλιάδες εκτάρια ακολουθούμενη από τα δημητριακά με 46,4 χιλιάδες εκτάρια. Τα δημητριακά έχουν μειωθεί από το 2017 λόγω κυρίως μείωσης των εκτάσεων με βιολογικό σιτάρι αλλά αντίστοιχα αυξήθηκαν οι εκτάσεις με ψυχανθή και βιομηχανικά φυτά. Οι δενδρώδεις καλλιέργειες παρέμειναν σταθερές. Στο σύνολο των ενταγμένων ζώων, όλα αυξήθηκαν μεταξύ 2017 και 2019 με πιο θεαματική την αύξηση στα πρόβατα. Τέλος, το 2019 παρήχθησαν 977,26 τόνοι βιολογικού κρέατος, 104.937,51 τόνοι βιολογικού γάλακτος και 17.393.405 βιολογικά αυγά και 1266,50 τόνοι τσιπούρα και λαβράκι υδατοκαλλιέργειας. Για την φυτική παραγωγή βιολογικών προϊόντων δεν υπάρχουν αντίστοιχα επίσημα και ελεγμένα δεδομένα ούτε παραγωγής ανεπεξέργαστων προϊόντων (π.χ., ελιά, σταφύλι) ούτε επεξεργασμένων αγροτικών προϊόντων ή τροφίμων (π.χ. ελαιόλαδο, οίνοι).



Διάγραμμα 9.25: Εκτάσεις βιολογικών καλλιεργειών σε εκτάρια, το 2019

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, [Στατιστικά Βιολογικών Προϊόντων Φυτικής & Ζωικής Προέλευσης](#)



Διάγραμμα 9.26: Αριθμός ζώων βιολογικής εκτροφής, 2017-2019

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, [Στατιστικά Βιολογικών Προϊόντων Φυτικής & Ζωικής Προέλευσης](#)

Η βιολογική παραγωγή και η σήμανση των βιολογικών προϊόντων καθορίζονται από τον [Κανονισμό 848/2018](#) που αντικατέστησε τον [Κανονισμό 834/2007](#). Η εθνική προσαρμογή του κανονισμού καθορίζεται ακόμη από την [ΥΑ 2543/103240 \(ΦΕΚ 3529/Β/ 09.10.2017\)](#) «Καθορισμός των αναγκαίων συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου (ΕΕ L 189 της 20.7.2007, σ. 1) και των Κανονισμών 889/2008 (ΕΕ L 250 της 18.9.2008, σ. 1) και 1235/2008 (ΕΕ L 334 της 12.12.2008, σ. 25) της Επιτροπής, σχετικά με τον βιολογικό τρόπο παραγωγής, την επισήμανση και τον έλεγχο των βιολογικών προϊόντων φυτικής, ζωικής παραγωγής και υδατοκαλλιέργειας, καθώς και τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες. Με τον νέο Κανονισμό απλουστεύονται οι κανόνες παραγωγής ενισχύεται το σύστημα ελέγχου με αυστηρότερα προληπτικά μέτρα και αξιόπιστους ελέγχους με άξονα τον κίνδυνο σε όλο το μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού, διευρύνει το πεδίο εφαρμογής των κανόνων βιολογικής παραγωγής σε προϊόντα όπως το αλάτι, ο φελλός, το κέρι, κλπ., διευκολύνει την πιστοποίηση για τους μικρούς γεωργούς χάρη σε ένα νέο σύστημα ομαδικής πιστοποίησης, προωθεί μια ενιαία προσέγγιση για τη μείωση του κινδύνου τυχαίας μόλυνσης από φυτοφάρμακα και καταργεί τις παρεκκλίσεις για την παραγωγή σε οριοθετημένα πλαίσια σε θερμοκήπια.

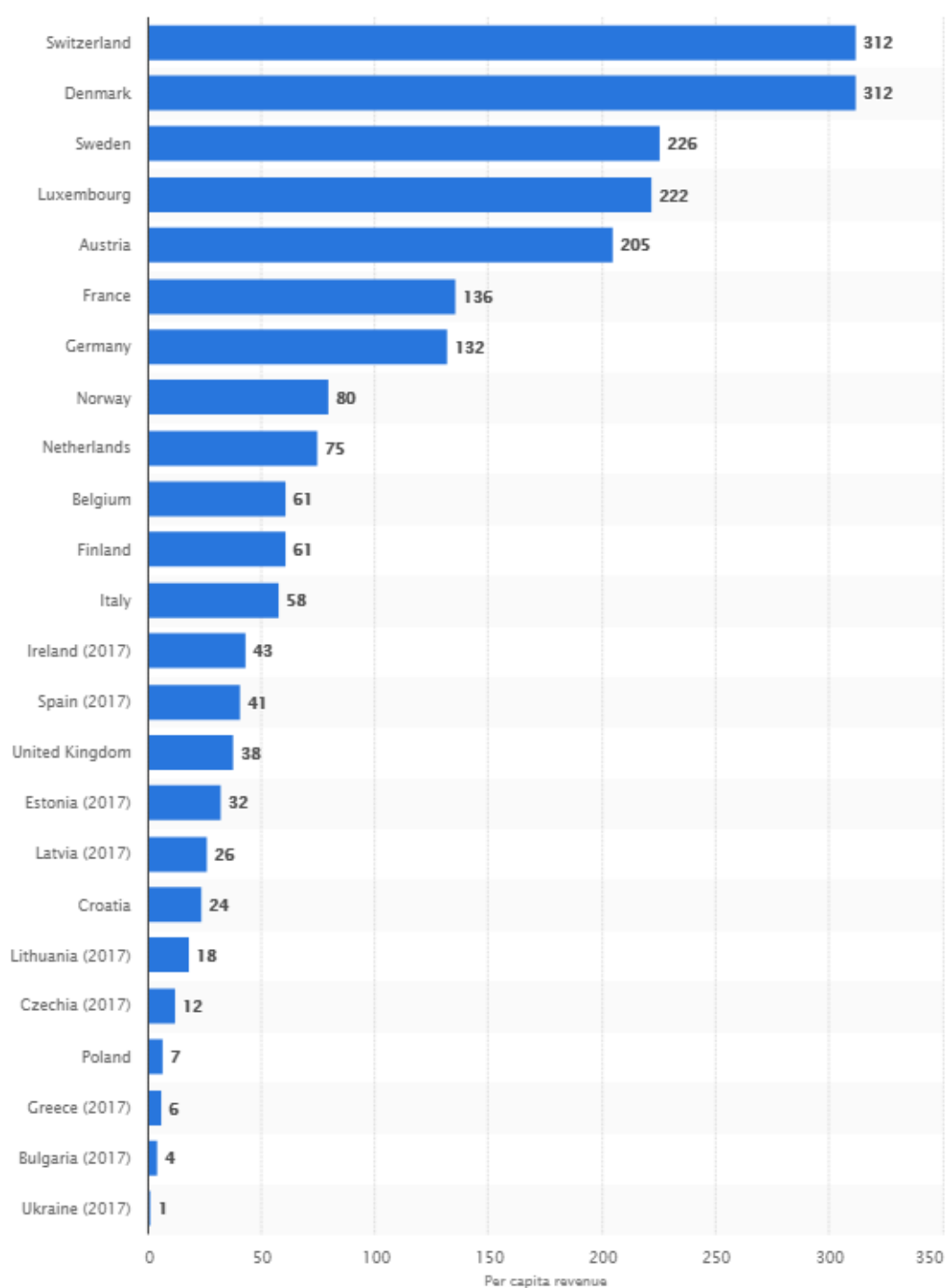
Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα είναι:

- Η αδύναμη εγχώρια ζήτηση.
- Το υψηλό κόστος παραγωγής.
- Η υποβοήθηση των εξαγωγών.

Η αδύναμη εγχώρια ζήτηση έχει δύο αιτίες. Πρώτον τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος στην Ελλάδα και, κατά συνέπεια τη μείωση της κατά κεφαλή δαπάνης για τα βιολογικά προϊόντα. Το σύνολο της Ευρώπης σημείωσε λιανικές πωλήσεις βιολογικών προϊόντων περίπου 37,3

δισεκατομμύρια ευρώ το 2017. Η αγορά αναπτύσσεται σταθερά από το 2004 με αξιοσημείωτη πρόσφατη αύξηση από το 2014. Η Γερμανική αγορά ήταν η μεγαλύτερη ευρωπαϊκή αγορά βιολογικών προϊόντων το 2017, με πάνω από δέκα δισεκατομμύρια ευρώ σε πωλήσεις. Το 2017 στην Ελλάδα η κατά κεφαλή δαπάνη για βιολογικά προϊόντα ήταν μόλις 6 ευρώ, και πάνω μόνο από τη Βουλγαρία και την Ουκρανία από τις χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα. Στην ίδια έρευνα, η Δανία και η Ελβετία είχαν κατά κεφαλή δαπάνη 312 ευρώ (Διάγραμμα 9.27). Η δεύτερη αιτία της αδύναμης εγχώριας ζήτησης είναι ο χαμηλός βαθμός αναγνώρισης της σήμανσης των βιολογικών προϊόντων αλλά και κατανόησης των χαρακτηριστικών που έχουν αυτά τα προϊόντα, των διαδικασιών παραγωγής τους αλλά και ωφελειών από την κατανάλωση βιολογικών προϊόντων. Προβληματισμό όμως δημιουργεί η μεγάλη απόκλιση μεταξύ της αύξησης των εκτάσεων που ασκείται βιολογική γεωργία /κτηνοτροφία με τις διατιθέμενες ποσότητες στην εγχώρια αγορά.

Το υψηλότερο κόστος παραγωγής ανά μονάδα προϊόντος οφείλεται εν μέρει στο υψηλό κόστος των εισροών (π.χ. οργανικά λιπάσματα, μηχανικός τρόπος καταπολέμησης ζιζανίων, βιολογικές ζωοτροφές, κ.λπ.), και εν μέρει στις μειωμένες αποδόσεις των καλλιεργειών λόγω της εκτατικής φύσης τους. Οι ίδιες καλλιέργειες επιβαρύνονται επίσης και από σχετικά υπολογίσιμο κόστος ελέγχου και πιστοποίησης των προϊόντων. Το αυξημένο κόστος παραγωγής είναι μια από τις αιτίες των υψηλότερων τιμών. Η δεύτερη, και συχνή αιτία, είναι η εποχιακή αύξηση της ζήτησης πάνω από την προσφορά και κυρίως για λαχανικά. Αυτό αυξάνει τις τιμές διότι, παρά την ύπαρξη εισαγωγών, οι Έλληνες καταναλωτές προτιμούν τα Ελληνικά βιολογικά προϊόντα.



Διάγραμμα 9.27: Κατά κεφαλή δαπάνη για βιολογικά προϊόντα

Πηγή: [Statista](#)

9.3.6.2. Έλεγχοι στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων

Ο τελευταίος έλεγχος του συστήματος για την «Αξιολόγηση των Συστημάτων Ελέγχου για τη Βιολογική Παραγωγή και της Επισήμανσης των Βιολογικών Προϊόντων» έγινε από την DG-SANTE τον Νοέμβριο του 2013 και η [έκθεση](#) είναι προσπελάσιμη στην ιστοσελίδα της DG-SANTE. Η έκθεση διαπιστώνει ότι «Εφαρμόζεται ένα ολοκληρωμένο σύστημα ελέγχου που καλύπτει όλα τα στάδια παραγωγής, παρασκευής και διανομής βιολογικών προϊόντων. Πραγματοποιούνται αποτελεσματικοί και αποδοτικοί έλεγχοι σε επιχειρήσεις, οι οποίοι καλύπτουν όλες τις σχετικές πτυχές, σε όλα τα είδη επιχειρήσεων για ολόκληρο το χρονικό διάστημα μεταξύ των επιθεωρήσεων. Μεταξύ των αρμόδιων αρχών, των φορέων ελέγχου και των επιχειρήσεων υπάρχει επαρκής επικοινωνία, συντονισμός και συνεργασία, που επιτρέπουν την ανταλλαγή πληροφοριών, εφόσον είναι αναγκαίο, και την ανάληψη κατάλληλων ενεργειών σε περιπτώσεις εντοπισμού μη συμμόρφωσης. Οι κυρώσεις και τα πρόστιμα είναι αποτελεσματικά, αναλογικά και αποτρεπτικά. Το σύστημα παρέχει, γενικά, επαρκείς εγγυήσεις ότι υπάρχει συμμόρφωση με τους κανόνες της ΕΕ για τη βιολογική παραγωγή. Παρατηρήθηκαν ορισμένες ελλείψεις όσον αφορά τους ελέγχους αρχείων καθαρισμού σε μεταποιητικές μονάδες με παράλληλη παραγωγή, τη δειγματοληψία για υπολείμματα φυτοφαρμάκων, καθώς και τις τυχαίες επιθεωρήσεις σε επιχειρήσεις».

Η έκθεση αξιολόγησης συνέστησε «Να διασφαλιστεί ότι όλοι οι Φορείς Ελέγχου (ΦΕ) διενεργούν τυχαίες επιθεωρήσεις σε επιχειρήσεις, όπως απαιτείται από το άρθρο 65 παράγραφος 4 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 της Επιτροπής, και ότι πρόκειται για αιφνιδιαστικές επιθεωρήσεις, όπως απαιτείται από το άρθρο 3 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 882/2004 και του άρθρου 65 παράγραφος 4 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 της Επιτροπής». Οι Αρμόδιες Αρχές είναι η Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας του ΥΠΑΑΤ και ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ. Σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1 και άρθρο 5 παράγραφος 2 σημείο α) της ΚΥΑ 245090/2006(ΦΕΚ 157Β/2006) διασφαλίζουν ότι όλοι οι φορείς ελέγχου διενεργούν τυχαίες κι αιφνιδιαστικές επισκέψεις ελέγχου στους ενταγμένους επιχειρηματίες. Οι Οργανισμοί Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων σύμφωνα με το άρθρο 65 παράγραφος 4 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 της Επιτροπής διενεργούν κυρίως αιφνιδιαστικές τυχαίες επισκέψεις ελέγχου, βάσει της γενικής εκτίμησης του κινδύνου μη συμμόρφωσης με τους κανόνες βιολογικής παραγωγής, αφού λάβουν υπόψη τουλάχιστον τα αποτελέσματα προηγούμενων ελέγχων, την ποσότητα των σχετικών προϊόντων και τον κίνδυνο ανταλλαγής προϊόντων. Ο έλεγχος επίσης συνέστησε «να διασφαλιστεί ότι οι κατάλογοι με τις επιχειρήσεις διατίθενται στο κοινό και ότι περιλαμβάνουν επικαιροποιημένα στοιχεία για κάθε επιχείρηση, χρησιμοποιώντας το υπόδειγμα του παραρτήματος XII του κανονισμού (ΕΚ) 889/2008 όπως απαιτείται από το άρθρο 92α του ίδιου Κανονισμού. Σήμερα ο ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ είναι αρμόδιος για την τήρηση μητρώου επιχειρηματιών των εγκεκριμένων Οργανισμών Ελέγχου προϊόντων βιολογικής γεωργίας αφού επιλύθηκαν ορισμένα θέματα που αφορούσαν την εμπιστευτικότητα των στοιχείων που αναφέρονται στο παράρτημα XII του κανονισμού (ΕΚ) 889/2008.

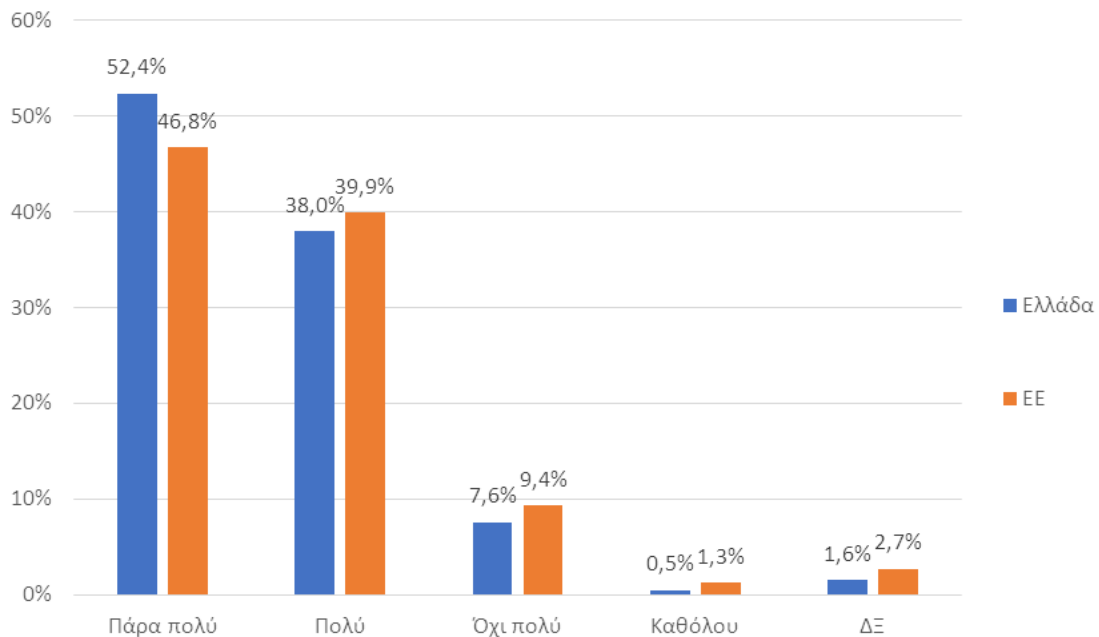
9.3.6.3. Εκτατική γεωργία

Οι Έλληνες πολίτες θεωρούν την εντατική γεωργία μια μεγάλη απειλή για την βιοποικιλότητα (Διάγραμμα 9.28).

Η Eurostat, με δεδομένα προερχόμενα από το δίκτυο γεωργικής λογιστικής FADN καταγράφει ότι στο 36,0% της ΧΓΓ στην Ελλάδα ασκείται γεωργία χαμηλής έντασης ενώ ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μέσος είναι 30,5%. Στην γεωργία υψηλής έντασης κατατάσσεται το 35,3% της Ελληνικής ΧΑΑ ενώ ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι 39,3%. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η Ελληνική γεωργία έχει ποσοστό γεωργικής γης σε μέτρια ένταση (28,4%) πολύ κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο (30,5%).

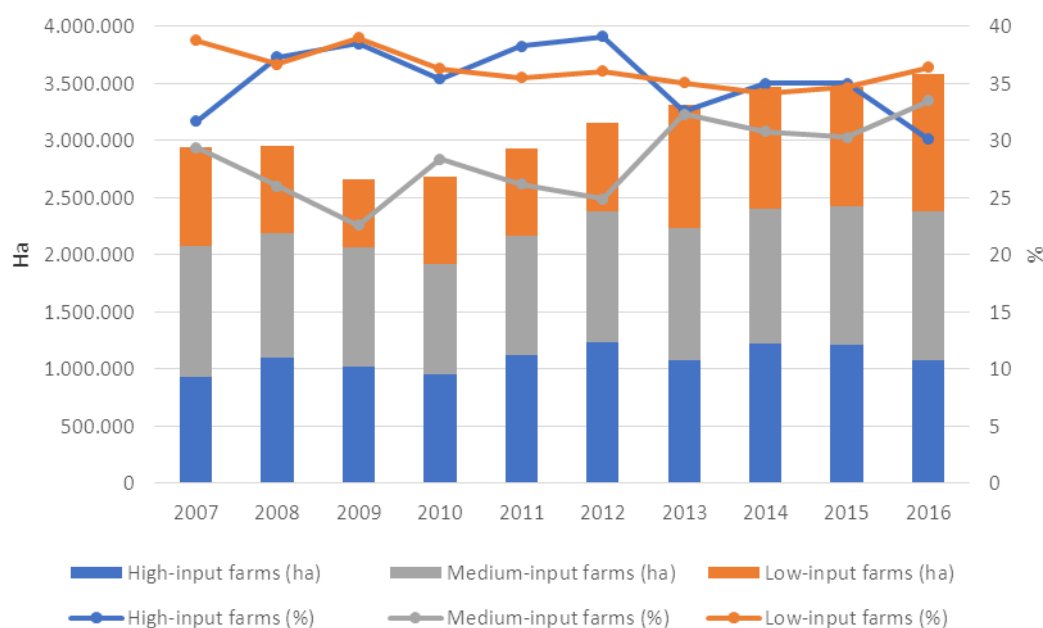
Η αντίληψη των πολιτών για τη επίδραση της έντασης των γεωργικών πρακτικών στην βιοποικιλότητα παρουσιάζεται στο κατωτέρω διάγραμμα και αναδεικνύει την ευαισθησία των ελλήνων πολιτών

Από τα δεδομένα του Διαγράμματος 9.29 προκύπτει η αύξηση των εκτάσεων που ασκείται χαμηλής έντασης γεωργία, παράμετρος που συνάδει με την καταγεγραμμένη μείωση της χρήσης λιπασμάτων, την μείωση της ενεργειακής έντασης και την μείωση της περίσσειας αζώτου και φωσφόρου.



Διάγραμμα 9.28: Η αντίληψη των πολιτών για το εάν η εντατική γεωργία, δασοπονία και αλιεία αποτελούν απειλή για την βιοποικιλότητα

Πηγή: Special Eurobarometer 481, "Attitudes of Europeans towards Biodiversity", Wave EB 90.4, May 2019.



Διάγραμμα 9.29: Η εξέλιξη της ΧΓΕ ανάλογα με το επίπεδο έντασης στην Ελλάδα, 2007- 2016
Πηγή: Eurostat, μεταβλητή *aei_ps_inp*.

9.3.7. Σπατάλη Τροφίμων

9.3.7.1. Σπατάλη τροφίμων - Ορισμοί

Η σπατάλη τροφίμων αποτελεί παγκόσμιο πρόβλημα που τα τελευταία χρόνια έχει καταλάβει σημαντικότερη θέση μεταξύ των προτεραιοτήτων της δημόσιας και πολιτικής ατζέντας. Η σημασία του μάλιστα αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω, δεδομένης ιδίως της ανάγκης σίτισης του αυξανόμενου παγκόσμιου πληθυσμού. Τα τρόφιμα αποτελούν πολύτιμο βασικό αγαθό και η παραγωγή τους απαιτεί την κινητοποίηση σημαντικών ποσοτήτων φυσικών πόρων.

Σε διεθνές επίπεδο η συζήτηση για τον καθορισμό της σπατάλης τροφίμων είναι επηρεασμένη από την οπτική με την οποία αναπτύσσονται οι ορισμοί, με στόχο, μεταξύ άλλων, την ασφάλεια των τροφίμων, την αποτελεσματικότητα των πόρων ή και τις πτυχές της διατροφικής ποιότητας των τροφίμων τόσο στην παραγωγή όσο και στην κατανάλωση. Στον ορισμό της σπατάλης εισέρχεται ο παράγοντας καταλληλότητας για ανθρώπινη κατανάλωση, η οποία μεταβάλλεται διαχρονικά ανάλογα με τις συνθήκες διατήρησης των τροφίμων. Επομένως, στη διαδικασία ποσοτικού προσδιορισμού της σπατάλης αναπόφευκτα εισέρχονται κρίσεις για υποθετικές καταστάσεις εναλλακτικής διαχείρισης. Επιπλέον, στην κρίση εάν ένα τροφικό προϊόν είναι βρώσιμο ή όχι εισέρχονται διαφορετικές τροφικές παραδόσεις και θρησκευτικές προσαγές. Για αυτούς τους λόγους ο προσδιορισμός του ακριβούς μεγέθους της σπατάλης τροφίμων αντιμετωπίζει πρόσθετες δυσκολίες, σε σύγκριση με συναφή μεγέθη όπως η κατανάλωση και η παραγωγή τροφίμων.

Μέχρι το 2014 δεν υπήρχε ενιαίος ορισμός της σπατάλης τροφίμων σε επίπεδο ΕΕ. Τα κράτη μέλη χρησιμοποιούσαν διαφορετικούς ορισμούς και ο Οργανισμός Επισιτισμού και Γεωργίας των

Ηνωμένων Εθνών (FAO) τον δικό του. Σύμφωνα με τον τελευταίο¹⁰ ως «απώλεια τροφίμων» νοείται η μείωση της ποσότητας ή η υποβάθμιση της ποιότητας των τροφίμων. Ως «σπατάλη τροφίμων», που αποτελεί μέρος της απώλειας τροφίμων, νοείται η απόρριψη ή άλλη χρήση (όχι ως τροφή) τροφίμων που είναι ασφαλή για ανθρώπινη κατανάλωση και θρεπτικά, καθ' όλο το μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων, από την πρωτογενή παραγωγή έως την τελική κατανάλωση σε επίπεδο νοικοκυριού.

Η πρότερη κατάσταση, στην οποία χρησιμοποιούνταν πολλοί διαφορετικοί ορισμοί, οδηγούσε στη δυσκολία σύγκρισης των εκτιμήσεων και στη δυνητική δυσκολία παρακολούθησης των τάσεων, με τα δεδομένα να προέρχονται όχι μόνο μεμονωμένα και από διάφορες πηγές και στάδια της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων αλλά και σε διαφορετικές κλίμακες μέτρησης.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έθεσε το 2014 στο ερευνητικό έργο FUSIONS (Food Use for Social Innovation by Optimizing waste preventioN Strategies) την πρόκληση για την ανάπτυξη ενός νέου ορισμού που, με την πάροδο του χρόνου, θα βοηθούσε στο να επιτευχθεί εναρμόνιση του ποσοτικού προσδιορισμού της σπατάλης τροφίμων. Το έργο FUSIONS διεξήγαγε μια εκτενή σύγκριση των υφιστάμενων ορισμών και ανέπτυξε ένα προσδιοριστικό πλαίσιο για τη σπατάλη τροφίμων. Εξήγησε την αναγκαιότητα ενός κοινού ορισμού και επισήμανε τις διαφορές από το μεθοδολογικό πλαίσιο με βάση το οποίο αναπτύχθηκε ο ορισμός του FAO. Με στόχο να αναπτυχθούν αξιόπιστες εκτιμήσεις για την σπατάλη τροφίμων και να μπορούν να επαναληφθούν με ακρίβεια στο μέλλον θεωρήθηκε απαραίτητη η παραγωγή δεδομένων μέσω ενός ισχυρού μεθοδολογικού πλαισίου που να συμπεριλαμβάνει έναν συνεκτικό ορισμό της σπατάλης τροφίμων και των συστατικών της, καθώς και τα συνεκτικά όρια του συστήματος της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων. Σύμφωνα με τον ορισμό του FUSIONS¹¹ «ως απόβλητα τροφίμων νοούνται τρόφιμα κάθε είδους και μη βρώσιμα μέρη τροφίμων που αποσύρονται από την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων προς ανάκτηση ή διάθεση (μεταξύ άλλων λιπασματοποίηση, μη συγκομιδή σοδειάς, αναερόβια χώνευση, παραγωγή βιοενέργειας, συνδυασμένη παραγωγή θερμότητας και ηλεκτρικής ενέργειας, αποτέφρωση, απόρριψη σε υπονόμους, χώρους υγειονομικής ταφής ή στη θάλασσα».

Τον Ιούνιο του 2016 μια πολυμερής εταιρική σχέση στην οποία συμμετέχουν ως βασικοί εταίροι ο FAO, το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον (UNEP), το Παγκόσμιο Συμβούλιο Επιχειρήσεων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (WBCSD), το Φόρουμ καταναλωτικών αγαθών (Consumer Goods Forum), το έργο FUSIONS της ΕΕ και το πρόγραμμα δράσης Waste and Resources του Ηνωμένου Βασιλείου δημοσίευσε ένα παγκόσμιο πρότυπο καταμέτρησης και αναφοράς της απώλειας και σπατάλης τροφίμων¹².

¹⁰ <http://www.fao.org/platform-food-loss-waste/food-waste/definition/en/>

¹¹ <http://www.eu-fusions.org/index.php/about-food-waste/280-food-waste-definition>

¹² <http://flwprotocol.org/>

Στο πλαίσιο της ειδικής έκθεσης αριθμ. 34 του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου (2016)¹³ οι εκφράσεις «σπατάλη τροφίμων» και «απόβλητα τροφίμων» αναφέρονται σε κάθε προϊόν ή μέρος προϊόντος που καλλιεργήθηκε/εκτράφηκε, θηρεύθηκε/αλιεύθηκε ή μεταπονήθηκε για ανθρώπινη κατανάλωση και θα μπορούσε να είχε καταναλωθεί εάν είχε τύχει διαφορετικού χειρισμού ή αποθήκευσης. Μολονότι αναγνωρίζεται ότι ο ορισμός αυτός ενδεχομένως δεν είναι απολύτως συμβατός με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕ, και άλλοι ορισμοί, όπως αυτοί που χρησιμοποιούνται από το ευρωπαϊκό ερευνητικό έργο FUSIONS, τον FAO και τα κράτη μέλη στα οποία πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις στο πλαίσιο του ελέγχου του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου, εμφανίζουν επίσης διαφορές σε σχέση με το πλαίσιο αυτό.

Στο πλαίσιο της Στρατηγικής για την Κυκλική Οικονομία που έχει προταθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα «απόβλητα τροφίμων» ορίζονται σύμφωνα με τον ορισμό του «τροφίμου» στο άρθρο 2 του γενικού νόμου περί τροφίμων της ΕΕ (κανονισμός 178/2002), όπου «τρόφιμα» (ή «τρόφιμο») σημαίνει οποιαδήποτε ουσία ή προϊόν, επεξεργασμένο, μερικώς επεξεργασμένο ή μη επεξεργασμένο, προοριζόμενο ή εύλογα αναμένεται να καταπίνεται από τους ανθρώπους». Το σύνολο ενός τροφίμου ταξινομείται ως τρόφιμο, συμπεριλαμβανομένων των μερών που δεν προορίζονται για κατανάλωση. Είναι σημαντικό ότι ο ορισμός των τροφίμων δεν περιλαμβάνει τα προϊόντα πριν από τη συγκομιδή. Ωστόσο, το πότε ακριβώς ξεκινά η «συγκομιδή» δεν ορίζεται. Ο ορισμός «απόβλητα» αναφέρεται στο άρθρο 3 της Οδηγίας Πλαίσιο για τα απόβλητα 2008/98 / ΕΚ, όπου ως "απόβλητα" νοείται κάθε ουσία ή αντικείμενο που ο κάτοχος απορρίπτει ή προτίθεται να απορρίψει».

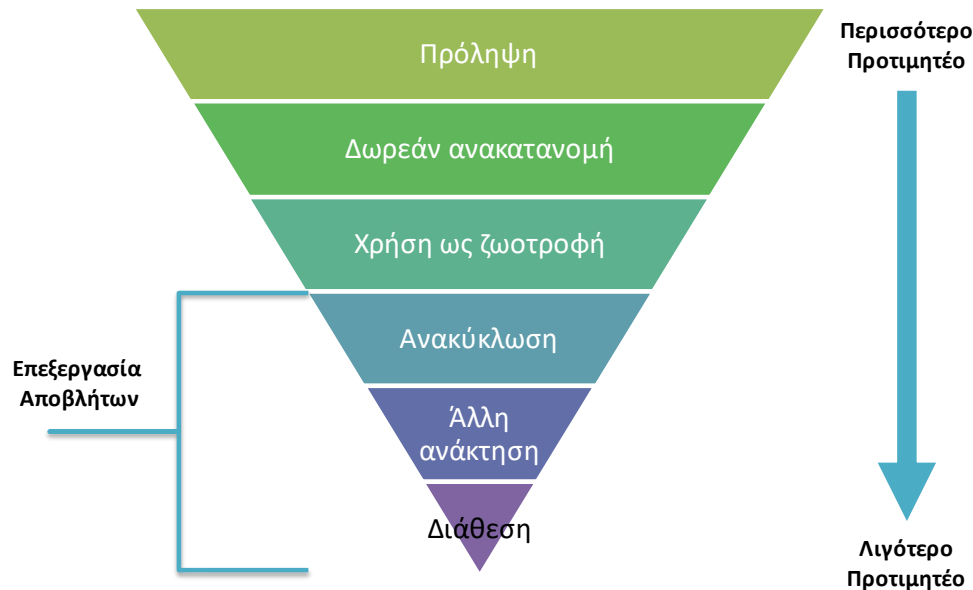
Στο πλαίσιο της ιεράρχησης των αποβλήτων κατατάσσονται κατά σειρά προτεραιότητας οι μέθοδοι επεξεργασίας των αποβλήτων από την πλέον προτιμώμενη στη λιγότερο προτιμώμενη με γνώμονα την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Η ιεράρχηση των αποβλήτων¹⁴ της ΕΕ ορίζεται στην οδηγία-πλαίσιο της ΕΕ για τα απόβλητα¹⁵. Η εν λόγω σειρά προτεραιότητας μπορεί να εφαρμοστεί και στην περίπτωση της σπατάλης τροφίμων, εφόσον τροποποιηθεί ελαφρώς προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες των τροφίμων. Παρότι στην παρούσα φάση δεν υπάρχει Ευρωπαϊκή νομοθεσία ή συγκεκριμένες οδηγίες στο πώς μπορεί να εφαρμοστεί η ιεράρχηση των αποβλήτων στα απόβλητα τροφίμων αρκετά κράτη μέλη έχουν προσαρμόσει την ιεράρχηση των αποβλήτων στις ιδιαιτερότητες των τροφίμων, με τη σειρά προτίμησης για την διάθεση/απόρριψη τους που παρουσιάζεται στην ακόλουθη εικόνα.

¹³ Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική έκθεση 34/2016. Καταπολέμηση της σπατάλης τροφίμων: η ΕΕ έχει την ευκαιρία να βελτιώσει την αποδοτικότητα των πόρων της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων (υποβαλλόμενη δύναμη του άρθρου 287, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ).

¹⁴ α) πρόληψη, β) προετοιμασία για επαναχρησιμοποίηση, γ) ανακύκλωση, δ) άλλου είδους ανάκτηση, π.χ. ανάκτηση ενέργειας, και ε) διάθεση.

¹⁵ Άρθρο 4 της οδηγίας 2008/98/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 2008, για τα απόβλητα και την κατάργηση ορισμένων οδηγιών (ΕΕ L 312 της 22.11.2008, σ. 3).

Εικόνα 1: Ιεράρχηση των μεθόδων διαχείρισης του τροφικού πλεονάσματος



Πηγή: Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (2016)

Οι καταστάσεις που έχουν ως αποτέλεσμα σπατάλη τροφίμων μπορεί να ποικίλλουν σημαντικά, ανακύπτουν όμως σε κάθε στάδιο της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων. Οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους «σπαταλούνται» τρόφιμα έχουν αναλυθεί στο πλαίσιο αρκετών μελετών¹⁶.

Σε όλες τις αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων (Food Supply Chain-FSC) διακρίνονται πέντε προσδιοριστικά συστήματα φυτικών και ζωικών βασικών προϊόντων. Η απώλεια τροφίμων και η σπατάλη υπολογίζεται για καθένα από αυτά τα τμήματα της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων. Στα φυτικά εμπορεύματα και προϊόντα οι αιτίες που οδηγούν σε απώλεια και σπατάλη τροφίμων κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού είναι οι εξής:

- **Γεωργική παραγωγή:** απώλειες λόγω μηχανικής βλάβης ή / και διαρροής κατά τη δραστηριότητα της συγκομιδής (π.χ. κατά τη συλλογή φρούτων), σε καλλιέργειες που η διαλογή τους γίνεται μετά τη συγκομιδή κ.λπ.
- **Χειρισμός και αποθήκευση μετά τη συγκομιδή:** συμπεριλαμβάνει τις απώλειες λόγω διαρροής και υποβάθμισης των προϊόντων κατά τη διάρκεια του χειρισμού, της αποθήκευσης και της μεταφοράς τους μεταξύ γεωργικής εκμετάλλευσης και τόπου διανομής.
- **Επεξεργασία:** συμπεριλαμβάνει τις απώλειες που οφείλονται σε διαρροή και υποβάθμιση κατά τη βιομηχανική ή οικιακή επεξεργασία, π.χ. στην παραγωγή χυμών, την κονσερβοποίηση και το ψήσιμο ψωμιού. Οι απώλειες μπορεί να εμφανιστούν κατά την διαλογή των καλλιεργειών αν δεν είναι κατάλληλες για επεξεργασία ή κατά τη διάρκεια του πλυσίματος, του ξεφλουδίσματος, του τεμαχισμού και του βρασμού ή από παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, καθώς και από τυχαίες διαρροές.

¹⁶ Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική έκθεση 34/2016, σ.13.

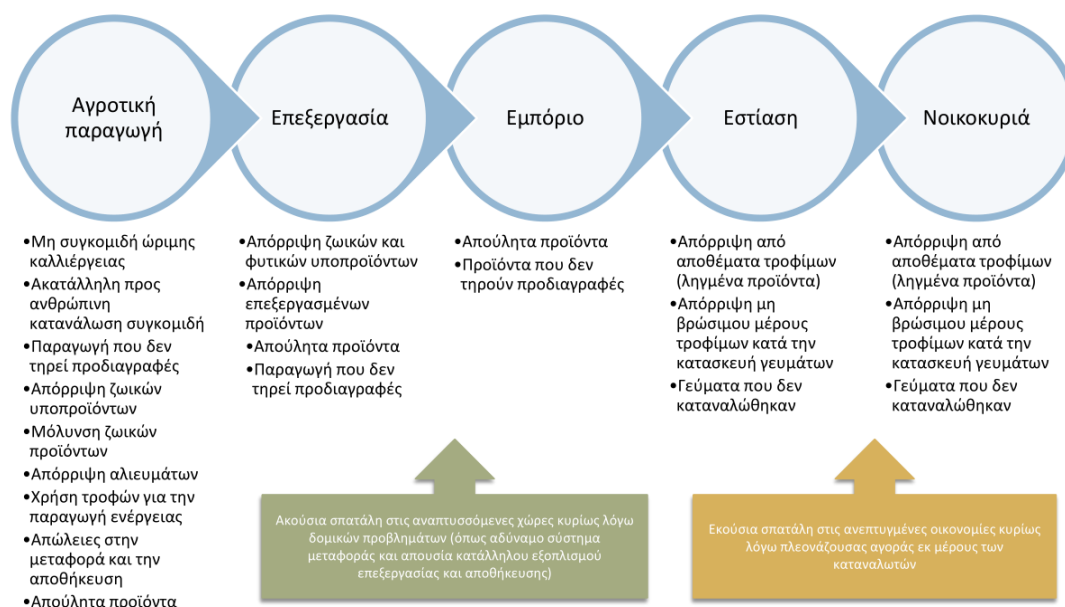
- **Διανομή:** συμπεριλαμβάνει τις απώλειες και τη σπατάλη του συστήματος της διάθεσης των τροφίμων προς τον καταναλωτή π.χ. τις αγορές χονδρικής, τα σουπερ μάρκετ, τους λιανοπωλητές και τις ανοιχτές αγορές.
- **Κατανάλωση:** συμπεριλαμβάνει τις απώλειες και τη σπατάλη που γίνεται κατά την κατανάλωση, σε επίπεδο νοικοκυριού.

Στα ζωικά εμπορεύματα και προϊόντα οι αιτίες που οδηγούν σε απώλεια και σπατάλη τροφίμων κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού είναι οι εξής:

- **Γεωργική παραγωγή:** για το βοδινό, το χοιρινό κρέας και το κρέας των πουλερικών, απώλειες αποτελεί ο θάνατος των ζώων κατά την αναπαραγωγή τους. Για τα ψάρια, απώλειες αποτελούν οι απορρίψεις κατά τη διάρκεια της αλείας. Όσον αφορά το γάλα, οι απώλειες αναφέρονται στη μειωμένη παραγωγή γάλακτος λόγω ασθένειας των γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων (π.χ.μαστίτιδα).
- **Χειρισμός και αποθήκευση μετά τη συγκομιδή:** για το βοδινό, το χοιρινό κρέας και το κρέας των πουλερικών, απώλειες αποτελεί ο θάνατος των ζώων κατά τη μεταφορά για σφαγή και ο χαρακτηρισμός ως ακατάλληλα από το σφαγείο. Για τα ψάρια, απώλειες αποτελεί η διαρροή και η υποβάθμιση τους κατά τη διάρκεια της ψύξης, της συσκευασίας, της αποθήκευσης και της μεταφοράς τους, μετά την αποβίβαση τους, στη στεριά. Για το γάλα, οι απώλειες αναφέρονται στη διαρροή και στην υποβάθμιση του κατά τη μεταφορά του, είτε από το αγρόκτημα είτε στα σημεία διανομής του.
- **Επεξεργασία:** για το βόειο κρέας, το χοιρινό κρέας και το κρέας πουλερικών, απώλειες θεωρείται η διαρροή κατά τη σφαγή και την βιομηχανική επεξεργασία, π.χ. παραγωγή λουκάνικων. Για τα ψάρια, οι απώλειες αφορούν τη βιομηχανική μεταποίηση, όπως η κονσερβοποίηση ή το κάπνισμα. Απώλειες παρατηρούνται κατά τη βιομηχανική επεξεργασία γάλακτος (π.χ. παστερίωση) και την επεξεργασία γάλακτος π.χ. σε τυρί και γιαούρτι.
- **Διανομή:** συμπεριλαμβάνει τις απώλειες και τη σπατάλη του συστήματος της αγοράς, π.χ. τις αγορές χονδρικής, τα σουπερ μάρκετ, τους λιανοπωλητές και τις ανοιχτές αγορές.
- **Κατανάλωση:** συμπεριλαμβάνει τις απώλειες και τη σπατάλη που γίνεται κατά την κατανάλωση, σε επίπεδο νοικοκυριού.

Τα παραπάνω απεικονίζονται στην Εικόνα 2 που ακολουθεί.

Εικόνα 2: Λόγοι απώλειας και σπατάλης τροφίμων στην αλυσίδα αξίας των τροφίμων



9.3.7.2. Ποσοτικά δεδομένα για την σπατάλη τροφίμων σε παγκόσμιο επίπεδο

Κάθε χρόνο το 1/3 της παγκόσμιας παραγωγής τροφίμων για ανθρώπινη κατανάλωση χάνεται ή σπαταλιέται. Αυτό μεταφράζεται σε 1,3 δισεκατομμύρια τόνους φαγητού¹⁷ (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO), γεγονός που επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις σε όλη την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων, συμπεριλαμβανομένων των νοικοκυριών.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες το 40% της απώλειας τροφίμων λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια της συγκομιδής και της επεξεργασίας. Στις βιομηχανικές χώρες το 40% της απώλειας τροφίμων παρατηρείται στον τομέα του εμπορίου και στα νοικοκυριά.

Η σπατάλη τροφίμων συμβάλλει στην κλιματική αλλαγή και αντιπροσωπεύει σπατάλη σπάνιων πόρων όπως γη, ενέργεια και νερό. Σε παγκόσμιο επίπεδο το 30% της αγροτικής γης χρησιμοποιείται για την παραγωγή τροφίμων που δεν πρόκειται να καταναλωθούν ποτέ. Η απώλεια και σπατάλη τροφίμων ευθύνεται για το 8% των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, ενώ ο όγκος του νερού για την παραγωγή τροφίμων που θα «χαθούν» ή θα «σπαταληθούν» ισούται με τρεις φορές τον όγκο της λίμνης της Γενεύης. Εκτιμάται ότι αν η παραγωγή και διανομή τροφίμων έχει καλύτερη διαχείριση το 14% των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που προέρχονται από την γεωργία θα μπορούσε να αποφευχθεί μέχρι το 2050.

Έντονη είναι, επίσης, και η κοινωνική διάσταση του ζητήματος, η οξύμωρη δηλαδή κατάσταση της συνύπαρξης της απώλειας και σπατάλης τροφίμων με την επισιτιστική ανασφάλεια και ένδεια. Εκτιμάται ότι ασφαλή και θρεπτικά τρόφιμα που χάνονται, απορρίπτονται ή σπαταλούνται

¹⁷ Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO

μπορούν να θρέψουν περίπου 2 δισεκατομμύρια άτομα ή περισσότερο από το διπλάσιο του αριθμού των υποσιτιζόμενων σε παγκόσμιο επίπεδο. Εάν η απώλεια και σπατάλη τροφίμων μειωθούν κατά 25% μπορούν να τραφούν 870 εκατομμύρια άνθρωποι που βρίσκονται αντιμέτωποι με το φάσμα της πείνας.

Σύμφωνα με την νέα έκθεση "**Food Waste Index Report 2021**"¹⁸ του Προγράμματος Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) περίπου 931 εκατομμύρια τόνοι φαγητού ή **το 17% της συνολικής ποσότητας τροφίμων**, διαθέσιμων στους καταναλωτές παγκοσμίως, **κατέληξαν στα σκουπίδια των νοικοκυριών, των εστιατορίων και άλλων υπηρεσιών** το 2019, **χωρίς να καταναλωθούν**. Το 61% των πεταμένων τροφών προήλθε από τα νοικοκυριά, το 26% από τις διάφορες υπηρεσίες τροφίμων και το 13% από τα καταστήματα εστίασης.

Εκτιμάται ότι, ανά κεφαλή σε παγκόσμιο επίπεδο, **ένας άνθρωπος πετάει στα σκουπίδια κάθε χρόνο 121 κιλά τροφίμων**, με τα 74 κιλά από αυτά να πετιούνται από τον τομέα των νοικοκυριών.

Με περίπου 690 εκατομμύρια ανθρώπους να υποφέρουν από πείνα το 2019, αριθμός που αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά φέτος λόγω της πανδημίας Covid-19, αλλά και με τρία δισεκατομμύρια ανθρώπους να μην έχουν την οικονομική δυνατότητα για μία υγιεινή διατροφή, η μελέτη επισημαίνει ότι οι καταναλωτές πρέπει να μειώσουν δραστικά τα φαγητά που πετάνε, κυρίως στο σπίτι τους.

9.3.7.3. Ποσοτικά δεδομένα για την σπατάλη τροφίμων στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στην προσπάθεια της να λάβει μέτρα πρόληψης και μείωσης της σπατάλης δηλαδή του όγκου των αποβλήτων των τροφίμων και με απώτερο στόχο την αποτελεσματικότερη διαχείριση αυτών, συνέταξε και παρουσίασε το 2016 την έκθεση "Estimates of European food waste levels" που βασίστηκε στη συλλογή και την ανάλυση δεδομένων από το σύνολο των 28 κρατών μελών στο πλαίσιο του ερευνητικού έργου FUSIONS. Από την έκθεση αυτή προέκυψε ότι **88 εκατομμύρια τόνοι τροφίμων**¹⁹ χάνονται ετησίως στην Ε.Ε. που ισοδυναμεί με 173 κιλά σπατάλης τροφίμων ανά άτομο. Η συνολική ποσότητα τροφίμων που παράχθηκε στην Ε.Ε. κατά το 2011 ήταν περίπου 865 κιλά/άτομο, επομένως το 20% των συνολικών παραγόμενων τροφίμων χάθηκε.

Το μεγαλύτερο μέρος του όγκου στη σπατάλη τροφίμων προέρχεται από τον **τομέα των νοικοκυριών** (47 εκατομμύρια τόνους ± 4 εκατομμύρια τόνοι, 92 κιλά ανά άτομο). Ακολουθεί ο τομέας της μεταποίησης²⁰ (17 εκατ. τόνους ± 13 εκατομμύρια τόνοι, 33 κιλά ανά άτομο). Οι δύο παραπάνω τομείς αντιπροσωπεύουν το 72% της σπατάλης τροφίμων σε επίπεδο Ε.Ε.. Από το

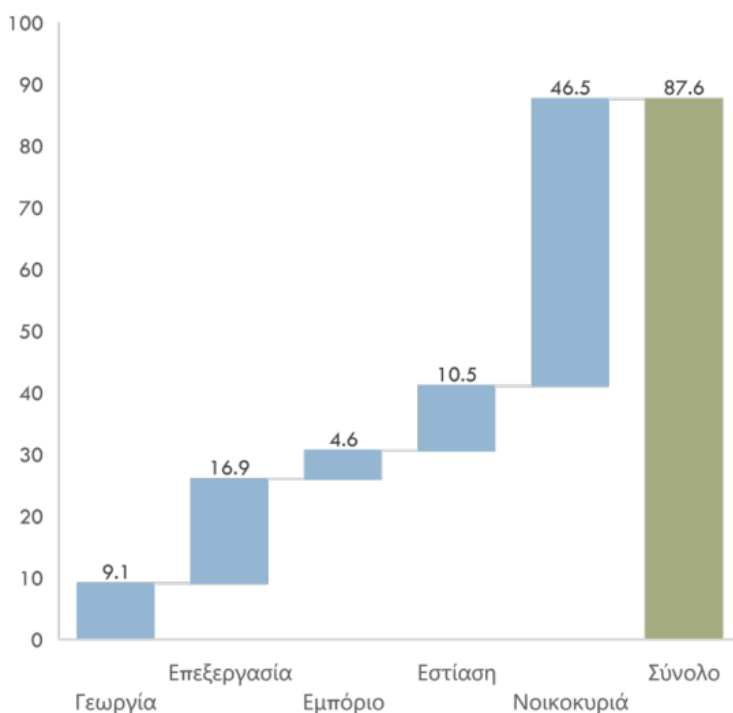
¹⁸ United Nations Environment Programme, Food Waste Index Report 2021.

¹⁹ FUSIONS EU (2014), Estimates of European food waste levels.

²⁰ Παρατηρείται σημαντική αβεβαιότητα γύρω από την εκτίμηση στον τομέα της μεταποίησης σε σύγκριση με όλους τους άλλους τομείς, γεγονός που οφείλεται στο ότι μόνο τέσσερα κράτη μέλη παρείχαν επαρκείς και υψηλής ποιότητας πληροφορίες για το πρόβλημα της σπατάλης τροφίμων.

εναπομείνουν 28%, το 12% (11 εκατομμύρια τόνοι) προέρχεται από τον τομέα της εστίασης/ υπηρεσιών, το 10% (9 εκατομμύρια τόνοι) από το στάδιο της παραγωγής («γεωργικής» εκμετάλλευσης και το υπόλοιπο 5% (5 εκατομμύρια τόνοι) από τον τομέα της διανομής/χονδρικής και λιανικής πώλησης.

Διάγραμμα 9.30: Σπατάλη τροφίμων (εκ. τόνοι) στην Ευρωπαϊκή Ένωση



Πηγή: FUSIONS EU (2014), *Estimates of European food waste levels*

Όπως προαναφέρθηκε, περίπου το 8% όλων των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που προκαλούνται από τον άνθρωπο σχετίζεται με τη σπατάλη τροφίμων. Σε επίπεδο ΕΕ, η σπατάλη τροφίμων (όλα τα στάδια του κύκλου ζωής) αντιπροσωπεύει **τουλάχιστον 227 εκατομμύρια τόνους ισοδύναμου CO₂ ετησίως, δηλαδή περίπου το 6% των συνολικών εκπομπών της ΕΕ το 2012** (EU FUSIONS (2016)). Λαμβάνοντας υπόψη ότι η στρατηγική της ΕΕ 2030 για το κλίμα και την ενέργεια απαιτεί τουλάχιστον 40% μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (από τα επίπεδα του 1990), η μείωση και η πρόληψη των αποβλήτων τροφίμων αντιπροσωπεύει σημαντικό και απαραίτητο βήμα για την επίτευξη αυτού του στόχου από την ΕΕ.

Η σπατάλη τροφίμων κατά το έτος 2012 στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 28 μελών κοστολογείται περίπου στα **143 δις ευρώ**²¹. Αυτό περιλαμβάνει το κόστος για: α) τους παραγωγούς, οι οποίοι αφήνουν τα προϊόντα που δεν συγκομίζονται, β) τους μεταποιητές, οι οποίοι απορρίπτουν βρώσιμα προϊόντα που δεν συμμορφώνονται με το μέγεθος της αγοράς και τα αισθητικά

²¹<http://www.eu-fusions.org/phocadownload/Publications/Estimates%20of%20European%20food%20waste%20levels.pdf>

πρότυπα, γ) τους λιανοπωλητές, οι οποίοι χάνουν προϊόντα λόγω αλλοίωσης κατά τη μεταφορά και απορρίπτουν προϊόντα που δεν πωλούνται, και δ) τα νοικοκυριά που σπαταλούν τρόφιμα για διάφορους λόγους, όπως αλλοίωση, έλλειψη γνώσης, υπερβολική αγορά και σύγχυση σχετικά με την «ανάλωση έως»²² και «ανάλωση κατά προτίμηση πριν από»²³ των προϊόντων. Ειδικότερα, ως προς το τελευταίο η ανάγκη να προωθηθεί πιο συνεκτική κατανόηση και χρήση των ημερομηνιών στις ενδείξεις «ανάλωση έως» και «ανάλωση κατά προτίμηση πριν από» στις ετικέτες των τροφίμων από όλους τους παράγοντες, μεταξύ άλλων τις επιχειρήσεις τροφίμων και τις ελεγκτικές αρχές, επισημάνθηκε σε πρόσφατη μελέτη²⁴ με την οποία διαπιστώθηκαν, αφενός, μεγάλες αποκλίσεις στις πρακτικές αναγραφής της ημερομηνίας σε κατηγορίες προϊόντων που υποβλήθηκαν σε έρευνα στην ΕΕ, και, αφετέρου, κακή αναγνωσιμότητα των ενδείξεων ημερομηνίας, γεγονός που οδηγεί στην εκτίμηση ότι **ποσοστό έως και 10% ετησίως της σπατάλης τροφίμων στην ΕΕ συνδέεται με τη σήμανση ημερομηνίας.**

Τα δύο τρίτα του συνόλου των δαπανών οφείλονται στη σπατάλη τροφίμων των νοικοκυριών (περίπου 98 δις ευρώ), αφενός διότι τα νοικοκυριά παράγουν τα περισσότερα βρώσιμα απορρίμματα από οποιοδήποτε άλλον τομέα, και αφετέρου κάθε τόνος τροφής που συσσωρεύεται κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού (π.χ. κόστος μεταποίησης, συσκευασίας, λιανικής πώλησης) συνδέεται με το κόστος των νοικοκυριών. Επίσης, σημαντική θεωρείται η επισήμανση, ότι τα αίτια που προκαλούν τη σπατάλη τροφίμων σε ένα στάδιο της εφοδιαστικής αλυσίδας των τροφίμων δεν έγκειται απαραίτητα στο ίδιο στάδιο. Για παράδειγμα, τα αυστηρά πρότυπα αισθητικής που χρησιμοποιούνται στον τομέα λιανικής πώλησης φρούτων και λαχανικών, ή η τελευταίας στιγμής ακύρωση παραγγελιών δημιουργούν σπατάλη τροφίμων στο γεωργικό τομέα.

Εκτός από το χρηματικό κόστος της σπατάλης τροφίμων υπάρχουν επίσης πρόσθετα έξοδα για τη συλλογή, τη διαχείριση και την επεξεργασία των απορριμμάτων τροφίμων.

Στην έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου “FUSIONS Drivers” εντοπίστηκαν οι ακόλουθες ομάδες παραγόντων που επηρεάζουν συνήθως την συμπεριφορά των καταναλωτών στο πρόβλημα της σπατάλης τροφίμων:

- ♦ Οι κοινωνικοί παράγοντες, όπως ο τύπος του νοικοκυριού, το στάδιο της οικογενειακής ζωής και ο σχετικός τρόπος ζωής,
- ♦ Η ατομική συμπεριφορά και η αντίληψη των καταναλωτών προς τα τρόφιμα,
- ♦ Η έλλειψη ενημέρωσης, γνώσης και δεξιοτήτων των καταναλωτών.

²² Η ένδειξη «ανάλωση έως» υποδεικνύει ότι ο χρόνος μετά το πέρας της ημερομηνίας καθιστά το προϊόν επικίνδυνο προς κατανάλωση.

²³ Η ένδειξη «ανάλωση κατά προτίμηση πριν από» αναφέρεται στο χρονικό διάστημα κατά το οποίο ένα συσκευασμένο και μη ανοιγμένο προϊόν δεν χάνει τις θρεπτικές του ιδιότητες, με την προϋπόθεση βέβαια ότι διατηρείται σύμφωνα με τις οδηγίες που αναγράφονται στη συσκευασία. Μετά το πέρας αυτής της ημερομηνίας, η ποιότητα του προϊόντος μπορεί να μειωθεί αλλά σε καμία περίπτωση δεν απειλεί την ανθρώπινη υγεία

²⁴ Μελέτη αγοράς σχετικά με τη σήμανση ημερομηνίας και άλλες πληροφορίες που παρέχονται στις ετικέτες των τροφίμων και την πρόληψη της σπατάλης τροφίμων. ICF in association with Anthesis, Brook Lyndhurst and WRAP, 2018(<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e7be006f-0d55-11e8-966a-01aa75ed71a1/language-en>)

Η αναφορά «Tackling food waste: The EU's contribution to a global issue» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υπογραμμίζει ότι η τάση της κοινωνικής αστικοποίησης και οι αλλαγές στην διατροφή, καθώς και η γενική καταναλωτική κουλτούρα, αποτελούν επίσης σημαντικές αιτίες καθορισμού της συμπεριφοράς των καταναλωτών στον τομέα αυτό (EPRS, 2016).

Έντονη είναι, επίσης, και η **κοινωνική διάσταση του ζητήματος**, η οξύμωρη δηλαδή κατάσταση της συνύπαρξης της σπατάλης τροφίμων με την επισιτιστική ανασφάλεια και ένδεια. Η σπατάλη τροφίμων αναδεικνύει την ανισότητα του συστήματος τροφίμων. Ενώ, όπως προαναφέρθηκε, 88 εκατομμύρια τόνοι τροφίμων σπαταλούνται ετησίως στην ΕΕ, το 2017, 112 εκατομμύρια άνθρωποι στην ΕΕ ζούσαν σε νοικοκυριά που κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό (22% του πληθυσμού), με 5,8 εκατομμύρια άτομα (7,4% του πληθυσμού) να ζουν σε σοβαρά υποβαθμισμένες υλικές συνθήκες, γεγονός που συνεπάγεται ότι έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε κατάλληλη τροφή και υγιεινή διατροφή.

9.3.7.4. Ποσοτικά δεδομένα για την σπατάλη τροφίμων στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, πέρα από ορισμένες μεμονωμένες έρευνες που υλοποιούνται είτε από Πανεπιστήμια και ερευνητικούς φορείς είτε από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) και εταιρείες ερευνών κοινής γνώμης, και κατά προσέγγιση εκτιμήσεις βάσει του συνολικού όγκου – οργανικών- αποβλήτων, εντοπίζεται ένα **κενό γνώσης και επίσημων στοιχείων** ως προς το μέγεθος της σπατάλης τροφίμων, τόσο στο σύνολο της χώρας όσο και στις αγροτικές περιοχές. Και αυτό διότι στη χώρα **δεν ακολουθείται συστηματική και ευρεία καταγραφή της σπατάλης για κάθε στάδιο της αλυσίδας παραγωγής, μεταποίησης, διακίνησης, και κατανάλωσης τροφίμων**. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι τα όποια αριθμητικά δεδομένα υπάρχουν είναι αποσπασματικά, στηρίζονται σε διαφορετικά μεθοδολογικά πλαίσια και εστιάζονται κυρίως στην εκτίμηση της σπατάλης τροφίμων από τα νοικοκυριά, παρέχουν μια εικόνα σχετικά με το μέγεθος του φαινομένου στη χώρα.

Σύμφωνα με την έκθεση "Food Waste Index Report 2021", **στην Ελλάδα η σπατάλη τροφίμων φαίνεται να είναι μεγαλύτερη από τον μέσο παγκόσμιο όρο**, αφού εκτιμάται ότι ανά κεφαλή, ετησίως, πετιούνται από τα ελληνικά νοικοκυριά **142 κιλά διαθέσιμου φαγητού που δεν καταναλώνεται**, καθώς, επίσης, **άλλα επτά κιλά ανά κεφαλή κάθε χρόνο από τον τομέα της εστίασης** (αν και τα διαθέσιμα στοιχεία για τη χώρα μας θεωρούνται μάλλον μέτριας αξιοπιστίας).

Σύμφωνα με την έκθεση FUSIONS σχετικά με την εκτίμηση επιπέδων σπατάλης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (στοιχεία που χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η παγκόσμια βάση δεδομένων The Food Waste Atlas), τα δεδομένα για την Ελλάδα κρίνονται ως «επαρκούς ποιότητας» μόνον για τους τομείς του χονδρικού και του λιανικού εμπορίου, ενώ για τους λοιπούς δεν ελήφθησαν υπόψη.

Τα δεδομένα που αναλύονται στις επόμενες ενότητες προέρχονται από μελέτες, έρευνες Πανεπιστημίων και λοιπών ερευνητικών φορέων, και έρευνες κοινής γνώμης. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται αφορούν στο σύνολο της χώρας, ενώ δεν υπάρχει εξειδίκευση και αναφορά στις αγροτικές περιοχές.

Δεδομένα από το νέο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων 2020-2030

Στο νέο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΦΕΚ 185/29.09.2020) περιλαμβάνονται δεδομένα για τα απόβλητα κουζίνας. Ειδικότερα, η παραγωγή Αστικών Στερεών Αποβλήτων (ΑΣΑ) στη χώρα ανήλθε το 2018 σε 5.523.809 τόνους, εκ των οποίων οι 2.447.047 τόνοι αποτελούν Βιολογικά Αστικά Απόβλητα (ή Βιοαπόβλητα-ΒΑ). Τα βιοαπόβλητα επιμερίζονται σε:

- **Απόβλητα κουζίνας:** 87,0% των παραγόμενων ΒΑ
- Απόβλητα κήπων / πράσινα: 10,0% των παραγόμενων ΒΑ
- Βρώσιμα λίπη και έλαια: 3,0%

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η επικαιροποιημένη σύσταση του νέου ΕΣΔΑ για τα ΑΣΑ.

Πίνακας 9.13: Επικαιροποιημένη σύσταση νέου ΕΣΔΑ για τα ΑΣΑ

Ποιοτική Σύσταση ΑΣΑ	2020 – 2030
Οργανικό κλάσμα	42,6%
Απόβλητα κουζίνας	(37,0%)
Απόβλητα κήπων/πράσινα	(4,3%)
Βρώσιμα λίπη και έλαια	(1,3%)
Χαρτί-Χαρτόνι	24,2%
Πλαστικά	13,9%
Μέταλλα	3,7%
Γυαλί	4,1%
Ξύλο	3,6%
Λοιπά	7,9%
Σύνολο	100,0%

Πηγή: Πίνακας 17, ΕΣΔΑ 2020-2030, Σεπτέμβριος 2020

Σε ότι αφορά στα βιοαπόβλητα η περαιτέρω ανάλυση της ποιοτικής σύστασης των ΑΣΑ βασίστηκε στις ακόλουθες παραδοχές:

- Τα **Απόβλητα κουζίνας** αποτελούν το 37% των ΑΣΑ ή αλλιώς το 87% του οργανικού κλάσματος
- Τα Απόβλητα κήπων/πράσινα αποτελούν το 4,3% των ΑΣΑ ή αλλιώς 10% του οργανικού κλάσματος
- Τα Βρώσιμα λίπη και έλαια αποτελούν το 1,3% των ΑΣΑ ή αλλιώς το 3% του οργανικού κλάσματος

Πίνακας 9.14: Ποσότητες επιμέρους κατηγοριών ΑΣΑ πλην ΒΕΑΣ²⁵ (έτη 2019, 2025, 2030)

Οικιακά ΑΣΑ (t)	2019	2025	2030
Οργανικό Κλάσμα	2.397.803	2.254.596	2.259.036
Απόβλητα κουζίνας	2.086.089	1.961.498	1.965.361
Απόβλητα κήπων/πράσινα	239.780	225.460	225.904

²⁵ Βιομηχανικά και Εμπορικά Απόβλητα Συσκευασίας

Βρώσιμα λίπη και έλαια	71.934	67.638	67.771
Χαρτί/Χαρτόνι	1.100.618	1.034.884	1.036.922
Πλαστικό	736.014	692.056	693.419
Μέταλλα	147.028	138.247	138.519
Γυαλί	217.572	204.577	204.980
Ξύλο	166.205	156.278	156.586
Λοιπά	442.233	415.821	416.640
Σύνολο	5.207.472	4.896.460	4.906.102

Πηγή: Πίνακας 20, ΕΣΔΑ 2020-2030, Σεπτέμβριος 2020

Προβλέπεται σταδιακή μείωση των αποβλήτων κουζίνας μέχρι το 2030.

Δεδομένα από έρευνες Πανεπιστημίων και ερευνητικών φορέων

Με βάση έρευνα²⁶ που πραγματοποιήθηκε από το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο την περίοδο καλοκαίρι 2013 – χειμώνας 2014 σε 101 νοικοκυριά σε αστικές περιοχές της χώρας, και η οποία ήταν η πρώτη στο είδος της όσον αφορά στην προσπάθεια εκτίμησης της σπατάλης τροφίμων από τα νοικοκυριά, η συνολική κατά κεφαλή παραγωγή αποβλήτων τροφίμων στην Ελλάδα από τα νοικοκυριά εκτιμάται σε **76,1 (± 68,3) κιλά ανά κάτοικο το χρόνο**. Αυτός ο αριθμός διαιρείται στο κλάσμα αποβλήτων τροφίμων που θα μπορούσαν να αποφευχθούν, που ισούται με 25,9 (± 34,9) κιλά ανά κάτοικο το χρόνο, και το αναπόφευκτο κλάσμα που εκτιμάται ότι είναι 50,2 (± 47,1) κιλά ανά κάτοικο το χρόνο. Το κλάσμα των αποβλήτων τροφίμων που θα μπορούσαν να αποφευχθούν αποτελούνταν κυρίως από λαχανικά (21%), μαγειρεμένα τρόφιμα χωρίς κρέας (20%), γαλακτοκομικά προϊόντα (17%), φρούτα (15%) και ψωμί (10%). Το αναπόφευκτο κλάσμα αποβλήτων τροφίμων αποτελούνταν κυρίως από φλούδες λαχανικών (44%) και δέρματα φρούτων και πυρήνες (44%).

Με βάση νεότερη έρευνα²⁷ που πραγματοποιήθηκε από το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο και το ΤΕΙ Κρήτης το 2017 στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού προγράμματος Life²⁸ στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας (250 άτομα, τυχαία δειγματοληψία) η συνολική κατά κεφαλή παραγωγή αποβλήτων τροφίμων στην Ελλάδα εκτιμάται σε **98,9 κιλά ανά κάτοικο το χρόνο**. Το μέγεθος αυτό περιλαμβάνει το κλάσμα αποβλήτων τροφίμων που θα μπορούσαν να αποφευχθούν, που ισούται με 29,8 κιλά ανά κάτοικο το χρόνο, και το αναπόφευκτο κλάσμα που εκτιμήθηκε σε 69,2 κιλά ανά κάτοικο το χρόνο. Το κλάσμα των αποβλήτων τροφίμων που θα μπορούσαν να αποφευχθούν αποτελούνταν κυρίως από φρούτα (24,9%), μαγειρεμένα τρόφιμα χωρίς κρέας ή ψάρι (18,4%), λαχανικά (14,9%) και ψωμί (13,6%). Στο ερώτημα «Σύγκριση της ποσότητας τροφής που πετάχτηκε σε σύγκριση με την αντίστοιχη ποσότητα πριν 12 μήνες» το 45,3% των ερωτηθέντων απάντησε ότι μειώθηκε πολύ, το 20,9% ότι μειώθηκε λίγο και το 32,6% ότι παρέμεινε η ίδια. Τέλος,

²⁶ Konstadinos Abeliotis, Katia Lasaridi, Konstantina Boikou, Christina Chroni, Food waste volume and composition in households in Greece

²⁷ K. Lasaridi, K. Abeliotis, K. Boikou, T. Manios, C. Chroni,

Household food waste generation and composition in Greece as assessed by self-reporting diaries

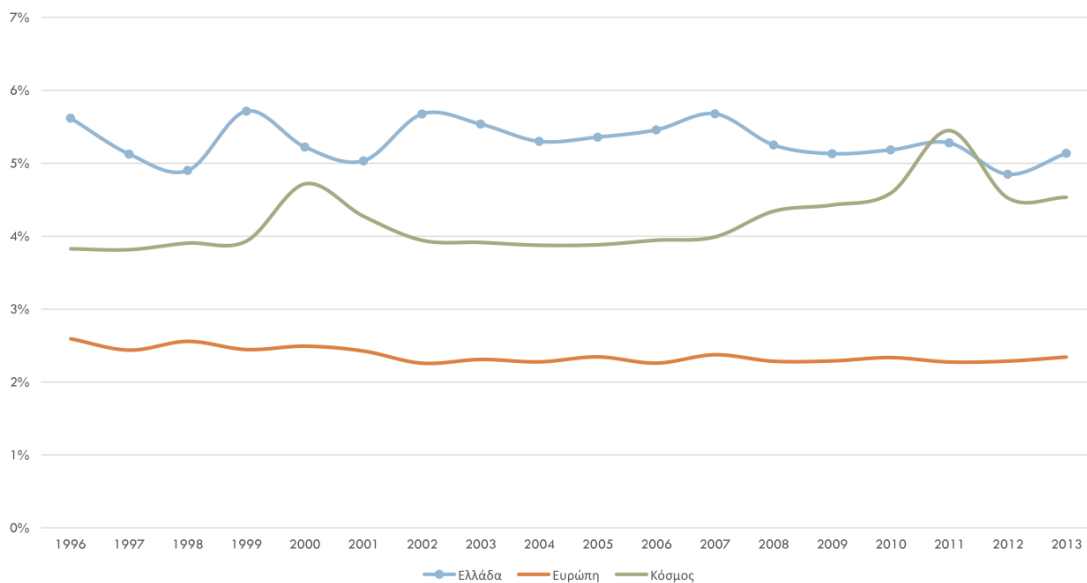
²⁸ The WASP Tool project (LIFE10 ENV/GR/622) was co-funded by the European Union LIFE+ programme

σχετικά με την κατανόηση των ημερομηνιών που αναγράφονται στα τρόφιμα σε ότι αφορά στην «ανάλωση έως» το 70% την κατανοεί σωστά και το 30% λάθος, ενώ ως προς την «ανάλωση κατά προτίμηση πριν από» το 50% την κατανοεί σωστά και το 50% λάθος.

Παρότι η μέτρηση της σπατάλης τροφίμων αντιμετωπίζει σημαντικά μεθοδολογικά ζητήματα, όπως προαναφέρθηκε, φαίνεται πως **το πρόβλημα με τη σπατάλη τροφίμων είναι αυξημένο στην Ελλάδα**. Υπολογίζεται ότι **το 5,1% της παραγωγής τροφίμων στην Ελλάδα το 2013 αποτέλεσε βρώσιμο πλεόνασμα**²⁹, σύμφωνα με σχετική μελέτη του IOBE (Διάγραμμα 9.31). Αυτό το ποσοστό είναι υπερδιπλάσιο σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ευρώπης το συγκεκριμένο έτος (2,3%) και υψηλότερο σε σχέση με τον παγκόσμιο μέσο όρο (4,5%). Η μείωση της σπατάλης των τροφίμων μάλλον δεν αποτελεί έννοια που συμπεριλαμβάνεται στη συνείδηση του ελληνικού καταναλωτικού κοινού.

Ανάμεσα στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ (κατά την περίοδο της έρευνας) υπολογίζεται ότι η Ελλάδα βρίσκεται στην πέμπτη χειρότερη θέση με βάση το ποσοστό της παραγωγής τροφίμων που αποτελεί βρώσιμο πλεόνασμα, με χαμηλότερο ποσοστό σπατάλης μόνο από τη Σλοβενία (11,0%), τη Μάλτα (8,7%), τη Βουλγαρία (7,0%) και την Κύπρο (6,4%). Το χαμηλότερο ποσοστό σπατάλης καταγράφεται στη Φινλανδία (0,4%), την Εσθονία (0,7%) και τη Λετονία (1,2%).

Διάγραμμα 9.31: Σπατάλη τροφίμων (% της συνολικής παραγωγής), 1996-2013



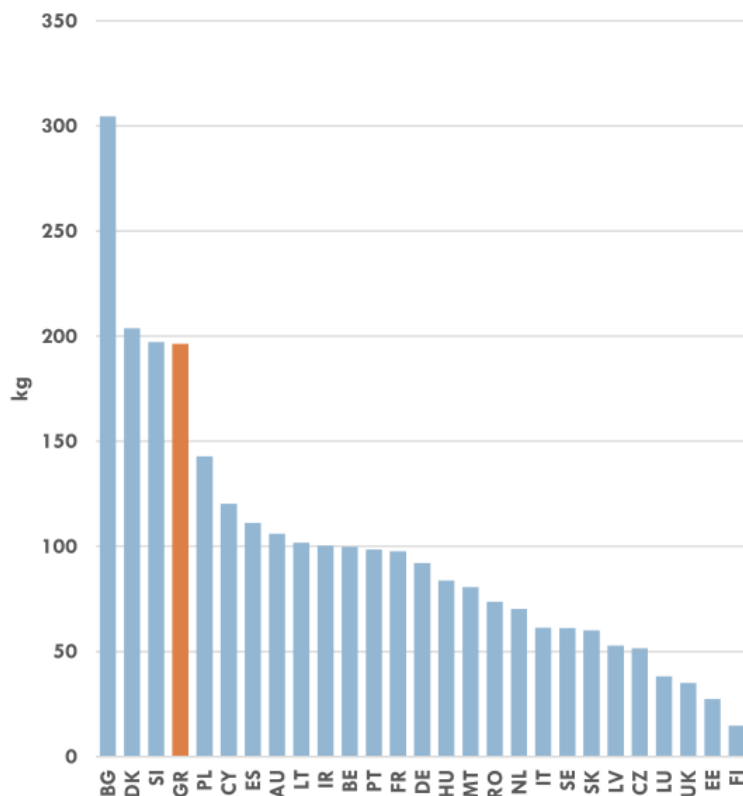
Πηγή: Τράπεζα Τροφίμων. Μέσο αντιμετώπισης της επισιτιστικής ένδειας και της σπατάλης τροφίμων στην Ελλάδα, IOBE, Οκτώβριος 2017

Σε όρους σπατάλης ανά άτομο (Διάγραμμα 9.32), η Ελλάδα βρίσκεται στην τέταρτη χειρότερη θέση, με 196 κιλά τροφίμων το χρόνο ανά άτομο. Το υψηλότερο επίπεδο σπατάλης καταγράφεται στη Βουλγαρία (305 κιλά ανά άτομο). Ακολουθούν η Δανία (204 κιλά) και η Σλοβακία (197 κιλά).

²⁹ Πηγή: IOBE, 2017, Η Τράπεζα Τροφίμων ως μέσο αντιμετώπισης της επισιτιστικής ένδειας και της σπατάλης τροφίμων στην Ελλάδα

Αντίθετα, το χαμηλότερο κατά κεφαλήν επίπεδο σπατάλης παρατηρείται στη Φινλανδία (15 κιλά), στην Εσθονία (27 κιλά) και στο Ηνωμένο Βασίλειο (35 κιλά).

Διάγραμμα 9.32: Σπατάλη τροφίμων ανά άτομο



Πηγή: Τράπεζα Τροφίμων. Μέσο αντιμετώπισης της επισιτιστικής ένδειας και της σπατάλης τροφίμων στην Ελλάδα, IOBE, Οκτώβριος 2017

Δεδομένα από έρευνες κοινής γνώμης

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2013 από την Public Issue σε δείγμα 1006 ατόμων για το πρόγραμμα «Καλύτερη ζωή» του WWF Ελλάς³⁰ καταγράφει την τεράστια σπατάλη των Ελλήνων σε τρόφιμα. Ειδικότερα, το 59% των Ελλήνων σπαταλά φαγητό τουλάχιστον 1 με 2 φορές τον μήνα. Πιο σπάταλοι εμφανίζονται οι νέοι ηλικίας 18 έως 34 ετών, σε αντίθεση με τους πολίτες ηλικίας άνω των 55 που είναι πιο συγκρατημένοι. Πιο συγκεκριμένα, τα είδη τροφίμων που καταλήγουν στα σκουπίδια κατά κύριο λόγο είναι τα μαγειρεμένα φαγητά, τα φρούτα, τα λαχανικά και οι σαλάτες.

Παρότι οι πολίτες σε μεγάλο βαθμό εμφανίζονται ενημερωμένοι για τις πρακτικές που μπορούν να αναλάβουν προκειμένου να περιορίσουν τη σπατάλη αρκετοί είναι αυτοί που διαιωνίζουν το πρόβλημα συστηματικά. Για παράδειγμα, το 20% των πολιτών πηγαίνει για ψώνια χωρίς να έχει

³⁰ Πηγή: WWF Ελλάς

σημειώσει από πριν αυτά που χρειάζεται, ενώ το 17% των πολιτών δεν καταναλώνει τις επόμενες μέρες το φαγητό που περίσσεψε. Επιπλέον, μόλις το 8% των πολιτών κάνει κομποστοποίηση των οργανικών απορριμμάτων.

Σύμφωνα με **πρόσφατη έρευνα που διεξήχθη κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορωνοϊού (2020)** από το Εργαστήριο Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Αγροτικού Χώρου του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων του Πανεπιστημίου Πατρών ποσοστό 72,6% του δείγματος δήλωσε πως το πρόβλημα της σπατάλης τροφίμων δεν μειώθηκε κατά τη διάρκεια της καραντίνας, με μόλις 36% να δηλώνει πως δεν πετάει τρόφιμα. Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο της πανδημίας το 36,3% των ερωτηθέντων δήλωσε πως αποθηκεύει, προφυλάσσει και συντηρεί τα τρόφιμα που αγοράζει, το 33,2% ότι καταναλώνει το μαγειρεμένο φαγητό τις επόμενες μέρες, το 30,3% ότι προσέχει την ημερομηνία λήξης των προϊόντων και το 35,5% ότι προσέχει τις ποσότητες τροφίμων που αγοράζει.

Κατά τη διάρκεια της καραντίνας το 36% των νοικοκυριών επέλεξε να μην πετάει τρόφιμα, αλλά όταν αναγκάστηκε πετούσε πιο συχνά γαλακτοκομικά (38,7%), φρούτα/λαχανικά (28%), αλλαντικά (26%), ψωμί/είδη φούρνου (15,1%), κρέας /ψάρι (6,9%). Ωστόσο, στα σκουπίδια εν μέσω καραντίνας πετάχτηκαν και αναψυκτικά (6,1%), ακόμη και όσπρια (4,7%), ζυμαρικά και ρύζι (3,8%), δηλαδή προϊόντα με μακρά διάρκεια ζωής. Συνεπώς, η υπερ-αποθεματοποίηση προϊόντων οδήγησε αρκετά εξ αυτών στα σκουπίδια και αυτό παρά το γεγονός πως ποσοστό 52,3% των καταναλωτών δήλωσε ότι ψωνίζει πάντα με λίστα αγορών. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του Απριλίου το 43,8% των νοικοκυριών κατέβαλε σημαντική προσπάθεια να μειώσει τις ποσότητες των τροφίμων που αναγκάζεται να πετάξει.

Δυνάμει της νέας ευρωπαϊκής νομοθεσίας, **η Ελλάδα, όπως και όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., υποχρεούται σε καταμέτρηση των επιπέδων σπατάλης επί τη βάσει ενιαίας μεθοδολογίας και ελάχιστων ποιοτικών προδιαγραφών που πρόσφατα θέσπισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.** Αρχής γενομένης από το 2020, η χώρα μας θα πρέπει να παραδώσει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεδομένα για το μέγεθος της σπατάλης, χρησιμοποιώντας την κοινή ευρωπαϊκή μεθοδολογία. Αναμφίβολα, αυτό που η Πολιτεία καλείται αμέσως να οργανώσει είναι η συλλογή δεδομένων από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, γεγονός που συνεπάγεται την αναγκαιότητα αποτύπωσης του μεγέθους των τροφικών απωλειών, τον ορισμό της τιμής βάσης και του στόχου, τον ορισμό των φορέων που θα εμπλακούν στη σχετική διαδικασία, κλπ.. Είναι προφανές ότι η αξιόπιστη και συστηματική καταμέτρηση των επιπέδων σπατάλης -σε κάθε στάδιο της αλυσίδας παραγωγής, επεξεργασίας, διακίνησης και κατανάλωσης τροφίμων- αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τον καθορισμό ποσοτικού στόχου μείωσης, καθώς και για τη συνεχή αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων προς επίτευξη του στόχου αυτού.

9.3.7.5. Στρατηγικές, πολιτικές και δράσεις για την αντιμετώπιση της σπατάλης τροφίμων στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στις 25 Σεπτεμβρίου 2015 η Ολομέλεια των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε ένα σύνολο στόχων για τον τερματισμό της φτώχειας, την προστασία του πλανήτη και την εξασφάλιση της ευημερίας για όλους, στο πλαίσιο της [ατζέντας 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη](#). Όλα τα μέλη του ΟΗΕ,

συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ και της Ελλάδας, έχουν δεσμευτεί για την επίτευξη 17 αναπτυξιακών στόχων (Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης – ΣΒΑ) έως το 2030.

Ο περιορισμός της σπατάλης τροφίμων αποτελεί από μόνος του σημαντικό στόχο πολιτικής. Η παγκόσμια κοινότητα έχοντας αντιληφθεί το μέγεθος του προβλήματος έχει περιλάβει την μείωση της σπατάλης στον παγκόσμιο στόχο 12 «Εξασφάλιση βιώσιμων μοντέλων κατανάλωσης και παραγωγής» που συμπεριλαμβάνει την σπατάλη των τροφίμων (υποστόχος 12.3) και συγκεκριμένα προβλέπεται η «...έως το 2030, μείωση, κατά το ήμισυ, των κατά κεφαλήν παραγόμενων αποβλήτων τροφίμων παγκοσμίως, σε επίπεδο λιανικού εμπορίου και καταναλωτών, καθώς και μείωση των απωλειών τροφίμων σε όλη την αλυσίδα παραγωγής και εφοδιασμού, συμπεριλαμβανομένων των απωλειών έπειτα από τη συγκομιδή».

Προς την κατεύθυνση υλοποίησης των δεσμεύσεων αυτών η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε μια νέα δέσμη μέτρων για την κυκλική οικονομία, προκειμένου να βοηθήσει τη μετάβαση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και των καταναλωτών σε μια ισχυρότερη και πιο κυκλική οικονομία, όπου η αξία των προϊόντων, των υλικών και των πόρων παραμένει στην οικονομία όσο το δυνατόν περισσότερο, και η παραγωγή αποβλήτων περιορίζεται στο ελάχιστο, όπου οι πόροι χρησιμοποιούνται με πιο βιώσιμο τρόπο, με δράσεις που θα αποφέρουν οφέλη για το περιβάλλον αλλά και την οικονομία, συμβάλλοντας έτσι στις προσπάθειες της ΕΕ να αναπτύξει μια βιώσιμη, αποδοτική και ανταγωνιστική οικονομία με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και αποδοτική αξιοποίηση των πόρων. Ειδικότερα:

Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχει κατατεθεί εισήγηση/ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική & Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών για ένα νέο Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία - για μια πιο καθαρή και πιο ανταγωνιστική Ευρώπη (COM 2020 (98), 11-03-2020).

Το Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία, που προτάθηκε το 2015, εκθέτει τις φιλοδοξίες της ΕΕ να αναπτύξει μια βιώσιμη και ανταγωνιστική οικονομία ελαχιστοποιώντας τα απόβλητα και διατηρώντας την αξία των πόρων για όσο το δυνατόν περισσότερο. Τα απόβλητα τροφίμων είναι ένας από τους πέντε τομείς προτεραιότητας που προσδιορίζονται στο Σχέδιο Δράσης. Επισημαίνονται οι περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις των αποβλήτων τροφίμων και οι βασικές δράσεις που απαιτούνται για την αντιμετώπισή τους.

Το Πακέτο Κυκλικής Οικονομίας (Circular Economy Package) περιλαμβάνει τέσσερις Οδηγίες που τέθηκαν σε ισχύ τον Ιούλιο του 2018. Αντιμετωπίζουν τα θέματα που αναφέρονται στο Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία και πρέπει να μεταφερθούν στην εθνική νομοθεσία των κρατών μελών της ΕΕ εντός 24 μηνών. Ειδικότερα, σύμφωνα με την αναθεωρημένη Οδηγία για την υγειονομική ταφή η ποσότητα των αστικών αποβλήτων που αποστέλλονται σε χώρο υγειονομικής ταφής πρέπει να μειωθεί σε 10% έως το 2035. Σύμφωνα με την αναθεωρημένη Οδηγία Πλαίσιο για τα απόβλητα τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι ανακυκλώνουν τουλάχιστον το 55% των αστικών τους αποβλήτων έως το 2025, 60% έως το 2030 και 65% έως το 2035. Η αναθεωρημένη Οδηγία Πλαίσιο για τα απόβλητα περιέχει επίσης διατάξεις που αφορούν ειδικά τα απόβλητα τροφίμων.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στο Πακέτο Κυκλικής Οικονομίας τα «απόβλητα τροφίμων» ορίζονται σύμφωνα με τον ορισμό του «τροφίμου» στο άρθρο 2 του γενικού νόμου περί τροφίμων της ΕΕ (κανονισμός 178/2002), όπου «τρόφιμα» (ή «τρόφιμο») σημαίνει οποιαδήποτε ουσία ή προϊόν, επεξεργασμένο, μερικώς επεξεργασμένο ή μη επεξεργασμένο, προοριζόμενο ή εύλογα αναμένεται να καταπίνεται από τους ανθρώπους». Το σύνολο ενός τροφίμου ταξινομείται ως τρόφιμο, συμπεριλαμβανομένων των μερών που δεν προορίζονται για κατανάλωση. Είναι σημαντικό ότι ο ορισμός των τροφίμων δεν περιλαμβάνει τα προϊόντα πριν από τη συγκομιδή. Ωστόσο, το πότε ακριβώς ξεκινά η «συγκομιδή» δεν ορίζεται. Ο ορισμός «απόβλητα» αναφέρεται στο άρθρο 3 της Οδηγίας Πλαίσιο για τα απόβλητα 2008/98 / ΕΚ, όπου ως "απόβλητα" νοείται κάθε ουσία ή αντικείμενο που ο κάτοχος απορρίπτει ή προτίθεται να απορρίψει».

Σύμφωνα με το Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης 12.3 τα κράτη μέλη έχουν φιλόδοξους (μη δεσμευτικούς) στόχους για τη μείωση των αποβλήτων τροφίμων κατά 30% έως το 2025 και 50% έως το 2030. Για το σκοπό αυτό η αναθεωρημένη Οδηγία Πλαίσιο για τα απόβλητα απαιτεί από τα κράτη μέλη να ενσωματώσουν την πρόληψη των αποβλήτων τροφίμων στα εθνικά τους προγράμματα πρόληψης των αποβλήτων. Αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν εκστρατείες ευαισθητοποίησης των καταναλωτών (με ειδική αναφορά στις ετικέτες ημερομηνίας) και κίνητρα για τη συλλογή και την ασφαλή αναδιανομή των αδιάθετων προϊόντων σε όλα τα στάδια της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων (προτεραιοποίηση της ανθρώπινης κατανάλωσης έναντι των ζωοτροφών και της μεταποίησης έναντι των μη διατροφικών προϊόντων). Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να καταγράφουν και να αναφέρουν τα επίπεδα των αποβλήτων τροφίμων στην Επιτροπή κάθε χρόνο σύμφωνα με την κατ' εξουσιοδότηση πράξη (ΕΕ) 2019/1597 της Επιτροπής.

Η προαναφερθείσα κατ' εξουσιοδότηση πράξη θεσπίζει μια **κοινή μεθοδολογία μέτρησης αποβλήτων τροφίμων** για να υποστηρίξει τα κράτη μέλη στον ποσοτικό προσδιορισμό των αποβλήτων τροφίμων σε κάθε στάδιο της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων. Με βάση έναν κοινό ορισμό των αποβλήτων τροφίμων η μεθοδολογία θα πρέπει να διασφαλίζει συνεκτική παρακολούθηση των επιπέδων σπατάλης σε ολόκληρη την ΕΕ. Ωστόσο, η κατ' εξουσιοδότηση πράξη περιέχει δύο σημαντικούς περιορισμούς που έχουν επισημανθεί από τους εμπλεκόμενους φορείς. Πρώτον, η αναφορά περιορίζεται στις ροές αποβλήτων τροφίμων που προορίζονται για εργασίες επεξεργασίας αποβλήτων (όπως υγειονομική ταφή, λιπασματοποίηση, βιοαέριο, αποτέφρωση κ.λπ.) και δεν απαιτεί από τα κράτη μέλη να αναφέρουν ξεχωριστά τα απόβλητα τροφίμων σύμφωνα με τους διαφορετικούς προορισμούς ιεράρχησης των αποβλήτων τροφίμων³¹. Δεύτερον, η κατ' εξουσιοδότηση πράξη δεν απαιτεί τη μέτρηση των απωλειών συγκομιδής, η οποία εκτιμάται ότι αντιπροσωπεύει μεταξύ 11% (FAO 2011) και 36% (EU FUSIONS 2016) των συνολικών απορριμμάτων τροφίμων σε ολόκληρη την ΕΕ.

³¹ WWF - WRAP, Report 2020, HALVING FOOD LOSS AND WASTE IN THE EU BY 2030: THE MAJOR STEPS NEEDED TO ACCELERATE PROGRESS, June 2020

Η σπατάλη των τροφίμων αποτελεί έναν από τους τομείς προτεραιότητας του Σχεδίου Δράσης, για τον οποίο η Επιτροπή έχει προτείνει:

- Να αναπτυχθεί κοινή ευρωπαϊκή μεθοδολογία για τη μέτρηση της σπατάλης τροφίμων και τον προσδιορισμό σχετικών δεικτών, προκειμένου να υπάρξουν αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία.
- Να δημιουργηθεί μια «πλατφόρμα» με τα κράτη μέλη και τα ενδιαφερόμενα μέρη με σκοπό να στηριχθεί η επίτευξη των βιώσιμων αναπτυξιακών στόχων αναφορικά με την σπατάλη τροφίμων, μέσω της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών και της αξιολόγησης της προόδου με την πάροδο του χρόνου.
- Να ληφθούν μέτρα για να διευκρινίσει την ενωσιακή νομοθεσία σχετικά με τα απόβλητα, τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές και για τη διευκόλυνση της δωρεάς τροφίμων και τη χρησιμοποίηση των πρώην τροφίμων και των υποπροϊόντων της αλυσίδας τροφίμων στην παραγωγή ζωοτροφών, χωρίς να διακυβεύεται η ασφάλεια των τροφίμων και των ζωοτροφών, και
- Να εξεταστούν τρόποι για τη βελτίωση της χρήσης της σήμανσης ημερομηνίας από παράγοντες στην αλυσίδα των τροφίμων και της κατανόησής της από τους καταναλωτές, ιδίως της ετικέτας «ανάλωση κατά προτίμηση πριν από».

Έκδοση της Οδηγίας(ΕΕ) 2018/851 για την τροποποίηση της Οδηγίας 2008/98/ΕΚ για τα απόβλητα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προχωρήσει στην έκδοση της Οδηγίας(ΕΕ) 2018/851 για την τροποποίηση της Οδηγίας 2008/98/ΕΚ για τα απόβλητα, βασικό σημείο της οποίας αποτελεί η προώθηση από τα κράτη μέλη μέτρων για την πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων τροφίμων και της μέτρησης της προόδου μείωσης τους.

Στην Οδηγία για πρώτη φορά παρουσιάζονται απαιτήσεις για την καταπολέμηση της σπατάλης τροφίμων και καλούνται τα κράτη μέλη να «... ζ) μειώνουν τη δημιουργία αποβλήτων τροφίμων κατά την πρωτογενή παραγωγή, την επεξεργασία και τη μεταποίηση, το λιανικό εμπόριο και άλλες μορφές διανομής τροφίμων, σε εστιατόρια και υπηρεσίες εστίασης καθώς και στα νοικοκυριά, ως συμβολή στην επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών για μείωση κατά 50% της κατά κεφαλήν παγκόσμιας σπατάλης τροφίμων σε επίπεδο λιανικής πώλησης και καταναλωτή, και για μείωση των απωλειών τροφίμων κατά μήκος της αλυσίδας παραγωγής και εφοδιασμού μέχρι το 2030·

η) ενθαρρύνουν τη δωρεά και την αναδιανομή τροφίμων για ανθρώπινη κατανάλωση, με προτεραιότητα στη διατροφή του ανθρώπου έναντι της χρήσης ως ζωοτροφών και στην εκ νέου μεταποίηση σε προϊόντα που δεν προορίζονται για διατροφή».

Βάσει της συγκεκριμένης Οδηγίας τα κράτη μέλη καλούνται να μετρούν τη σπατάλη που παρατηρείται σε όλα τα στάδια της αλυσίδας και να θεσπίσουν μέτρα πρόληψης. Αρχής γενομένης από το 2020, η χώρα μας θα πρέπει να παραδώσει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεδομένα για το μέγεθος της σπατάλης, χρησιμοποιώντας την κοινή ευρωπαϊκή μεθοδολογία. Τα

δεδομένα για τα απόβλητα τροφίμων των κρατών μελών που συλλέχθηκαν το 2020 αναμένεται να δημοσιευθούν το 2022-2023. Επιπρόσθετα, έως το 2023, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα εξετάσει τη σκοπιμότητα δημιουργίας ενός νομικά δεσμευτικού στόχου για τη μείωση των αποβλήτων τροφίμων έως το 2030, πάντα υπό το πρίσμα της επίτευξης του παγκόσμιου στόχου 12.3.

Στρατηγική από το Αγρόκτημα στο Πιάτο

Η στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» βρίσκεται στο επίκεντρο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας που ανακοινώθηκε πρόσφατα από την Επιτροπή. Απαντά στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα βιώσιμα συστήματα τροφίμων με ολοκληρωμένο τρόπο και αναγνωρίζει τη στενή σχέση μεταξύ υγιών ανθρώπων, υγιών κοινωνιών και υγιούς πλανήτη. Η εν λόγω στρατηγική βρίσκεται επίσης στον πυρήνα του θεματολογίου της Επιτροπής για την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ) των Ηνωμένων Εθνών. Όλοι οι πολίτες και οι επιχειρήσεις σε όλες τις αλυσίδες αξίας, στην ΕΕ και αλλού, θα πρέπει να επωφεληθούν από μια δίκαιη μετάβαση, ιδίως στον απόηχο της πανδημίας COVID-19 και της οικονομικής ύφεσης. Η στροφή σ' ένα βιώσιμο σύστημα τροφίμων μπορεί να αποφέρει περιβαλλοντικά, υγειονομικά και κοινωνικά οφέλη, και να διασφαλίσει ότι η ανάκαμψη από την κρίση θα μας βάλει στο δρόμο της βιωσιμότητας. Η διασφάλιση βιώσιμου εισοδήματος για τους παραγωγούς του πρωτογενούς τομέα, οι οποίοι εξακολουθούν να υστερούν όσον αφορά το εισόδημα είναι ουσιαστικής σημασίας για την επιτυχία της ανάκαμψης και τη μετάβαση.

Η αντιμετώπιση της απώλειας και της σπατάλης τροφίμων είναι το κλειδί για την επίτευξη της βιωσιμότητας. Η μείωση της σπατάλης τροφίμων συνεπάγεται εξοικονόμηση πόρων για τους καταναλωτές και τους υπευθύνους επιχειρήσεων τροφίμων· επίσης, η ανάκτηση και αναδιανομή των πλεονασμάτων τροφίμων που διαφορετικά θα απορρίπτονταν έχει σημαντική κοινωνική διάσταση. Συνδέεται επίσης με πολιτικές για την ανάκτηση θρεπτικών και δευτερογενών πρώτων υλών, την παραγωγή ζωοτροφών, την ασφάλεια των τροφίμων, τη βιοποικιλότητα, τη βιοοικονομία, τη διαχείριση των αποβλήτων και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Με τη χρήση της νέας μεθοδολογίας για τη μέτρηση της σπατάλης τροφίμων και τα δεδομένα που αναμένονται από τα κράτη μέλη το 2022, **η Επιτροπή θα ορίσει μια βάση αναφοράς και θα προτείνει νομικά δεσμευτικούς ποσοτικούς στόχους για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων σε ολόκληρη την ΕΕ.**

Η Επιτροπή θα ενσωματώσει, σε άλλες πολιτικές της ΕΕ, την πρόληψη της απώλειας και της σπατάλης τροφίμων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι παρανοήσεις και η κακή χρήση της σήμανσης ημερομηνίας («ανάλωση έως» και «ανάλωση κατά προτίμηση πριν από») οδηγούν σε σπατάλη τροφίμων. Η Επιτροπή θα αναθεωρήσει τους κανόνες της ΕΕ ώστε να ληφθούν υπόψη έρευνες μεταξύ των καταναλωτών. Εκτός από τον ποσοτικό προσδιορισμό της σπατάλης τροφίμων η Επιτροπή θα διερευνήσει τις απώλειες τροφίμων στο στάδιο της παραγωγής και τους τρόπους για την πρόληψη τους. Ο συντονισμός της δράσης σε επίπεδο ΕΕ θα ενισχύσει τη δράση σε εθνικό επίπεδο και οι συστάσεις της πλατφόρμας της ΕΕ για την απώλεια και τη σπατάλη τροφίμων θα συμβάλουν στην επίτευξη προόδου για όλους τους συντελεστές.

Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την Απώλεια και Σπατάλη των Τροφίμων

Η **πλατφόρμα για την απώλεια και σπατάλη των τροφίμων** (EU Platform on Food Losses and Food Waste) συστάθηκε το 2016 και αποτελεί ένα φόρουμ ανταλλαγής εμπειρογνωμοσύνης, καλών πρακτικών και αξιολόγησης της προόδου, με συμβουλευτικό χαρακτήρα και χωρίς να υποκαθιστά μόνιμες επιτροπές και ομάδες εμπειρογνομόνων της Επιτροπής και του Συμβουλίου. Στην πλατφόρμα συμμετέχουν εκπρόσωποι των αρμοδίων Υπουργείων των κρατών μελών, εκπρόσωποι διεθνών οργανισμών (FAO, ΟΟΣΑ, Πρόγραμμα Η.Ε. για το Περιβάλλον), οργανισμοί του ιδιωτικού τομέα που εμπλέκονται στη διατροφική αλυσίδα, καθώς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Η πλατφόρμα στοχεύει να υποστηρίξει όλους τους εμπλεκόμενους φορείς στον καθορισμό των μέτρων που απαιτούνται για την πρόληψη της σπατάλης τροφίμων, στην ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και στην αξιολόγηση της προόδου που σημειώθηκε με την πάροδο του χρόνου. Η αποστολή της πλατφόρμας, που αρχικά προβλεπόταν να λήξει στις 31 Οκτωβρίου 2019, έχει παραταθεί μέχρι το τέλος του 2021, προκειμένου να επιτρέψει στην ομάδα εμπειρογνομόνων να συνεχίσει το τρέχον έργο της για μια πενταετή περίοδο.

Εκτός από τις συνεδριάσεις της ολομέλειας, η πλατφόρμα λειτουργεί επίσης σε υποομάδες για να εξετάσει συγκεκριμένες πτυχές ή / και ερωτήματα που σχετίζονται με την πρόληψη των αποβλήτων τροφίμων. Έχουν δημιουργηθεί τρεις τέτοιες υποομάδες, ειδικότερα: α) Υποομάδα για τη δωρεά τροφίμων, β) Υποομάδα για την μέτρηση των αποβλήτων τροφίμων, γ) Υποομάδα για τις ημερομηνίες σήμανσης και την πρόληψη των αποβλήτων τροφίμων .

Οι βασικές συστάσεις της πλατφόρμας για την ανάληψη δράσης από τα κράτη μέλη για τα απόβλητα τροφίμων δημοσιεύθηκαν τον Δεκέμβριο του 2019³². Σύμφωνα με την ολοκληρωμένη, ολιστική προσέγγιση που απαιτείται για την αντιμετώπιση των αποβλήτων τροφίμων χωρίς να διακυβεύεται η ασφάλεια των τροφίμων, οι συστάσεις της πλατφόρμας εντοπίζουν τις ενέργειες που απαιτούνται από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς σε κάθε στάδιο της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων (συμπεριλαμβανομένης της αναδιανομής τροφίμων). Οι συστάσεις περιλαμβάνουν επίσης ένα σύνολο οριζόντιων ή «εγκάρσιων» συστάσεων, οι οποίες είναι κοινές σε διάφορα στάδια της τροφικής αλυσίδας, συχνά εμπλέκουν πολλούς παράγοντες και απαιτούνται για την επίτευξη του παγκόσμιου στόχου ΣΒΑ 12.3.

Οι συστάσεις της πλατφόρμας βασίζονται στο έργο του Joint Research Centre (JRC) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανάπτυξη ενός κοινού πλαισίου αξιολόγησης για δράσεις πρόληψης των αποβλήτων τροφίμων. Το Joint Research Centre συνεργάστηκε με τη Γενική Διεύθυνση Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων και την υποομάδα «Δράση και υλοποίηση» της πλατφόρμας για τη συλλογή δράσεων πρόληψης των αποβλήτων τροφίμων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητάς τους. Τα αποτελέσματα αυτής της πιλοτικής άσκησης περιγράφονται στην έκθεση *Assessment of food waste prevention actions report*³³

³² Recommendations for Action in Food Waste Prevention, Developed by the EU Platform on Food Losses and Food Waste, 12 December 2019

³³ JRC Technical Reports, Assessment of food waste prevention actions, 2019

(2019). Η έκθεση υπογραμμίζει τα κενά των δεδομένων, καθώς και την ανάγκη καθορισμού σαφών στόχων κατά το σχεδιασμό μιας δράσης, και παρέχει ένα κοινό πλαίσιο αξιολόγησης που επιτρέπει στους φορείς να ποσοτικοποιήσουν τις οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις της πρόληψης των αποβλήτων τροφίμων. Το JRC ανέπτυξε επίσης μια αριθμομηχανή (calculator) για τις περιβαλλοντικές και οικονομικές επιπτώσεις των δράσεων πρόληψης των αποβλήτων τροφίμων.

Τέλος, η Επιτροπή υλοποιεί ένα πιλοτικό έργο για την περίοδο 2018-2020 με στόχο την αξιολόγηση των πρακτικών που ακολουθούνται από τα κράτη μέλη ως προς τη δωρεά τροφίμων και τη διάδοση κατευθυντηρίων γραμμών για τη δωρεά τροφίμων. Στο πλαίσιο του έργου έγινε καταγραφή του θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου για την αναδιανομή τροφίμων στα κράτη μέλη και η σχετική έκθεση δημοσιεύτηκε στις 25 Ιουνίου 2020.

Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ)

Η Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) της ΕΕ είναι το πλαίσιο πολιτικής κάτω από το οποίο λειτουργούν οι περισσότερες ευρωπαϊκές γεωργικές εκμεταλλεύσεις και αγρότες. Μια ανασκόπηση από το πρόγραμμα REFRESH³⁴ έδειξε ότι είναι η πιο σημαντική πολιτική για την αντιμετώπιση της σπατάλης τροφίμων σε επίπεδο πρωτογενούς παραγωγής.

Επιπλέον, η ειδική έκθεση αριθμ. 34/2016 του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου³⁵ διαπίστωσε ότι η ΚΓΠ μπορεί επίσης να επηρεάσει την παραγωγή αποβλήτων τροφίμων στην παραγωγή, μεταποίηση και στα στάδια λιανικής πώλησης της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων, μέσω μηχανισμών όπως άμεσες ενισχύσεις (Πυλώνας 1), μέτρα αγοράς και πληρωμές μέσω των Προγραμμάτων Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ).

Τα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης αποτελούν την πιο ευέλικτη εργαλειοθήκη της ΚΓΠ, οπότε έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες να συμβάλλουν στη μείωση της σπατάλης τροφίμων. Μέχρι σήμερα, ωστόσο, τα κράτη μέλη δεν έχουν δώσει προτεραιότητα στο θέμα της σπατάλης τροφίμων στις παρεμβάσεις της ΚΓΠ (Πυλώνας 1, ΠΑΑ), έτσι ώστε οι δυνατότητες για την παροχή χρηματοδοτικής στήριξης σε επενδύσεις σε υποδομές ή φυσικά περιουσιακά στοιχεία (π.χ. αποθήκευση), συμβουλευτικές υπηρεσίες, μέτρα καλής μεταχείρισης των ζώων, διαχείριση κινδύνου, και καινοτομία σε τοπικό επίπεδο παραμένουν, ως επί το πλείστον, αναξιοποίητες.

Ωστόσο, οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το μέλλον της ΚΓΠ μετά το 2020 ευνοούν την αλλαγή πολιτικής στο θέμα της σπατάλης και απώλειας τροφίμων. Πράγματι, οι προτάσεις επισημαίνουν την «υψηλότερη φιλοδοξία για την περιβαλλοντική και κλιματική δράση» και τα απόβλητα τροφίμων αναφέρονται ρητά σε έναν από τους εννέα Ειδικούς Στόχους που πρέπει να επιδιώξει η ΚΓΠ μετά το 2020 και συγκεκριμένα στον Ειδικό Στόχο 9 «Βελτίωση της ανταπόκρισης της γεωργίας της ΕΕ στις απαιτήσεις της κοινωνίας όσον αφορά τα τρόφιμα και την υγεία συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης για ασφαλή θρεπτικά και βιώσιμα τρόφιμα, απορρίμματα τροφίμων καθώς και για καλή μεταχείριση των ζώων». Τα κράτη μέλη θα πρέπει να

³⁴https://eu-refresh.org/sites/default/files/REFRESH_D3.3_EU%20policy%20screening_18052018_25072018.pdf

³⁵ https://eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR16_34/SR_FOOD_WASTE_EN.pdf

προγραμματίσουν παρεμβάσεις στα Στρατηγικά τους Σχέδια για την ΚΓΠ και τα απόβλητα τροφίμων είναι μία από τις πτυχές που πρέπει να ληφθούν υπόψη.

Εθνικές στρατηγικές / προγράμματα πρόληψης αποβλήτων τροφίμων

Τα τελευταία χρόνια ορισμένες χώρες σε όλη την Ευρώπη έχουν αρχίσει να αναπτύσσουν τις δικές τους εθνικές στρατηγικές ή προγράμματα πρόληψης αποβλήτων τροφίμων, όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Γερμανία, η Νορβηγία κλπ. Το έργο FUSIONS καθόρισε αυτές τις στρατηγικές ως «*σχέδια/προγράμματα υψηλού επιπέδου σχεδιασμένα ως ένα ολοκληρωμένο σύνολο μέτρων πολιτικής που αφορούν ειδικά στην πρόληψη των αποβλήτων τροφίμων*», το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει έναν αριθμό βασικών εμπλεκόμενων, όπως τοπικές αρχές, νοικοκυριά, τη βιομηχανία φιλοξενίας, την αλυσίδα εφοδιασμού λιανικής πώλησης, επιχειρήσεις και ιδρύματα (όπως σχολεία και νοσοκομεία). Οι στρατηγικές αυτές περιλαμβάνουν μια μεγάλη ποικιλία προσεγγίσεων και μηχανισμών που μπορεί να είναι είτε εθελοντικοί, είτε κανονιστικοί είτε συνδυασμοί και των δύο.

Η ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών για την πρόληψη των αποβλήτων τροφίμων μπορεί να συνδέεται με την αναθεωρημένη Οδηγία πλαίσιο για τα απόβλητα, η οποία στο άρθρο 29 υποχρεώνει τώρα τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν ειδικά προγράμματα πρόληψης των αποβλήτων τροφίμων στα προγράμματα πρόληψης των αποβλήτων.

9.3.7.6. Στρατηγικές, πολιτικές και δράσεις για την αντιμετώπιση της σπατάλης τροφίμων σε εθνικό επίπεδο

Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ)

Στην Ελλάδα το βασικό κείμενο πολιτικής όσον αφορά στον περιορισμό της σπατάλης τροφίμων είναι το Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ) (ΦΕΚ 174Α/15-12-2015) όπως πρόσφατα αναθεωρήθηκε σύμφωνα με την Πράξη 39 της 31.08.2020 του Υπουργικού Συμβουλίου (ΦΕΚ 185Α/29-09-2020). Το νέο ΕΣΔΑ καθορίζει τη στρατηγική, τις πολιτικές, τους στόχους και τις δράσεις για τη διαχείριση των αποβλήτων σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2020-2030. Ο αρμόδιος φορέας για την υλοποίηση του ΕΣΔΑ είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ).

Στο νέο ΕΣΔΑ επισημαίνεται ότι υπάρχει σημαντική υστέρηση επίτευξης των στόχων του προηγούμενου ΕΣΔΑ και ειδικότερα αναφορικά με την προετοιμασία για επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση επί του συνόλου των ΑΣΑ και τη χωριστή συλλογή βιοαποβλήτων (αποβλήτων τροφίμων και πράσινων αποβλήτων).

Σύμφωνα με το νέο ΕΣΔΑ 2020-2030 τα απόβλητα τροφίμων εντάσσονται κυρίως στα απόβλητα αστικού τύπου (που περιλαμβάνουν τα Αστικά Στερεά Απόβλητα (ΑΣΑ) και τις Ιλύες Αστικού Τύπου). Για τις παραπάνω κατηγορίες το νέο ΕΣΔΑ προβλέπει τα ακόλουθα:

Ελαχιστοποίηση της υγειονομικής ταφής στο 10% μέχρι το 2030

Ο νέος εθνικός σχεδιασμός θέτει εμπροσθοβαρή στόχο μείωσης της υγειονομικής ταφής των Αστικών Στερεών Αποβλήτων, που είναι η κατώτερη βαθμίδα διαχείρισης στην πυραμίδα ιεράρχησης των αποβλήτων, σε ποσοστό μικρότερο του 10% το έτος 2030, φέρνοντας τον συγκεκριμένο στόχο πέντε χρόνια νωρίτερα από τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις, οι οποίες προβλέπουν μέγιστο ποσοστό ταφής 10% το έτος 2035.

Η επίτευξη του ανωτέρω στόχου θα πραγματοποιηθεί με σειρά μέτρων πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων, την εισαγωγή νέων και την ενίσχυση υφιστάμενων διακριτών ρευμάτων αποβλήτων, την προώθηση της επαναχρησιμοποίησης, την ενίσχυση των ποσοστών ανακύκλωσης, την προώθηση της αγοράς δευτερογενών υλικών, την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των πολιτών, τη γρήγορη ανάπτυξη δικτύων συλλογής βιοαποβλήτων και ανακυκλώσιμων υλικών, τη δημιουργία σύγχρονων εγκαταστάσεων διαχείρισης αποβλήτων και βιοαποβλήτων (ΜΕΑ και ΜΕΒΑ), τη σοβαρή αναβάθμιση των ΚΔΑΥ και αύξηση του αριθμού τους και την ενεργειακή αξιοποίηση εναλλακτικών (δευτερογενών/απορριμματογενών) καυσίμων και των υπολειμμάτων της επεξεργασίας.

Σημειώνεται, ότι η ιεράρχηση των αποβλήτων αποτελεί εδώ και δεκαετίες μια από τις σημαντικότερες αρχές, η οποία διατυπώνεται και επαναλαμβάνεται σταθερά σε όλες τις Οδηγίες, Κανονισμούς, Αποφάσεις αλλά και στις Στρατηγικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στη χώρα μας ωστόσο, παρατηρείται η συστηματική καταστρατήγηση αυτής της ιεράρχησης, με την ταφή να εξακολουθεί να αποτελεί – την κυρίαρχη επιλογή διαχείρισης, με τα ποσοστά της ακόμα και σήμερα να πλησιάζουν το 80%. Αυτή η πλήρης αναστροφή της πυραμίδας ιεράρχησης στην Ελλάδα είναι απόλυτα συνυφασμένη με τα σημαντικότερα προβλήματα και προκλήσεις που η χώρα διαχρονικά αντιμετωπίζει στον τομέα της διαχείρισης των αποβλήτων, όπως η ύπαρξη ΧΑΔΑ, η πλημμελής λειτουργία των υφιστάμενων χώρων ταφής, ΧΥΤΑ που βρίσκονται ήδη ή πλησιάζουν σε σημείο κορεσμού, αντιδράσεις από τις τοπικές κοινωνίες, μεγάλες δυσκολίες στη χωροθέτηση νέων ΧΥΤΥ. Όλα τα παραπάνω, έχουν ήδη φέρει μπροστά σε αδιέξοδο τη διαχείριση αποβλήτων σε πολλές περιοχές, ορισμένες εκ των οποίων μάλιστα αφορούν πολύ μεγάλες πληθυσμιακές ενότητες.

Κορυφαία επιλογή του νέου ΕΣΔΑ αποτελεί η πλήρης αντιστροφή αυτής της τάσης, μέσω του καθορισμού ενός φιλόδοξου και εμβληματικού στόχου, που θα οδηγήσει το ταχύτερο δυνατόν στον δραστικό περιορισμό της ταφής, στην προώθηση της ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης, στην ενίσχυση της ανάκτησης και τελικά στη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία και στην άρση των προαναφερθέντων αδιεξόδων ως προς τη διάθεση σε ΧΥΤΑ.

Βιολογικά απόβλητα: Υποχρεωτική χωριστή συλλογή τους έως 31 Δεκεμβρίου 2022

Με στόχο την εκτροπή από την ταφή, αλλά και την ανακύκλωση και αξιοποίησή τους, το άρθρο 41 του Νόμου 4042/2012, όπως αντικαταστάθηκε από την παρ. 2 του άρθρου 84 του ν.4685/2020, ορίζει ότι από 31 Δεκεμβρίου 2022 – δηλαδή ένα χρόνο νωρίτερα από τις προβλέψεις της Οδηγίας 2018/851 – τα βιολογικά απόβλητα είτε διαχωρίζονται και ανακυκλώνονται στην πηγή, είτε συλλέγονται χωριστά και δεν αναμειγνύονται με άλλα είδη αποβλήτων. Συνεπώς καθίσταται υποχρεωτική η χωριστή συλλογή των βιολογικών αποβλήτων από 31 Δεκεμβρίου 2022.

Η θέσπιση του στόχου αυτού έναν χρόνο νωρίτερα από ό,τι προβλέπει το ενωσιακό δίκαιο επιλέχθηκε συνειδητά, γιατί τα βιοαπόβλητα είναι ένα ρεύμα, του οποίου η επιτυχής διαχείριση έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη σε όλη την υπόλοιπη αλυσίδα της ΔΣΑ. Κατ' αρχάς, πέραν τούτοις τα βιοαπόβλητα με βάση την ποιοτική σύσταση των ΑΣΑ της χώρας είναι το ποσοτικά κυρίαρχο ρεύμα, ταυτόχρονα είναι ένα ρεύμα που για την Ελλάδα είναι σημαντικότερο από ό,τι σε άλλες χώρες της ΕΕ, δεδομένου ότι απαντάται σε ποσοστά μεγαλύτερα από πολλές από αυτές τις χώρες. Επίσης, είναι το ρεύμα με τη μεγαλύτερη υγρασία, άρα η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη απομάκρυνσή του από τα ΑΣΑ επιτρέπει την αυξημένη αποτελεσματικότητα των ΜΕΑ σχετικά με τις σημαντικότερες επιδόσεις τους. Παράλληλα, με τη μειωμένη παρουσία των ΒΑ στα ΑΣΑ διευκολύνεται η παραγωγή δευτερογενών καυσίμων, αφού μειώνεται η απαίτηση για ξήρανση. Πέραν όλων των άλλων, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός της αυξημένης σημασίας των ΒΑ για τη χώρα μας, τόσο λόγω των δυσμενέστερων επιπτώσεων που προκαλούνται από τις υψηλότερες θερμοκρασίες του μεσογειακού κλίματος (όπως την ταχύτερη σήψη τους, οσμές), όσο και λόγω της μεγαλύτερης ανάγκης των ελληνικών εδαφών σε καλής ποιότητας compost, λόγω των φτωχότερων χαρακτηριστικών του εδάφους εξαιτίας του κλίματος. Τέλος, τα ΒΑ είναι ένα ρεύμα που παράγεται σε μεγάλες ποσότητες και από τις τουριστικές ροές, κάτι που τους προσδίδει ακόμα μεγαλύτερη σπουδαιότητα.

Με σκοπό την ταχύτερη δυνατή απόδοση της χωριστής συλλογής βιοαποβλήτων, παρότι το δίκτυο θα αναπτυχθεί ταχέως σε όλους τους ΟΤΑ της χώρας, ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στους μεγάλους παραγωγούς.

Τα ξεχωριστά συλλεγόμενα βιολογικά απόβλητα θα οδηγούνται κατά βάση σε Μονάδες Επεξεργασίας Βιοαποβλήτων (ΜΕΒΑ). Προβλέπεται η ανάπτυξη και λειτουργία ευρύτατου και κατάλληλου δικτύου συλλογής και σύγχρονων μονάδων επεξεργασίας. Παράλληλα, για μέρος των χωριστά συλλεγόντων βιοαποβλήτων θα εφαρμόζεται η οικιακή κομποστοποίηση, και για μεγαλύτερους παραγωγούς ή για οικιστικές ενότητες κατ' αντιστοιχία μπορεί να εφαρμόζεται επεξεργασία με Μηχανικούς Κομποστοποιητές. Εναλλακτικές λύσεις διαχείρισής τους, όπως για την δημιουργία ζωοτροφών δεν πρέπει να αποκλείονται, εφόσον αυτό είναι συμβατό με τις σχετικές κανονιστικές διατάξεις. Λόγω όμως του εξαιρετικού χαρακτήρα τέτοιων δράσεων, δεν εξετάζονται περαιτέρω στο παρόν ΕΣΔΑ, χωρίς αυτό να τις καθιστά μη επιτρεπτές.

Παράλληλα προβλέπεται μείωση της σπατάλης τροφίμων με παράλληλο καθορισμό και καταμερισμό αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων στην τοπική αυτοδιοίκηση, στις επιχειρήσεις και στους καταναλωτές.

Προβλέπεται, επίσης, η εκπόνηση και υιοθέτηση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με στόχο τη μείωση της σπατάλης τροφίμων.

Το ΕΣΔΑ του 2015 συνοδευόταν από το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων (ΕΣΣΠΔΑ που θεσπίστηκε παράλληλα με το ΕΣΔΑ (Δεκέμβριος 2015) και το οποίο περιλαμβάνει προβλέψεις και στόχους αναλυτικά για επιμέρους ρεύματα αποβλήτων. Τα απόβλητα τροφίμων είχαν επιλεγεί ως ένα από τα τέσσερα ρεύματα αποβλήτων ως τομέας προτεραιότητας για τη θέσπιση ποιοτικών στόχων. Συγκεκριμένα, είχε θεσπιστεί ως στόχος «η

προώθηση της μείωσης παραγωγής αποβλήτων τροφίμων». Ο στόχος αφορούσε κυρίως τα νοικοκυριά, αλλά μπορούσε να επεκταθεί και σε άλλους τομείς.

Στα πλαίσια του ΕΣΣΠΔΑ 2015 προβλέπονταν μέτρα και δράσεις για τη μείωση της σπατάλης των τροφίμων, όπως:

- Ειδικές δράσεις επικοινωνίας προς Επιχειρήσεις, Καταναλωτές, Εκπαίδευση,
- Οδηγός «Καλών Πρακτικών» Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων Τροφίμων για: Καταναλωτές, Επιχειρήσεις, Εκπαίδευση,
- Προώθηση εθελοντικών συμφωνιών για την πρόληψη δημιουργίας αποβλήτων τροφίμων (εστίαση, τουρισμός, λιανικό εμπόριο),
- Προώθηση δωρεών τροφίμων (π.χ. μέσω ΟΤΑ σε συνεργασία με ΜΚΟ).

Οι επιμέρους δράσεις του Σχεδίου που σχετίζονται με την ΚΑΠ και τον πρωτογενή τομέα (αγροτική παραγωγή και μεταποίηση) ή/και έχουν ως επιστεύδων φορέα το ΥΠΑΑΤ ήταν οι ακόλουθες:

Δράση Υλοποίησης 1.3: Επεξεργασία προτάσεων για την μείωση απώλειας τροφίμων.

Σχετική εισήγηση για την μείωση της απώλειας και την καταπολέμηση της σπατάλης τροφίμων επεξεργάζεται υφιστάμενη διϋπουργική ομάδα εργασίας (ευθύνη ΥΠΑΑΤ) η οποία θα υποβάλει στον ΓΓ ΥΠΑΑΤ προτάσεις για βελτίωση της εθνικής νομοθεσίας. Η τρέχουσα ασαφής νομοθεσία σχετικά με την απόρριψη τροφίμων και την υγιεινή περιορίζει τις δυνατότητες για δωρεές τροφίμων και άλλους τρόπους περιορισμού της σπατάλης τροφίμων. Πρέπει να αξιοποιηθούν, ενισχυθούν και βελτιωθούν θετικές ρυθμίσεις και πρωτοβουλίες αλληλεγγύης της τοπικής αυτοδιοίκησης και κοινωνικών οργανώσεων και θεσμών στην Ελλάδα.

Συγκρότηση σε επίπεδο δήμου φορέα συλλογής και αναδιανομής σε απόρους, τροφίμων που δεν έχουν καταναλωθεί σε super market, πριν λήξουν.

Πρόταση για κίνητρα εγκατάστασης συστημάτων αναδιανομής τροφίμων με συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των καταστημάτων εστίασης και αναψυχής και των ξενοδοχειακών μονάδων, κατά αντιστοιχία με τη διευρυμένη ευθύνη παραγωγού.

Επιστεύδων - Συντονιστής φορέας : ΥΠΑΑΤ (ΥΠΕΝ)

Προβλεπόταν επίσης και η ανάπτυξη κατευθυντήριων οδηγιών, προτύπων ποιότητας και οδηγιών για την ασφάλεια τροφίμων για τους φορείς της κοινωνίας των πολιτών που ασχολούνται με αχρησιμοποίητα τρόφιμα..

Τέλος, προβλεπόταν ότι κατά τη διάρκεια υλοποίησης κάθε δράσης πραγματοποιείται **παρακολούθηση** από τον αντίστοιχο φορέα υλοποίησης της δράσης, μέσω της καταγραφής και μέτρησης συγκεκριμένων ποσοτικών δεικτών υλοποίησης και αποτελέσματος. Το ΥΠΕΝ (πρώην ΥΠΕΚΑ) εκπονεί **εκθέσεις αξιολόγησης** της προόδου υλοποίησης των δράσεων. Εκπονείται μία ενδιάμεση έκθεση αξιολόγησης τον Δεκέμβριο του έτους 2017 και μία τελική έκθεση αξιολόγησης τον Δεκέμβριο του έτους 2020.

Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι σε σχέση με τα προαναφερθέντα ελάχιστα έως καθόλου πράγματα έγιναν στην πράξη για την επίτευξη του παραπάνω στόχου. Η έλλειψη δεδομένων για

τη σπατάλη τροφίμων και μίας ενιαίας στρατηγικής για την πρόληψη της σπατάλης οδήγησε στην περιορισμένη υλοποίηση των σχετικών δράσεων που προβλέπονταν στο ΕΣΣΠΔΑ 2015.

Το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων δεν έχει επικαιροποιηθεί.

Δράσεις που υλοποιούνται για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων

Στην Ελλάδα πρωτοβουλίες που αφορούν στη μείωση της σπατάλης των τροφίμων έχουν αναληφθεί τόσο από δημόσιους όσο και από ιδιωτικούς φορείς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ). Ωστόσο, παρά την ύπαρξη σχετικών πρωτοβουλιών τα τελευταία χρόνια, είναι εμφανής η απουσία ενός φορέα που να έχει συντονιστικό ρόλο μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων (δημόσια διοίκηση, ιδιωτικός τομέας, επιχειρήσεις, Μη Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί, τράπεζες τροφίμων κλπ). Αναλυτικότερα:

Δημόσιοι φορείς

Η Ελλάδα, σε επίπεδο δημόσιας διοίκησης, έχει ήδη προχωρήσει στην ανάληψη ορισμένων πρωτοβουλιών που αφορούν στη σπατάλη των τροφίμων και δράσεων που συμβάλλουν στη μείωση και πρόληψή τους, ιδιαίτερα σε ότι αφορά στην αναδιανομή των πλεονασμάτων τροφίμων. Αν και πολλά ακόμη απομένουν να γίνουν, ωστόσο η απόφαση για συνεργασία και συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων έχει ήδη ληφθεί και αποτελεί αναγκαίο βήμα προς την κατεύθυνση ανάπτυξης μιας εθνικής στρατηγικής, που θα θέτει συγκεκριμένους στόχους και θα προσδιορίζει τις αναγκαίες δράσεις. Οι πρωτοβουλίες ανά φορέα έχουν ως ακολούθως:

Υπουργείο Οικονομικών

Ως προς την προώθηση των δωρεών τροφίμων με το Ν. 4238/2014 έχει αρθεί σημαντικό αντικίνητρο για τις δωρεές τροφίμων και άλλων αγαθών σε κοινωνικές φορείς.

Συγκεκριμένα, προβλέπεται στη νομοθεσία ότι απαλλάσσονται από τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) «τα τρόφιμα, φάρμακα, ρούχα ή άλλα αγαθά για την κάλυψη αναγκών, πλην εκείνων που υπόκεινται σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης, που διατίθενται δωρεάν σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που έχουν συσταθεί νόμιμα στην Ελλάδα και έχουν αποδεδειγμένα φιλανθρωπικό ή κοινωνικό σκοπό, προκειμένου να διανεμηθούν αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση ή την ανακούφιση ευπαθών κοινωνικών ομάδων χωρίς αντάλλαγμα, εφόσον τα αγαθά αυτά δεν θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία».

Ως τέτοια αγαθά θεωρούνται αυτά τα οποία δεν είναι κατάλληλα προς πώληση ή αξιοποίηση ιδίως λόγω λαθών ή ελαττωμάτων ή ελλείψεων στη συσκευασία, την επισήμανση ή το ζύγισμα, ή λόγω απόσυρσης από την αγορά ή λόγω εγγύτητας προς την ημερομηνία λήξης.

Η απαλλαγή από ΦΠΑ για τις δωρεές τροφίμων αποτελεί βασικό κίνητρο για τον περιορισμό της σπατάλης στις επιχειρήσεις μεταποίησης και εμπορίας τροφίμων.

Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων

Σύμφωνα με την ΥΑ Α2-718/ 2014 επιτρέπεται η διάθεση τροφίμων περασμένης χρονολογίας ελάχιστης διατηρησιμότητας, πλην των ευαλλοίωτων, με τον όρο ότι αυτά θα πωλούνται σαφώς διαχωρισμένα από τα άλλα τρόφιμα και σε πινακίδα που θα αναρτάται σε αυτά θα αναγράφεται

με κεφαλαία γράμματα η φράση «ΤΡΟΦΙΜΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΗΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ». Τα ως άνω προϊόντα πωλούνται μόνο σε χαμηλότερη τιμή και απαγορεύονται να διατίθενται σε χώρους ομαδικής εστίασης.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ)

Στο πλαίσιο των έκτακτων μέτρων στήριξης για τους παραγωγούς ορισμένων οπωροκηπευτικών (ρωσικό εμπάργκο) αποφασίστηκε η «απόσυρση» των γεωργικών προϊόντων και η διάθεσή τους αποκλειστικά για δωρεάν διανομή σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, αν και προβλέπεται η απόσυρση από την αγορά για άλλους προορισμούς εκτός από τη δωρεάν διανομή, τη μη συγκομιδή και πρώιμη συγκομιδή.

Επιπλέον, δύο υπουργικές αποφάσεις σχετικά με την αλιευτική πολιτική αφορούν στη δωρεά τροφίμων:

- πρόσθετα μέτρα για την εφαρμογή του κανονισμού για την κοινή οργάνωση των αγορών προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας και για το κοινοτικό σύστημα ελέγχου της αλιείας για τη μεταφορά και εμπορία αλιευτικών προϊόντων,
- πρόσθετα μέτρα για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής αλιευτικής νομοθεσίας σχετικά με την αλιεία, τη μεταφορά και εμπορία τόνου (*Thunnus thynnus*, BFT) και ξιφία (*Xiphias gladius*, SWO). Η δωρεά για φιλανθρωπικούς σκοπούς προβλέπεται και στις δύο υπουργικές αποφάσεις, στις περιπτώσεις κατάσχεσης προϊόντων αλιείας. Τα κατασχεμένα αλιεύματα δεν μπορούν να πωληθούν αλλά μπορούν να προσφερθούν σε φιλανθρωπικούς οργανισμούς, εφόσον είναι ασφαλή για ανθρώπινη κατανάλωση.

Τέλος, για τη χρήση πρώην τροφίμων ως ζωοτροφές, η αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΑΑΤ εφαρμόζει ήδη σε πιλοτική βάση ηλεκτρονικό σύστημα των παραγόμενων και διαχειριζόμενων ποσοτήτων ζωικών υποπροϊόντων.

Παράλληλα, το Υπουργείο είναι αρμόδιο για την υλοποίηση του Προγράμματος της δωρεάν διανομής φρούτων και λαχανικών στα σχολεία, όπως προσδιορίζεται στον Καν 1308/2013 ο στόχος του οποίου εντάσσεται στην προώθηση της υγιεινής διατροφής.

Τέλος, στα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς Οπωροκηπευτικών παρέχεται η δυνατότητα της δωρεάν διάθεσης προϊόντων σε κοινωνικές οργανισμούς.

Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Απόρους (TEBA)

Το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Απόρους (TEBA) υποστηρίζει δράσεις σχετικά με τη συλλογή, μεταφορά, αποθήκευση, διανομή τροφίμων καθώς και Βασικής Υλικής Συνδρομής. Στήριζει επίσης Συνοδευτικά Μέτρα και δραστηριότητες που συμβάλλουν στην κοινωνική ενσωμάτωση των ωφελουμένων.

Το πεδίο εφαρμογής του TEBA εξειδικεύεται στην Ελλάδα μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής, το οποίο έχει εγκριθεί την 15η Δεκεμβρίου 2014 και υλοποιείται στο σύνολο της χώρας. Η περίοδος εφαρμογής του Προγράμματος διαρκεί έως την 31η Δεκεμβρίου 2020.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα υλοποιείται μέσω Κοινωνικών Συμπράξεων και οι ωφελούμενοι επιλέγονται σύμφωνα με εισοδηματικά και περιουσιακά κριτήρια.

Στην Ελλάδα, αρμόδια αρχή για το πρόγραμμα του ΤΕΒΑ είναι το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Το ΤΕΒΑ υλοποιείται με αποκεντρωμένες προμήθειες τροφίμων και Βασικής Υλικής Συνδρομής. Το πρόγραμμα μπορεί να υποστηρίξει δραστηριότητες που σχετίζονται με τη συλλογή, μεταφορά, αποθήκευση και διανομή των δωρεών τροφίμων. Αποσκοπεί στην αγορά ειδών διατροφής που στη συνέχεια παραδίδονται σε φιλανθρωπικούς οργανισμούς. Ωστόσο, οι ποσότητες των τροφίμων που αναδιανεμήθηκαν ήταν πολύ μικρές μέχρι τον Ιούνιο 2018³⁶.

Ιδιωτικός τομέας / ΜΚΟ / Κοινωνία των πολιτών

Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έχουν ενεργή δραστηριοποίηση κατά τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα όσον αφορά στο θέμα της σπατάλης τροφίμων μέσω δράσεων ενημέρωσης /ευαισθητοποίησης, εκπαιδευτικών προγραμμάτων, παροχής συμβουλών προς το καταναλωτικό κοινό και κυρίως μέσω δράσεων διάσωσης και προσφοράς τροφίμων. Ειδικότερα:

Δράσεις της ΜΚΟ «Μπορούμε»

Η δραστηριότητα του Μπορούμε εντάσσεται σε δύο βασικούς πυλώνες:

- Τη διάσωση και προσφορά τροφίμων και φαγητού σε κάθε επίπεδο της επισιτιστικής αλυσίδας («[Διάσωση & προσφορά τροφίμων](#)», «[Μπορούμε στη Λαϊκή](#)» και «[Μπορούμε στο Χωράφι](#)»), και
- Την ενημέρωση σχετικά με το φαινόμενο της σπατάλης τροφίμων και την ενίσχυση της πρόληψης κατά του φαινομένου (Πρόγραμμα ενημέρωσης «Καμία Μερίδα Φαγητού Χχαμένη», «Μπορούμε στο Σχολείο»).

Μέσω των προγραμμάτων «[Διάσωση & προσφορά τροφίμων](#)», «[Μπορούμε στη Λαϊκή](#)» και «[Μπορούμε στο Χωράφι](#)», καθημερινά σώζονται όλα τα είδη τροφίμων ή φαγητό, καθ' όλο το μήκος της επισιτιστικής αλυσίδας από κάθε πιθανό δωρητή³⁷. Η διαδικασία πραγματοποιείται σε τρία βήματα:

- Ο δωρητής ενημερώνει το Μπορούμε για την ώρα παραλαβής, την ποσότητα και το είδος της προσφοράς καθώς και την τοποθεσία της παραλαβής,
- Το Μπορούμε αναζητεί άμεσα τον πιο κατάλληλο κοντινό κοινωφελή φορέα και τον ενημερώνει για την προσφορά,
- Ο κοινωφελής φορέας – αποδέκτης παραλαμβάνει τη δωρεά τροφίμων / φαγητού απευθείας από τον δωρητή και την προσφέρει στους ωφελούμενους του.

³⁶ Redistribution of surplus food: Examples of practices in the Member States. EU Platform on Food Losses and Food Waste, May 2019

³⁷ Πηγή: www.boroume.gr

Παράλληλα, μέσω του εκπαιδευτικού προγράμματος «[Μπορούμε στο Σχολείο](#)» και του ενημερωτικού προγράμματος «[Καμία Μερίδα Φαγητού Χαμένη](#)» στόχος είναι η ευαισθητοποίηση των μαθητών και του ευρύτερου κοινού για το φαινόμενο της σπατάλης και των σοβαρών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών του επιπτώσεων, καθώς και η ενημέρωση για την αντιμετώπισή του και την κινητοποίηση συμμετοχής σε δράσεις διάσωσης και προσφοράς τροφίμων.

Η ΜΚΟ «Μπορούμε» συμμετέχει στην πλατφόρμα εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις [Απώλειες και τη Σπατάλη Τροφίμων](#), όπου βρίσκεται σε διαρκή επικοινωνία με εκπροσώπους πρωτοβουλιών που εφαρμόζονται στην Ε.Ε. (και όχι μόνο) για την πρόληψη της σπατάλης τροφίμων. Μεταξύ αυτών, νομοθετικές πρωτοβουλίες και εθνικές στρατηγικές, πρακτικές αναδιανομής τροφίμων είτε για εμπορικό είτε για κοινωνική σκοπό, καινοτόμα προϊόντα και διαδικασίες που αναπτύσσει η ερευνητική και ακαδημαϊκή κοινότητα, εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις ευαισθητοποίησης, πρακτικές αξιοποίησης τροφίμων, όπως η μεταποίηση περισσευούμενων τροφίμων για την παραγωγή διατροφικών προϊόντων υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, επανάχρηση των πόρων και βέλτιστη διαχείριση των ρευμάτων καταλοίπων/αποβλήτων ως πρώτες ύλες για την παραγωγή υπο-προϊόντων («βιομηχανική συμβίωση»).

Μεταξύ αυτών, ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στις **εθελοντικές συμφωνίες/εθνικές συμμαχίες**, καθώς, όπως αποδεικνύεται και από την υλοποίησή τους σε άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε., αποτελούν αποτελεσματικό εργαλείο πολιτικής προς την επίτευξη μετρήσιμων αποτελεσμάτων για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων. Στην Ελλάδα η επίσημη εκκίνηση της Συμμαχίας **για τη Μείωση της Σπατάλης Τροφίμων** έγινε στις 29 Σεπτεμβρίου 2020, με στόχο την καταπολέμηση της σπατάλης τροφίμων μέσα από την ανάπτυξη συνεργειών και συνεργασίας των εμπλεκόμενων μερών, δηλαδή μεταξύ των αρμόδιων κρατικών αρχών, επιχειρήσεων τροφίμων και εστίασης, της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών, και της επιστημονικής & ερευνητικής κοινότητας. Στη Συμμαχία μετέχουν μέχρι στιγμής 45 «Συνεργαζόμενα Μέρη», που έχουν υπογράψει την «Εθελοντική Συμφωνία Συνεργασίας», και τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Αποτελέσματα μέχρι σήμερα από τις δράσεις του «Μπορούμε»

- Καθημερινά σώζονται & προσφέρονται περίπου 25.000 μερίδες φαγητού,
- Χάρη στο μηχανισμό διάσωσης & προσφοράς του Μπορούμε, 1€ λειτουργικού κόστους αντιστοιχεί σε περισσότερες από 50 μερίδες φαγητού για ανθρώπους που έχουν ανάγκη,
- Από το 2011 μέχρι σήμερα έχουν σωθεί & προσφερθεί συνολικά πάνω από 36.000.000 μερίδες φαγητού αξίας πάνω από 54.000.000€ (με 1,5€ / μερίδα),
- Περισσότεροι από 1.800 εθελοντές έχουν στηρίξει το «Μπορούμε» (483 το 2019),
- Περισσότεροι από 1.150 δωρητές τροφίμων το 2019 και περισσότεροι από 600 ωφελούμενοι κοινωνικοί φορείς,
- Περισσότερα από 24.000 παιδιά έχουν λάβει μέρος στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Μπορούμε στο Σχολείο» από το 2015 (141 δράσεις με 4.012 μαθητές το 2019),
- 385 τόνοι φρέσκων φρούτων και λαχανικών έχουν σωθεί και προσφερθεί μέσω του προγράμματος "Μπορούμε στη Λαϊκή", ενώ υπάρχουν 29 συνεργαζόμενες λαϊκές αγορές),

- 51 τόνοι φρέσκων λαχανικών και φρούτων έχουν σωθεί & προσφερθεί μέσω του προγράμματος «Μπορούμε στο Χωράφι» (900 κιλά το 2019),
- Έχουν μετατραπεί περισσότερες από 297.810,50 ευρώ χρηματικές δωρεές σε δωροεπιταγές σούπερ μάρκετ στηρίζοντας 3.219 ωφελούμενους μέσω του "Είμαστε Οικογένεια".

Δράσεις WWF Ελλάς

Το WWF Ελλάς δραστηριοποιείται έντονα τα τελευταία χρόνια στο θέμα της σπατάλης τροφίμων. Ειδικότερα:

- Στα πλαίσια του προγράμματος «Καλύτερη Ζωή» εκπονήθηκε έρευνα από εταιρεία δημοσκοπήσεων το 2013 σχετικά με τη μέτρηση της σπατάλης τροφίμων στα νοικοκυριά, που, όπως προαναφέρθηκε, ήταν και η πρώτη του είδους της.
- Το τελευταίο διάστημα υλοποιεί το πρόγραμμα Hotel Kitchen³⁸ στον ξενοδοχειακό κλάδο, όπου η σπατάλη τροφίμων εντοπίζεται σε απώλειες προμήθειας και συντήρησης, στην προετοιμασία του φαγητού, στα πιάτα των πελατών, στον μπουφέ και στο εστιατόριο του προσωπικού. Το κόστος της σπατάλης τροφίμων στα ξενοδοχεία εκτιμάται σε 5%-30% του συνολικού προϋπολογισμού. Μέσα σε 16 εβδομάδες έγινε εφικτή η μείωση της σπατάλης τροφίμων σε 3 ξενοδοχεία της χώρας που συμμετείχαν πιλοτικά στο πρόγραμμα. Ειδικότερα, στα τρία συμμετέχοντα ξενοδοχεία (Grecotel Cape Sounio, το Aquila Rithymna Beach και το Marriott Athens του Ομίλου Χανδρή) κατά την πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος, η συνολική μείωση της σπατάλης κυμάνθηκε μεταξύ 10-25%, ποσοστό ιδιαίτερα σημαντικό που αποδεικνύει πως τα μέτρα αντιμετώπισης που εφαρμόστηκαν απέδωσαν άμεσα. Μέσα από ένα εύκολο και αξιόπιστο μηχανισμό καταγραφής της σπατάλης σε όλο το φάσμα «προμήθειας, προετοιμασίας και κατανάλωσης φαγητού», που εμπεριέχεται στον πρακτικό οδηγό του WWF³⁹, τα συμμετέχοντα ξενοδοχεία αναμένεται να αποκομίσουν πολλαπλά οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Ο οδηγός περιέχει πρακτικές συμβουλές για:
 - Τον ανασχεδιασμό του μπουφέ,
 - Τον τρόπο μέτρησης και καταγραφής της σπατάλης,
 - Την πρόληψη σπατάλης στην προετοιμασία και παράθεση γευμάτων,
 - Την εκπαίδευση του προσωπικού,
 - Την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων.
- Κατά τη διάρκεια της παραπάνω δράσης διενεργήθηκε έρευνα πεδίου στο προσωπικό και στους πελάτες των ξενοδοχείων που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Το 92% του προσωπικού (σε σύνολο 260 ερωτηθέντων) δήλωσε ότι αντιλαμβάνεται τον αντίκτυπο της σπατάλης τροφίμων στο περιβάλλον, ενώ το 82% του προσωπικού δήλωσε ότι θα ήθελε να συμμετέχει σε μελλοντικές δράσεις για τη μείωση της σπατάλης. Όσον αφορά στους επισκέπτες το 93% υποστηρίζει ένθερμα την πρωτοβουλία, ενώ το 97% των

³⁸ <https://hotelkitchen.wwf.gr/>

³⁹ WWF Ελλάς, «Οδηγός για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων στα ξενοδοχεία»

επισκεπτών αναμένει από τα ξενοδοχεία να αναλάβουν δράσεις για την καταπολέμηση της σπατάλης τροφίμων.

- Από τον Σεπτέμβριο 2020 θα ξεκινήσει πρόγραμμα για τη μείωση σπατάλης στο contract catering. Θα έχει διάρκεια ενός έτους με πρώτα αποτελέσματα τον Δεκέμβριο 2020.
- Από τον Σεπτέμβριο 2020 επίσης ξεκινά η συνεργασία με το σούπερ μάρκετ AB Βασιλόπουλος στο πλαίσιο της δέσμευσης του για μείωση της σπατάλης κατά 50% έως το 2025, από το χωράφι έως το πιάτο.

Τράπεζα Τροφίμων

Οι Τράπεζες Τροφίμων είναι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που συγκεντρώνουν τρόφιμα από πλεονάσματα παραγωγής και άλλες προσφορές, τα διαχειρίζονται κατάλληλα και τα προσφέρουν δωρεάν σε κοινωνικές φορείς στην περιοχή που δραστηριοποιούνται. Έχουν πρόσβαση σε μεγάλο πλήθος ωφελούμενων, παρέχουν έργο σε επίπεδο γειτονιάς καλύπτοντας έκτακτες ανάγκες και έχουν στοχευμένα επισιτιστικά προγράμματα. Επιπλέον, διασφαλίζουν την ασφαλή αποθήκευση των παρεχόμενων τροφίμων και την ιχνηλασιμότητά τους.

Στην Ελλάδα δραστηριοποιείται μία Τράπεζα Τροφίμων με τέσσερα Παραρτήματα (Αττική, Θεσσαλονίκη, Θεσσαλία, Δράμα). Κατά το 2019⁴⁰, συνολικά σε όλη την Ελλάδα διακινήθηκαν 1.414 τόνοι τροφίμων, που προσφέρθηκαν από 99 εταιρείες με την υποστήριξη του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών Τροφίμων. Από αυτά ωφελήθηκαν 38.718 ωφελούμενοι (61 κιλά τροφίμων ανά άτομο), εκ των οποίων 10.910 παιδιά, 7.853 ηλικιωμένοι και 9% ΑΜΕΑ. Η Τράπεζα έχει αναπτύξει συστηματική συνεργασία με 148 συσσίτια και ιδρύματα και το 2019 σε κάθε δομή προσφέρθηκαν 7.068 κιλά τροφίμων κατά μέσο όρο.

Εκτός από τα παραπάνω πραγματοποιείται και πρόγραμμα ενημέρωσης σε σχολεία για τη σπατάλη τροφίμων με την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας. Αποσκοπεί στην ενημέρωση των μαθητών για τη σπατάλη τροφίμων και τις επιπτώσεις της, ώστε να υιοθετήσουν απλές, καθημερινές συμπεριφορές που θα συμβάλλουν στον περιορισμό της σπατάλης. Το πρόγραμμα υλοποιείται αποκλειστικά με εθελοντές και τη συμμετοχή της ομάδας Re-direct. Εφαρμόστηκε πιλοτικά στη σχολική χρονιά 2018/19, ενώ για το σχολικό έτος 2019/20 περιλαμβάνεται στον κατάλογο των εγκεκριμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Δράσεις λοιπών ιδιωτικών φορέων

Η ΕΛΑΪΣ-Unilever Hellas έχει προσφέρει τα τελευταία 20 χρόνια περισσότερες από 1,5 εκατομμύρια συσκευασίες προϊόντων της, στηρίζοντας τις δράσεις της Ελληνικής Τράπεζας Τροφίμων, που σιτίζει περισσότερους από 144 φορείς – δηλαδή περίπου 35.000 οικογένειες την εβδομάδα. Επίσης, από το 2014, συνεργάζεται και βοηθά με δωρεά προϊόντων τη ΜΚΟ ΑΠΟΣΤΟΛΗ, που επιτελεί το φιλανθρωπικό έργο της Αρχιεπισκοπής Ελλάδος σε όλη την ελληνική επικράτεια. Στο πλαίσιο αυτό έχει δημιουργήσει έναν πρακτικό οδηγό⁴¹ που απευθύνεται στα ελληνικά νοικοκυριά, με στόχο να μειωθεί όσο γίνεται περισσότερο η σπατάλη φαγητού.

⁴⁰ Τράπεζα Τροφίμων, Στατιστική Αποτύπωση Προσφοράς 2019

⁴¹ Unilever Hellas, ΠΡΑΚΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΝΑ ΜΕΙΩΣΟΥΜΕ ΤΗ ΣΠΑΤΑΛΗ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Η AB Βασιλόπουλος είναι η πρώτη εταιρεία στο εγχώριο λιανεμπόριο που εφαρμόζει οργανωμένο πρόγραμμα δωρεάς κοντόληκτων τροφίμων. Από τον Ιούνιο του 2013, σε συνεργασία με την Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία «Μπορούμε», φροντίζει ώστε τα υγιή εμπορεύματα, που αποσύρονται από το ράφι λόγω κοντινής ημερομηνίας λήξης ή χτυπημένης συσκευασίας, να προσφέρονται σε γειτονικούς, προς τα καταστήματα, κοινωνικούς φορείς. Οι τοπικοί φορείς παραλαμβάνουν τα προϊόντα καθημερινά μετά το κλείσιμο των καταστημάτων και τα διανέμουν άμεσα σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Σήμερα, το πρόγραμμα υλοποιείται σε όλα τα εταιρικά καταστήματα AB. Επιπλέον, στον δικτυακό τόπο <https://allazoumesinithies.ab.gr/zero-food-waste/idees-kai-tips/> παρέχονται προς τους καταναλωτές συμβουλές και ιδέες για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων.

Αντίστοιχες δράσεις που συνδέονται με τη δωρεά τροφίμων για κοινωνικές σκοπούς έχουν αναληφθεί και από άλλες εταιρείες σούπερ μάρκετ καθώς και από τη βιομηχανία τροφίμων και καταστήματα εστίασης.

9.3.7.7. Σύνοψη – συμπεράσματα

Σε μια χώρα όπως η Ελλάδα που έχει δοκιμαστεί από τις συνέπειες της πολυετούς οικονομικής κρίσης, η σπατάλη τροφίμων δεν μπορεί να αποτελεί επιλογή σε κανένα στάδιο παραγωγής και κατανάλωσης τροφίμων. Παρόλα αυτά το πρόβλημα φαίνεται να είναι οξυμένο, και ιδιαίτερα στα νοικοκυριά, όπου με βάση τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα η σπατάλη τροφίμων στη χώρα μας φαίνεται να είναι μεγαλύτερη από τον μέσο παγκόσμιο όρο, γεγονός που επιβάλλει την έγκαιρη εκπόνηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την μείωση της σπατάλης τροφίμων και την έκδοση του συνόλου των κανονιστικών πράξεων, μέσα από την ανάπτυξη συνεργειών και συνεργασίας όλων των εμπλεκόμενων μερών, δηλαδή μεταξύ των αρμόδιων κρατικών αρχών, επιχειρήσεων τροφίμων και εστίασης, της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών, και της επιστημονικής & ερευνητικής κοινότητας. Λαμβάνοντας υπόψη το κενό γνώσης και επίσημων στοιχείων στην Ελλάδα ως προς το μέγεθος της σπατάλης τροφίμων τόσο στο σύνολο της χώρας όσο και στις αγροτικές περιοχές και με δεδομένο ότι από το 2020 η χώρα μας θα πρέπει να παραδώσει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεδομένα για το μέγεθος της σπατάλης χρησιμοποιώντας την κοινή ευρωπαϊκή μεθοδολογία που έχει οριστεί οι ακόλουθες επισημάνσεις κρίνονται ως ιδιαίτερα σημαντικές. Ειδικότερα:

- Θεωρείται μεγάλης σημασίας η νομοθεσία ενσωμάτωσης της οδηγίας(ΕΕ) 2018/851 να περιέχει ποσοτικό στόχο μείωσης της σπατάλης τροφίμων, σε σύμπνοια με τον ΣΒΑ 12.3 των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.
- Η μέτρηση των τροφικών απωλειών, που αποτελεί, βασικό συστατικό της οδηγίας(ΕΕ) 2018/851, πρέπει να ξεκινήσει εγκαίρως, έως τα τέλη 2020, ώστε τα ευρήματα να συμβάλλουν στην απόκτηση μιας καθαρής εικόνας αναφορικά με την υφιστάμενη κατάσταση. Θα πρέπει επίσης να προβλεφθεί πως η διαδικασία μέτρησης (με τη χρήση των μεθόδων που προβλέπονται στο παράρτημα ΙΙΙ της σχετικής κατ' εξουσιοδότησης απόφασης της ΕΕ (ΕΕ) 2019/1597 για την ομοιόμορφη μέτρηση των επιπέδων αποβλήτων τροφίμων θα πρέπει να επαναληφθεί το 2021 για να θεσπιστεί έτος βάσης.

- Υπάρχει αναγκαιότητα για ανάληψη πρωτογενούς έρευνας, σε συνέχεια της καταγραφής του μεγέθους των απωλειών, ώστε να αναζητηθούν τα αίτια και να διερευνηθούν οι λύσεις.
- Παρότι φαίνεται πως το νέο εθνικό σχέδιο διαχείρισης αποβλήτων θα περιέχει κάποια μέτρα περιορισμού της σπατάλης τροφίμων, είναι δεδομένο πως ελλείψει στοιχείων για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης θα απαιτηθεί περαιτέρω εξειδίκευση.
- Αλλαγές στα marketing standards, προκειμένου να μειωθεί η ποσότητα των φρούτων και λαχανικών που θεωρείται μη επιλέξιμη για αισθητικούς λόγους και παράλληλα να ευνοηθεί η διάθεση για κοινωνοφελείς σκοπούς τέτοιων μη-επιλέξιμων ειδών.
- Θέσπιση κινήτρων για την αποφυγή των απωλειών και στήριξη των παραγωγών, όπως για παράδειγμα α) μέσα από την οικονομική και τεχνική στήριξη για ανάπτυξη σύντομων αλυσίδων δωρεάς σε περίπτωση ακύρωσης συμφωνιών «την τελευταία στιγμή» και σε περίπτωση μη πλήρωσης των αισθητικών κριτηρίων, β) μέσα από την επιδοτήσεις στην μεταποίηση φρέσκων προϊόντων που σε άλλη περίπτωση θα κατέληγαν απόβλητα, γ) για τη δημιουργία εστιατορίων δεύτερης ευκαιρίας, δ) για την ανάπτυξη καινοτομιών στην αξιοποίηση (valorisation) υπολειμμάτων κοκ.
- Στήριξη και παρότρυνση εθελοντικών συμφωνιών, μιας και έχει αποδειχθεί πως πρόκειται για έναν αποτελεσματικό μηχανισμό περιορισμού των αποβλήτων τροφίμων. Κομβικό ρόλο σε αυτό θα πρέπει να έχει ο ορισμός στόχων για τους συμμετέχοντες στις εθελοντικές συμφωνίες, η διαδικασία μέτρησης και reporting των επιπέδων σπατάλης και η ανάπτυξη δράσεων πρόληψης, δωρεάς και εκτροπής. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στη στήριξη και ενδυνάμωση πρωτοβουλιών για τον περιορισμό της σπατάλης στον τομέα της φιλοξενίας (ξενοδοχεία, εστιατόρια), ώστε να επιτευχθεί η κινητοποίηση του κομβικού αυτού κλάδου και συνάμα να δημιουργηθεί ένα διεθνές θετικό brand image για τον ελληνικό τομέα φιλοξενίας.
- Στο ίδιο πλαίσιο, χρειάζεται να τονωθεί η έρευνα για καινοτομίες, μέσα από την αξιοποίηση ευρωπαϊκών πόρων, ειδικά στο αντικείμενο της αξιοποίησης των ρευμάτων τροφικών αποβλήτων για τη δημιουργία νέων προϊόντων, για την πρωτογενή παραγωγή και την ευφυή γεωργία.
- Είναι αναγκαία η αξιοποίηση καλών διεθνών πρακτικών και η μεταφορά τεχνογνωσίας για την εφαρμογή των σχετικών δράσεων.
- Λαμβάνοντας υπόψη πως η σπατάλη τροφίμων εντοπίζεται κυρίως σε επίπεδο νοικοκυριών, οι δράσεις ευαισθητοποίησης, ενημέρωσης και τα σχετικά εκπαιδευτικά προγράμματα, με την ενεργή συμμετοχή ΜΚΟ και ιδιωτικού τομέα, θα πρέπει να είναι καλά δομημένες και να στοχεύουν στην αλλαγή συμπεριφορών και στάσεων.

9.3.8. Υγιεινή Διατροφή

Η διάδοση και υιοθέτηση υγιεινών διατροφικών συνηθειών αποτελεί καθοριστικό παράγοντα προάσπισης της ατομικής υγείας, καθώς και βασικό συντελεστή προαγωγής της Δημόσιας Υγείας. Η δραστική αλλαγή του σύγχρονου τρόπου ζωής, η μείωση του ελεύθερου χρόνου, η μετεξέλιξη της οικογενειακής δομής και η επακόλουθη υιοθέτηση νέων διατροφικών συνηθειών, που οδηγούν στην κατανάλωση έτοιμου και τυποποιημένου φαγητού, είναι μια από τις πιο σοβαρές προκλήσεις για τη Δημόσια Υγεία στη σημερινή εποχή. Την ίδια στιγμή, η συστηματική καλλιέργεια αισθητικών προτύπων που αποκλίνουν από μια υγιή στάση ζωής, σε συνδυασμό με

την εμφάνιση προβλημάτων ψυχικής υγείας, αυξάνουν τη συχνότητα νοσημάτων που συνδέονται με διατροφικές διαταραχές.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (Global Action Plan for the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases 2013-2020), τα χρόνια μη μεταδιδόμενα νοσήματα όπως οι καρδιαγγειακές ασθένειες, οι καρκίνοι, οι χρόνιες πνευμονοπάθειες και ο σακχαρώδης διαβήτης ευθύνονται για το 63% των θανάτων παγκοσμίως. Οι κυριότεροι παράγοντες για την αυξημένη νοσηρότητα και θνησιμότητα από τα εν λόγω νοσήματα είναι το κάπνισμα, **οι ανθυγιεινές διατροφικές συνήθειες**, η ανεπαρκής σωματική δραστηριότητα και η κατάχρηση αλκοόλ. Όπως αναφέρεται στο European Food and Nutrition Action Plan 2015-2020 του Ευρωπαϊκού Γραφείου του Π.Ο.Υ., το αυξημένο σωματικό βάρος, η υπερβολική πρόσληψη ενέργειας, κορεσμένων και trans λιπαρών, ζάχαρης και αλατιού, καθώς και η ανεπαρκής κατανάλωση λαχανικών, φρούτων και προϊόντων ολικής άλεσης είναι βασικοί παράγοντες κινδύνου και πρέπει να αποτελέσουν ζητήματα προτεραιότητας. Επιπλέον, τα ποσοστά υπερβάλλοντος βάρους και παχυσαρκίας στα παιδιά και τους εφήβους είναι πολύ υψηλά ιδιαίτερα στις χώρες της νότιας Ευρώπης.

Επιπρόσθετα, έρευνες των τελευταίων ετών δείχνουν ότι η οικονομική κρίση στις ανεπτυγμένες χώρες έχει μεταξύ άλλων επίπτωση στη διατροφή ιδιαίτερα των κοινωνικο-οικονομικά αδύναμων οικογενειών και των παιδιών τους και ότι, στις περιόδους αυτές οι διατροφικές επιλογές παύουν να είναι υγιεινές και περιλαμβάνουν:

- α) αυξημένη κατανάλωση συσκευασμένων τροφίμων με υψηλή περιεκτικότητα ζάχαρης, λιπαρών και αλατιού,
- β) αυξημένη κατανάλωση γρήγορου ή έτοιμου φαγητού,
- γ) μείωση της κατανάλωσης φρούτων, φρέσκων λαχανικών, ψαριών και κρέατος.

Τέλος, θεωρείται ότι μια από τις κυριότερες αιτίες των χρόνιων νοσημάτων που συνδέονται με τη διατροφή είναι η απομάκρυνση από την ελληνική παραδοσιακή διατροφή και η κατανάλωση έτοιμου φαγητού.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, αναγνωρίζοντας την ανάγκη μείωσης της έκθεσης σε βασικούς παράγοντες κινδύνου και το γεγονός ότι συγκεκριμένοι περιβαλλοντικοί παράγοντες όπως και η συμπεριφορά του ατόμου μπορούν να τροποποιηθούν επί τα βελτίω μέσω εφαρμογής συντονισμένων δράσεων δημόσιας υγείας, προτρέπει τα κράτη-μέλη να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν δράσεις που θα προάγουν την Δημόσια Υγεία μέσω της υγιεινής διατροφής και της φυσικής δραστηριότητας. Η διάδοση και υιοθέτηση υγιεινών διατροφικών συνηθειών αποτελεί καθοριστικό παράγοντα προάσπισης της ατομικής υγείας, καθώς και βασικό συντελεστή προαγωγής της Δημόσιας Υγείας.

Επιπλέον, σύμφωνα με τα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά με τη διατροφή και τη σωματική δραστηριότητα (Ιούνιος 2014), τα Κράτη Μέλη καλούνται, μεταξύ άλλων:

- Να διατηρήσουν την υγιεινή διατροφή και την τακτική σωματική δραστηριότητα ως κορυφαία προτεραιότητα στο μέλλον, προκειμένου να περιοριστεί ο αντίκτυπος των χρόνιων ασθενειών και παθήσεων,
- Να προάγουν πολιτικές και πρωτοβουλίες που αποβλέπουν στην υγιεινή διατροφή και την επαρκή σωματική δραστηριότητα δια βίου, ξεκινώντας από πολύ νεαρή ηλικία, καθώς

και πριν και κατά την εγκυμοσύνη, σε συνδυασμό με υγιεινή διατροφή και προώθηση της σωματικής δραστηριότητας στην οικογένεια και το σχολείο κατά την παιδική και την εφηβική ηλικία, καθώς και αργότερα, στην ενήλικη ζωή και την τρίτη ηλικία,

- Να προάγουν την υγιεινή διατροφή, δίνοντας έμφαση σε διατροφές που ωφελούν την υγεία, όπως η μεσογειακή διατροφή ή κάθε άλλη διατροφή που ακολουθεί συναφείς εθνικές διατροφικές κατευθυντήριες γραμμές / διατροφικές συστάσεις.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχει πλέον ευρεία ευαισθητοποίηση προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της πληροφόρησης και της ενίσχυσης της κατανάλωσης υγιεινών τροφίμων. Το ζήτημα της διατροφικής πολιτικής δεν εξαντλείται μόνο στην υγειονομική του προέκταση, αλλά παρουσιάζει πολλές άλλες σημαντικές συνιστώσες. Ενδιαφέρει ένα μεγάλο μέρος της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας της χώρας, στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα, ενώ παράλληλα απορροφά ένα μεγάλο μέρος της ιδιωτικής κατανάλωσης. Στην Ευρώπη, όλο και περισσότερες χώρες υιοθετούν στρατηγικές και προγραμματισμένες προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Με τις πολιτικές αυτές, σε πολλές χώρες έχουν επιτευχθεί ορισμένα ιδιαίτερα ενθαρρυντικά αποτελέσματα, τόσο στα πρότυπα διατροφής όσο και στη βελτίωση της υγείας του γενικού πληθυσμού, όπως είναι για παράδειγμα ο περιορισμός της συχνότητας και της θνησιμότητας από στεφανιαία νόσο. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν την αποτελεσματικότητα που μπορεί να έχει ένα οργανωμένο σχέδιο δράσης στον τομέα της διατροφής.

9.3.8.1. Ποσοτικά δεδομένα για την υγιεινή διατροφή

Ποσοτικά δεδομένα για την παχυσαρκία

Η παχυσαρκία αποτελεί μία από τις πιο μεγάλες προκλήσεις προστασίας της Δημόσιας Υγείας για τον 21ο αιώνα. Οι αιτίες της παχυσαρκίας κυμαίνονται από γενετικές και ενδοκρινικές αιτίες έως περιβαλλοντικούς παράγοντες όπως το άγχος, η διατροφή και τα ολοένα αυξανόμενα καθιστικά πρότυπα εργασίας.

Σύμφωνα με την μελέτη για την Πολιτική Υγείας του ΟΟΣΑ με τίτλο: “The Heavy Burden of Obesity, The Economics of Prevention” (Οκτώβριος 2019):

- Στις 34 από τις 36 χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ, περισσότεροι από το μισό πληθυσμό είναι υπέρβαροι και σχεδόν ένα στα τέσσερα άτομα είναι παχύσαρκα.
- Ο μέσος όρος επιπολασμού (συχνότητας) της παχυσαρκίας στους ενήλικες στις χώρες μέλη του ΟΟΣΑ έχει αυξηθεί από 21% το 2010 στο 24% το 2016.
- Παρά την επιδίωξη την τελευταία δεκαετία να αντιμετωπιστεί η παχυσαρκία, χρειάζεται να γίνουν ακόμη περισσότερα εξ' αιτίας του καθιστικού τρόπου ζωής και της κατά 20% αύξησης στην πρόσληψη θερμίδων στις χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ, τα τελευταία 50 χρόνια.
- Στις επόμενες τρεις δεκαετίες το αυξημένο σωματικό βάρος θα έχει κόστος την απώλεια έως και 92 εκατομμυρίων ζωών στις χώρες του ΟΟΣΑ, με τις ασθένειες που σχετίζονται

με το αυξημένο βάρος και την παχυσαρκία να μειώνουν το προσδόκιμο ζωής κατά τρία χρόνια έως το 2050.

- Παγκόσμια, τουλάχιστον 2,8 εκατομμύρια άνθρωποι πεθαίνουν κάθε χρόνο λόγω του αυξημένου τους βάρους ή της παχυσαρκίας τους.

Πολλοί Ευρωπαίοι είναι υπέρβαροι ή παχύσαρκοι;

- Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας ο επιπολασμός της παχυσαρκίας σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες έχει τριπλασιαστεί από τη δεκαετία του 1980.
- Το 30-70% των ενηλίκων στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι υπέρβαροι, ενώ 10-30% είναι παχύσαρκοι.
- Κατά μέσο όρο, στις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 16% των ενηλίκων ήταν παχύσαρκοι το 2014, ενώ το 2000 το 11% ήταν παχύσαρκοι.
- Στην Ελλάδα, το 50% των γυναικών και το 70% των ανδρών έχουν σωματικό βάρος πάνω από το φυσιολογικό.
- Προβλέπεται ότι έως το 2030 περισσότεροι από το 50% του Ευρωπαϊκού πληθυσμού θα είναι παχύσαρκοι. Σε μερικές Ευρωπαϊκές χώρες έως 89% του πληθυσμού θα είναι υπέρβαροι ή παχύσαρκοι.

Η παχυσαρκία προκαλεί πλήθος χρόνιων ασθενειών;

- Το 44% του διαβήτη τύπου 2, το 23% της ισχαιμικής καρδιοπάθειας και μεταξύ 7% και 41% ορισμένων τύπων καρκίνου, οφείλονται ή αποδίδονται στο υπερβολικό βάρος και την παχυσαρκία.
- Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έως και το 7% των εθνικών προϋπολογισμών υγείας στην Ευρωπαϊκή Ένωση δαπανώνται κάθε χρόνο σε ασθένειες που σχετίζονται με την παχυσαρκία. Σε αυτό προστίθεται το ευρύτερο οικονομικό κόστος που προκαλείται από τις ημέρες απώλειας εργασίας λόγω ασθένειας, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την πρόωρη θνησιμότητα.

Η σοβαρή παχυσαρκία μειώνει το μέσο προσδόκιμο ζωής κατά μια δεκαετία:

- Άτομα με Δείκτη Μάζας Σώματος (ΔΜΣ) 30-34,9 kg/m², κατά μέσο όρο ζουν 2-4 χρόνια λιγότερο από αυτούς με κανονικό ΔΜΣ (18,5-24,9 kg/m²) και αυτοί με ΔΜΣ μεγαλύτερο του 40 kg/m² ζουν κατά μέσο όρο 10 χρόνια λιγότερο.

Η παχυσαρκία είναι η πέμπτη κατά σειρά αιτία θανάτου παγκοσμίως:

- Οι εθνικές δράσεις και τα μέτρα που λαμβάνονται σε εθνικό επίπεδο με σκοπό την αντιμετώπιση του προβλήματος της παχυσαρκίας είναι εξαιρετικά ανεπαρκή. Σύμφωνα με έρευνα που διενήργησε το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο το 2016, μόνο 19 χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποστήριξαν πως έχουν χαράξει και εφαρμόσει ή έχουν καταστρώσει στρατηγικές για την αντιμετώπιση της παχυσαρκίας. Ωστόσο, σύμφωνα με

το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο, μόνο 10 χώρες ήταν σε θέση να περιγράψουν ή να προσδιορίσουν μια πλήρη στρατηγική ή τουλάχιστον δέσμες μέτρων. Η Γερμανία, η Αυστρία και η Λετονία αναφέρθηκαν ότι έχουν τις πλέον ολοκληρωμένες.

Η EASO (Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Μελέτη της Παχυσαρκίας) επιδιώκει να ενθαρρύνει τα Κράτη Μέλη να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν ολοκληρωμένες στρατηγικές. Ωστόσο, η θέση της EASO είναι ότι οι στρατηγικές θα είναι αποτελεσματικές μόνο εάν εμπλακούν όλοι – από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Κοινοβούλιο μέχρι τα Κράτη Μέλη, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας και τους τοπικούς παράγοντες.

Σε ότι αφορά στην Ελλάδα, το 2016 δημοσιεύτηκαν τα πρώτα αποτελέσματα από το Πρόγραμμα Υδρία: Διατροφή και Υγεία του Ελληνικού Πληθυσμού (Ελληνικό Ίδρυμα Υγείας, 2016), το οποίο είναι η πρώτη εθνική έρευνα για αποτύπωση της υγείας του πληθυσμού στην Ελλάδα. Η έρευνα – που χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», ΕΣΠΑ 2007-2013 και διενεργήθηκε από το Ελληνικό Ίδρυμα Υγείας σε συνεργασία με το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων του Υπουργείου Υγείας – βασίστηκε σε αντιπροσωπευτικό δείγμα του μόνιμου πληθυσμού ηλικίας 18 και άνω (4.000 άτομα), αλλά και σε πρότυπα της Πανευρωπαϊκής Έρευνας Υγείας και διεξήχθη μεταξύ Ιουνίου 2013 και Δεκεμβρίου 2014. Σύμφωνα με τα πρώτα αποτελέσματα της έρευνας που δημοσιεύτηκαν, **επτά στους δέκα ενήλικες στην Ελλάδα είναι υπέρβαροι ή παχύσαρκοι**, κάτι που αναδεικνύει το πρόβλημα σε «μείζον θέμα Δημόσιας Υγείας», κατά τους συγγραφείς. Το πρόβλημα παρουσιάζεται συχνότερα στους άνδρες (78%) από ότι στις γυναίκες (68%), αλλά οι άνδρες είναι συχνότερα υπέρβαροι (44%, με 34% παχύσαρκους) ενώ οι γυναίκες είναι συχνότερα παχύσαρκες (36%, με 33% υπέρβαρες). Κανονικό βάρος παρουσιάζεται συχνότερα στις ηλικίες 18-24 ετών (61%) παρόλο που κι εκεί περίπου ένας στους τρεις είναι υπέρβαρος ή παχύσαρκος (35%). Ο Δείκτης Μάζας Σώματος⁴² (ΔΜΣ) δείχνει αύξηση από 25 ετών και άνω με ένα σοβαρό 64% να είναι υπέρβαρο/παχύσαρκο στις ηλικίες 25-49 ετών, 84% στις ηλικίες 50-64 ετών και 90% στις ηλικίες 65-79, ενώ δείχνει να υπάρχει μια αύξηση των ατόμων με κανονικό ΔΜΣ στην ηλικία των 80 ετών και άνω, ίσως, κατά τους ερευνητές, λόγω της μεγαλύτερης επιβίωσης ατόμων με φυσιολογικό σωματικό βάρος. Τέλος, στην ηλικία των 65 ετών και άνω αυξάνονται δραματικά τα ποσοστά παχυσαρκίας και στα δυο φύλα.

Στους Πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται ορισμένα από τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της EUROSTAT (2014) για την Ελλάδα και την ΕΕ27 σχετικά με τον Δείκτη Μάζας Σώματος (ΔΜΣ) ανά φύλο, ηλικία, χώρα γέννησης και βαθμό αστικοποίησης.

Πίνακας 9.15: Δείκτης Μάζας Σώματος (ΔΜΣ) κατά φύλο, ηλικία και χώρα γέννησης (2014)

Δείκτης Μάζας Σώματος	Φύλο	ΕΕ27		Ελλάδα		% Διαφοροποίησης ΔΜΣ (με βάση ΕΕ27)	
		Ξένη Χώρα	Χώρα Αναφοράς	Ξένη Χώρα	Χώρα Αναφοράς	Ξένη Χώρα	Χώρα Αναφοράς
Υπέρβαρο (ΔΜΣ = 25)	Σύνολο	49,2	49,9	48,3	56,1	-1,8%	12,4%
	Άντρες	55,7	57,5	57,5	65,6	3,2%	14,1%

⁴² Ο ΔΜΣ ορίζεται ως το βάρος σε κιλά δια του τετραγώνου του ύψους σε μέτρα.

	Γυναίκες	43,8	42,7	41,5	47,3	-5,3%	10,8%
Προ-παχύσαρκο (ΔΜΣ >25 & <29)	Σύνολο	34,2	34,9	33,7	39,0	-1,5%	11,7%
	Άντρες	41,9	42,2	43,8	47,4	4,5%	12,3%
	Γυναίκες	27,8	28,1	26,3	31,3	-5,4%	11,4%
Παχύσαρκο (ΔΜΣ > 30)	Σύνολο	15,0	15,0	14,6	17,1	-2,7%	14,0%
	Άντρες	13,9	15,3	13,7	18,2	-1,4%	19,0%
	Γυναίκες	16,0	14,6	15,3	16,0	-4,4%	9,6%

Πηγή: EUROSTAT, Database, Table [hlth_ehis_bm1b]

Πίνακας 9.16: Δείκτης Μάζας Σώματος (ΔΜΣ) ανά φύλο, ηλικία και βαθμό αστικοποίησης (2014)

Δείκτης Μάζας Σώματος	Φύλο	ΕΕ27				Ελλάδα				% διαφοροποίησης ΔΜΣ (με βάση ΕΕ27)			
		Σύνολο	Πόλεις	Πόλεις και προάστια	Αγροτικές περιοχές	Σύνολο	Πόλεις	Πόλεις και προάστια	Αγροτικές περιοχές	Σύνολο	Πόλεις	Πόλεις και προάστια	Αγροτικές περιοχές
Υπέρβαρο (ΔΜΣ = 25)	Σύνολο	49,7	47,1	49,3	53,0	55,5	52,6	53,2	61,8	11,7%	11,7%	7,9%	16,6%
	Αντρες	57,1	54,3	57,0	60,2	65,0	63,0	61,6	71,5	13,8%	16,0%	8,1%	18,8%
	Γυναίκες	42,7	40,6	42,1	46,0	46,8	43,2	45,2	53,5	9,6%	6,4%	7,4%	16,3%
Προ-παχύσαρκο (ΔΜΣ >25 & <29)	Σύνολο	34,7	33,4	34,7	36,2	38,6	36,5	36,9	43,3	11,2%	9,3%	6,3%	19,6%
	Αντρες	41,9	40,8	42,3	42,9	47,1	45,4	44,4	52,5	12,4%	11,3%	5,0%	22,4%
	Γυναίκες	28,0	26,9	27,6	29,8	30,9	28,4	29,7	35,4	10,4%	5,6%	7,6%	18,8%
Παχύσαρκο (ΔΜΣ > 30)	Σύνολο	14,9	13,6	14,6	16,7	16,9	16,2	16,3	18,5	13,4%	19,1%	11,6%	10,8%
	Αντρες	15,2	13,6	14,7	17,3	17,9	17,6	17,2	19,0	17,8%	29,4%	17,0%	9,8%
	Γυναίκες	14,7	13,7	14,5	16,2	16,0	14,8	15,4	18,1	8,8%	8,0%	6,2%	11,7%

Πηγή: EUROSTAT, Database, Table [hlth_ehis_bm1u]

Από τα στοιχεία των Πινάκων προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Η Ελλάδα παρουσιάζει υψηλότερο σε σχέση με την ΕΕ27 ΔΜΣ και στις τρεις κατηγορίες (υπέρβαρο, προ-παχύσαρκο, παχύσαρκο), τόσο στο σύνολο του πληθυσμού όσο και ανά φύλο. Η υψηλότερη απόκλιση παρατηρείται στα άτομα με παχυσαρκία (ΔΜΣ>30) και ειδικότερα στους άντρες.
- Οι αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα παρουσιάζουν υψηλότερο ΔΜΣ και στις τρεις κατηγορίες σε σύγκριση με τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές, με την μεγαλύτερη διαφοροποίηση στα προ-παχύσαρκα άτομα (ΔΜΣ >25 & <29) όπου η διαφοροποίηση ανέρχεται στο 19,6%. Το ίδιο παρατηρείται και στις πόλεις. Επιπλέον, οι αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα έχουν υψηλότερα ποσοστά υπέρβαρων, προ-παχύσαρκων και παχύσαρκων ατόμων σε σχέση με τις πόλεις.

Ποσοτικά δεδομένα για τη σύνδεση διατροφής και υγείας

Η κακή και ανθυγιεινή διατροφή ευθύνεται για έναν στους πέντε θανάτους στον κόσμο, περισσότερους από όσους σκοτώνουν το τσιγάρο και η υπέρταση, σύμφωνα με μια νέα διεθνή επιστημονική μελέτη.

Περισσότεροι από 130 επιστήμονες από 40 χώρες, με επικεφαλής τον επίκουρο καθηγητή, Ασκάν Αφσίν, του Ινστιτούτου Μετρικής και Αξιολόγησης της Υγείας του Πανεπιστημίου της Ουάσινγκτον στο Σιάτλ, που έκαναν τη σχετική δημοσίευση στο ιατρικό περιοδικό "The Lancet", πραγματοποίησαν την πιο ολοκληρωμένη μέχρι σήμερα και σε μεγαλύτερο βάθος χρόνου ανάλυση της σχέσης διατροφής και υγείας, αναλύοντας στοιχεία για 195 χώρες κατά την περίοδο 1990-2017.

Η μελέτη (μέρος της ευρύτερης έρευνας Global Burden of Disease) εκτιμά ότι η κακή διατροφή ευθυνόταν για 10,9 εκατομμύρια θανάτους το 2017 (το 22% του συνόλου των θανάτων ενηλίκων διεθνώς), έναντι οκτώ εκατομμυρίων θανάτων το 1990. Οι κυριότερες αιτίες θανάτου που σχετίζονται με τη διατροφή, είναι κατά σειρά η καρδιαγγειακή νόσος (9,5 εκατομμύρια θάνατοι), ο καρκίνος (913.000) και ο διαβήτης (339.000). Συγκριτικά, ο καπνός σχετιζόταν με οκτώ εκατομμύρια θανάτους και η υπέρταση με 10,4 εκατομμύρια.

Η κατανάλωση περισσότερων υγιεινών τροφών όπως τα δημητριακά ολικής άλεσης, τα φρούτα, τα λαχανικά και οι ξηροί καρποί, καθώς και λιγότερων ανθυγιεινών, όπως τα κάθε είδους ποτά με ζάχαρη, το αλάτι, τα λίπη «τρανς» και τα κόκκινα επεξεργασμένα κρέατα, θα μπορούσαν να αποτρέψουν πολλούς θανάτους. Ο μεγαλύτερος αριθμός θανάτων, που σχετίζονται με τη διατροφή (πάνω από το 50% του συνόλου), αφορά την κατανάλωση μεγάλης ποσότητας αλατιού (τρία εκατομμύρια θάνατοι ετησίως), μικρής ποσότητας δημητριακών ολικής άλεσης (τρία εκατομμύρια θάνατοι) και όχι αρκετών φρούτων (δύο εκατομμύρια θάνατοι).

Η μελέτη εκτιμά ότι κατά μέσο όρο ο κόσμος καταναλώνει μόνο το 12% της συνιστώμενης ποσότητας ξηρών καρπών (τρία γραμμάρια τη μέρα έναντι των 21 γραμμαρίων που συνιστώνται), ενώ αντίθετα πίνει δεκαπλάσια ποσότητα ποτών-ροφημάτων με ζάχαρη (49 γραμμάρια τη μέρα) από τη συνιστώμενη (τρία γραμμάρια).

Ακόμη, η μέση παγκόσμια διατροφή περιλαμβάνει μόνο το 16% της συνιστώμενης ποσότητας γάλατος (71 γραμμάρια τη μέρα αντί για 435), το 23% της συνιστώμενης ποσότητας δημητριακών ολικής άλεσης (29 γραμμάρια ημερησίως αντί 125), σχεδόν διπλάσια ποσότητα επεξεργασμένου κρέατος από τη συνιστώμενη (τέσσερα γραμμάρια τη μέρα αντί για δύο) και σχεδόν διπλάσιο αλάτι από το συνιστώμενο (έξι γραμμάρια τη μέρα αντί τρία).

Η έρευνα δείχνει ότι **στην Ελλάδα** οι θάνατοι λόγω κακής διατροφής είναι πλέον αναλογικά λιγότεροι σε σχέση με το 1990, καθώς φαίνεται πως οι Έλληνες κάνουν πιο υγιεινή διατροφή από ό,τι παλιότερα, αλλά η θέση της χώρας μας στην παγκόσμια κατάταξη έχει υποχωρήσει σημαντικά.

Η χώρα μας εμφανίζει διαχρονικά βελτίωση στο ποσοστό των θανάτων που σχετίζονται με τη διατροφή μεταξύ 1990-2017, παρόλα αυτά η θέση της στην παγκόσμια κατάταξη εμφανίζει σημαντική υποχώρηση, επειδή στο μεταξύ άλλες χώρες εμφάνισαν αναλογικά ακόμη μεγαλύτερη βελτίωση. Έτσι, η Ελλάδα το 1990 ήταν 16η διεθνώς με περίπου 248 «διατροφικούς» θανάτους ανά 100.000, ενώ το 2017 είχε πέσει στη 39η θέση με περίπου 167 θανάτους ανά 100.000. Η χώρα μας βρίσκεται πάντως σε καλύτερη θέση από χώρες όπως οι ΗΠΑ (43η).

Όσον αφορά τα προσαρμοσμένα λόγω ανικανότητας έτη ζωής (Disability-Adjusted Life years-DALYs), που σχετίζονται με τους κινδύνους της διατροφής, ενώ το 1990 η Ελλάδα βρισκόταν στην όγδοη θέση από την κορυφή της παγκόσμιας κατάταξης (με 4.693 έτη DALYs ανά 100.000), το 2017 είχε υποχωρήσει στη 35η θέση (με 3.398 DALYs).

Ποσοτικά δεδομένα για τις διατροφικές συνήθειες των Ελλήνων

Θα πρέπει να επισημανθεί η έλλειψη επικαιροποιημένων δεδομένων σχετικά με την κατανάλωση τροφίμων στη χώρα. Τα ποσοτικά δεδομένα που παρουσιάζονται στην παρούσα ενότητα προέρχονται από ερευνητικά προγράμματα προηγούμενων περιόδων, διαθέσιμα στοιχεία της EUROSTAT (2014) και διεθνών οργανισμών και έρευνες/μελέτες από ελληνικούς φορείς.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Προγράμματος Υδρία, η μέση κατανάλωση φρούτων και λαχανικών στην Ελλάδα έχει μειωθεί τις τελευταίες δεκαετίες και είναι χαμηλότερη από τις διεθνείς οδηγίες. Λαμβάνοντας υπόψη τις συστάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (κατανάλωση μεγαλύτερη από 400 γραμμάρια φρούτων και λαχανικών την ημέρα για τη μείωση του κινδύνου εκδήλωσης χρόνιων ασθενειών) μόνο το 25% του ενήλικου πληθυσμού της χώρας φαίνεται να έχει πρόσληψη επαρκών ποσοτήτων. Οι άνδρες φαίνεται ότι προτιμούν να τρώνε λαχανικά παρά φρούτα και οι γυναίκες προτιμούν να καταναλώνουν περισσότερα φρούτα από τους άνδρες. Η μέση κατανάλωση λαχανικών (177 g / ημέρα) πλησιάζει την αντίστοιχη μέση τιμή, υποδηλώνοντας ότι τα άτομα στην Ελλάδα καταναλώνουν λαχανικά τακτικά και χωρίς σημαντικές αποκλίσεις στις καθημερινές τους προσλήψεις. Η πρόσληψη μακρο-θρεπτικών ουσιών δεν διαφέρει σημαντικά μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η χαμηλότερη πρόσληψη αιθανόλης στις γυναίκες αντισταθμίζεται από μεγαλύτερη ημερήσια πρόσληψη υδατανθράκων από τις γυναίκες σε σύγκριση με τους άνδρες.

Στον Πίνακα 9.17 και στο Διάγραμμα 9.33 που ακολουθούν παρουσιάζονται ορισμένα από τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της EUROSTAT (2014) για την Ελλάδα και την ΕΕ27 σχετικά με την

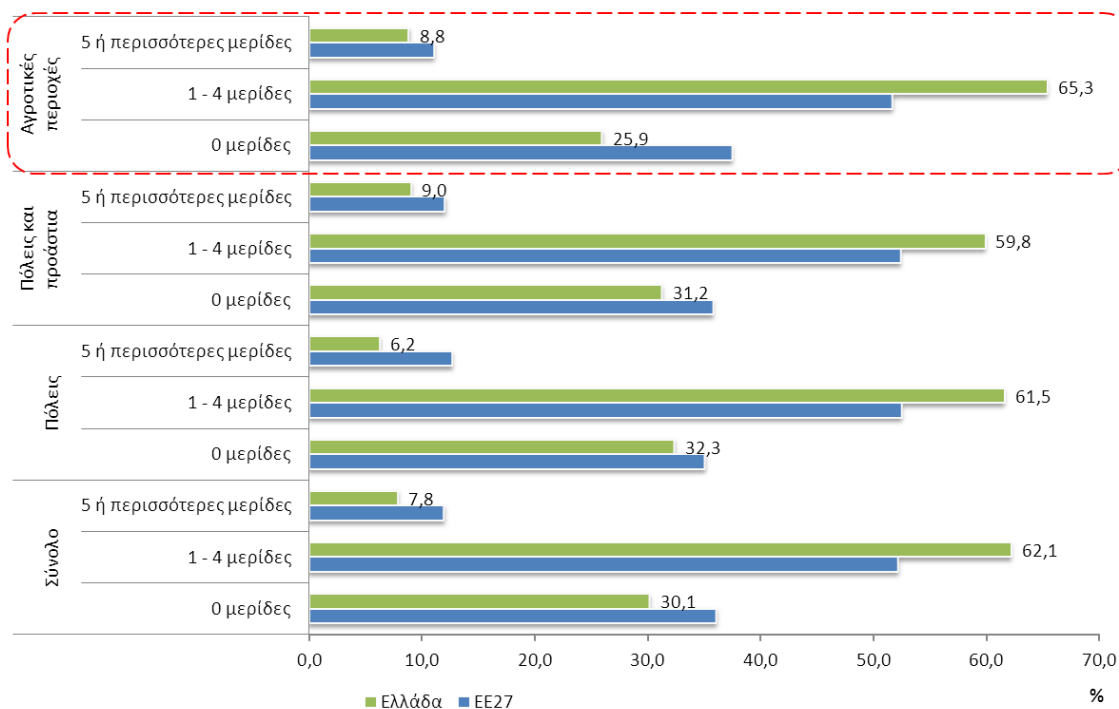
καθημερινή κατανάλωση φρούτων και λαχανικών ανά κατά φύλο, ηλικία, χώρα γέννησης και βαθμό αστικοποίησης.

Πίνακας 9.17: Καθημερινή κατανάλωση φρούτων και λαχανικών ανά φύλο, ηλικία και χώρα γέννησης (2014)

Φύλο	Κατανάλωση Φρούτων	ΕΕ27		Ελλάδα		% διαφοροποίησης στη κατανάλωση φρούτων (με βάση ΕΕ27)	
		Ξένη Χώρα	Χώρα Αναφοράς	Ξένη Χώρα	Χώρα Αναφοράς	Ξένη Χώρα	Χώρα Αναφοράς
Σύνολο	0 μερίδες	30,9%	36,3%	29,0%	30,2%	-6,1%	-16,8%
	1 - 4 μερίδες	53,4%	52,2%	62,7%	62,1%	17,4%	19,0%
	5 ή περισσότερες μερίδες	15,7%	11,5%	8,3%	7,7%	-47,1%	-33,0%
Άντρες	0 μερίδες	36,6%	42,4%	41,0%	34,2%	12,0%	-19,3%
	1 - 4 μερίδες	51,1%	48,7%	49,3%	58,5%	-3,5%	20,1%
	5 ή περισσότερες μερίδες	12,3%	8,9%	9,7%	7,3%	-21,1%	-18,0%
Γυναίκες	0 μερίδες	26,3%	30,7%	20,0%	26,5%	-24,0%	-13,7%
	1 - 4 μερίδες	55,2%	55,4%	72,6%	65,4%	31,5%	18,1%
	5 ή περισσότερες μερίδες	18,5%	14,0%	7,4%	8,1%	-60,0%	-42,1%

Πηγή: EUROSTAT, Database, Table [hlth_ehis_fv3b]

Διάγραμμα 9.33: Καθημερινή κατανάλωση φρούτων και λαχανικών ανά φύλο, ηλικία και βαθμό αστικοποίησης (2014)



Σύμφωνα με τα παραπάνω:

- Το ποσοστό του συνολικού πληθυσμού που καταναλώνει καθημερινά 1-4 μερίδες φρούτων και λαχανικών είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο Ευρωπαϊκό (62.1% έναντι 52.2%). Ωστόσο, το ποσοστό του πληθυσμού που καταναλώνει καθημερινά περισσότερες από πέντε μερίδες φρούτων και λαχανικών είναι χαμηλότερο από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο (7,7% έναντι 11.5%).
- Οι γυναίκες στην Ελλάδα φαίνεται να ακολουθούν πιο υγιεινές συνήθειες, αφού το ποσοστό του γυναικείου πληθυσμού που καταναλώνει καθημερινά 1-4 μερίδες φρούτων και λαχανικών ανέρχεται στο 65.4% (έναντι 55.4% σε Ευρωπαϊκό επίπεδο). Ωστόσο, το ποσοστό των γυναικών που καταναλώνουν σε καθημερινή βάση περισσότερες από πέντε μερίδες φρούτων και λαχανικών είναι χαμηλότερο από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο (8.1% έναντι 14%).
- Οι αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα παρουσιάζουν υψηλότερο ποσοστό πληθυσμού (65.3%) με καθημερινή κατανάλωση 1-4 μερίδων φρούτων και λαχανικών σε σχέση με τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές. Επιπλέον, το ποσοστό του πληθυσμού που δεν καταναλώνει καθόλου φρούτα και λαχανικά σε ημερήσια βάση είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο Ευρωπαϊκό.

Σε ότι αφορά στην κατανάλωση κρέατος στην Ελλάδα αυτή κυμαίνεται κοντά στον παγκόσμιο μέσο όρο. Η συγκεκριμένη διατροφική επιλογή αποτελεί συνήθως έναν δείκτη οικονομικής ευμάρειας, με τις ΗΠΑ και το Κουβέιτ να βρίσκονται στην κορυφή της σχετικής κατάταξης: ο μέσος Αμερικανός καταναλώνει ετησίως 120 κιλά κρέατος και ο μέσος Κουβεϊτιανός 119,2 κιλά. **Ο μέσος Έλληνας καταναλώνει ετησίως 74,8 κιλά**, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Διεθνούς Οργάνωσης Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ (FAO). Από τα στοιχεία του FAO φαίνεται πως η Ελλάδα βρίσκεται αρκετά πιο χαμηλά σε κατανάλωση κρέατος από αρκετές άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ενδεικτικό είναι πως ο μέσος Ιταλός καταναλώνει ετησίως 90,7 κιλά κρέατος (74,8 στην Ελλάδα), ο Ισπανός 97 και ο Πορτογάλος 93,4 κιλά. Πολύ υψηλότερα βρίσκονται η Αυστρία (111,5 κιλά) και το Λουξεμβούργο (107,9 κιλά) και πολύ πιο χαμηλά η Βουλγαρία (53), η Ρουμανία (64,2) και η Τουρκία (25,3 κιλά).

Στα χρόνια της κρίσης, η δαπάνη των ελληνικών νοικοκυριών για κρέας εμφάνισε αισθητή μείωση, της τάξης των 16,51 ευρώ τον μήνα (2010 – 2017). Τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ δείχνουν πως το μέσο ελληνικό νοικοκυριό δαπανούσε το 2010 για κρέας 81,76 ευρώ τον μήνα (81,67 ευρώ στις αστικές και 82,27 ευρώ στις αγροτικές). Το ποσό μειώθηκε το 2017, φτάνοντας στα 65,25 ευρώ ανά νοικοκυριό. Αξιόλογη είναι η μείωση στις αγροτικές ή ημιαστικές περιοχές, όπου η μέση μηνιαία δαπάνη περιορίστηκε στα 62,13 ευρώ (65,99 ευρώ στις αστικές). Τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ δείχνουν μείωση και στην ημερήσια πρόσληψη ζωικής πρωτεΐνης, η οποία το 2013 είχε περιοριστεί στα 59 γραμμάρια, έναντι 63 γραμμαρίων το 2009.

Την αναδυόμενη τάση των Ελλήνων για μεγαλύτερη προσοχή και ενδιαφέρον στη διατροφή τους κατέγραψε η μελέτη του Ινστιτούτου Έρευνας Λιανεμπορίου Καταναλωτικών Αγαθών (ΙΕΛΚΑ)⁴³

⁴³ <http://www.ielka.gr/?p=2109>

για το διατροφικό προφίλ των Ελλήνων, που εκπονήθηκε το 2016, βασισμένη σε δείγμα 2.000 ατόμων από όλη τη χώρα.

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της μελέτης, παρά την υψηλή κατανάλωση σε κρέας, σε γενικές γραμμές διατηρούνται βασικές αρχές της μεσογειακής διατροφής από τον καταναλωτή, με το ελαιόλαδο, τα φρούτα και τα λαχανικά να είναι με διαφορά οι τροφές που καταναλώνουν συχνότερα οι καταναλωτές. Πολύ υψηλή θέση καταλαμβάνουν τα όσπρια, ενώ τα πουλερικά-λευκό κρέας ξεπερνούν το κόκκινο κρέας-μοσχάρι. Ιδιαίτερη θέση φαίνεται πως έχει ο καφές στη διατροφή του Έλληνα, όπως και η φέτα. Η κατανάλωση γλυκών κρίνεται ως υψηλή, όπως επίσης και η προτίμηση σε λευκά ζυμαρικά έναντι των επιλογών ολικής άλεσης.

Πέρα από την κατά δήλωση πιο έντονη αναζήτηση για τροφές με συγκεκριμένες ευεργετικές ιδιότητες (π.χ. υπερτροφές) είναι σαφές συγχρόνως η ουσιαστική αύξηση στην απλή προτίμηση κατανάλωσης τροφών με χαμηλά λιπαρά, ψωμί ολικής άλεσης κ.ά. έναντι λιγότερο υγιεινών εναλλακτικών.

Ποσοστό 56% των καταναλωτών δηλώνουν ότι προσέχουν τη διατροφή τους, ενώ ιδιαίτερα υψηλά είναι τα ποσοστά των καταναλωτών που δηλώνουν ότι ενημερώνονται ενεργητικά για τη διατροφική αξία των προϊόντων που καταναλώνουν. Συγκεκριμένα, ποσοστό 53% ψάχνουν πληροφορίες για τις ευεργετικές ιδιότητες των τροφών ενώ το 49% και το 46% αναζητούν πληροφορίες για το λίπος και τα επεξεργασμένα σάκχαρα των τροφών αντίστοιχα.

Μία από τις σημαντικότερες τάσεις που καταγράφηκαν είναι η αυξητική τάση για γεύμα στο σπίτι και η σημασία της οικογένειας σε αυτά τα γεύματα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας η πλειοψηφία των γευμάτων σε ποσοστό άνω του 75% ετοιμάζεται καθημερινά στο σπίτι, ενώ το 95% των ερωτώμενων πραγματοποιεί τουλάχιστον 3 φορές την εβδομάδα το κύριο γεύμα του στο σπίτι με φαγητό που είναι μαγειρεμένο στο σπίτι. Αντίθετα, μόλις το 1% τρώει καθημερινά ως κύριο γεύμα φαγητό που δεν έχει ετοιμαστεί στο σπίτι και το 82% δεν παραγγέλνει πότε ή 1 φορά την εβδομάδα το πολύ «φαγητό απ' έξω». Αντίστοιχα είναι και τα ποσοστά για την εστίαση εκτός σπιτιού, η οποία αποτελεί εβδομαδιαία συνήθεια για το 60% περίπου του δείγματος, ενώ το 37% δεν τρώει ποτέ ή σχεδόν ποτέ εκτός σπιτιού.

Σε μεγάλο βαθμό πρόκειται για μία επιλογή των καταναλωτών που έχει προκληθεί από το μειωμένο διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών, η οποία στη συνέχεια καλλιεργήθηκε και από άλλους παράγοντες, όπως για παράδειγμα το αυξημένο ενδιαφέρον του κοινού για μαγειρική ή το ανερχόμενο ενδιαφέρον για προστασία της υγείας ενός πληθυσμού με αυξανόμενο Μ.Ο. ηλικίας.

Οι αλλαγές στις διατροφικές και καταναλωτικές τάσεις των Ελλήνων βρέθηκαν στο επίκεντρο πρόσφατης **νέας έρευνας**⁴⁴ που πραγματοποίησε το Ινστιτούτο Έρευνας Λιανεμπορίου Καταναλωτικών Αγαθών (ΙΕΛΚΑ). Στο πλαίσιο της παγκόσμιας ημέρας διατροφής της 16ης Οκτωβρίου και με αφορμή το 10^ο Συνέδριο ΙΕΛΚΑ FMCG2030 το Ινστιτούτο Έρευνας

⁴⁴ Ημέρα διατροφής 2019: Οι επτά αναδυόμενες Διατροφικές και Καταναλωτικές Τάσεις για την επόμενη δεκαετία (2020-2030).

Λιανεμπορίου Καταναλωτικών Αγαθών (ΙΕΛΚΑ) πραγματοποίησε έρευνα καταγράφοντας τις αλλαγές που συμβαίνουν στις διατροφικές και καταναλωτικές τάσεις των Ελλήνων. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2019 με δείγμα 950 καταναλωτές από όλη την Ελλάδα και τα αποτελέσματα αναδεικνύουν **επτά διατροφικές και καταναλωτικές τάσεις** οι οποίες αναμένεται να διαμορφώσουν τον κλάδο των σουπερμάρκετ και των προμηθευτών τους την επόμενη δεκαετία. Οι επτά αναδυόμενες διατροφικές και καταναλωτικές τάσεις για την επόμενη δεκαετία (2020-2030) είναι:

1. Χορτοφαγία-Χορτοφαγική Διατροφή

Οι διεθνείς δημογραφικές εξελίξεις και οι πολιτισμικές αλλαγές σε συνδυασμό με τις παραγωγικές δυνατότητες της παγκόσμιας οικονομίας για παραγωγή ζωικών πρωτεϊνών αποτελούν παράγοντες που συνεισφέρουν στην παγκόσμια αύξηση των καταναλωτών που επιλέγουν την χορτοφαγική διαίτα. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν χώρες όπως η Σουηδία που το ποσοστό των χορτοφάγων φτάνει ακόμα και το 15%, ενώ σε χώρες όπως η Ινδία ξεπερνάει το 35%.

Στην Ελλάδα το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνουν χορτοφάγοι δεν ξεπερνά το 3%, αλλά υπάρχει ένα έντονο ενδιαφέρον για αύξηση της κατανάλωσης φρούτων και λαχανικών, το οποίο είναι σημαντικά πιο έντονο από άλλες χώρες, με το 62% του κοινού να δηλώνει ότι έχει αυξήσει την κατανάλωση φρούτων και λαχανικών με στόχο τη βελτίωση της υγείας τους.

2. Εναλλακτικά τρόφιμα

Η προαναφερθείσα τάση, αναμένεται να κάνει πιο έντονη την αναζήτηση για εναλλακτικά υλικά, τρόφιμα και προϊόντα προκειμένου να καλυφθούν οι υπάρχουσες διατροφικές συνήθειες. Προϊόντα όπως το φυτικό τυρί, τα φυτικά γάλατα κλπ υπάρχουν ήδη στην ελληνική αγορά, με το επόμενο βήμα να είναι το κρέας εργαστηρίου ή από φυτικά συστατικά. Υπάρχει άλλωστε ήδη ένα καταναλωτικό κοινό που κάνει τις συγκεκριμένες διατροφικές επιλογές, αν και σε χαμηλότερο ποσοστό σε σχέση με το εξωτερικό. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 25% του κοινού θεωρεί αυτές τις επιλογές πιο υγιεινές, έναντι 51% στις ΗΠΑ.

3. Νέες γεύσεις

Η πολυπολιτισμικότητα, η πρόσβαση στο διαδίκτυο και οι δύο προηγούμενες τάσεις οδηγούν την επιθυμία του καταναλωτικού κοινού για νέες γεύσεις και ποικιλία διαφορετικών επιλογών. Το 71% του κοινού δηλώνει ότι του αρέσει να ανακαλύπτει καινούργιες γεύσεις (ποσοστό μεγαλύτερο από το 67% των ΗΠΑ), ενώ το 66% δηλώνει ότι η ποικιλία ειδών είναι βασικός παράγοντας για την επιλογή σημείου πώλησης. Ήδη σήμερα οι εταιρείες τροφίμων πειραματίζονται με νέους συνδυασμούς γεύσεων προσπαθώντας να καλύψουν αυτή την ανάγκη, ενώ και οι λιανεμπορικές επιχειρήσεις επεκτείνουν το κωδικολόγιο τους με νέες κατηγορίες και νέα προϊόντα.

4. Αύξηση των σνακ και του φαγητού ευκολίας

Οι αυξανόμενοι ρυθμοί ζωής στην καθημερινότητα, η αύξηση της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και οι δημογραφικές αλλαγές διαμορφώνουν ένα καταναλωτικό κοινό με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Πρόκειται για ένα κοινό το οποίο έχει περιορισμένο χρόνο για να αφιερώσει στη μαγειρική και ένα κοινό το οποίο όλο και περισσότερο λειτουργεί τις βραδινές ώρες. Το κοινό αυτό αναζητά όλο και περισσότερο εύκολες λύσεις για να καλύψει τη διατροφή του, αντικαθιστώντας γεύματα με σνακ, αντικαθιστώντας τη μαγειρική με έτοιμες λύσεις και αξιοποιώντας όλο

περισσότερο το food delivery. Οι αλλαγές αυτές επηρεάζουν τόσο τη βιομηχανία προϊόντων η οποία καλείται να απαντήσει με νέα προϊόντα, όσο και το λιανεμπόριο το οποίο πρέπει να παρέχει πλέον λύσεις και όχι μόνο προϊόντα.

5. Υγεία και διατροφή

Σε αντίθεση όμως με την προηγούμενη τάση, η πλειοψηφία των καταναλωτών (και ειδικά οι μεγαλύτερες ηλικίες) αναμένεται να αφιερώνουν όλο και περισσότερο χρόνο για τον σχεδιασμό-προγραμματισμό της διατροφής τους, ως αποτέλεσμα της αύξησης του επιπέδου εκπαίδευσης και του μέσου προσδόκιμου ζωής. Το κοινό θα θέλει να ζει πιο υγιές για όλο μεγαλύτερο χρόνο. Η υγεία είναι αλληλένδετη με τη διατροφή (88%), ενώ η υγιεινή διατροφή είναι αλληλένδετη με τη μαγειρική (89%). Το κοινό θα ψάχνει πιο υγιεινές επιλογές για τη διατροφή του και οι επιχειρήσεις θα πρέπει να είναι προετοιμασμένες να απαντήσουν σε αυτή την ανάγκη, καθώς το τι είναι υγιεινό σε ένα μεγάλο βαθμό θα είναι ασαφές για μεγάλες ομάδες του αγοραστικού κοινού.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι μια από τις τροφές η οποία ενοχοποιείται όλο και περισσότερο στα μάτια του καταναλωτικού κοινού ως ανθυγιεινή είναι η ζάχαρη. Η στροφή προς εναλλακτικές πηγές όπως είναι η ζαχαρίνη και η στέβια φαίνεται ότι κερδίζει έδαφος με το 28% του κοινού να επιλέγει αυτές τις εναλλακτικές. Παράλληλα ένα 38% του κοινού δηλώνει ότι γενικότερα αποφεύγει την κατανάλωση γλυκών και ζάχαρης με το – θεωρητικό – αθροιστικό ποσοστό να φτάνει το 66%, αφήνοντας πλέον μία μειοψηφία να παραμένει αφοσιωμένη στην παραδοσιακή κρυσταλλική επιλογή.

6. Η μανία με τα κοινωνικά δίκτυα

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media) όλο και πιο έντονα θα διαμορφώνουν τις επιλογές του καταναλωτικού κοινού με τις αγορές τροφίμων, τη μαγειρική και την κατανάλωση να συνδέονται με το internet όλο και περισσότερο. Το 39% του κοινού μαγειρεύει σήμερα έχοντας ανοιχτό το κινητό δίπλα για να βλέπει συνταγές, ενώ το 22% έχει ρωτήσει ενεργά συμβουλές μέσω των social media. Πλέον η νοικοκυρά του σπιτιού δεν μαγειρεύει μόνο για την οικογένεια, αλλά και για έναν ευρύτερο κύκλο με το 40% των ερωτώμενων να δηλώνουν ότι έχουν ανεβάσει φωτογραφία με το φαγητό τους στο διαδίκτυο. Οι influencers θα αποκτήσουν πιο ενεργούς ρόλους και επηρεάζουν περισσότερο τις εξελίξεις. Οι ταχύτητες διάδοσης πληροφοριών και υιοθέτησης τάσεων γίνονται όλο και πιο γρήγορες, δημιουργώντας την ανάγκη για τις επιχειρήσεις και να ακολουθούν σε αυτούς του ρυθμούς, αλλά κυρίως να έχουν παρουσία σε αυτά τα μέσα.

7. Κλιματική αλλαγή και βιώσιμη ανάπτυξη

Η κλιματική αλλαγή και το ολοένα εντονότερο ενδιαφέρον του κοινού για το περιβάλλον αναμένεται να επηρεάσει σημαντικά τον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων. Οι καταναλωτές γίνονται όλο και πιο απαιτητικοί και κριτικοί σε σχέση με τη λειτουργία των επιχειρήσεων. Τα ποσοστά είναι συγκρίσιμα σε Ελλάδα και εξωτερικό σε σχέση με την πρόθεση αγοράς από επιχειρήσεις που λειτουργούν με ηθικό και με φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο. Συγκεκριμένα η πρόθεση αγοράς με κριτήριο την ειλικρίνεια και διαφάνεια των επιχειρήσεων για τον τρόπο λειτουργίας τους καταγράφεται σε ποσοστό 74% στην Ελλάδα έναντι 80% στις ΗΠΑ.

Οι παραπάνω τάσεις λειτουργούν μέσα στο οικονομικό περιβάλλον στο οποίο καλούνται να αγοράσουν οι πολίτες. Από τη μία πλευρά ο καταναλωτής προσπαθεί να ακολουθήσει μία

συγκεκριμένη πιο υγιεινή διατροφή, αλλά από την άλλη πλευρά προσπαθεί να εξισορροπήσει τις επιλογές του με το διαθέσιμο εισόδημα που έχει. Αξιοσημείωτο όμως είναι ότι μία μειοψηφική αλλά σημαντική μερίδα του κοινού, περί το 40%, είναι διατεθειμένη ακόμα και να πληρώσει υψηλότερη τιμή για προϊόντα που έχουν παραχθεί με προδιαγραφές και διαδικασίες πιο φιλικές προς το περιβάλλον. Πάντα θα υπάρχει μία ευαίσθητη ισορροπία ανάμεσα στα θέλω του καταναλωτή και στις δυνατότητες προσφοράς από τις επιχειρήσεις. Οι οργανισμοί που θα καταφέρουν να λειτουργήσουν κοντά σε αυτή τη λεπτή γραμμή θα είναι και αυτές που θα αναδειχθούν την επόμενη δεκαετία.

9.3.8.2. Στρατηγικές, πολιτικές και δράσεις για την υγιεινή διατροφή

Ευρωπαϊκή Ένωση

Η βάση πάνω στην οποία αναπτύσσεται η στρατηγική της Ε.Ε. στον τομέα της διατροφής είναι η διακηρυγμένη απαίτηση «κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Κοινότητας να εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασία της υγείας». Η απαίτηση αυτή στην Ε.Ε. ερμηνεύεται ότι οι προτάσεις σε όλους τους τομείς της κοινοτικής δραστηριότητας (εσωτερική αγορά, έρευνα, γεωργία, εμπόριο και πολιτική ανάπτυξης, περιβάλλον κ.λπ.) πρέπει να προάγουν ενεργητικά την προστασία της υγείας. Πάνω σε αυτή τη θεμελιακή αφετηρία, η στρατηγική της Ε.Ε. στον τομέα της διατροφής κινείται σε δύο άξονες:

α) Ο ένας άξονας αφορά την ασφάλεια των τροφίμων και την προστασία του καταναλωτή από βιολογικούς, χημικούς, τοξικούς ή άλλους κινδύνους που μπορεί να απειλήσουν την υγεία, με σκοπό την εξασφάλιση υψηλότερου επιπέδου ασφάλειας των τροφίμων.

β) Ο δεύτερος άξονας είναι η προσέγγιση της διατροφής μέσα από την οπτική της Δημόσιας Υγείας, ως σημαντικού καθοριστικού παράγοντα της υγείας, αλλά και της νοσηρότητας των ανθρώπων. Σε σχέση με τον πρώτο άξονα, η στρατηγική της Ε.Ε. έχει καθορισθεί από το 2000 με τη «Λευκή Βίβλο» για την ασφάλεια των τροφίμων, που ορίζει ένα σύνολο ενεργειών για τη συμπλήρωση και τον εκσυγχρονισμό της κοινοτικής νομοθεσίας στον τομέα αυτό.

Ο δεύτερος άξονας της στρατηγικής της Ε.Ε. είναι η οικοδόμηση μιας ειδικής πολιτικής για την προώθηση της υγιεινής διατροφής και την αντιμετώπιση της παχυσαρκίας, με σκοπό τον περιορισμό των σχετιζόμενων με τη διατροφή και την παχυσαρκία ασθενειών. Στον τομέα αυτό, το 2007, η Ε.Ε. προχώρησε στην οριστικοποίηση της «Ευρωπαϊκής στρατηγικής για θέματα υγείας που έχουν σχέση με τη διατροφή, το υπερβολικό βάρος και την παχυσαρκία» [COM (2007) 279], και επιβεβαίωσε τις δράσεις που από το 2005 είχαν προσδιορισθεί με την «Πράσινη Βίβλο» για τη διατροφή και την παχυσαρκία [COM (2005) 637]. Το πλαίσιο που καθορίζουν οι δύο αυτές οδηγίες περιλαμβάνει δράσεις στους παρακάτω τομείς:

Σφαιρική και ολοκληρωμένη προσέγγιση της διατροφής, με παρεμβάσεις σε όλες τις συναφείς πολιτικές

Θέσπιση μέτρων, ώστε σε όλες τις συναφείς πολιτικές σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, να λαμβάνεται υπόψη ο αντίκτυπος στη διατροφική υγεία και τη σωματική άσκηση, με την αξιολόγηση των επιπτώσεων, τη δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος που να διευκολύνει την υγιεινή διατροφή, τη σωματική άσκηση κ.λπ., όπως φαίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

ΓΔ/ Τομέας Πολιτικής	Πρωτοβουλία / Δράση
Υγεία και Ασφάλεια των Τροφίμων - Ασφάλεια των Τροφίμων	Επισήμανση τροφίμων Ισχυρισμοί Υγείας και Διατροφής
Γεωργία	Πρόγραμμα κατανάλωσης φρούτων, λαχανικών και γάλακτος στα σχολεία
Κοινωνία της πληροφορίας - Υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων	Οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων
Έρευνα	Ερευνητικά έργα σχετικά με τρόφιμα, διατροφή και υγεία
Μεταφορές	Καθαρές Αστικές Μεταφορές
Πολιτική Συνοχής	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)
Εκπαίδευση & Πολιτισμός	Πρόγραμμα εργασίας της ΕΕ για τον αθλητισμό (2014-2017) Σύσταση του 2013 σχετικά με την προώθηση της σωματικής άσκησης για τη βελτίωση της υγείας σε όλους τους τομείς Κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τη φυσική δραστηριότητα 2008

Επισήμανση τροφίμων

Τα θέματα που αφορούν στην επισήμανση των τροφίμων ρυθμίζονται σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1169/2011 Σχετικά με την παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα στους καταναλωτές. Ο κανονισμός θεσπίζει τις γενικές αρχές, απαιτήσεις και υποχρεώσεις που διέπουν τις πληροφορίες για τα τρόφιμα και ειδικότερα την επισήμανση των τροφίμων. Καθορίζει τα μέσα για την κατοχύρωση του δικαιώματος πληροφόρησης των καταναλωτών και των διαδικασιών παροχής πληροφοριών για τα τρόφιμα, λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης επαρκούς ευελιξίας ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι μελλοντικές εξελίξεις και οι νέες απαιτήσεις πληροφόρησης.

Εκπαίδευση των καταναλωτών

Η δράση αυτή αποσκοπεί στο να προσφέρει στους καταναλωτές με απλό και σαφή τρόπο βασικές πληροφορίες για τη σχέση διατροφής με την υγεία, τον τρόπο που οι διάφοροι διατροφικοί παράγοντες συμβάλλουν στην παχυσαρκία και για τα κριτήρια υγιεινών επιλογών στην καθημερινή διατροφή.

Μέτρα τα οποία απευθύνονται στα παιδιά

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται το Ευρωπαϊκό Σχολικό Πρόγραμμα διανομής φρούτων, λαχανικών και γάλακτος (School fruit, vegetables and milk scheme).

Εφαρμοζόμενο από την 1η Αυγούστου 2017 το Ευρωπαϊκό Σχολικό Πρόγραμμα διανομής φρούτων, λαχανικών και γάλακτος, στο οποίο συμμετέχει και η Ελλάδα, συνδυάζει δύο

προηγούμενα προγράμματα (το σχολικό πρόγραμμα φρούτων και λαχανικών και το σχολικό πρόγραμμα γάλακτος) σε ένα ενιαίο νομικό πλαίσιο για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και αυξημένη εστίαση στην υγεία και την εκπαίδευση. Το πρόγραμμα υποστηρίζει τη διανομή προϊόντων, εκπαιδευτικά μέτρα και μέτρα ενημέρωσης.

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τη διανομή φρούτων, λαχανικών, γάλακτος και ορισμένων γαλακτοκομικών προϊόντων σε μαθητές, από το νηπιαγωγείο έως το γυμνάσιο. Οι χώρες της ΕΕ εγκρίνουν έναν κατάλογο προϊόντων (σε συνεργασία με τις υγειονομικές και διατροφικές αρχές τους) που θα συντελέσουν στην επίτευξη των στόχων του προγράμματος για να βοηθήσουν τα παιδιά να ακολουθήσουν μια υγιεινή διατροφή.

Προτεραιότητα δίνεται στα φρέσκα φρούτα και λαχανικά και στο πλήρες γάλα. Προκειμένου να υποστηρίξουν μια ποικίλη διατροφή ή / και συγκεκριμένες διατροφικές ανάγκες, οι χώρες της ΕΕ μπορούν επίσης να διαθέσουν μεταποιημένα φρούτα και λαχανικά όπως χυμούς και σούπες και ορισμένα γαλακτοκομικά προϊόντα όπως το γιαούρτι και το τυρί. Επιπλέον, υπό αυστηρότερες συνθήκες, ενδέχεται να περιλαμβάνονται ποτά με βάση το γάλα.

Η εποχικότητα, η ποικιλία, η διαθεσιμότητα, η υγεία και οι περιβαλλοντικές πτυχές επηρεάζουν την επιλογή των προϊόντων. Οι χώρες της ΕΕ μπορούν να ενθαρρύνουν προϊόντα τοπικά, προϊόντα βραχείας αλυσίδας εφοδιασμού, και βιολογικά προϊόντα, εάν το επιθυμούν. Γενικά, δεν επιτρέπεται προσθήκη ζάχαρης, αλατιού, λιπαρών και γλυκαντικών ή τεχνητών γεύσεων. Οι αρχές υγείας και διατροφής στις χώρες της ΕΕ μπορούν, κατ' εξαίρεση, να επιτρέπουν περιορισμένες ποσότητες προστιθέμενου αλατιού, λίπους και, για τα γαλακτοκομικά προϊόντα, ζάχαρης.

Τα εκπαιδευτικά μέτρα μπορούν να περιλαμβάνουν μαθήματα καθώς και επισκέψεις σε αγροκτήματα, σχολικούς κήπους, εργαστήρια γευσιγνωσίας και μαγειρικής, θεματικές ημέρες και παιχνίδια.

Διευκόλυνση της πρόσβασης στην υγιεινή διατροφή

Αξιοποίηση των δυνατοτήτων της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και της πολιτικής μεταποίησης των τροφίμων και προώθηση πολιτικών που θα διευκολύνουν τη διαθεσιμότητα υγιεινών τροφίμων στον πληθυσμό.

Ενθάρρυνση της σωματικής άσκησης

Ενθάρρυνση και υποστήριξη πρωτοβουλιών και πολιτικών για την προώθηση όλου του φάσματος δραστηριοτήτων από τα οργανωμένα αθλήματα έως τους «τρόπους ενεργητικής μετακίνησης».

Αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων

Λήψη μέτρων και ανάληψη ειδικών πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων που παρατηρούνται στον τομέα της υγιεινής διατροφής, εξαιτίας μορφωτικών, οικονομικών, πολιτιστικών ή άλλων παραγόντων.

Προώθηση της έρευνας

Μέτρα για την προώθηση της έρευνας στο πεδίο της διατροφής, ώστε να αυξηθούν οι γνώσεις σχετικά με τους καθοριστικούς παράγοντες των διατροφικών επιλογών σε σχέση με την υγεία.

Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την παιδική παχυσαρκία 2014-2020

Το Σχέδιο Δράσης για την περίοδο 2014-2020 διαρθρώνεται γύρω από οκτώ άξονες δράσης. Ειδικότερα:

- ◆ Υποστήριξη ενός υγιούς ξεκινήματος στη ζωή
- ◆ Προώθηση υγιέστερου περιβάλλοντος, ιδιαίτερα σε σχολεία και παιδικούς σταθμούς
- ◆ Η υγιεινή επιλογή να είναι η ευκολότερη επιλογή
- ◆ Περιορισμός του μάρκετινγκ και της διαφήμισης στα παιδιά
- ◆ Ενημέρωση και ενδυνάμωση των οικογενειών
- ◆ Ενθάρρυνση της σωματικής δραστηριότητας
- ◆ Παρακολούθηση και αξιολόγηση
- ◆ Αύξηση της έρευνας

Τέλος, σύμφωνα με τα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Ιούνιος 2017) αναφορικά με τον περιορισμό της αύξησης της παιδικής παχυσαρκίας, τα Κράτη Μέλη καλούνται να αναπτύξουν διατροφικές συστάσεις για παιδιά και εφήβους, που να αφορούν τόσο τα υγιή άτομα όσο και τα υπέρβαρα και παχύσαρκα άτομα, καθώς και συστάσεις που να προωθούν την καθημερινή φυσική δραστηριότητα.

Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για τη Διατροφή, τη Φυσική Δραστηριότητα και την Υγεία

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιούργησε το 2005 την Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για τη Διατροφή, τη Φυσική Δραστηριότητα και την Υγεία⁴⁵. Στόχος της είναι η διασφάλιση της συνεργασίας σε ένα κοινό φόρουμ, με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς: Αρχές, επιστήμονες, βιομηχανία, λιανεμπόριο, μαζική εστίαση και καταναλωτές, σε ευρωπαϊκό επίπεδο και ο συντονισμός των δράσεων τους για την κατάρτιση μιας στρατηγικής για υγιεινή διατροφή και σωματική άσκηση.

Μέσω των εθελοντικών δεσμεύσεών τους τα μέλη στοχεύουν στη στήριξη των χωρών της ΕΕ για:

- να μειώσουν την κατανάλωση αλατιού, κορεσμένων λιπαρών, trans-λιπαρών και πρόσθετων σακχάρων·
- να αυξήσουν την κατανάλωση φρούτων και λαχανικών·
- να περιορίσουν την έκθεση των παιδιών στις διαφημίσεις τροφίμων καθώς και τις επιπτώσεις τέτοιων διαφημίσεων·
- να αυξήσουν την τακτική σωματική άσκηση και να μειώσουν την καθιστική ζωή·
- να αυξήσουν τα ποσοστά του αποκλειστικού και του συνεχιζόμενου θηλασμού και
- να μειώσουν τις ανισότητες σχετικά με τη διατροφή και τη σωματική άσκηση.

⁴⁵ https://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/platform_el

Η Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» (F2F)

Στο πλαίσιο της ως άνω στρατηγικής εντάσσεται η ενότητα παρεμβάσεων που αφορούν στην **«Πρώθηση της βιώσιμης κατανάλωσης τροφίμων και διευκόλυνση της μετάβασης σε μια υγιεινή και βιώσιμη διατροφή»**.

Η παροχή σαφών πληροφοριών που διευκολύνει την επιλογή υγιεινού και βιώσιμου τρόπου διατροφής θα είναι προς όφελος της υγείας και της ποιότητας ζωής των καταναλωτών και θα μειώσει το κόστος όσον αφορά την υγεία. Για την ενδυνάμωση των καταναλωτών ώστε να είναι ενημερωμένοι και να προβαίνουν σε υγιεινές και βιώσιμες διατροφικές επιλογές, η Επιτροπή θα προτείνει εναρμονισμένη, υποχρεωτική επισήμανση στο μπροστινό μέρος της συσκευασίας των τροφίμων και θα εξετάσει το ενδεχόμενο να προτείνει την επέκταση των υποχρεωτικών ενδείξεων καταγωγής ή προέλευσης σε ορισμένα προϊόντα, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τις επιπτώσεις στην ενιαία αγορά. Η Επιτροπή θα εξετάσει επίσης τρόπους για την εναρμόνιση των προαιρετικών οικολογικών ισχυρισμών και τη δημιουργία ενός πλαισίου επισήμανσης βιώσιμων τροφίμων που θα καλύπτει, σε συνέργεια με άλλες σχετικές πρωτοβουλίες, τις διατροφικές, κλιματικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές πτυχές των τροφίμων. Ακόμη, η Επιτροπή θα διερευνήσει νέους τρόπους παροχής πληροφοριών στους καταναλωτές με άλλα μέσα, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών, για τη βελτίωση της προσβασιμότητας στις πληροφορίες για τα τρόφιμα, ιδίως για τα άτομα με προβλήματα όρασης.

Για να βελτιωθεί η διαθεσιμότητα και η τιμή των βιώσιμων τροφίμων και να προαχθεί η υγιεινή και βιώσιμη διατροφή στην τροφοδοσία οργανισμών, η Επιτροπή θα προσδιορίσει τον καλύτερο τρόπο για τον καθορισμό ελάχιστων υποχρεωτικών κριτηρίων για τη βιώσιμη προμήθεια τροφίμων. Αυτό θα βοηθήσει τις πόλεις, τις περιφέρειες και τις δημόσιες αρχές να διαδραματίσουν τον ρόλο τους στην προμήθεια βιώσιμων τροφίμων για τα σχολεία, τα νοσοκομεία και τους δημόσιους οργανισμούς και θα τονώσει επίσης τα βιώσιμα γεωργικά συστήματα, όπως τη βιολογική γεωργία. Η Επιτροπή θα δώσει το παράδειγμα και θα ενισχύσει τα πρότυπα βιωσιμότητας στη σύμβαση τροφοδοσίας για τα κυλικεία της. Θα επανεξετάσει επίσης το πρόγραμμα της ΕΕ για τα σχολεία, προκειμένου να ενισχύσει τη συμβολή του στη βιώσιμη κατανάλωση τροφίμων και, ειδικότερα, να ενισχύσει τα εκπαιδευτικά μηνύματα σχετικά με τη σημασία της υγιεινής διατροφής, της βιώσιμης παραγωγής τροφίμων και της μείωσης της σπατάλης τροφίμων.

Τα φορολογικά κίνητρα θα πρέπει επίσης να κατευθύνουν τη μετάβαση σε ένα βιώσιμο σύστημα τροφίμων και να ενθαρρύνουν τους καταναλωτές να επιλέξουν μια βιώσιμη και υγιεινή διατροφή. Η πρόταση της Επιτροπής για τους συντελεστές ΦΠΑ (επί του παρόντος υπό συζήτηση στο Συμβούλιο) θα μπορούσε να επιτρέψει στα κράτη μέλη να κάνουν πιο στοχοθετημένη χρήση των συντελεστών, για παράδειγμα για τη στήριξη των βιολογικών οπωροκηπευτικών. Τα φορολογικά συστήματα της ΕΕ θα πρέπει επίσης να έχουν ως στόχο να εξασφαλίζουν ότι η τιμή των διαφόρων τροφίμων αντικατοπτρίζει το πραγματικό τους κόστος από την άποψη της χρήσης πετρελασμένων φυσικών πόρων, της ρύπανσης, των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και άλλων περιβαλλοντικών εξωτερικών παραγόντων.

Στο πλαίσιο της προσέγγισής της για την παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα στους καταναλωτές και σε συνδυασμό με το νομοθετικό πλαίσιο για τα βιώσιμα συστήματα τροφίμων, η ΕΕ θα προωθήσει προγράμματα (συμπεριλαμβανομένου ενός ενωσιακού πλαισίου για την επισήμανση των βιώσιμων τροφίμων) και θα ηγηθεί των εργασιών για τα διεθνή πρότυπα βιωσιμότητας και τις μεθόδους υπολογισμού του περιβαλλοντικού αποτυπώματος σε πολυμερή φόρουμ για την προώθηση υψηλότερου βαθμού υιοθέτησης των προτύπων βιωσιμότητας. Θα υποστηρίξει επίσης την επιβολή των κανόνων για τις παραπλανητικές πληροφορίες.

Ελλάδα

Στην Ελλάδα οι πολιτικές που αναπτύσσονται στον τομέα της υγιεινής διατροφής εντάσσονται σε τρεις άξονες: 1) Ασφάλεια και Υγιεινή των Τροφίμων, 2) Υγιεινή διατροφή, και 3) Διατροφική πολιτική. Οι κύριοι εμπλεκόμενοι φορείς είναι το Υπουργείο Υγείας που έχει την αρμοδιότητα για τα θέματα της υγιεινής διατροφής και της διατροφικής πολιτικής, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ) και ο εποπτευόμενος από αυτό Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων (Ε.Φ.Ε.Τ.) για τα θέματα της ασφάλειας και υγιεινής των τροφίμων και το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για τις δράσεις προώθησης της αγωγής υγείας στα σχολεία περιλαμβανομένου του Σχολικού Προγράμματος διανομής φρούτων, λαχανικών και γάλακτος. Ειδικότερα:

1) Ασφάλεια και Υγιεινή των Τροφίμων

Η πολιτική για τη διατροφή στην Ελλάδα έχει ως κύρια κατεύθυνση τη διασφάλιση της υγιεινής και ασφάλειας των τροφίμων, καθώς και των επιχειρήσεων τροφίμων και εστίασης. Στον τομέα αυτό ο κύριος φορέας σχεδιασμού και άσκησης της πολιτικής τροφίμων είναι ο Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων (Ε.Φ.Ε.Τ.), που συστάθηκε με το Ν. 2741/ΦΕΚ 199/28-09-1999. Είναι Ν.Π.Δ.Δ. και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Οι αρμοδιότητες του Ενιαίου Φορέα Ελέγχου Τροφίμων, μεταξύ άλλων, είναι:

- Καθορίζει τις προδιαγραφές ποιότητας τις οποίες πρέπει να πληρούν τα προσφερόμενα στην κατανάλωση τρόφιμα και οι πρώτες ή πρόσθετες ύλες που προορίζονται για προσθήκη σε τρόφιμα με σκοπό την προστασία της δημόσιας υγείας και την αποφυγή της εξαπάτησης των καταναλωτών.
- Καθορίζει τα πρότυπα και τις αρχές στις οποίες θα πρέπει να στηρίζεται η μελέτη και εφαρμογή των συστημάτων παραγωγής υγιεινών προϊόντων, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, από τις επιχειρήσεις τροφίμων και τις προδιαγραφές για τους επιστήμονες που θα ασχοληθούν με την εγκατάσταση τέτοιων συστημάτων στις επιχειρήσεις τροφίμων, καθώς και με το προσωπικό που θα εργαστεί στα εργαστήρια ποιοτικού ελέγχου τροφίμων που εγκαθίστανται στις επιχειρήσεις τροφίμων.
- Καθορίζει ή επικυρώνει τους κανόνες ορθής υγιεινής πρακτικής σύμφωνα με τον Κανονισμό 852/2004 και κάθε άλλο συναφή κανόνα διεθνούς και κοινοτικού δικαίου και ελέγχει την τήρηση των κανόνων αυτών. Η τήρηση των κανόνων ορθής υγιεινής πρακτικής αποτελεί προϋπόθεση για την ίδρυση και λειτουργία κάθε επιχείρησης τροφίμων. Στο πλαίσιο αυτό καθορίζει τους υγειονομικούς όρους ίδρυσης και λειτουργίας των επιχειρήσεων τροφίμων και τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται για να είναι τα τρόφιμα ασφαλή και υγιεινά.
- Τηρεί μητρώο επιχειρήσεων τροφίμων και καθορίζει τα προγράμματα ελέγχων που διενεργούνται από τις υπηρεσίες του ή από άλλες αρχές και υπηρεσίες.
- Διενεργεί με τα όργανά του ή παραγγέλλει σε άλλες αρχές ή υπηρεσίες, συντονίζει και διευθύνει τους ελέγχους σε όλα τα στάδια μετά την πρωτογενή παραγωγή στην οποία εντάσσονται μεταξύ άλλων η συγκομιδή, η σφαγή και το άρμεγμα, δηλαδή στα στάδια της παρασκευής, της μεταποίησης, της παραγωγής, της συσκευασίας, αποθήκευσης, μεταφοράς, διανομής, διακίνησης, προσφοράς προς πώληση ή της διάθεσης στον

καταναλωτή στα νωπά ή επεξεργασμένα τρόφιμα που παράγονται, διακινούνται ή εισάγονται στη χώρα μας ή εξάγονται από αυτήν. Διενεργεί επίσης ελέγχους στα υλικά και αντικείμενα που έρχονται σε επαφή με τα τρόφιμα. Σκοπός των ελέγχων είναι η διασφάλιση της υγιεινής των τροφίμων και η προστασία των συμφερόντων του καταναλωτή. Οι έλεγχοι αυτοί συνίστανται ιδίως σε επιθεωρήσεις των επιχειρήσεων τροφίμων, στον έλεγχο του συστήματος παραγωγής των επιχειρήσεων, στη διενέργεια δειγματοληψιών και αναλύσεων τροφίμων σε δικό του ή άλλα εργαστήρια τροφίμων.

- Η παροχή τεχνικής βοήθειας προς τους παραγωγικούς κλάδους, είτε μέσω της έκδοσης οδηγιών υγιεινής για κάθε επαγγελματικό κλάδο (Οδηγοί Ορθών Παραγωγικών Πρακτικών – Ο.Π.Π.) είτε μέσω διαφόρων σεμιναρίων τα οποία διοργανώνονται υπό την αιγίδα του Ε.Φ.Ε.Τ. προς επιμόρφωση των εργαζομένων και επαγγελματιών.
- Η αντιμετώπιση των διαφόρων διατροφικών κρίσεων, φαινόμενο ιδιαίτερα συνηθισμένο τα τελευταία χρόνια (π.χ. ανακύψαντα προβλήματα σχετιζόμενα με τη σπογγώδη εγκεφαλοπάθεια των βοοειδών, τις διοξίνες, το ακρυλαμίδιο, τις αφλατοξίνες και λοιπές μυκοτοξίνες κλπ).
- Η εισήγηση για τη διαμόρφωση εθνικής νομοθεσίας σε θέματα ασφάλειας τροφίμων.

Επισήμανση τροφίμων

Σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1169/2011 Σχετικά με την παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα στους καταναλωτές, ως «ετικέτα» ορίζεται οποιαδήποτε σήμανση, εμπορικό σήμα, σήμα, εικόνα ή άλλη περιγραφή, η οποία είναι γραπτή, έντυπη, διάτρητη, σημειωμένη, ανάγλυφη ή αποτυπωμένη ή προσηρητημένη στη συσκευασία ή στον περιέκτη ενός τροφίμου.

Τα προσυσκευασμένα τρόφιμα τα οποία κυκλοφορούν εντός της Ελληνικής αγοράς, οφείλουν να αναγράφουν στην ελληνική γλώσσα όλες τις υποχρεωτικές ενδείξεις, χωρίς να απαγορεύεται η πολύγλωσση επισήμανση τους.

Οι υποχρεωτικές ενδείξεις που πρέπει να αναγράφονται σε μια ετικέτα τροφίμου, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται από τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1169/2011, είναι:

- α) η ονομασία του τροφίμου
- β) ο κατάλογος των συστατικών
- γ) κάθε συστατικό ή τεχνολογικό βοήθημα που απαριθμείται στο παράρτημα II ή προέρχεται από ουσία ή προϊόν που απαριθμείται στο παράρτημα II και το οποίο προκαλεί αλλεργίες ή δυσανεξίες και χρησιμοποιείται στην παραγωγή ή παρασκευή ενός τροφίμου και εξακολουθεί να υπάρχει στο τελικό προϊόν, ακόμη και σε τροποποιημένη μορφή
- δ) η ποσότητα ορισμένων συστατικών ή κατηγοριών συστατικών (QUID)
- ε) η καθαρή ποσότητα του τροφίμου
- στ) η ημερομηνία ελάχιστης διατηρησιμότητας ή η τελική ημερομηνία ανάλωσης (“ανάλωση κατά προτίμηση πριν από” ή «ανάλωση έως»)
- ζ) οι τυχόν ιδιαίτερες συνθήκες αποθήκευσης και/ή συνθήκες χρήσης
- η) το όνομα ή η εμπορική επωνυμία και η διεύθυνση του υπευθύνου επιχείρησης τροφίμων

θ) η χώρα καταγωγής ή τόπο προέλευσης όπως προβλέπεται στο άρθρο 26 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1169/2011 και ανάλογα με την ειδική νομοθεσία που διέπει διάφορες κατηγορίες τροφίμων

ι) οι οδηγίες χρήσης, εφόσον η παράλειψή τους θα δυσχέραινε τη σωστή χρήση του τροφίμου

ια) για τα ποτά με περιεκτικότητα σε αιθυλική αλκοόλη μεγαλύτερη από 1,2 % κατ' όγκον, η αναγραφή του αποκτηθέντος κατ' όγκον αλκοολικού τίτλου

ιβ) η διατροφική δήλωση

Επιπλέον των ανωτέρω ενδείξεων, επί της ετικέτας των τροφίμων είναι υποχρεωτική και η αναγραφή του αριθμού παρτίδας, όπου «παρτίδα» νοείται το σύνολο των μονάδων πώλησης ενός τροφίμου που παράγεται, παρασκευάζεται ή συσκευάζεται σε συνθήκες ουσιαστικά πανομοιότυπες.

Ισχυρισμοί διατροφής και υγείας

Πέραν των ανωτέρω υποχρεωτικών ενδείξεων, στην ετικέτα των τροφίμων μπορούν να εμφανίζονται και ισχυρισμοί διατροφής ή/και ισχυρισμοί υγείας.

Όσον αφορά τους ισχυρισμούς διατροφής, επιτρέπονται ΜΟΝΟ αυτοί που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1924/2006 Σχετικά με τους ισχυρισμούς επί θεμάτων διατροφής και υγείας που διατυπώνονται για τα τρόφιμα, σύμφωνα με τους ειδικούς όρους χρήσης τους, και υπό την προϋπόθεση ότι τα τρόφιμα στα οποία θα διατυπωθεί ο ισχυρισμός είναι σύμφωνα με τους γενικούς όρους του Κανονισμού.

Παραδείγματα ισχυρισμών διατροφής είναι οι ισχυρισμοί «υψηλή περιεκτικότητα σε φυτικές ίνες», «χωρίς λιπαρά», «χαμηλή περιεκτικότητα σε σάκχαρα», «μειωμένη ενεργειακή αξία», «light».

Όσον αφορά τους ισχυρισμούς υγείας, μπορούν να χρησιμοποιούνται μόνο οι ισχυρισμοί υγείας οι οποίοι :

α) περιλαμβάνονται στο Ενωσιακό Μητρώο ως εγκεκριμένοι ισχυρισμοί υγείας των άρθρων 13 και 14 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1924/2006 ή/και στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 432/2012 (εγκεκριμένοι ισχυρισμοί υγείας του άρθρου 13)

και

β) οι ισχυρισμοί υγείας του άρθρου 13 των οποίων η αξιολόγηση από την EFSA ή των οποίων η εξέταση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί και οι οποίοι αφορούν κυρίως σε βότανα. Οι ισχυρισμοί αυτοί μπορούν να εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται λόγω μεταβατικών μέτρων, σύμφωνα με το άρθρο 28 (5) & (6) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1924/2006 (αιτιολογική σκέψη 11, Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 432/2012). Οι ισχυρισμοί υγείας που βρίσκονται σε εκκρεμότητα (on hold claims) μπορούν να αναζητηθούν στη βάση δεδομένων με όλους των

ισχυρισμών υγείας που κατατέθηκαν στην Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA).

Παραδείγματα ισχυρισμών υγείας είναι οι ισχυρισμοί «το ασβέστιο είναι απαραίτητο για τη διατήρηση της υγείας των οστών» ή «το ασβέστιο είναι απαραίτητο για τη φυσιολογική ανάπτυξη των οστών των παιδιών».

Επισημαίνεται ότι οι πληροφορίες για τα τρόφιμα δεν πρέπει να αποδίδουν σε οποιοδήποτε τρόφιμο τις ιδιότητες πρόληψης, αγωγής ή θεραπείας οιασδήποτε ανθρώπινης ασθένειας, ούτε να αναφέρονται σε τέτοιες ιδιότητες.

2) Υγιεινή διατροφή

Αγωγή Υγείας

Στον τομέα της προώθησης υγιεινών προτύπων διατροφής τα μέτρα που έχουν ληφθεί στη χώρα μας αφορούν κυρίως την αγωγή υγείας στα παιδιά και τη λήψη μέτρων για τα σχολεία.

Η διατροφική αγωγή στα σχολεία προωθείται μέσα από τις δράσεις του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Το Υπουργείο, σε συνεργασία και με άλλους φορείς, οργανώνει προγράμματα πληροφόρησης και βιωματικής εκπαίδευσης για την παραδοσιακή ελληνική διαίτα, την υγιεινή διατροφή, την παχυσαρκία και τη σωματική άσκηση στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αντίστοιχες δράσεις υλοποιούνται και από τον Ε.Φ.Ε.Τ.

Παράλληλα, σε συνεργασία των Υπουργείων Παιδείας και Υγείας, έχουν προωθηθεί μέτρα απαγόρευσης της πώλησης σκευασμάτων υψηλής περιεκτικότητας σε λιπαρά, ζάχαρη και αλάτι από τα σχολικά κυλικεία. Η νομοθεσία αναφορικά με τα τρόφιμα που πωλούνται στα σχολικά κυλικεία ορίζει ότι επιτρέπεται η πώληση συγκεκριμένων τροφίμων, ενώ για κάποια από αυτά ορίζονται και κριτήρια διατροφικής σύνθεσης (π.χ. ποσοστό σακχάρων, λιπιδίων κ.λπ.).

Στο επίπεδο του γενικού πληθυσμού, οι πρωτοβουλίες που έχουν ληφθεί αναφέρονται κυρίως στην προώθηση του ελαιόλαδου αντί των ζωικών λιπών και κατά περιόδους στην προώθηση της κατανάλωσης φρούτων ή άλλων ομάδων τροφίμων.

Σχολικό Πρόγραμμα διανομής φρούτων, λαχανικών και γάλακτος

Το πρόγραμμα πραγματοποιείται επί σειρά ετών στη χώρα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Σχολικού Προγράμματος διανομής φρούτων, λαχανικών και γάλακτος.

Η εφαρμογή του προγράμματος στοχεύει στην αύξηση της κατανάλωσης των φρούτων-λαχανικών και γάλακτος στη διατροφή των παιδιών και στην υιοθέτηση υγιεινών διατροφικών συνηθειών από αυτά.

Σύμφωνα με το ΦΕΚ 783/2019 η υλοποίηση του προγράμματος αφορά τα σχολικά έτη 2017/2018, 2018/2019 και 2019/2020. Δικαιούχοι του προγράμματος ορίζονται περίπου 150.000 μαθητές δημοτικής εκπαίδευσης που φοιτούν σε σχολικές μονάδες επιλεγμένων περιοχών της χώρας. Τα προϊόντα διατίθενται στους μαθητές για κατανάλωση στις σχολικές μονάδες.

Η επιλογή των προϊόντων που πρόκειται να διανεμηθούν στην ομάδα-στόχο κατά την περίοδο υλοποίησης, βάσει της εποχικότητας και της διαθεσιμότητας τους, γίνεται από τα παρακάτω εγκεκριμένα από το Υπουργείο Υγείας προϊόντα: Μήλα, αχλάδια, πορτοκάλια, μανταρίνια, ροδάκινα, νεκταρίνια, βερίκοκα, τοματάκια τύπου cherry, αγγουράκια τύπου Κνωσσού, και πλήρες παστεριωμένο γάλα.

Τα παραπάνω προϊόντα δεν περιέχουν καθόλου πρόσθετα σάκχαρα ή πρόσθετες γλυκαντικές ουσίες, ή πρόσθετα μη φυσικά ενισχυτικά γεύσης E 620 έως E 650, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 23 του Καν. 1308/2013 όπως ισχύει και το άρθρο 10 παρ. 1 του Καν. 2017/40.

Τα νωπά προϊόντα προέρχονται από καλλιέργειες στις οποίες εφαρμόζεται Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, και για τα προϊόντα που προβλέπεται (μήλα, αχλάδια, πορτοκάλια, μανταρίνια, ροδάκινα, νεκταρίνια, και τοματάκια τύπου cherry), είναι τουλάχιστον ποιοτικής κατηγορίας Ι. Υπόκεινται σε σειρά επιπλέον ελέγχων ποιότητας και ασφάλειας από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και τις ΔΑΟΚ των Περιφερειών, πριν διανεμηθούν στα σχολεία.

Τα προϊόντα που διανέμονται εμπεριέχονται σε ατομική συσκευασία με κατάλληλο, για τρόφιμο, περιέκτη και είναι έτοιμα προς άμεση κατανάλωση. Ειδικότερα το πλήρες παστεριωμένο γάλα διατίθεται σε ατομική συσκευασία 250 ml.

Η υλοποίηση του προγράμματος πραγματοποιείται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και τις Διευθύνσεις Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής των Περιφερειακών Ενοτήτων. Ειδικότερα:

α) Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων εποπτεύει και παρακολουθεί την υλοποίηση του «Σχολικού Προγράμματος», καθορίζει τη διαδικασία επιλογής των Φορέων Υλοποίησης και προβολής, των συνοδευτικών εκπαιδευτικών μέτρων και της αξιολόγησής του και συντάσσει τη/ις σχετική/ες διακήρυξη/εις.

β) Οι Υπηρεσίες του Οργανισμού Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων, Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε.) ορίζονται ως αρμόδιες για τη διεξαγωγή των διαγωνισμών, την υπογραφή των συμβάσεων, τους διοικητικούς και επιτόπιους ελέγχους και την αναγνώριση και εκκαθάριση των δαπανών.

γ) Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων δια της Διεύθυνσης Υποστήριξης Προγραμμάτων και εκπαίδευσης για την Αειφορία, εποπτεύει τις εκπαιδευτικές δράσεις, εγκρίνει τα συνοδευτικά μέτρα του προγράμματος και μεριμνά για την υλοποίησή τους. Επιπλέον, μεριμνά για την ενημέρωση των σχολικών μονάδων σχετικά με τη διαδικασία της παραλαβής των προϊόντων, αποστολής και συγκέντρωσης ανά σχολική μονάδα των υπεύθυνων δηλώσεων των γονέων-

κηδεμόνων για τη συμμετοχή των παιδιών-μαθητών στο Πρόγραμμα, καθώς και τις τυχόν αλλεργίες και δυσανεξίες αυτών, και στη συνέχεια ενημερώνει τη Διεύθυνση Προώθησης Γεωργικών Προϊόντων και τις αρμόδιες κατά προϊόν Διευθύνσεις του ΥΠΑΑΤ. Επίσης, μεριμνά για την, τουλάχιστον μία φορά κατά τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος, πραγματοποίηση ενημερώσεων και βιωματικών δράσεων σχετικά με την υγιεινή διατροφή και ειδικότερα την αναγκαιότητα ένταξης των φρούτων, των λαχανικών και του γάλακτος στο καθημερινό διαιτολόγιο των παιδιών.

δ) Οι Διευθύνσεις Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής των Περιφερειακών Ενοτήτων της χώρας είναι αρμόδιες για τη διενέργεια των ελέγχων.

Το ύψος της χρηματοδότησης του προγράμματος για την περίοδο υλοποίησης 2017/2018, 2018/2019 και 2019-2020 ανέρχεται σε 16.537.758,68 €, με ενωσιακή δαπάνη ύψους 14.308.710,00 €, για τα τρία έτη.

3) Διατροφική πολιτική

Η διατροφική πολιτική στην Ελλάδα αποτελεί αρμοδιότητα κυρίως του Υπουργείου Υγείας.

Το μόνο κείμενο πολιτικής που αναφέρεται σε θέματα διατροφής είναι το **Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Διατροφή και τις Διατροφικές Διαταραχές 2008 – 2012** που εκπονήθηκε από το Υπουργείο Υγείας το 2008 στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τη Δημόσια Υγεία. Το Σχέδιο περιείχε αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης στον τομέα της διατροφής και υγείας, ανάλυση του στρατηγικού σχεδιασμού, άξονες και δράσεις, κοστολόγηση και χρηματοδότηση. Δεν υπάρχουν αναφορές σχετικά με το βαθμό υλοποίησης των προτεινόμενων μέτρων και δράσεων, γεγονός που συντελεί στην αναγκαιότητα επικαιροποίησης του λαμβάνοντας υπόψη τις νεότερες εξελίξεις στον τομέα και τις στρατηγικές και πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σχέδιο Δράσης για την Ανασύνθεση των Τροφίμων

Ένα από τα ζητήματα που τίθενται στη Λευκή Βίβλο για τη Στρατηγική της Ευρώπης για τη Διατροφή, το Υπερβολικό Βάρος και την Παχυσαρκία (COM(2007) 279 - White Paper on a Strategy for Europe on Nutrition, Overweight and Obesity related health issues) είναι η ανάγκη της ανασύνθεσης των προϊόντων τροφίμων (food reformulation) με την έννοια του επαναπροσδιορισμού της σύνθεσης των προϊόντων τροφίμων, ώστε να μειωθεί η περιεκτικότητά τους σε πρόσθετα σάκχαρα, κορεσμένα λιπαρά οξέα, βιομηχανικώς παραγόμενα trans λιπαρά οξέα και αλάτι. Επιπλέον, η ανασύνθεση στοχεύει και στην μείωση του μεγέθους της μερίδας καθώς και στην αύξηση της περιεκτικότητας του τροφίμου σε φυτικές ίνες.

Το Υπουργείο Υγείας (Εθνική Επιτροπή Διατροφικής Πολιτικής, 2017) λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω καθώς και ότι η διάδοση και υιοθέτηση υγιεινών διατροφικών συνηθειών αποτελεί καθοριστικό παράγοντα προάσπισης της ατομικής υγείας και βασικό συντελεστή προαγωγής της Δημόσιας Υγείας, όρισε ως βασικό άξονα παρέμβασης των στρατηγικών στόχων του

Υπουργείου τη βελτίωση των διατροφικών συνθηκών του πληθυσμού, με έμφαση στη μεσογειακή διατροφή και εκπόνησε το Σχέδιο Δράσης για την Ανασύνθεση των Τροφίμων (2017).

Το Σχέδιο Δράσης διαμορφώνεται σε 4 βασικούς άξονες :

1ος Άξονας – Αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης, με συλλογή στοιχείων από ερευνητικές μελέτες αναφορικά με τις μέσες ημερήσιες προσλήψεις του ελληνικού πληθυσμού σε θρεπτικά συστατικά, με έμφαση στα ολικά σάκχαρα, στα βιομηχανικώς παραγόμενα trans λιπαρά οξέα και στο αλάτι/νάτριο, τις κύριες πηγές πρόσληψης των προαναφερθέντων θρεπτικών συστατικών και τη μέση κατανάλωση διάφορων ομάδων τροφίμων στον ελληνικό πληθυσμό. Παράλληλα, στόχος είναι να δημιουργηθεί βάση δεδομένων σύνθεσης μεταποιημένων τροφίμων η οποία να περιλαμβάνει στοιχεία περιεκτικότητας των τροφίμων σε διάφορα θρεπτικά συστατικά

2ος Άξονας – Στόχοι. Τα συστατικά των τροφίμων στα οποία αρχικά στοχεύει το Σχέδιο Δράσης είναι το αλάτι, τα βιομηχανικώς παραγόμενα trans λιπαρά οξέα και τα πρόσθετα σάκχαρα.

3ος Άξονας – Δράσεις. Οι βιομηχανίες τροφίμων και οι επιχειρήσεις παραγωγής τροφίμων καλούνται να προβούν σε δράσεις με σκοπό τη μείωση των προαναφερόμενων συστατικών στα τρόφιμα που διατίθενται στους καταναλωτές. Παράλληλα προτείνονται δράσεις για την ενημέρωση του πληθυσμού, δράσεις με νομοθετικό περιεχόμενο καθώς και προώθηση ερευνητικών δραστηριοτήτων με σκοπό την αναγνώριση και εφαρμογή μεθοδολογιών για την ανασύνθεση των τροφίμων. Σημειώνεται ότι, ο τελικός στόχος της ανασύνθεσης των προϊόντων τροφίμων δεν θα πρέπει να αποκλίνει από τις απαιτήσεις για την ασφάλεια των τροφίμων, η μείωση κάποιων από τα συστατικά θα πρέπει να γίνει βάσει της αρχής αξιολόγησης οφέλους – επικινδυνότητας, να μην θίγεται η μικροβιολογική ασφάλεια των τροφίμων και να μην προκαλείται στους καταναλωτές σύγχυση ως προς την κατανάλωση αυτών των προϊόντων.

4ος Άξονας – Αξιολόγηση και παρακολούθηση.

Δν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την υλοποίηση των προβλεπόμενων δράσεων του παραπάνω Σχεδίου Δράσης.

Εθνικοί Διατροφικοί Οδηγοί

Οι Εθνικοί Διατροφικοί Οδηγοί αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία και ευρεία διάχυση γενικού και ειδικών Εθνικών Διατροφικών Οδηγών – ΕΥ ΔΙΑ...ΤΡΟΦΗΝ» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013» που συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και από Εθνικούς Πόρους. Φορέας λειτουργίας της πράξης ήταν το Υπουργείο Υγείας.

Στόχος των Εθνικών Διατροφικών Οδηγών είναι να συνεισφέρουν στην προαγωγή της υγείας του ελληνικού πληθυσμού, αξιοποιώντας τη διατροφική μας παράδοση και στηριζόμενοι ταυτόχρονα στη σύγχρονη επιστημονική γνώση. Στο χώρο της δημόσιας υγείας οι Εθνικοί Διατροφικοί Οδηγοί φιλοδοξούν να συνεισφέρουν σημαντικά στη μείωση της συχνότητας των χρόνιων νοσημάτων, όπως οι καρδιοπάθειες, ο σακχαρώδης διαβήτης, τα κακοήγη νοσήματα, η παχυσαρκία και σειρά άλλων νοσημάτων που, είτε άμεσα είτε έμμεσα, συνδέονται με τη διατροφή.

Οι διατροφικές συστάσεις για τους Έλληνες ενήλικες βασίστηκαν στην ελληνική παραδοσιακή διατροφή ενώ παράλληλα ενσωματώθηκαν σε αυτές τα σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα για τη

σχέση της διατροφής με την υγεία. Άλλες σημαντικές παράμετροι που ελήφθησαν υπόψη ήταν οι σύγχρονες διατροφικές συνήθειες και ο τρόπος ζωής, οι κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες και τα κύρια προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζει ο ελληνικός πληθυσμός, καθώς και η ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος και ενίσχυσης της τοπικής παραγωγής και οικονομίας.

Οι οκτώ τόμοι της σειράς των Εθνικών Διατροφικών Οδηγών⁴⁶ δομούνται ανά τέσσερα ζεύγη και αφορούν:

- το γενικό πληθυσμό των ενηλίκων Ελλήνων, αποτελώντας πολύτιμο βοήθημα, ώστε μέσω της διατροφής να διατηρούν και να προάγουν την υγεία τους,
- τις Ελληνίδες, στους σημαντικότερους σταθμούς της ζωής τους, όπως η κύηση, η γαλουχία και η εμμηνόπαυση,
- τα παιδιά και τους εφήβους, έτσι ώστε η σωματική και πνευματική τους ανάπτυξη να είναι η μέγιστη δυνατή και η υγεία τους να διασφαλιστεί για ολόκληρη τη ζωή τους,
- τα άτομα άνω των 65 ετών, έτσι ώστε να συνεχίσουν να προάγουν την υγεία τους και να διασφαλίζουν τη μέγιστη ποιότητα ζωής και την πλέον εφικτή μακροζωία.

Το Υπουργείο Υγείας υιοθέτησε τις διατροφικές συστάσεις για τον γενικό πληθυσμό και για τις ειδικές πληθυσμιακές ομάδες το 2017. Επιπλέον, για τη χρήση και διάδοση τους προβλέπονταν ενδεικτικές δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης (μαθητών, πολιτών, καταναλωτών, εκπαιδευτικών και επαγγελματιών), επιμόρφωσης επαγγελματιών υγείας και δημόσιων λειτουργών, διανομή ενημερωτικού υλικού και εντύπων και ανάρτηση του ενημερωτικού υλικού σε ιστοσελίδες φορέων, για τις οποίες δεν υπάρχουν δεδομένα υλοποίησης. Απαιτείται συνεχής ενημέρωση του πληθυσμού για τα οφέλη της υγιεινής διατροφής καθώς και εξοικείωση των καταναλωτών με το περιεχόμενο των Εθνικών Διατροφικών Οδηγών.

Με βάση τα όσα προαναφέρθηκαν και με τις προτεραιότητες που θέτει η Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» η μεσογειακή δίαιτα και διατροφή και η διατροφή που στηρίζεται σε υγιεινά τρόφιμα μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πλεονέκτημα για την ελληνική γεωργία λόγω της εξειδίκευσης της αγροτικής παραγωγής σε προϊόντα που συνθέτουν τα νέα υγειονομικά / διατροφικά πρότυπα της Ε.Ε. (ελαιόλαδο, φρούτα και λαχανικά, κλπ).

9.3.9. Η Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» (F2F) / Νέες προκλήσεις

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα καταστεί η Ευρώπη η πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρος έως το 2050. Χαρτογραφεί μια νέα, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς στρατηγική ανάπτυξης για την τόνωση της οικονομίας, τη βελτίωση της υγείας και της ποιότητας ζωής των ανθρώπων και τη φροντίδα της φύσης, χωρίς να μείνει κανείς στο περιθώριο.

Η Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» βρίσκεται στο επίκεντρο της Πράσινης Συμφωνίας. Απαντά στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα βιώσιμα συστήματα τροφίμων με ολοκληρωμένο τρόπο και αναγνωρίζει τη στενή σχέση μεταξύ υγιών ανθρώπων, υγιών κοινωνιών και υγιούς πλανήτη. Η εν λόγω στρατηγική βρίσκεται επίσης στον πυρήνα του θεματολογίου της Επιτροπής

⁴⁶ <http://www.diatrofikoiodigoi.gr/default.aspx?page=home>

για την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ) των Ηνωμένων Εθνών. Όλοι οι πολίτες και οι επιχειρήσεις σε όλες τις αξιακές αλυσίδες, στην ΕΕ και αλλού, θα πρέπει να επωφεληθούν από μια δίκαιη μετάβαση, ιδίως στον απόηχο της πανδημίας COVID-19 και της οικονομικής ύφεσης. Η στροφή σ' ένα βιώσιμο σύστημα τροφίμων μπορεί να αποφέρει περιβαλλοντικά, υγειονομικά και κοινωνικά οφέλη, και να διασφαλίσει ότι η ανάκαμψη από την κρίση θα μας βάλει στο δρόμο της βιωσιμότητας. Η διασφάλιση βιώσιμων μέσων διαβίωσης για τους παραγωγούς του πρωτογενή τομέα, οι οποίοι εξακολουθούν να υστερούν όσον αφορά το εισόδημα είναι ουσιαστικής σημασίας για την επιτυχία της ανάκαμψης και τη μετάβαση.

Η Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» περιλαμβάνει μια σειρά παρεμβάσεων που σχετίζονται συνολικά με την αλυσίδα παραγωγής και τις συναφείς οικονομικές δραστηριότητες από τον παραγωγό των τροφίμων, δηλαδή τον γεωργό /κτηνοτρόφο, μέχρι και τον καταναλωτή που θα επιτρέψουν:

- Τη μείωση του περιβαλλοντικού και κλιματικού αποτυπώματος του αγροδιατροφικού τομέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση,
- Την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς του σε σχέση με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής,
- Τη διασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας με την παροχή στον Ευρωπαϊό πολίτη ασφαλών και υψηλής διατροφικής αξίας τροφίμων σε προσιτές τιμές,
- Την αντιστροφή της απώλειας της βιοποικιλότητας.

Οι ανωτέρω στόχοι θα επιτευχθούν διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την βελτίωση των εισοδημάτων των γεωργών αλλά και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ μέσω παρεμβάσεων που ομαδοποιούνται στις ακόλουθες ενότητες:

A . Διασφάλιση βιώσιμης παραγωγής τροφίμων

Στην ενότητα αυτή εντάσσονται οι παρεμβάσεις που στοχεύουν:

1. **Μείωση της χρήσης χημικών φυτοφαρμάκων κατά 50% μέχρι το 2030.** Η χρήση των χημικών φυτοφαρμάκων επιδρά αρνητικά στην βιοποικιλότητα, ρυπαίνει τα υπόγεια και επιφανειακά ύδατα και το έδαφος. Αναμένεται αλλαγή της ενωσιακής νομοθεσίας (οδηγία για τα φυτοφάρμακα), προώθηση της χρήσης νέων υλικών φυτοπροστασίας που δεν θα επιβαρύνουν το περιβάλλον, την αλλαγή των γεωργικών πρακτικών μέσω και των χρηματοδοτήσεων της ΚΓΠ (αμειψισπορά, αγρανάπαυση μηχανική καταπολέμηση ζιζανίων). Οι επιδόσεις της χώρας μας στην τήρηση των προβλέψεων της οδηγίας για τα φυτοφάρμακα όπως και στην εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης δεν είναι ικανοποιητικές, όπως ανέδειξε ο πρόσφατος έλεγχος του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου, και θα απαιτηθεί σημαντική προσπάθεια.
2. **Μείωση της περίσσειας θρεπτικών και ιδιαίτερα του αζώτου και του φωσφόρου** που οφείλεται στην υπερβολική χρήση και το γεγονός ότι δεν απορροφώνται αποτελεσματικά όλα τα θρεπτικά συστατικά που χρησιμοποιούνται στη γεωργία από τα φυτά, αποτελώντας άλλη μια σημαντική πηγή ρύπανσης του αέρα, του εδάφους και των υδάτων αλλά και συμβολής στην κλιματική αλλαγή (εκπομπές οξειδίου του αζώτου). Η Ελλάδα έχει σημειώσει πρόοδο στον τομέα αυτό καθώς βρίσκεται στο μέσο όρο της Ε.Ε, τα φαινόμενα υποβάθμισης των υπογείων υδάτων είναι σημειακά και εντοπίζονται στις

ζώνες νιτρορύπανσης. Ο στόχος που τίθεται είναι η μείωση κατά 50% της περίσσειας των θρεπτικών, που σηματοδοτεί την ανάγκη της μείωσης κατά τουλάχιστον 20% της χρήσης λιπασμάτων μέχρι το 2030. Για την επίτευξη του στόχου αυτού η Επιτροπή σε συνεργασία με τα κράτη μέλη προχωρά στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης για τη διαχείριση θρεπτικών συστατικών ενώ μέσω των παρεμβάσεων του Στρατηγικού Σχεδίου της ΚΓΠ έμφαση θα δοθεί στην εφαρμογή γεωργίας ακριβείας, την παροχή γεωργικών συμβουλών και την αξιοποίηση των αποβλήτων των κτηνοτροφικών μονάδων για την παραγωγή οργανικού λιπάσματος.

3. **Μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου** που οφείλονται κυρίως στην κτηνοτροφία. Στην Ε.Ε η φυτική και ζωική παραγωγή παράγει το 10.3% των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου, ενώ το 68% της Χρησιμοποιούμενης Γεωργικής Γης διατίθεται για την παραγωγή ζωοτροφών. Στη χώρα μας το ποσοστό εκπομπών Α.Θ της γεωργίας είναι χαμηλότερο (8%) και βαίνει συνεχώς μειούμενο. Στα μέτρα που προωθεί η Ε.Ε. για τη μείωση των εκπομπών είναι η υποκατάσταση των εισαγόμενων ζωοτροφών, η προώθηση της καλλιέργειας πρωτεϊνούχων φυτών για χρήση ζωοτροφών που μπορεί να συμβάλλουν στην αύξηση της απορρόφησης αερίων του θερμοκηπίου, η αξιοποίηση των κτηνοτροφικών στερεών και υγρών αποβλήτων για την παραγωγή ενέργειας, η σήμανση των προϊόντων (προϊόν που παράγεται με χαμηλή συμβολή στη παραγωγή αερίων του θερμοκηπίου) αλλά και η αυστηροποίηση των προϋποθέσεων για την παροχή συνδεδεμένων ενισχύσεων στα κτηνοτροφικά προϊόντα. Το θέμα της συμβολής της ελληνικής κτηνοτροφίας στην εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου δεν έχει μελετηθεί σε βάθος. Λόγω του περιορισμένου ζωικού κεφαλαίου βοοειδών που διαθέτει η χώρα δεν αναμένεται να υπάρξουν προβλήματα, αλλά ενδεχομένως να αποτελεί και ευκαιρία ιδιαίτερα λόγω της ημι-εντατικής μορφής της ελληνικής αιγοπροβατοτροφίας.
4. **Αντιμικροβιακή αντίσταση (Antimicrobial resistance). (AMR)** Η υπερβολική χρήση αντιβιοτικών και λοιπών φαρμάκων στις κτηνοτροφικές μονάδες είναι υπεύθυνη σε ετήσια βάση για το θάνατο 33.000 ανθρώπων κάθε χρόνο στην Ε.Ε. Είναι επιτακτική ανάγκη ο περιορισμός και η ορθολογική χρήση των φαρμάκων στην κτηνοτροφία. Η χώρα μας βρίσκεται οριακά χαμηλότερα από την μέση τιμή της Ε.Ε αλλά η τάση είναι αυξητική. Η Ε.Ε θέτει ως στόχο την μείωση κατά 50% των πωλήσεων φαρμάκων που χρησιμοποιούνται στην κτηνοτροφία και τις ιχθυοκαλλιέργειες. Οι νέοι κανονισμοί για τα κτηνιατρικά φαρμακευτικά προϊόντα και τις φαρμακευτικές ζωοτροφές προβλέπουν ένα ευρύ φάσμα μέτρων για την επίτευξη αυτού του στόχου και την προώθηση της πολιτικής «one health». Ο στόχος της μείωσης της χρήσης αντιβιοτικών εξυπηρετείται απόλυτα μέσω της λήψης δράσης για τη βελτίωση της **ευζωίας των ζώων**. Η Επιτροπή προωθεί το νέο θεσμικό πλαίσιο ενσωματώνοντας τις νεότερες επιστημονικές κατευθύνσεις. Η χώρα μας έχει ακόμα ανοικτά θέματα ως απόρροια και της παραπομπής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο το 2009 αλλά, όπως αναγνωρίζει και η Επιτροπή, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος. Μέσω του Στρατηγικού Σχεδίου θα υπάρξουν σχετικά κίνητρα προς τους παραγωγούς, ενώ πολύ σημαντική παράμετρος και επιπλέον κίνητρο για τους κτηνοτρόφους θα είναι και η θεσμοθέτηση σχετικού σήματος ποιότητας.
5. **Νέες ασθένειες των φυτών.** Μια από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής λόγω και των μεταβολών που επιφέρει στις καιρικές συνθήκες είναι η εμφάνιση νέων ασθενειών στα φυτά. Η αξιοποίηση της βιοτεχνολογίας, η εισαγωγή βιολογικών φυτοφαρμάκων, η αυστηροποίηση των εισαγωγών φυτών, η επέκταση των γονιδιακών ελέγχων σε

σπόρους, η διασφάλιση της πρόσβασης σε ευρεία ποικιλία σπόρων μέσω της διευκόλυνσης της καταχώρισης των ποικιλιών σπόρων, συμπεριλαμβανομένων σπόρων για την άσκηση βιολογικής γεωργίας και την εξασφάλιση ευκολότερης πρόσβασης στην αγορά για παραδοσιακές ποικιλίες που είναι καλύτερα προσαρμοσμένες στις τοπικές συνθήκες.

6. **Αύξηση των εκτάσεων της βιολογικής γεωργίας** που αποτελεί την πλέον φιλική στο περιβάλλον γεωργική πρακτική με τον στόχο να τίθεται μέχρι το 2030 οι εκτάσεις βιολογικής γεωργίας να καλύπτουν το 25% της Χρησιμοποιούμενης Γεωργικής Γης. Για την επίτευξη του στόχου αυτού απαιτούνται μέτρα τόνωσης της ζήτησης (εξετάζεται η υπαγωγή σε χαμηλότερο συντελεστή ΦΠΑ), η αξιοποίηση των δημοσίων συμβάσεων, η προώθηση δράσεων προώθησης, προβολής και ενημέρωσης του κοινού). Σήμερα οι εκτάσεις που εφαρμόζεται βιολογική γεωργία στη χώρα αντιστοιχούν στο 8% της Χ.Γ.Ε ποσοστό ελαφρά υψηλότερο από το μέσο όρο της Ε.Ε. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η πλειονότητα τους αφορά εκτάσεις που εξυπηρετούν τη βιολογική κτηνοτροφία, ενώ οι διατιθέμενες στην αγορά ποσότητες βιολογικών προϊόντων είναι πολύ περιορισμένες.

Είναι δεδομένο ότι οι πολύ φιλόδοξοι αυτοί στόχοι θα επιτευχθούν με την χρηματοδοτική υποστήριξη της νέας ΚΓΠ μέσω των υφιστάμενων αλλά και νέων τύπων παρεμβάσεων όπως:

- Τα Echo Schemes που θα χρηματοδοτηθούν από τον Πυλώνα 1, η συμμετοχή στα οποία θα είναι εθελοντική και σε ετήσια βάση, σε αντίθεση με τα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα του Πυλώνα 2 που προβλέπουν την πενταετή δέσμευση του παραγωγού,
- Η απλοποίηση των κανόνων του ανταγωνισμού για τα συλλογικά σχήματα των γεωργών (συνεταιρισμοί, ομάδες παραγωγών) που δραστηριοποιούνται σε όλο το φάσμα της αλυσίδας (παραγωγή μέχρι την διάθεση στον τελικό καταναλωτή),
- Η παρακολούθηση της εφαρμογής της «Οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές»,
- Η βελτίωση των κανονισμών με στόχο την ενίσχυση της θέσης των γεωργών (π.χ. παραγωγοί προϊόντων με γεωγραφικές ενδείξεις), των συνεταιρισμών και των ομάδων/οργανώσεων παραγωγών στην αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων.

B. Διασφαλίζοντας την Ασφάλεια των Τροφίμων

Η κρίση του COVID-19 ανέδειξε τις νέες προκλήσεις αλλά ταυτόχρονα και την αναγκαιότητα εξεύρεσης κοινών και όχι αποσπασματικών λύσεων για την αντιμετώπιση αντίστοιχων κρίσεων. Με βάση την πρόσφατα αποκτηθείσα εμπειρία η Επιτροπή θα αξιολογήσει την ανθεκτικότητα του συστήματος τροφίμων και θα αναπτύξει ένα σχέδιο έκτακτης ανάγκης για την διασφάλιση της παροχής τροφίμων και της επισιτιστικής ασφάλειας σε περιόδους κρίσης. Θα ανανεωθεί το πλαίσιο για την ενεργοποίηση του αποθεματικού κρίσης ώστε να μπορεί να ενεργοποιείται έγκαιρα και εκ των προτέρων το αποθεματικό γεωργικών κρίσεων. Επιπρόσθετα της εκτίμησης κινδύνου και των μέτρων διαχείρισης που θα ενεργοποιούνται κατά τη διάρκεια της κρίσης, το σχέδιο έκτακτης ανάγκης θα δημιουργήσει έναν συντονιστικό μηχανισμό για την αντιμετώπιση της κρίσης των τροφίμων από την Επιτροπή και με τη συμμετοχή των κρατών μελών που θα μετέχει μεγάλος αριθμός εμπλεκόμενων από διάφορους τομείς (γεωργία, αλιεία, ασφάλεια των

τροφίμων, εργατικό δυναμικό, θέματα υγείας, μεταφορών ανάλογα με το) ανάλογα με τη φύση της κρίσης.

Γ. Ενθάρρυνση βιώσιμων πρακτικών στην επεξεργασία τροφίμων, το χονδρικό και λιανικό εμπόριο τροφίμων, την εστίαση

Η βιομηχανία τροφίμων και ο τομέας χονδρικού και λιανικού εμπορίου τροφίμων θα πρέπει να στραφούν στη διάθεση στον καταναλωτή υγιεινών τροφίμων σε προσιτές τιμές με στόχο τη μείωση του συνολικού περιβαλλοντικού αποτυπώματος του συστήματος τροφίμων. Για να επιτευχθεί αυτό, η Επιτροπή θα αναπτύξει έναν κώδικα δεοντολογίας της Ένωσης για την εφαρμογή υπεύθυνων επιχειρηματικών και εμπορικών πρακτικών την εφαρμογή του οποίου θα παρακολουθεί.

Η μείωση της χρήσης υλικών συσκευασίας και η στροφή σε υλικά συσκευασίας που θα μπορούν να ανακυκλωθούν, η αποφυγή χημικών συντηρητικών, η προώθηση προϊόντων υψηλής διατροφικής αξίας, η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και πρώτων υλών στην παραγωγή τροφίμων, η ενίσχυση του κανονιστικού πλαισίου για τα ΠΟΠ – ΠΓΕ και η ενίσχυση των βραχέων αλυσίδων αποτελούν πρωτοβουλίες της Επιτροπής για την επίτευξη του στόχου.

Δ. Προώθηση της βιώσιμης κατανάλωσης τροφίμων και διευκόλυνση της μετάβασης στην υγιεινή διατροφή

Η αύξηση του ποσοστού των υπέρβαρων ατόμων και η αύξηση της παχυσαρκίας λαμβάνει ανησυχητικές διαστάσεις. Η κακή διατροφή υπολογίζεται (2017) ότι αποτελεί τη αιτία για 950.000 θανάτους λόγω καρδιαγγειακών νοσημάτων και καρκίνου. Η μείωση της κατανάλωσης κόκκινου κρέατος και η αύξηση της κατανάλωσης φρούτων και λαχανικών αποτελεί αδήριτη ανάγκη. Η δέσμη μέτρων περιλαμβάνει την υποχρεωτική σήμανση των προϊόντων με βάση την διατροφική τους αξία, την ενημέρωση των καταναλωτών για τον τρόπο προέλευσης των τροφίμων, ενώ θα εκδοθούν και οδηγίες για την προμήθεια τροφίμων μέσω δημοσίων συμβάσεων (προμήθειες νοσοκομείων, φρούτα και λαχανικά στα σχολεία κλπ), και εξετάζεται η παροχή πρόσθετων κίνητρων μέσω αλλαγής της φορολογίας για τα βιολογικά φρούτα και λαχανικά.

Ε. Μείωση της απώλειας και της σπατάλης τροφίμων

Η μείωση της απώλειας και της σπατάλης τροφίμων είναι βασική παράμετρος για την βιωσιμότητα του συστήματος τροφίμων. Παράλληλα, έχει και μια σημαντική κοινωνική διάσταση εάν ληφθεί υπόψη η δυσκολία πρόσβασης σε τροφή που αντιμετωπίζουν εκατομμύρια άνθρωποι στον κόσμο αλλά και στην Ευρώπη, ενώ εξυπηρετεί και σχετίζεται με μια σειρά πολιτικών της ΕΕ όπως με τις πολιτικές για την ανάκτηση θρεπτικών συστατικών και δευτερογενών πρώτων υλών, την παραγωγή ζωοτροφών, την ασφάλεια των τροφίμων, την βιοποικιλότητα, την βιοοικονομία, τη διαχείριση αποβλήτων και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Η Επιτροπή έχει δεσμευτεί να μειώσει κατά το ήμισυ την κατά κεφαλήν σπατάλη τροφίμων σε επίπεδο λιανικής πώλησης και σε επίπεδο καταναλωτών έως το 2030 (στόχος 12.3 των ΣΒΑ).

Με τη χρήση της νέας μεθοδολογίας για τη μέτρηση της σπατάλης τροφίμων και τα δεδομένα που αναμένονται από τα κράτη μέλη το 2022, η Επιτροπή θα ορίσει μια βάση αναφοράς και θα προτείνει νομικά δεσμευτικούς ποσοτικούς στόχους για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων σε ολόκληρη την ΕΕ.

Η παρανόηση και η κακή χρήση της σήμανσης ημερομηνιών («χρήση έως» και «κατανάλωση πριν») οδηγούν στην απόρριψη τροφίμων. Εκτός από τον ποσοτικό προσδιορισμό του επιπέδου μείωσης των απορριμμάτων τροφίμων, η Επιτροπή θα διερευνήσει τις απώλειες τροφίμων στο στάδιο παραγωγής τους και θα διερευνήσει τρόπους για τον περιορισμό τους.

ΣΤ. Καταπολέμηση της διαφθοράς στην αλυσίδα εφοδιασμού των τροφίμων

Η καταπολέμηση της διαφθοράς αποτελεί βασική προτεραιότητα για την επίτευξη του στόχου αυτού. Η Επιτροπή θα συνεργαστεί με τα κράτη μέλη, την EUROPOL και άλλους φορείς αξιοποιώντας τα δεδομένα για την ιχνηλασιμότητα και τις ειδοποιήσεις για τη βελτίωση του συντονισμού σχετικά με την απάτη στα τρόφιμα. Επίσης, θα προτείνει αυστηρότερα αποτρεπτικά μέτρα, καλύτερους ελέγχους των εισαγωγών και την ενίσχυση του συντονισμού και των ικανοτήτων της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Καταπολέμησης της Απάτης και την εντατικοποίηση των ελέγχων.

Η μετάβαση στο νέο μοντέλο αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία και απαιτεί την κινητοποίηση πληθώρας εργαλείων όπως:

(i) Έρευνα, καινοτομία, τεχνολογία και επενδύσεις

Η έρευνα και η καινοτομία είναι βασικοί παράγοντες για την επιτάχυνση της μετάβασης σε ένα βιώσιμο, υγιεινό και χωρίς αποκλεισμούς διατροφικό σύστημα από την πρωτογενή παραγωγή έως την κατανάλωση. Στο πλαίσιο του προγράμματος Ορίζων 2020, η Επιτροπή ετοιμάζει πρόσθετη πρόσκληση υποβολής προτάσεων για τις προτεραιότητες της Πράσινης Συμφωνίας το 2020, συνολικού ύψους περίπου 1 δισ. ευρώ.

Στο πλαίσιο του προγράμματος Ορίζων Ευρώπη, η Επιτροπή προτείνει να δαπανηθούν 10 δισ. ευρώ στην έρευνα και καινοτομία για τα τρόφιμα, τη βιοοικονομία, τους φυσικούς πόρους, τη γεωργία, την αλιεία, την υδατοκαλλιέργεια και το περιβάλλον, καθώς και για τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών και για τις λύσεις που βασίζονται στη φύση για τα γεωργικά είδη διατροφής. Ένας βασικός τομέας έρευνας θα αφορά το μικροβίωμα, τα τρόφιμα από τους ωκεανούς, τα αστικά συστήματα παραγωγής ειδών διατροφής, καθώς και την αύξηση της διαθεσιμότητας και των πηγών εναλλακτικών πρωτεϊνών, όπως οι φυτικές, οι μικροβιακές, οι πρωτεΐνες με βάση θαλάσσιους οργανισμούς και έντομα, καθώς και τα υποκατάστατα κρέατος.

Για την προώθηση της καινοτομίας και να επιταχυνθεί η μεταφορά γνώσεων, η Επιτροπή θα συνεργαστεί με τα κράτη μέλη για την ενίσχυση του ρόλου της Ευρωπαϊκής Σύμπραξης Καινοτομίας «Γεωργική παραγωγικότητα και βιωσιμότητα» (EIP-AGRI), ενώ και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης θα συμβάλλει μέσω των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης στην καινοτομία και τη προώθηση της συνεργασίας στις αλυσίδες αξίας τροφίμων.

Μια νέα σύμπραξη στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» για «ασφαλή και βιώσιμα συστήματα τροφίμων για τους ανθρώπους, τον πλανήτη και το κλίμα» θα θέσει σε εφαρμογή έναν

μηχανισμό διακυβέρνησης στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας με τη συμμετοχή των κρατών μελών και των συντελεστών των συστημάτων τροφίμων από το αγρόκτημα στο πιάτο, για την παροχή καινοτόμων λύσεων που παρέχουν παράλληλα οφέλη για τη διατροφή, την ποιότητα των τροφίμων, το κλίμα, την κυκλικότητα και τις κοινότητες.

Η μετάβαση στο νέο μοντέλο για να καταστεί εφικτή απαιτεί την κάλυψη με ευρωζωνικά δίκτυα υψηλών ταχυτήτων του συνόλου των αγροτικών περιοχών. Η εφαρμογή της γεωργίας ακριβείας απαιτεί την αξιοποίηση δορυφορικών δεδομένων, την αξιοποίηση της τεχνικής νοημοσύνης για την προσφορά επιλογών στον παραγωγό που θα οδηγούν στην εξοικονόμηση πόρων, την ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων (έδαφος, νερό), τη μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου. Η διαθεσιμότητα γρήγορου και αξιόπιστου internet στις αγροτικές περιοχές συμβάλλει επίσης και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής σε τομείς όπως η παρεχόμενη υγειονομική περίθαλψη, η ψυχαγωγία και η ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειες τους ώστε ο στόχος της διαθεσιμότητας ευζωνικών υποδομών στις αγροτικές περιοχές να έχει επιτευχθεί μέχρι το 2025.

(ii) Συμβουλευτικές υπηρεσίες, ανταλλαγή δεδομένων και γνώσεων και δεξιότητες

Η επέκταση των ευρωζωνικών υποδομών αποτελεί την πρώτη προϋπόθεση για την μετάβαση στο νέο μοντέλο. Η δεύτερη προϋπόθεση σχετίζεται με το ανθρώπινο κεφάλαιο και τις ανθρώπινες δεξιότητες. Οι παραγωγοί του πρωτογενή τομέα έχουν ιδιαίτερη ανάγκη για αντικειμενικές, εξειδικευμένες συμβουλευτικές υπηρεσίες για βιώσιμες επιλογές διαχείρισης. Όσον αφορά στη χώρα μας με τις υφιστάμενες δομές εκπαίδευσης και κατάρτισης των γεωργών και την απουσία ενός αξιόπιστου συστήματος παροχής γεωργικών συμβουλών είναι αδύνατη η εφαρμογή των προνοιών της Στρατηγικής. Το χρονίο αυτό έλλειμμα θα πρέπει να καλυφθεί και η ευκαιρία δίνεται μέσω του Στρατηγικού Σχεδίου της ΚΓΠ για την έγκριση του οποίου απαιτείται η δημιουργία του AKIS (Agricultural Knowledge Innovation System).

Τόσο σε Ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και στη χώρα μας παρατηρείται σημαντική έλλειψη δεδομένων για την παρακολούθηση των επιπτώσεων του αγροδιατροφικού τομέα στο περιβάλλον και το κλίμα. Την έλλειψη αυτή έρχεται να καλύψει η μετατροπή του Δικτύου Γεωργικής Λογιστικής (FADN) σε Δίκτυο Δεδομένων Αειφορίας (Farm Sustainability Data Network) και η δημιουργία, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής δεδομένων, του κοινού ευρωπαϊκού χώρου δεδομένων για τη γεωργία που θα συμβάλει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικής βιώσιμης γεωργίας της Ε.Ε. μέσω της επεξεργασίας και της ανάλυσης δεδομένων που αφορούν στην παραγωγή, στις χρήσεις γης, στο περιβάλλον, επιτρέποντας ακριβή και προσαρμοσμένη στις τοπικές συνθήκες ανάπτυξη εφαρμογών σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης και παρακολούθηση των επιδόσεων του τομέα συνολικά.

Αντίστοιχη πρωτοβουλία θα πρέπει να αναληφθεί στο ΥΠΑΑΤ για την ενοποίηση των βάσεων δεδομένων που λειτουργούν στο Υπουργείο και τη δημιουργία μιας ενιαίας πύλης δεδομένων για την ελληνική γεωργία.

9.4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ

Η διαβούλευση στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης για την κατάρτιση του Στρατηγικού Σχεδίου υλοποιείται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο αφορά στην ανοικτή «γενική» ενημέρωση –

διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε μέσω διαδικτύου και ανοικτών εκδηλώσεων – ημερίδων. Το δεύτερο επίπεδο αφορά στην «ειδική» ενημέρωση –διαβούλευση στο πλαίσιο της ομάδας σχεδιασμού του Ειδικού Στόχου 9, η οποία απαρτίζεται από το προσωπικό των αρμόδιων υπηρεσιών του ΥΠΑΑΤ, του ΟΠΕΚΕΠΕ, του ΕΦΕΤ, εκπροσώπους των Νέων Γεωργών, Διεπαγγελματικών Οργανώσεων, επιστημονικών φορέων, επαγγελματικών οργανώσεων (Σύνδεσμος Βιομηχανιών Τροφίμων, ΓΕΩΤΕΕ) και φορέων εφαρμογής.

Η σύνθεση της ομάδας σχεδιασμού τροποποιήθηκε μετά την δημοσίευση της Στρατηγικής «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο»⁴⁷. Δεν κατέστη δυνατή η συμμετοχή εκπροσώπων του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ) και του Υπουργείου Υγείας. Η διαβούλευση είναι σε εξέλιξη, ενώ αναμένεται να αυξηθεί ο αριθμός των συμμετεχόντων σε αυτήν με τη συμμετοχή εκπροσώπων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Η διαβούλευση εστιάστηκε σε θέματα που σχετίζονται με την οργάνωση του συστήματος ελέγχων των τροφίμων, την ευζωία των ζώων, την εναρμόνιση με τις ευρωπαϊκές οδηγίες, την σπατάλη τροφίμων, τη βιολογική γεωργία και τη Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο».

Η «γενική» διαβούλευση βασίστηκε στην απάντηση 18 ερωτήσεων που σχετίζονταν με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελληνική γεωργία σε όρους ανταγωνιστικότητας αλλά και προσαρμογής στις αυξημένες απαιτήσεις για το κλίμα, το περιβάλλον, την ασφάλεια και υγιεινή των τροφίμων, την ευζωία των ζώων, την αναγκαιότητα/σκοπιμότητα αλλαγών στον τρόπο εφαρμογής των παρεμβάσεων του Πυλώνα 1, την μελλοντική αρχιτεκτονική και την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων του Στρατηγικού Σχεδίου της ΚΓΠ 2021-2027.

Άμεσα σχετιζόμενες με τον Ειδικό Στόχο 9 είναι οι ακόλουθες απαντήσεις:

Στο πρώτο ερώτημα «Ποιές θεωρείτε ότι είναι οι μεγαλύτερες προκλήσεις, που αντιμετωπίζει η ελληνική γεωργία για την περίοδο μετά το 2020;» η επιλογή «Η ανταπόκριση στις απαιτήσεις των καταναλωτών για ασφαλή, υγιή και ποιοτικά τρόφιμα, σε προσιτές τιμές» συγκέντρωσε το 15,1% των απαντήσεων, κατατασσόμενη στην τρίτη θέση σε σύνολο πέντε επιλογών.⁴⁸

Στο τρίτο ερώτημα «Η ανταπόκριση στις απαιτήσεις των καταναλωτών για ασφαλή, υγιή και ποιοτικά τρόφιμα σε προσιτές τιμές τι απαιτεί;» η πλειονότητα των απαντήσεων (35,5%) θεωρεί την «Αυξημένη αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών», ακολουθούμενη (28,7%) από το «Επαρκές σύστημα παροχής γεωργικών συμβουλών», την «Μείωση του κόστους παραγωγής που προκαλείται από τις απαιτήσεις για την ασφάλεια των τροφίμων και την δημόσια υγεία» που συγκέντρωσε το 25,9% των απαντήσεων, ενώ το μικρότερο αριθμό απαντήσεων (9,9%) συγκέντρωσε η απάντηση «Μείωση του κόστους παραγωγής που προκαλείται από τις απαιτήσεις που αφορούν την ευζωία των ζώων».

Στο έκτο ερώτημα «Κατά τη γνώμη σας, η ανταπόκριση στις αυξημένες απαιτήσεις για το περιβάλλον και το κλίμα προϋποθέτει» την πλειονότητα των απαντήσεων (34,9%) συγκεντρώνει η «Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών», ακολουθούμενη (30,6% των απαντήσεων) από την

⁴⁷ 25 Μαΐου 2020

⁴⁸ Οι πέντε επιλογές ήταν: 1) Η εξασφάλιση ενός δίκαιου και βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος, 2) Η ανταπόκριση στις απαιτήσεις των καταναλωτών για ασφαλή, υγιή και ποιοτικά τρόφιμα, σε προσιτές τιμές, 3) Η δυσκολία προσαρμογής της Ελληνικής Γεωργίας στις νέες τεχνολογικές εξελίξεις, 4) Ο αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός, 5) Οι αυξημένες απαιτήσεις για το περιβάλλον και το κλίμα

«Οικονομική αντιστάθμιση του αυξημένου κόστους παραγωγής λόγω εφαρμογής των αυξημένων απαιτήσεων».

Στο 18^ο Ερώτημα «Σε ποιές παρεμβάσεις της Αγροτικής Ανάπτυξης (Πυλώνας II) πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην προγραμματική περίοδο 2021 – 2027;» η παροχή ενισχύσεων για την ανάληψη υποχρεώσεων για το περιβάλλον και το κλίμα (αγροπεριβαλλοντικά, βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία) ιεραρχείται στην 4^η θέση σε σύνολο 10 επιλογών.

Η «ειδική» διαβούλευση βασίστηκε στη διενέργεια τηλεδιασκέψεων (λόγω των περιοριστικών μέτρων της πανδημίας) των μελών της ομάδας σχεδιασμού, την απάντηση ερωτηματολογίων και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της επεξεργασίας των ερωτηματολογίων.

Για τη διαβούλευση χρησιμοποιήθηκαν δύο ερωτηματολόγια, λόγω της δημοσίευσης της Στρατηγικής «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» και της αναγκαιότητας καταγραφής των απόψεων των συμμετεχόντων επί των προτεραιοτήτων της. Τα θέματα που συζητήθηκαν και οι απαντήσεις που δόθηκαν μπορούν να ομαδοποιηθούν στις ακόλουθες ενότητες:

Σπατάλη τροφίμων

Η μείωση της σπατάλης τροφίμων εξετάστηκε υπό το πρίσμα των δράσεων που μπορούν να χρηματοδοτηθούν και κρίνονται ως αναγκαίες αλλά και με βάση τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν ώστε να δρομολογηθεί η χάραξη μιας συνεκτικής πολιτικής που σήμερα δεν υφίσταται. Υπό το πρίσμα αυτό οι συμμετέχοντες εξέφρασαν τη άποψη ότι απαιτείται συνεργασία πολλών φορέων της διοίκησης. Ενδεικτικά αναφέρθηκαν τα Υπουργεία Ανάπτυξης & Επενδύσεων (για επιχειρήσεις εστίασης-τουρισμού), Εσωτερικών (για τους ΟΤΑ), Τουρισμού, Υγείας (Νοσοκομεία), Παιδείας και Θρησκευμάτων για την ευαισθητοποίηση των μαθητών καθώς και στενότερη συνεργασία του ΥΠΑΑΤ που μέχρι σήμερα δεν έχει ενεργοποιηθεί με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Επιπροσθέτως, κρίνεται αναγκαία λόγω του μεγάλου κοινωνικού, οικολογικού αλλά και οικονομικού αποτυπώματος, η εμπλοκή φορέων των παραγωγών, των διανομέων, των οργανισμών και επιχειρήσεων.

Η προσπάθεια μείωσης της σπατάλης των τροφίμων θα πρέπει να είναι πολύπλευρη και συντονισμένη στα εξής επίπεδα:

- ενημέρωση και εκπαίδευση των πολιτών, των αγροτών και των επαγγελματιών που δρουν στον διατροφικό χώρο,
- εκπαίδευση των μαθητών,
- θέσπιση διαδικασιών που θα επιτρέπουν και θα επιβάλουν στα νοικοκυριά τη μείωση των οργανικών απορριμμάτων και την ορθή διαχείρισή τους,
- ενίσχυση της διάθεσης τροφίμων από ξενοδοχεία, σούπερ μάρκετ κ.α., σε δομές κοινωφελούς χαρακτήρα (συσσίτια, ιδρύματα, κλπ),

Παράλληλα, η υιοθέτηση των αρχών και των πρακτικών της «κυκλικής οικονομίας» για μείωση των απορριμμάτων με την προώθηση της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης υλικών για τη μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον (μεταποίηση τροφίμων, λιανική πώληση, μεταφορές, αποθήκευση, νέα καινοτόμα τρόφιμα και ζωοτροφές μπορεί να συμβάλλει στη μείωση του προβλήματος.

Αναγνωρίζεται ότι η κοινωνία των πολιτών και οι επιχειρήσεις έχουν ήδη ενεργοποιηθεί, αφού ο ΕΦΕΤ γίνεται πολύ συχνά αποδέκτης του ενδιαφέροντος των επιχειρήσεων τροφίμων για τη δημιουργία θεσμικού πλαισίου που θα αποτρέψει μεγάλες ποσότητες τροφίμων να καταλήγουν στις χωματερές.

Τέλος, αναφέρθηκε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε πρόσφατη ανακοίνωσή της (2020/C199/01) θέτει πλαίσιο για τη διευκόλυνση της δωρεάς τροφίμων, που αποτελεί προτεραιότητα του Σχεδίου Δράσης της Ε.Ε. για την κυκλική οικονομία ως μέσο πρόληψης της σπατάλης των τροφίμων και προώθησης της επισιτιστικής ασφάλειας, σύμφωνα με τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. Στο πλαίσιο αυτό τίθενται διαδικασίες συμμόρφωσης των δωρητών και των αποδεκτών πλεονασμάτων τροφίμων με τις κανονιστικές απαιτήσεις, καθορίζονται οι προϋποθέσεις-κριτήρια διάθεσης των τροφίμων, κ.α.

Ο ΕΦΕΤ παρουσίασε ένα κατάλογο δράσεων που θα μπορούσαν να συγχρηματοδοτηθούν ο οποίος περιλαμβάνει ενδεικτικά:

- 1.Εκστρατεία ενημέρωσης καταναλωτών για την κατανόηση της ημερομηνίας ελάχιστης διατηρησιμότητας των τροφίμων.
- 2.Έρευνα συμπεριφοράς καταναλωτή για την κατανόηση των αιτιών της σπατάλης τροφίμων στα νοικοκυριά.
- 3.Εκστρατεία ενημέρωσης καταναλωτών για τρόπους μείωσης απώλειας τροφίμων στα νοικοκυριά.
- 4.Έκδοση συστάσεων για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων στο σπίτι, γραφείο, σχολείο/панεπιστήμιο, εστιατόριο/εστίαση.
- 5.Δημιουργία πλατφόρμας πολλαπλών ενδιαφερόμενων μερών σε εθνικό επίπεδο για τη διάδοση γνώσεων, την αναζήτηση λύσεων και την καταβολή κοινών προσπάθειών για την πρόληψη της σπατάλης τροφίμων.
- 6.Ενσωμάτωση της απώλειας και της σπατάλης τροφίμων στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Διά βίου μάθηση σχετικά με τους τρόπους πρόληψης της απώλειας και της σπατάλης τροφίμων, τόσο μέσω των σχολικών προγραμμάτων και των σχετικών προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης (π.χ. σπουδές στον κλάδο της φιλοξενίας) όσο και μέσω της κατάρτισης στον χώρο εργασίας.
- 7.Πρόγραμμα χρηματοδότησης κυρίως προς ΜΜΕ, για την ενσωμάτωση της πρόληψης της σπατάλης τροφίμων στο επιχειρηματικό τους μοντέλο (π.χ. διενέργεια ελέγχου όσον αφορά στη σπατάλη τροφίμων, κατάρτιση σχεδίου εφαρμογής και υποστήριξη της υλοποίησης, ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών).
- 8.Δημιουργία υλικού προς καταναλωτές σε σχέση με τις μερίδες ανά είδος τροφίμων.
- 9.Ενημέρωση καταναλωτών για τα πλεονεκτήματα μίας διατροφής που βασίζεται στην εποχικότητα των τροφίμων ή/και της τοπικής παραγωγής.

Τέλος, είναι σημαντικός ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι εθνικές αρχές για να βοηθήσουν τους παράγοντες σε όλο το μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων όσον αφορά στη χρήση κατάλληλων προς κατανάλωση τροφίμων που πλησιάζουν στην ημερομηνία ελάχιστης διατηρησιμότητας, υιοθετώντας μια προωθητική και όχι τιμωρητική προσέγγιση κατά την εφαρμογή των κανόνων ασφάλειας και επισήμανσης των τροφίμων. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην εκπαίδευση όλων, σχετικά με την απώλεια και σπατάλη των τροφίμων, για την

οποία έχουν τεθεί στόχοι και έχει δημιουργηθεί σχετική πλατφόρμα που μπορεί να δώσει ενδιαφέρουσες πληροφορίες προς αξιοποίηση

Βιολογική Γεωργία

Η βιολογική γεωργία εξετάστηκε υπό το πρίσμα της παρατηρούμενης αναντιστοιχίας μεταξύ της αύξησης των καλλιεργούμενων εκτάσεων και της προσφοράς βιολογικών προϊόντων στον καταναλωτή. Ως αιτίες αναφέρθηκαν δύο σημεία τα οποία προβληματίζουν τους καταναλωτές στην αγορά βιολογικών προϊόντων που είναι η μη εμπιστοσύνη στους φορείς διαπίστευσης βιολογικών προϊόντων, η υψηλή τιμή τους σε σχέση με τα συμβατικά και η μη εξοικείωση με την σήμανση των προϊόντων. Ως θετική εξέλιξη αναφέρθηκε ότι η τοποθέτησή τους δεν περιορίζεται πλέον μόνο σε εξειδικευμένα καταστήματα αλλά και στα σούπερ μάρκετ, ενώ αναγνωρίζεται η δυναμική που έχουν σε σχέση με τις εξαγωγές.

Οι Έλληνες βιοκαλλιεργητές θεωρούν ότι οι εξαγωγές θα μπορούσαν να αυξηθούν κυρίως προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες παρουσιάζουν υψηλή κατά κεφαλή δαπάνη για βιολογικά προϊόντα. Οι βιοκαλλιεργητές θεωρούν ότι οι οικονομικές εξελίξεις στις σημαντικότερες αγορές βιολογικών προϊόντων της Ευρώπης είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές για να επιχειρηθεί μαζική διείσδυση ελληνικών προϊόντων σ' αυτές. Στόχος μπορεί να είναι και οι αγορές εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και κυρίως εκείνες που παρουσιάζουν αυξανόμενη ζήτηση για μεσογειακά προϊόντα (φρούτα, λαχανικά, βότανα, λάδι, κ.τ.λ.).

Χρήση Φυτοφαρμάκων

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων έχει αναρτήσει στο δικτυακό του τόπο το σύνολο της νομοθεσίας και των κανονιστικών πράξεων που σχετίζονται με τη χρήση φυτοφαρμάκων, ενώ δίαυλοι ενημέρωσης των γεωργών είναι τα δίκτυα πώλησης αγροεφοδίων αλλά και οι άλλοι γεωργοί. Οι μηχανισμοί ελέγχου λειτουργούν επαρκώς. Ο ΕΦΕΤ διαχρονικά σχεδιάζει και υλοποιεί προγράμματα παρακολούθησης χημικών κινδύνων στα τρόφιμα, για τους οποίους υφίστανται θεσμοθετημένα ανώτατα επιτρεπτά επίπεδα. Τα στοιχεία των εν λόγω ελέγχων συγκεντρώνονται και αξιολογούνται σε ετήσια βάση και εν συνεχεία αποδίδονται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Την τελευταία 5ετία πραγματοποιήθηκαν 3.000 έλεγχοι. Εν γένει, δεν ανιχνεύονται μη συμμορφώσεις και όταν ανιχνεύονται αυτές είναι στα αναμενόμενα επίπεδα (<3% των εξεταζόμενων τροφίμων).

Ο ΕΦΕΤ διαχρονικά σχεδιάζει και υλοποιεί προγράμματα παρακολούθησης της παρουσίας υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων σε μεταποιημένα τρόφιμα. Σε ετήσια βάση υλοποιείται ικανός αριθμός ελέγχων για μεταποιημένα τρόφιμα, τα αποτελέσματα των οποίων συγκεντρώνονται, αξιολογούνται και αποδίδονται στην Ε.Ε., ενώ η εικόνα των αποτελεσμάτων εμφανίζει εν γένει συμμόρφωση με τις υφιστάμενες διατάξεις της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Ενδεικτικά, την τελευταία 5ετία, υπήρξε μόνο μια μη συμμόρφωση επί συνόλου άνω των 600 ελέγχων.

Χρήση Αντιβιοτικών

Εξετάσθηκε η πρόοδος στην εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής για την μείωση της χρήσης αντιβιοτικών στην κτηνοτροφία, που αποτελεί δέσμευση για τη χώρα, ενώ υπάρχει μηχανισμός

παρακολούθησης και συνεχής προσπάθεια των αρμόδιων υπηρεσιών για την ελαχιστοποίηση της χρήσης των αντιβιοτικών.

Ευζωία των Ζώων

Το θέμα της ευζωίας αποτελεί σημαντική πρόκληση για την Ελλάδα στην επόμενη προγραμματική περίοδο, δεδομένου ότι δεν κατέστη εφικτή η εφαρμογή της στην τρέχουσα ΚΑΠ. Υπό το πρίσμα αυτό υπήρξαν αρκετές τοποθετήσεις που υποστήριξαν ότι η σύνδεσή της με μια παράμετρο ευρέως αποδεκτή από το καταναλωτικό κοινό όπως είναι η σήμανση των προϊόντων, είναι ελπιδοφόρα και εύστοχη.

Επιπλέον, υπάρχει σχετική αναφορά στη Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» όπου αναφέρεται ως παράδειγμα, μεταξύ άλλων, ότι ποιοτικά προϊόντα που προέρχονται από διαδικασίες όπου εφαρμόστηκε η νομοθεσία για την καλή διαβίωση των ζώων θα μπορούσαν να επισημαίνονται με ειδικό λογότυπο.

Ως προϋποθέσεις για την επιτυχία του σχετικού εγχειρήματος τονίστηκε από τους συμμετέχοντες η ανάγκη να προηγηθεί διαβούλευση με τα εμπλεκόμενα μέρη (stakeholders), όπως κτηνοτρόφοι, σφαγεία, έμποροι, διανομείς, κρατικοί και κλαδικοί φορείς κλπ. Τονίστηκε επίσης η αναγκαιότητα ενημέρωσης των καταναλωτών και αναφέρθηκε η συσχέτιση του θέματος της ευζωίας των ζώων (πέραν των υποχρεώσεων που απορρέουν από την νομοθεσία) στο εισόδημα των παραγωγών. Προκειμένου ο συνδυασμός ευζωίας και σήμανσης να είναι αποτελεσματικός, προτείνεται να ενισχυθεί από:

- διαδικασίες που θα διασφαλίσουν την αναγνωρισιμότητα του σήματος από το καταναλωτικό κοινό,
- σύνδεση του σήματος, στη συνείδηση του καταναλωτή, με εδραιωμένα υπάρχοντα σήματα π.χ. ΠΟΠ, ΠΓΕ,
- προώθηση της καθετοποίησης των εκμεταλλεύσεων, ώστε η εφαρμογή της ευζωίας να είναι πιο δελεαστική αφού θα έχει άμεσο οικονομικό αποτέλεσμα στον ίδιο τον κτηνοτρόφο.

Οι απόψεις δεν ήταν μονοσήμαντες και επισημάνθηκε ότι αποτελεί συνήθη πρακτική σε αρκετά κράτη μέλη της Ε.Ε. των οποίων οι καταναλωτές είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν υψηλότερες τιμές για αυτά τα προϊόντα δεδομένης αυτής της ιδιότητας. Επιπλέον, μια τέτοια σήμανση ενδεχομένως θα αποτελούσε κίνητρο για τους παραγωγούς, ώστε να διαφημιστούν περισσότερο και να επιτύχουν ακόμη υψηλότερες τιμές πώλησης. Στην Ελλάδα, όμως, όπου η οικονομική κατάσταση των πολιτών είναι διαφορετική κατά μέσο όρο και, όπως φαίνεται και από τα δεδομένα σχετικών ερευνών η ευζωία των ζώων δεν αποτελεί τόσο υψηλή προτεραιότητα για τον έλληνα καταναλωτή (παρά το γεγονός ότι οι Έλληνες πολίτες θεωρούν ότι οι αγρότες που δεν τηρούν τη νομοθεσία περί ευζωίας δεν θα έπρεπε να επιχορηγούνται), ίσως θα πρέπει να συζητηθεί η εμπορική αποτελεσματικότητα αυτού στην πράξη περισσότερο.

Ως αντίλογος στις ανωτέρω τοποθετήσεις επισημάνθηκε ότι υπήρξε αίτημα των αναπτυγμένων χωρών της Ε.Ε. για σήμανση προϊόντων από την οποία να προκύπτει ότι τηρούνται συνθήκες ευζωίας των ζώων καλύτερες από τις προβλεπόμενες υποχρεωτικής εφαρμογής της ενωσιακής νομοθεσίας. Επισημαίνεται πως το αίτημα αυτό θα δημιουργήσει τρόφιμα δύο ταχυτήτων εντός της Ε.Ε.: α) των αναπτυγμένων/πλούσιων χωρών της Ε.Ε. (Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία, Δανία), οι οποίες μπορούν όντως να εξασφαλίσουν συνθήκες ανώτερες της νομοθεσίας και β) των

λιγότερο «αναπτυγμένων»/οικονομικά ασθενέστερων χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Θα δημιουργείται ως εκ τούτου η αίσθηση ότι τα προϊόντα των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου, παρότι απολύτως συμμορφούμενα με την νομοθεσία, υπολείπονται σε ποιότητα και διαχείριση του ζωικού κεφαλαίου.

Εν κατακλείδι, εκφράζεται η αντίθεση στη σήμανση των προϊόντων με ανάλογο λογότυπο. Εάν δε κάποιες χώρες θεωρούν ότι απαιτούνται αυστηρότεροι κανόνες ευζωίας των ζώων, δύνανται να αιτηθούν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή την αναθεώρηση των σχετικών Κανονισμών.

Τέλος, πέραν των ανωτέρω, η σήμανση γενικά των τροφίμων είναι ήδη επιβαρυνμένη με πληθώρα ενδείξεων τόσο υποχρεωτικών (13 διαφορετικές ενδείξεις) όσο και προαιρετικών (σχήματα FOP, NL, πιστοποιήσεις βιολογικών ΠΟΠ, ΠΓΕ κ.α.).

Παρεμβάσεις που εξυπηρετούν την Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» και θα μπορούσαν να περιληφθούν στο Στρατηγικό Σχέδιο

Υπήρξε σύγκλιση απόψεων για τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων, ενώ υπήρξαν και συγκεκριμένες προτάσεις.

Δράσεις που θα αναδεικνύουν το αυξημένο επίπεδο φιλοδοξίας για τη μείωση της χρήσης χημικών φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων και αντιβιοτικών

Είναι πρωταρχικής σημασίας τόσο για την προστασία του περιβάλλοντος όσο και για την ασφάλεια των τροφίμων να συμπεριληφθούν δράσεις που αφορούν στη μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων, αντιβιοτικών και παρασιτοκτόνων. Οι δράσεις αυτές θα μπορούσαν να αφορούν αφενός στην ενημέρωση και εκπαίδευση αγροτών και καταναλωτών, αφετέρου στην επιβράβευση των αγροτών που τηρούν τις υποχρεώσεις τους.

Η προάσπιση της ορθολογικής χρήσης αντιβιοτικών στη ζωική παραγωγή είναι ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι η περιορισμένη χρήση αντιβιοτικών αποτελεί πλεονέκτημα των ελληνικών τροφίμων ζωικής προέλευσης και η τάση αύξησης χρήσης τους, που παρατηρείται, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί εν τη γενέσει.

Ανάπτυξη νέων καινοτόμων μεθόδων για την προστασία από παράσιτα και την μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων

Η υιοθέτηση βιώσιμων περιβαλλοντικά – κλιματικά γεωργικών πρακτικών όπως:

Η γεωργία ακριβείας. Ίσως είναι ιδιαίτερα δαπανηρή για να μπορεί να εφαρμοστεί σε ευρεία κλίμακα στις μικρομεσαίες εκμεταλλεύσεις της Ελλάδας. Θα πρέπει να διερευνηθεί το κατά πόσο υπάρχουν συγκεκριμένες πρακτικές γεωργίας ακριβείας, το κόστος των οποίων μπορεί να υποστηριχτεί. Ενδεχομένως να μπορεί να εφαρμοστεί σε επίπεδο συνεταιρισμών ή συνεργειών.

Η βιολογική γεωργία. Ήδη αποτελεί επιτυχημένο πρόγραμμα της τρέχουσας ΚΑΠ και θα πρέπει να συμπεριληφθεί στο ΣΣ. Εκφράσθηκε όμως και η άποψη ότι δεδομένου ότι το ποσοστό της καλλιεργούμενης έκτασης που χρησιμοποιείται για βιολογική καλλιέργεια στην Ελλάδα είναι ήδη μεγαλύτερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο Ε.Ε. είναι προτιμότερη η ενίσχυση και βελτίωση των

διαδικασιών εφαρμογής και επίβλεψης των ήδη ενταγμένων εκμεταλλεύσεων και όχι η περαιτέρω αύξηση των προς ένταξη εκτάσεων.

Η αγροοικολογία αποτελεί καινοτόμο πρακτική η εφαρμογή της οποίας μάλλον ενδείκνυται για τις μικρομεσαίες εκμεταλλεύσεις της χώρας μας που στηρίζονται στην ποιότητα και όχι στην ποσότητα των παραγόμενων προϊόντων.

Η ευζωία των ζώων αποτελεί παρέμβαση που πρέπει να συμπεριληφθεί στο ΣΣ, καθώς αποτελεί ηθικό καθήκον της πολιτισμένης κοινωνίας, γεγονός που αποδεικνύεται από την αυξανόμενη απαίτηση του καταναλωτικού κοινού για την εφαρμογή της. Ιδιαίτερη ωστόσο προσοχή χρειάζεται στο σχεδιασμό της εν λόγω παρέμβασης προκειμένου να αποφευχθεί η εκ νέου αποτυχία της υλοποίησης της.

Ενημέρωση καταναλωτών για την αλλαγή διατροφικών προτύπων με την στροφή στη κατανάλωση υγιεινών, σε προσιτές τιμές, τροφίμων με παράλληλη βελτίωση της θέσης των γεωργών στην αλυσίδα αξίας και μείωση της σπατάλης τροφίμων

Θεωρείται καθοριστική παρέμβαση, καθώς η ζήτηση είναι αυτή που θα οδηγήσει και τους παραγωγούς να βελτιώσουν τις πρακτικές τους. Γενικά είναι καθοριστικής σημασίας η εκπαίδευση των καταναλωτών, για τους τρόπους διαχείρισης των τροφίμων. Υπάρχουν στερεότυπα που θα πρέπει να αλλάξουν. Η μείωση της σπατάλης των τροφίμων μάλλον δεν αποτελεί έννοια που συμπεριλαμβάνεται στη συνείδηση του ελληνικού καταναλωτικού κοινού, επομένως η αλλαγή των διατροφικών προτύπων θα μπορούσε να ενισχυθεί ως προς αυτό. Ως προς την κατανάλωση υγιεινών τροφίμων και τη θέση των γεωργών στην αλυσίδα αξίας το καταναλωτικό κοινό είναι ευαισθητοποιημένο σε ικανοποιητικό βαθμό, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν χρειάζεται περαιτέρω εκπαίδευση. Όσον αφορά στην παράμετρο «προσιτές τιμές» δεν είναι κατανοητό πώς θα μπορούσε αυτή να υποστηριχθεί με την αλλαγή των διατροφικών προτύπων.

Υιοθέτηση των αρχών και των πρακτικών της «κυκλικής οικονομίας» για μείωση των απορριμμάτων με την προώθηση της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης υλικών για την μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον (μεταποίηση τροφίμων, λιανική πώληση, μεταφορές, αποθήκευση, νέα καινοτόμα τρόφιμα και ζωοτροφές)

Μια παρέμβαση σχετική με πρακτικές κυκλικής οικονομίας είναι σίγουρα ενδιαφέρουσα, θα πρέπει ωστόσο να σχεδιαστεί με προσοχή ώστε να ανταποκρίνεται στην ελληνική πραγματικότητα (μέγεθος εκμεταλλεύσεων, εκπαίδευση και νοοτροπία αγροτών) και να καταστεί έτσι εφικτή η υλοποίησή της. Και εδώ, όπως και στη γεωργία ακριβείας, ίσως μπορεί να εφαρμοστεί με καλύτερα αποτελέσματα σε επίπεδο συνεταιρισμών ή συνεργειών.

Σήμανση προϊόντων – Προϊόντα ποιότητας

Συζητήθηκε ο βαθμός ενημέρωσης του καταναλωτή που κρίνεται ως επαρκής, τονίσθηκε η δυνατότητα σήμανσης και των μη τυποποιημένων – συσκευασμένων προϊόντων που κρίθηκε ως απόλυτα εφικτή, αναφέρθηκε η μη αξιοποίηση (τουλάχιστον μέχρι σήμερα) του συγκριτικού

πλεονεκτήματος της χώρας στην παραγωγή προϊόντων που συνθέτουν την Μεσογειακή Διατροφή.

Για την αύξηση της ζήτησης των προϊόντων με σήμανση τονίστηκε η ανάγκη καλύτερης ενημέρωσης των καταναλωτών μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης & επικοινωνίας και κυρίως του διαδικτύου, που θα μπορούσε να συμβάλει στην αύξηση των επιδόσεων των ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΤΙΠ και βιολογικών προϊόντων στην ελληνική αγορά. Η επίλυση του προβλήματος των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών θα μπορούσε επίσης να συμβάλει στη βελτίωση της κατάστασης των αγροτών, οι οποίοι φαίνεται πως είναι ο πιο αδύναμος κρίκος της αλυσίδας.

Η χρήση σήμανσης που σχετίζεται με την υγιεινή, ασφάλεια, θρεπτικότητα των τροφίμων και την καλή μεταχείριση των ζώων, θα μπορούσε να βοηθήσει στην προώθηση των προϊόντων σήμανσης, με την προϋπόθεση ότι η εν λόγω σήμανση θα ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και θα καταστεί αναγνωρίσιμη από το καταναλωτικό κοινό.

Ο ΕΦΕΤ επισήμανε ότι από τις καταγγελίες που λαμβάνει προκύπτει εμμέσως ότι ο καταναλωτής είναι επαρκώς ενημερωμένος, καθώς ορισμένες καταγγελίες αφορούν σε πληροφορίες σήμανσης. Επιπρόσθετα, ο ΕΦΕΤ αναλαμβάνει δράσεις για τη σχετική εκπαίδευση των καταναλωτών, μέσω εκλαϊκευμένων εντύπων/Δελτίων Τύπου.

Η νομοθεσία (εθνική και ενωσιακή) επιβάλλει την παροχή απαιτούμενων πληροφοριών τόσο για τα προσυσκευασμένα όσο και για τα μη προσυσκευασμένα προϊόντα. Οι αρμόδιες αρχές ελέγχουν τη σχετική συμμόρφωση, η οποία είναι αρκετά υψηλή. Τέλος, δεν υφίστανται παράπονα από τους Συνδέσμους Επιχειρήσεων ότι υπάρχει αδυναμία κάλυψης των προβλεπόμενων από την νομοθεσία.

Τέλος, έγινε ειδική αναφορά στο κρέας, όπου τονίστηκε η ανάγκη να αναδειχτούν οι τοπικές φυλές, κυρίως από νησιωτικές, ημιορεινές και ορεινές περιοχές και να αποκτήσει ταυτότητα το ελληνικό κρέας, να συνδεθεί η κατανάλωση ζωοκομικών προϊόντων με την γαστρονομία και τον τουρισμό και να επιτευχθεί η επέκταση της κρεοπαραγωγικής περιόδου κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

9.5. ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 9 – ΣΥΝΟΨΗ

Μέσω του ένατου ειδικού στόχου ενσωματώνονται στο Στρατηγικό Σχέδιο οι προτεραιότητες της Στρατηγικής από το Αγρόκτημα στο Πιάτο (F2F) που στην πλειονότητα τους εστιάζονται στην ασφάλεια και την υγιεινή των τροφίμων.

Η ιδιαιτερότητα του ειδικού στόχου είναι ότι αρκετά από τα πεδία παρεμβάσεων είναι νέα όπως η σπατάλη τροφίμων και η /υγιεινή διατροφή, ενώ θέματα που εμπίπτουν στους τομείς αρμοδιότητας του ΥΠΑΑΤ όπως η ευζωία των ζώων, η χρήση αντιβιοτικών, η χρήση και η διαχείριση των φυτοφαρμάκων εντάσσονται σε ένα πλαίσιο, παράμετρος που σηματοδοτεί και την ανάγκη επανεξέτασης των οργανωτικών/διοικητικών ρυθμίσεων.

Το θέμα της ασφάλειας τροφίμων αντιμετωπίζεται υπό το πρίσμα των αντιλήψεων των καταναλωτών αλλά και της γεωργικής παραγωγής.

Η αύξηση της βιολογικής παραγωγής, η αύξηση της κατανάλωσης προϊόντων σήμανσης εντάσσονται στους στόχους της πολιτικής F2F, ενώ αποτελούν εν δυνάμει συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής γεωργίας.

Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΟΠ/ΠΓΕ)

Διαπιστώνεται μεγάλη αναγνώριση των σημάτων ΠΟΠ, ΠΓΕ και ΕΤΙΠ της ΕΕ ανάμεσα στους Έλληνες καταναλωτές αλλά μικρή αναγνωρισιμότητα σε επίπεδο Ε.Ε. Αντίθετη είναι η εικόνα για τα προϊόντα βιολογικής γεωργίας για τα οποία το ποσοστό των Ελλήνων πολιτών που μπορούν να αναγνωρίσουν το σήμα της βιολογικής γεωργίας είναι συντριπτικά χαμηλότερο από το αντίστοιχο μέσο ευρωπαϊκό (σχεδόν το μισό) αλλά έχει συνεχή ανοδική πορεία. Η Ελλάδα έχει μεγάλο αριθμό προϊόντων με πιστοποίηση ΠΟΠ και ΠΓΕ (111) προϊόντα) αλλά πολύ περιορισμένος αριθμός έχει εξαιρετική επίδοση στην αγορά και σημαντικές εξαγωγές. Σημαντικές είναι οι εξαγωγές φέτας (50% της παραγωγής εξάγεται), ελαιολάδων (τέσσερα προϊόντα καλύπτουν το 80% της παραγωγής) και συγκεκριμένων προϊόντων φυτικής παραγωγής αλλά υπάρχει και μεγάλος αριθμός προϊόντων με πολύ χαμηλή παραγωγή η τυποποίηση. Πολύ μικρή είναι η συμμετοχή του οίνου στα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ σε σχέση με αντίστοιχες μεσογειακές γεωργίες της Ε.Ε. Η προστασία των προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ στις διεθνείς αγορές μέσα από διεθνείς και διμερείς συμφωνίες της ΕΕ παρέχει σημαντικό πλεονέκτημα για εξαγωγές.

Απαιτείται ουσιαστική επανεξέταση της στρατηγικής για τα ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντα μαζικής κατανάλωσης ώστε να διασφαλίζεται η ύπαρξη ικανοποιητικής παραγωγής για σοβαρή διείσδυση στην αγορά και με ποσότητες που μπορεί να γίνουν αποδεκτές από μεγάλα δίκτυα διακίνησης και σουπερμάρκετ.

Η έκταση της γεωργίας που ασκείται η βιολογική γεωργία είναι υψηλότερη στην Ελλάδα (8%) από την Ε.Ε (7%), με τη συντριπτική πλειοψηφία των εκτάσεων να καλύπτεται από βοσκότοπους, παράμετρος που οδηγεί στο μεγαλύτερο ποσοστό βιολογικά εκτρεφόμενων ζώων (βοοειδή, αιγοπρόβατα) στην Ελλάδα από την ΕΕ, ενώ στη φυτική παραγωγή η μεγαλύτερη έκταση αφορά στην ελαιοκαλλιέργεια, ακολουθούμενη από τα δημητριακά. Ενώ η ζήτηση για βιολογικά προϊόντα αυξάνεται σημαντικά στην ΕΕ στην Ελλάδα είναι περιορισμένη ως αποτέλεσμα της χαμηλής αναγνωρισιμότητας αλλά και του υψηλού κόστους. Η αύξηση των εξαγωγών βιολογικών προϊόντων θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα όπως, επίσης, και η ενημέρωση του συνόλου της αλυσίδας της αγροδιατροφής για την ιδιαίτερη βαρύτητα που αποδίδουν οι Ευρωπαίοι καταναλωτές στην σήμανση προϊόντων με ετικέτες Fair trade, ευζωίας, προστασίας των ζώων, φιλοπεριβαλλοντικών πρακτικών.

Ασφάλεια Τροφίμων από υπολείμματα

Η ασφάλεια των τροφίμων είναι μια σημαντική προτεραιότητα για τους Έλληνες πολίτες-καταναλωτές τροφίμων οι οποίοι προβληματίζονται με τα υπολείμματα των φυτοπροστατευτικών ουσιών στα τρόφιμα, με τις ασθένειες που μπορεί να βρεθούν και ενδεχομένως να μεταδοθούν από τα φυτά και τα ζώα καθώς και με την ύπαρξη γενετικά τροποποιημένων συστατικών στα τρόφιμα και στα ποτά. Οι Έλληνες πολίτες είναι

ενημερωμένοι για τα αντίστοιχα θέματα και δείχνουν υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς ασφάλειας τροφίμων, στους επιστήμονες και στις οργανώσεις καταναλωτών.

Το σύστημα ελέγχου συνεχώς βελτιώνεται όπως φαίνεται από τις σχετικά λίγες ειδοποιήσεις που αφορούν τη χώρα στο σύστημα RASFF, ενώ οι απορρίψεις των Ελληνικών τροφίμων στα σύνορα άλλων χωρών είναι ελάχιστες. Γενικά υπάρχουν υψηλά επίπεδα συμμόρφωσης των παραγωγών στην τήρηση των υποχρεώσεων για τη χρήση φυτοπροστατευτικών ουσιών.

Οι πωλήσεις φυτοπροστατευτικών δείχνουν διαφοροποιημένες τάσεις (κάποιες μειώνονται αλλά οι περισσότερες αυξάνονται). Επίσης, οι πωλήσεις φυτο-ορμονών αυξάνονται με υψηλό ρυθμό. Στις αδυναμίες της ασφάλειας τροφίμων συγκαταλέγεται η ανίχνευση απαγορευμένων φυτοπροστατευτικών ουσιών ανάμεσα στα υπολείμματα. Το σύστημα ελέγχου πάσχει κυρίως από έλλειψη εξοπλισμού στα εργαστήρια αναφοράς και ανθρώπινου δυναμικού. Επιπλέον, υπάρχει ανεπαρκής γεωγραφική κάλυψη του συστήματος γεωργικών προειδοποιήσεων και παρατηρούνται ελλείψεις στο δίκτυο συγκέντρωσης μετεωρολογικών δεδομένων. Οι επαγγελματίες χρήστες φυτοπροστατευτικών ουσιών δεν έχουν επαρκή εκπαίδευση και ενημέρωση. Η ενημέρωση των καταναλωτών και η ανησυχία τους για τα υπολείμματα φυτοπροστατευτικών ουσιών είναι μια ευκαιρία για την επέκταση της Βιολογικής Γεωργίας, της Ολοκληρωμένης Γεωργίας (Integrated Pest Management) και της γεωργίας ακριβείας. Απαιτείται η ενεργοποίηση του συστήματος γεωργικών συμβουλών και η διενέργεια προγραμμάτων κατάρτισης.

Αντι-μικροβιακή αντίσταση

Η Ελλάδα έχει μικρότερη χρήση αντιβιοτικών στα ζώα από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, όμως το ανησυχητικό είναι ότι η χρήση αυξάνεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς.

Οι Έλληνες πολίτες δεν έχουν ενημέρωση για την αντι-μικροβιακή αντίσταση και για την σχέση ανθρώπου-ζώων-περιβάλλοντος στη μικροβιακή αλυσίδα.

Καλή Διαβίωση και Προστασία των Παραγωγικών Ζώων

Τα δύο σημαντικότερα θέματα και προτεραιότητες για την Ελλάδα στο θέμα της διαβίωσης και προστασίας των παραγωγικών ζώων είναι οι μετακινήσεις των ζώωντων ζώων ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες σε υψηλές θερμοκρασίες και η μη συμμόρφωση των σφαγείων της χώρας ως προς της εφαρμογή των διατάξεων της νομοθεσίας για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωση όπως επίσης και η διαχείριση των νεκρών ζώων. Η χώρα παρουσιάζει δραματική έλλειψη κτηνιατρικού προσωπικού για τη διενέργεια των επίσημων ελέγχων, με αποτέλεσμα να παρατηρείται συστηματική ανεπάρκεια αμερόληπτων κτηνιατρικών επιθεωρήσεων στον τομέα της ευζωίας των παραγωγικών ζώων. Επίσης, οι συνθήκες παραγωγής των τροφίμων ζωικής προέλευσης υπολείπονται των προτύπων και των όρων που διέπουν την ευζωία των ζώων στις εκτροφές τους, τη μεταφορά τους και την σφαγή τους λόγω της μικρής δυναμικότητας των περισσότερων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων (οικογενειακού τύπου), της ελλιπούς παιδείας των παραγωγών σε τέτοια ζητήματα, των ιδιοτελειών που υφίστανται στις ορεινές, νησιωτικές και γενικότερα απομακρυσμένες περιοχές της χώρας και της έλλειψης βασικών υποδομών σε ορισμένους τομείς της κτηνοτροφίας (βοσκότοποι, θερινή διαβίωση κλπ). Οι Έλληνες πολίτες θεωρούν την καλή διαβίωση των ζώων σημαντικό θέμα, ωστόσο δεν

είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν επιπλέον για σήμανση προϊόντων από διαβίωση των ζώων καλύτερη από αυτή που ορίζουν οι κανονισμοί.

Σπατάλη Τροφίμων

Η Ελλάδα δεν διαθέτει εθνική στρατηγική για την πρόληψη της σπατάλης τροφίμων, ενώ υπάρχει κενό γνώσης και επίσημων στοιχείων ως προς το μέγεθος της σπατάλης τροφίμων τόσο στο σύνολο της χώρας όσο και στις αγροτικές περιοχές.

Η έλλειψη ποσοτικών δεδομένων σε εθνικό επίπεδο και κατά κατηγορία περιοχών για την αποτύπωση της απώλειας και σπατάλης τροφίμων οφείλεται στην έλλειψη συστηματικής και ευρείας καταγραφής της σπατάλης για κάθε στάδιο της αλυσίδας παραγωγής, μεταποίησης, διακίνησης, και κατανάλωσης τροφίμων. Τα υφιστάμενα ποσοτικά δεδομένα για τη σπατάλη τροφίμων είναι αποσπασματικά, στηρίζονται σε διαφορετικά μεθοδολογικά πλαίσια και εστιάζονται κυρίως στην εκτίμηση της σπατάλης τροφίμων από τα νοικοκυριά που σύμφωνα με τα παγκόσμια και ευρωπαϊκά δεδομένα είναι η κύρια πηγή σπατάλης.

Παρά τα προβλήματα μέτρησης η σπατάλη τροφίμων φαίνεται ότι είναι αυξημένη στην Ελλάδα σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, ενώ η μείωση της μάλλον δεν αποτελεί έννοια που συμπεριλαμβάνεται στη συνείδηση του ελληνικού καταναλωτικού κοινού. Εμφανής είναι η απουσία ενός φορέα που θα έχει συντονιστικό ρόλο μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων (δημόσια διοίκηση, ιδιωτικός τομέας, επιχειρήσεις, Μη Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί, τράπεζες τροφίμων κλπ).

Στα θετικά σημεία συγκαταλέγεται η σημαντική δραστηριοποίηση ιδιωτικών επιχειρήσεων, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και Οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στην πρόληψη της σπατάλης τροφίμων κυρίως μέσω δράσεων διάσωσης και προσφοράς τροφίμων καθώς και η πρόσφατη σύσταση Συμμαχίας κατά της σπατάλης τροφίμων αντίστοιχη με τις πρακτικές που ακολουθούνται σε άλλες χώρες της ΕΕ. Επιπλέον, το υφιστάμενο εθνικό θεσμικό πλαίσιο παρέχει φορολογικά κίνητρα (απαλλαγή από ΦΠΑ) για την αναδιανομή των πλεονασμάτων τροφίμων και τη διευκόλυνση της δωρεάς τροφίμων.

Είναι αναγκαία η εκπόνηση και υιοθέτηση Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων, πρόβλεψη που εμπεριέχεται και στο νέο ΕΣΔΑ 2020-2030, και η έκδοση του συνόλου των κανονιστικών πράξεων, καθώς και η επίσπευση της ποσοτικής αποτύπωσης/καταγραφή της σπατάλης τροφίμων μέσα από την ανάπτυξη συνεργιών και συνεργασίας όλων των εμπλεκόμενων μερών, με δεδομένο ότι από το 2020 η χώρα μας θα πρέπει να παραδώσει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεδομένα για το μέγεθος της σπατάλης χρησιμοποιώντας την κοινή ευρωπαϊκή μεθοδολογία που έχει οριστεί. Απαιτείται, επίσης, η ενεργότερη συμμετοχή των ΜΚΟ και του ιδιωτικού τομέα στον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του πληθυσμού.

Υγιεινή διατροφή

Στην Ελλάδα παρατηρείται υψηλή κατανάλωση φρούτων και λαχανικών και ειδικότερα στις αγροτικές περιοχές σε σχέση με τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές, ενώ υπάρχει μεγάλη φυτική παραγωγή προϊόντων που σχετίζονται με την υγιεινή διατροφή (π.χ. ελαιόλαδο, φρούτα και λαχανικά). Παρά το γεγονός αυτό και την ύπαρξη της μεσογειακής διατροφής, διαπιστώνονται

αυξημένα ποσοστά υπερβολικού βάρους και παχυσαρκίας στους Έλληνες σε σχέση με το μέσο ευρωπαϊκό όρο, , οι δε αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα παρουσιάζουν υψηλότερο ποσοστό υπέρβαρων και παχύσαρκων ατόμων σε σύγκριση με τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές. Επιπλέον, υπάρχει έλλειψη επικαιροποιημένων δεδομένων σχετικά με την κατανάλωση τροφίμων στη χώρα.

Στα πλεονεκτήματα συγκαταλέγονται η επισήμανση των τυποποιημένων τροφίμων, η ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία σειράς ευρωπαϊκών οδηγιών για την υγιεινή διατροφή, η ύπαρξη Σχεδίου Δράσης για την Ανασύνθεση των Τροφίμων, η ύπαρξη των Εθνικών Διατροφικών Οδηγών και η ενσωμάτωση των στόχων του Ευρωπαϊκού Σχολικού Προγράμματος διανομής φρούτων, λαχανικών και γάλακτος στα σχολικά προγράμματα.

Οι σταδιακές αλλαγές στις διατροφικές και καταναλωτικές συνήθειες των Ελλήνων, η αυξανόμενη ευαισθητοποίηση του πληθυσμού σε θέματα διατροφής και παχυσαρκίας, η αυξανόμενη ζήτηση για ποιοτικά προϊόντα από την αγορά και οι σύγχρονες απαιτήσεις των καταναλωτών για υγιεινά και διαφοροποιημένα τρόφιμα προσφέρουν ευκαιρίες για την παραγωγή ασφαλών και θρεπτικών τροφίμων. Σημαντική συμβολή σε αυτό αναμένεται να έχουν οι ευρωπαϊκές στρατηγικές της περιόδου 2021-2027 και ειδικότερα η στρατηγική από το Αγρόκτημα στο Πιάτο και η Κοινή Γεωργική Πολιτική. Αναγκαία είναι, επίσης, η συνεχής παρακολούθηση της κατανάλωσης τροφίμων με στόχο την εξειδίκευση στοχευμένων πολιτικών για την προώθηση της υγιεινής διατροφής, η επικαιροποίηση των πολιτικών για την καταπολέμηση της παχυσαρκίας και η εξοικείωση των καταναλωτών με το περιεχόμενο των Εθνικών Διατροφικών Οδηγών.

SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΕΣ9 «ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΙΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΑΣΦΑΛΗ ΘΡΕΠΤΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΑ ΤΡΟΦΙΜΑ, ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΚΑΛΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ»

S Πλεονεκτήματα	W Αδυναμίες	O Ευκαιρίες	T Απειλές
Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης ΠΟΠ/ΠΓΕ			
<ol style="list-style-type: none"> Μεγάλη αναγνώριση των σημάτων ΠΟΠ, ΠΓΕ και ΕΤΙΠ της ΕΕ ανάμεσα στους Έλληνες καταναλωτές Μεγάλος αριθμός προϊόντων έχει διεκδικήσει την πιστοποίηση ΠΟΠ και ΠΓΕ Σημαντικές εξαγωγές φέτας, ελαιόλαδου και συγκεκριμένων προϊόντων φυτικής παραγωγής Πολύ καλό σύστημα ελέγχου και παρακολούθησης (ΠΟΠ – ΠΓΕ) για γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα Αύξηση εξαγωγών προϊόντων ΠΟΠ – ΠΓΕ αξιοποιώντας τις διεθνείς και διμερείς συμφωνίες 	<ol style="list-style-type: none"> Είναι πολύ λίγα τα προϊόντα μαζικής κατανάλωσης (πατάτες, μήλα, ακτινίδια, ελιές) με ικανοποιητική παραγωγή για σοβαρή διείσδυση στην αγορά και με ποσότητες που μπορεί να γίνουν αποδεκτές από μεγάλα δίκτυα διακίνησης και σουπερμάρκετ Έλλειψη Εθνικής Στρατηγικής για τα ΠΟΠ – ΠΓΕ προϊόντα οδηγεί στην ύπαρξη προϊόντων ΠΟΠ – ΠΓΕ με μηδενική παραγωγή. Μικρή συμμετοχή του οίνου στα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ συγκριτικά με 	<ol style="list-style-type: none"> Αύξηση των εξαγωγικών προσπαθειών και ενημέρωση των Ευρωπαίων καταναλωτών που έχουν χαμηλή αναγνωρισιμότητα και γνώση των προϊόντων αυτών Επέκταση των διμερών και διεθνών συμφωνιών της ΕΕ για προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ που περιλαμβάνουν και ελληνικά σήματα. Αύξηση της προστιθέμενης αξίας στον οίνο μέσα από την αξιοποίηση των σημάτων ποιότητας 	<ol style="list-style-type: none"> Ανταγωνισμός με άλλα σήματα και σύγχυση των καταναλωτών Απειλή από σήματα κλιματικής αλλαγής και Food Miles που θα θεωρήσουν τα ΠΟΠ/ΠΓΕ σαν προϊόντα που συνεισφέρουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου Η «απάτη» (fraud) στα τρόφιμα θέτει σε κίνδυνο τη φήμη των ελληνικών προϊόντων ποιότητας Μικρή αναγνώριση των σημάτων ΠΟΠ και ΠΓΕ από πολίτες ευρωπαϊκών χωρών που αποτελούν εν δυνάμει αγορές των ελληνικών ΠΟΠ και ΠΓΕ

S Πλεονεκτήματα	W Αδυναμίες	O Ευκαιρίες	T Απειλές
	τις λοιπές μεσογειακές γεωργίες της ΕΕ		
Ασφάλεια Τροφίμων από υπολείμματα			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Η ασφάλεια των τροφίμων είναι μια σημαντική προτεραιότητα για τους Έλληνες πολίτες που είναι ενημερωμένοι για αντίστοιχα θέματα και δείχνουν υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς ασφάλειας τροφίμων, στους επιστήμονες και στις οργανώσεις καταναλωτών 2. Το σύστημα ελέγχου συνεχώς βελτιώνεται όπως φαίνεται από τις σχετικά λίγες ειδοποιήσεις που αφορούν τη χώρα στο σύστημα RASFF 3. Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Κινδύνου 1 μειώνεται συνεχώς από το 2013 μέχρι σήμερα 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Μικρότερος βαθμός εμπιστοσύνης των πολιτών στη βιομηχανία τροφίμων και στους αγρότες 2. Οι πωλήσεις φυτοπροστατευτικών δείχνουν διαφοροποιημένες τάσεις, σε κάποιες μειώνονται, ενώ η χρήση ζιζανιοκτόνων και εντομοκτόνων καθώς και των φυτο-ορμονών αυξάνει, με τον Εναρμονισμένο Δείκτη Κινδύνου 2 να αυξάνεται ανησυχητικά 3. Το σύστημα ελέγχου πάσχει κυρίως από εξοπλισμό στα εργαστήρια αναφοράς και ανθρώπινο δυναμικό 4. Το σύστημα γεωργικών προειδοποιήσεων παρουσιάζει ελλιπή γεωγραφική κάλυψη και έλλειψη στη συγκέντρωση και επεξεργασία μετεωρολογικών δεδομένων 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ένα μεγάλο μέρος των πολιτών μπορεί να ενημερωθεί από σχετικά λίγες πηγές πληροφόρησης. Η ενημέρωση των καταναλωτών και η ανησυχία τους για τα υπολείμματα φυτοπροστατευτικών ουσιών είναι μια ευκαιρία για την επέκταση της Βιολογικής Γεωργίας, της Ολοκληρωμένης Γεωργίας (Integrated Pest Management) και της γεωργίας ακριβείας 2. Προώθηση επιθεωρήσεων για την καλή λειτουργία στα μηχανήματα εφαρμογής φυτοπροστατευτικών ουσιών και η χρήση μηχανημάτων εφαρμογής φυτοπροστατευτικών ουσιών που μειώνουν τον κίνδυνο διασποράς 	

S Πλεονεκτήματα	W Αδυναμίες	O Ευκαιρίες	T Απειλές
	5. Οι επαγγελματίες χρήστες φυτοπροστατευτικών ουσιών δεν έχουν επαρκή εκπαίδευση και ενημέρωση και πρόσβαση σε συμβουλευτικές υπηρεσίες 6. Η έλλειψη ενός ψηφιακού συστήματος φυτοϋγείας για την καταγραφή των επισημών ελέγχων και την ηλεκτρονική έκδοση των πιστοποιητικών φυτοϋγείας 7. Οι ελλειπείς έλεγχοι και οι επιθεωρήσεις των μηχανημάτων και η απουσία κατάρτισης μπορεί να έχει σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις ιδιαίτερα στα υδάτινα οικοσυστήματα 8. Η ανίχνευση απαγορευμένων φυτοπροστατευτικών ουσιών ανάμεσα στα υπολείμματα		
Αντι-μικροβιακή αντίσταση			
1. Η χρήση κτηνιατρικών αντι-μικροβιακών δεν είναι πολύ υψηλή	1. Οι Έλληνες πολίτες δεν έχουν ενημέρωση για την αντι-μικροβιακή αντίσταση και για την σχέση ανθρώπου-ζώων-περιβάλλοντος στη μικροβιακή αλυσίδα	1. Περαιτέρω ενημέρωση του κοινού σε θέματα αντι-μικροβιακής αντίστασης	

S Πλεονεκτήματα	W Αδυναμίες	O Ευκαιρίες	T Απειλές
	2. Αυξάνεται με εξαιρετικά ανησυχητικούς ρυθμούς η χρήση κτηνιατρικών αντι-μικροβιακών		
Καλή Διαβίωση και Προστασία των Παραγωγικών Ζώων			
1. Οι Έλληνες πολίτες θεωρούν την καλή διαβίωση των ζώων σημαντικό θέμα 2. Σημαντικές προσπάθειες για την εκπαίδευση και την κατάρτιση σε θέματα καλής διαβίωσης και προστασίας των ζώντων ζώων	1. Οι Έλληνες πολίτες δεν είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν επιπλέον για σήμανση προϊόντων από διαβίωση των ζώων καλύτερη από αυτή που ορίζουν οι κανονισμοί 2. Κακή διαβίωση και μεταχείριση των ζώων ιδιαίτερα κατά την μετακίνηση στους θερινούς μήνες σε υψηλές θερμοκρασίες και κατά τη θανάτωση λόγω μη συμμόρφωσης των επιχειρήσεων και των σφαγείων της χώρας ως προς την εφαρμογή της νομοθεσίας 3. Έλλειψη κτηνιατρικού προσωπικού	1. Η εφαρμογή από το αγρόκτημα στο πιάτο μειώνει τη χρήση αντιβιοτικών 2. Αύξηση της ευαισθητοποίησης του πληθυσμού για την καλή διαβίωσης των ζώων	1. Υπερβολική αύξηση του κόστους παραγωγής από την εφαρμογή όλων των μέτρων ευζωίας των παραγωγικών ζώων λόγω του μικρού μεγέθους των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα
Βιολογικά προϊόντα			

S Πλεονεκτήματα	W Αδυναμίες	O Ευκαιρίες	T Απειλές
<ol style="list-style-type: none"> Υψηλότερες εκτάσεις και ζωικές μονάδες στην βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία από τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς μέσους όρους Πολύ καλό σύστημα ελέγχων και θεσμικό πλαίσιο (βιολογική γεωργία) Θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας αγορών βιολογικών προϊόντων 	<ol style="list-style-type: none"> Μικρή αναγνώριση του σήματος της βιολογικής γεωργίας από τους Έλληνες καταναλωτές Οι Έλληνες καταναλωτές θεωρούν τα βιολογικά προϊόντα ακριβά Μικρή κατά κεφαλή δαπάνη για βιολογικά προϊόντα Υψηλό κόστος παραγωγής βιολογικών προϊόντων 	<ol style="list-style-type: none"> Εκπαίδευση των αγροτών σε θέματα βιολογικής καταπολέμησης των ασθενειών λόγω του ρόλου της βιολογικής γεωργίας στη προστασία του περιβάλλοντος Υψηλή ζήτηση βιολογικών προϊόντων σε αγορές της Ευρώπης που διαθέτουν υψηλή κατά κεφαλή δαπάνη για βιολογικά προϊόντα 	<ol style="list-style-type: none"> Αύξηση του κόστους παραγωγής από αύξηση του κόστους των εισροών ή της εργασίας θα μειώσει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής βιολογικής γεωργίας στην εσωτερική και την ευρωπαϊκή αγορά
Σπατάλη Τροφίμων			
<ol style="list-style-type: none"> Σημαντική δραστηριοποίηση ιδιωτικών επιχειρήσεων, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και Οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στην πρόληψη της σπατάλης τροφίμων κυρίως μέσω δράσεων διάσωσης και προσφοράς τροφίμων αξιοποιώντας και τα σχετικά κίνητρα 	<ol style="list-style-type: none"> Έλλειψη δεδομένων για τη σπατάλη τροφίμων και μιας ενιαίας στρατηγικής για την πρόληψη της σπατάλης τροφίμων η οποία οδήγησε στην περιορισμένη υλοποίηση των σχετικών δράσεων που προβλέπονταν στο ΕΣΣΠΔΑ 2015 Η μείωση της σπατάλης των τροφίμων δεν αποτελεί έννοια που συμπεριλαμβάνεται στη συνείδηση του ελληνικού καταναλωτικού κοινού 	<ol style="list-style-type: none"> Η μείωση της σπατάλης τροφίμων συμπεριλαμβάνεται στον παγκόσμιο στόχο βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ) 12.3 Οι νέες στρατηγικές της Ε.Ε. για τη σπατάλη τροφίμων, η υιοθέτηση και οι διάφορες πρωτοβουλίες για τη μεταφορά τεχνογνωσίας και την προώθηση της Ε-Κ για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων Η πρόβλεψη για την εκπόνηση και υιοθέτηση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με στόχο τη μείωση της 	<ol style="list-style-type: none"> Η ενδεχόμενη αποτυχία της υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής και του Σχεδίου Δράσης λόγω των επιπτώσεων της πανδημίας του COVID-19

S Πλεονεκτήματα	W Αδυναμίες	O Ευκαιρίες	T Απειλές
		σπατάλης τροφίμων στο νέο ΕΣΔΑ 2020-2030 4. Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης μπορούν να κινητοποιήσουν την τοπική εταιρική σχέση στο θέμα της σπατάλης τροφίμων	
Υγιεινή διατροφή			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Η υψηλή κατανάλωση φρούτων και λαχανικών και ειδικότερα στις αγροτικές περιοχές σε σχέση με τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές 2. Η μεγάλη εγχώρια παραγωγή φρούτων και λαχανικών που αποτελούν τη βάση της υγιεινής διατροφής 3. Η ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία σειράς ευρωπαϊκών οδηγιών για την υγιεινή διατροφή 4. Η ύπαρξη Σχεδίου Δράσης για την Ανασύνθεση των Τροφίμων 5. Η ύπαρξη των Εθνικών Διατροφικών Οδηγών 6. Η ενσωμάτωση των στόχων του Ευρωπαϊκού Σχολικού Προγράμματος διανομής φρούτων, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Τα αυξημένα ποσοστά υπερβολικού βάρους και παχυσαρκίας στους Έλληνες και ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές σε σχέση με την Ευρώπη 2. Έλλειψη επικαιροποιημένων δεδομένων για την κατανάλωση τροφίμων στη χώρα 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οι σταδιακές αλλαγές στις διατροφικές και καταναλωτικές συνήθειες των Ελλήνων, η αυξανόμενη ευαισθητοποίηση του πληθυσμού σε θέματα διατροφής και παχυσαρκίας καθώς και οι σύγχρονες απαιτήσεις των καταναλωτών για υγιεινά και διαφοροποιημένα τρόφιμα 2. Οι ευρωπαϊκές στρατηγικές και πολιτικές της περιόδου 2021-2027 (η στρατηγική από το Αγρόκτημα στο Πιάτο, η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα, η Κοινή Γεωργική Πολιτική) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η έλλειψη εμπειρίας στο σχεδιασμό σχετικών δράσεων

S Πλεονεκτήματα	W Αδυναμίες	O Ευκαιρίες	T Απειλές
λαχανικών και γάλακτος στα σχολικά προγράμματα 7. Η μεσογειακή δίαιτα και διατροφή			